

Lapsiperheiden asumisen muutokset

1995–2004

Tiivistelmä

Raimo Kärkkäinen, Marie Reijo, Keijo Tanner, Timo Tähtinen. Lapsiperheiden asumisen muutokset 1995-2004. Helsinki 2006. 162 s. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä ISSN 1236-2115; 2006:39)
ISBN 952-00-2092-6 (nid.), ISBN 952-00-2093-4 (PDF)

Raportti sisältää neljä erillistä lapsiperheiden asumista koskevaa selvitystä. Niissä on käsitelty tulojen ja asumismenojen kehitystä ja niiden vaikutusta asumismeno-osuuksiin ja käytettävissä oleviin tuloihin, asumistason muutosta ja asuntomarkkinoiden muutosta sekä asumistukijärjestelmän kehitystä

Lapsiperheistä kahden huoltajan lapsiperheet asuivat useimmin omistusasunnoissa (75 %) ja yhden huoltajan lapsiperheet vuokra-asunnoissa (62 %). Asunnon hallintamuotoon vaikuttivat ennen kaikkea kotitalouden tulot. Asumismuotona pientaloasuminen on yleisin asumismuoto lapsiperheillä.

Lapsiperheillä asumisväljyyden kasvu on ollut hitaampaa kuin muilla kotitalouksilla ja ne asuvat muita kotitalouksia ahtaammin. Pienituloisilla ero muihin kotitalouksiin on entisestään kasvanut. Lapsiperheiden keskimääräinen asuinpinta-ala oli 29,5 m² henkilöä kohti ja huoneita oli keskimäärin 1,3 henkilöä kohti vuonna 2003. Asumisväljyys oli kaikkein pienin kahden huoltajan lapsiperheillä ja suurin lapsettomilla pareilla.

Asumisen kulutusmenoihin lasketaan yleensä asunnosta aiheutuvat menot lukuun ottamatta asuntolainojen lyhennystä ja rahoitusvastiketta. Asumismenojen osuus tuloista on vuokra-asunnoissa asuvilla kasvanut. Asumismenojen jälkeen muuhun käyttöön jäävä kulutusvara on lapsiperheillä kulutusyksikköä kohden pienempi kuin muilla ryhmillä. Vuokra-asunnoissa asuvissa yksinhuoltajaperheissä oli eniten talouksia, joilla kulutusvara alitti jopa toimeentulotuen perusosan tason.

Jos pääomamenot (rahoitusvastike, asuntolainojen lyhennykset) luetaan asumismenoihin, kasvavat asuntovelallisten lapsiperheiden asumismenot huomattavasti. Asuntovelkaisuus nosti asumismenojen osuutta käytettävissä olevista rahatuloista keskimääräistä korkeammaksi erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten ja monilapsisten kahden huoltajan lapsiperheillä.

Asuntomarkkinoiden muutos, korkotason alentuminen ja laina-aikojen pidentyminen ovat aikaisempaa paremmin mahdollistaneet omistusasunnon hankkimisen. Toisaalta asuntojen hintojen nousu on pitkälle syönyt lainarahan halpenemisesta syntyneen hyödyn. Lapsiperheillä esiintyy asumismenojen maksuvaikeuksia useammin kuin muilla kotitalouksilla.

Asumisen tuista menee suuri osa lapsiperheille. Tarveharkintaisesta asumistuesta yli puolet menee pienituloisille lapsiperheille. Myös korkojen verovähennysoikeuden kautta annettavasta tuesta suurin osa menee lapsiperheille. Yleisen asumistuen tuloajat ovat jääneet lapsiperheillä lamanaikaisten säästötoimenpiteiden mukaiselle tasolle. Lapsiperheet joutuvat maksamaan asumistuen tuloista riippuvaa omavastuuosuutta jo tulotasolla, jolla heillä on oikeus toimeentulotukeen. Asumistukijärjestelmässä hyväksyttäviin asumismenoihin vaikuttavat enimmäisvuokra- ja pinta-alanormit ovat jääneet jälkeen markkinoilla olevasta asuntotarjonnasta.

Asumismenoja ja tuloja koskeva tarkastelu osoittaa kokonaisuudessaan että vuokra-asunnossa asuvien ja yksinhuoltajalapsiperheiden tilanne on heikentynyt, kun se muilla talouksilla on jossain määrin parantunut. Tämä vahvistaa sitä, että pienituloisimmat, jotka jo ennestään ovat heikoimmassa asemassa, ovat jääneet yleisestä kehityksestä jälkeen ja asumismenojen kasvu vain pahentaa tätä tilannetta.

Asiasanat: asumismenot, asumistuki, asuntomarkkinat, asumisväljyys

Sammandrag

Raimo Kärkkäinen, Marie Reijo, Keijo Tanner, Timo Tähtinen. Förändringar i barnfamiljernas boende 1995–2004. Helsingfors 2006. 162 s. (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter ISSN 1236-2115; 2006:39)
ISBN 952-00-2092-6 (inh.), ISBN 952-00-2093-4 (PDF)

Rapporten innehåller fyra separata utredningar om barnfamiljers boende. Utredningarna behandlar utveckling av inkomster och boendeutgifter och deras inverkan på boendeutgifternas andel och disponibel inkomst, förändringar i boendestandard och förändrad bostadsmarknad samt utveckling av bostadsbidragssystemet.

Av barnfamiljerna bodde familjer med två vårdnadshavare oftare i ägarbostäder (75 %) och familjer med en vårdnadshavare i hyresbostäder (62 %). För bostadens besittningsform var framför allt hushållens inkomster avgörande. Den vanligaste boendeformen för barnfamiljerna var småhusboendet.

Ökningen av boytan har varit långsammare för barnfamiljerna än för övriga hushåll och barnfamiljer bor trängre än andra. Skillnaden mellan låginkomsttagare och övriga hushåll har vuxit sen tidigare. År 2003 var den genomsnittliga boytan för barnfamiljer 29,5 m² per person och antalet rum 1,3 per person. Boendtätheten var minst för barnfamiljer med två vårdnadshavare och störst för barnlösa par.

Till konsumtionsutgifterna för boendet räknas normalt utgifter som orsakas av bostaden med undantag för amortering av bostadslån och kapitalvederlag. Boendeutgifternas andel av inkomsterna har ökat för folk som bor i hyresbostäder. Det konsumtionsutrymme som blir kvar till annan konsumtion efter boendeutgifterna är mindre per konsumtionsenhet för barnfamiljer än för övriga grupper. Flest hushåll där konsumtionsutrymmet till och med underskred nivån för utkomststödets grunddel fanns bland ensamförsörjarfamiljer som bor i hyresbostäder.

Om kapitalutgifter (kapitalvederlag, amorteringar på bostadslån) inräknas i boendeutgifterna blir boendeutgifterna för barnfamiljer betydligt högre för barnfamiljer med bostadslån. Bostadslån höjde boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten över genomsnittet särskilt för familjer med barn under tre år och för flerbarnsfamiljer med två vårdnadshavare.

Förändrad bostadsmarknad, lägre räntenivå och längre amorteringstider har gjort det lättare än tidigare att skaffa ägarbostad. Å andra sidan har höjda bostadspriser i stor utsträckning vägt upp den nytta som uppstått till följd av billigare lånekapital. Barnfamiljer har oftare betalningssvårigheter med boendeutgifterna än övriga hushåll.

En stor del av olika boendestöd går till barnfamiljer. Över hälften av behovsprövat boendestöd går till barnfamiljer med låga inkomster. Även största delen av det stöd som ges genom avdragsrätten för räntor går till barnfamiljerna. Inkomstgränserna för det allmänna bostadsbidraget har för barnfamiljerna stannat på en nivå som motsvarar den av sparåtgärderna under lågkonjunkturen skapade nivån. Barnfamiljerna tvingas betala

självriskandel för bostadsbidraget som är beroende av inkomsterna redan på en inkomstnivå som berättigar dem till utkomststöd. De normer för maximihyra och yta som inom bostadsbidragssystemet påverkar de godtagbara boendeutgifterna har kommit att ligga efter bostadsutbudet på marknaden.

Granskningen av boendeutgifter och inkomster ger en helhetsbild av att situationen för barnfamiljer som bor i hyresbostad eller som har en vårdnadshavare har försvagats medan situationen i viss mån förbättrats för övriga hushåll. Detta bekräftar det faktum att de med lägsta inkomster som redan befinner sig i den svagaste ställningen har halkat efter den allmänna utvecklingen och att ökade boendeutgifter endast förvärrar situationen.

Nyckelord: boendeutgifter, bostadsbidrag, bostadsmarknad, boendetäthet

Summary

Raimo Kärkkäinen, Marie Reijo, Keijo Tanner, Timo Tähtinen. Changes in the housing of families with children 1995-2004. Helsinki, 2006. 162 pp. (Reports of the Ministry of Social Affairs and Health, Finland, ISSN 1236-2115; 2006:39)
ISBN 952-00-2092-6 (paperback), ISBN 952-00-2093-4 (PDF)

The report contains four separate surveys regarding the housing of families with children in Finland. The surveys deal with the development of income and housing costs and their impact on the share of housing costs and disposable income, changes in the level of housing and in the housing market, as well as development of the system of financial support for housing.

As regards families with children, dual-provider families most often live in owner-occupied housing (75 %) while single-provider families most often live in rented housing (62 %). The factor that most affected whether the family lived in owner-occupied or rented housing was the household income. Living in a one-family house is the most common type of housing for families with children.

The living space has increased more slowly for families with children than for the other households, and the former also live in more cramped conditions than others. In regard to people on small incomes the difference to other households has further increased. In 2003, the average housing density for families with children was 29.5 m² per person and the number of rooms was 1.3 per person. Dual-provider families with children had least housing density, and couples with no children had most housing density.

In general, the consumption costs of housing are considered to consist of the costs of housing, except for instalments on housing loans and the charge for financial costs of the housing association. The proportion of the housing costs of income has increased for those living in rented housing. The share of income that can be used for other consumption is smaller for families with children per consuming unit than for other groups. There were most households among the single-provider families living in rented housing in regard to which the money left for other consumption was even less than the basic amount of social assistance.

If capital expenditure (contribution to the housing association, instalments on housing loans) is counted in the housing costs, the housing costs of families with children with housing loans are considerably higher. Housing loans increased the proportion of housing costs of the disposable income on average more than in other groups in particular for two-provider families with children under three and with several children.

The changed housing market, lower interest rates and longer loan repayment periods have enabled the purchase of owner-occupied flats for more people than before. On the other hand, the present higher prices of flats have largely eaten up the benefit gained through cheaper loans. Families with children have more often difficulties in paying their housing costs than other households.

The major part of the financial support for housing is targeted to families with children. More than half of the discretionary housing allowances are granted to families on small incomes. The major part of the support granted through the tax deductions for interest on housing loans goes to families with children, too. The income limits for general housing allowance for families with children have remained at the level they were determined during the economic recession as a result of saving measures. Families with children who receive housing allowance have to pay an own deductible for their housing costs depending on their income at a level of income when they have a right to get social assistance. Within the housing allowance system the maximum norms on rents and space that affect the accepted housing costs are lagging behind the housing supply on the market.

On the whole, the review of housing costs and incomes shows that the situation of people living in rented housing and of single-parent families has deteriorated, while it has somewhat improved for other households. This strengthens the view that the people on small incomes, who are already disadvantaged, are lagging behind the general development, and that the increased housing costs further weaken their situation.

Key words: housing allowance, housing costs, housing market, housing density

Esipuhe

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti koordinaatioryhmän, jonka tehtävänä oli lapsiperheiden taloudellisten toimeentuloedellytysten kehittäminen. Koordinaatioryhmällä oli mahdollisuus hankkia lapsiperheiden taloudellista hyvinvointia koskevia selvityksiä. Ympäristöministeriö ja tilastokeskus tuottivat koordinaatioryhmälle selvityksen lapsiperheiden asumisen muutoksista 1995–2004.

Selvitys koostuu neljästä eri osasta, joissa käsitellään muun muassa lapsiperheiden asumista, asumismenoja, asumisen tukemista sekä asuntomarkkinoiden kehitystä. Selvitykset perustuvat pääasiassa tilastokeskuksen tulonjakotilastoihin ja kulutustutkimusaineistoihin sekä Kelan asumistukitilastoihin. Selvitystyötä ovat koordinoineet asuntoneuvos Raimo Kärkkäinen ympäristöministeriöstä ja erikoistutkija Riitta Sääntti sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Selvitys **Lapsiperheiden asumisen muutokset 1995–2004** koostuu seuraavista osista:

Marie Reijo: Lapsiperheiden asuminen (15-34)

Keijo Tanner: Lapsiperheiden asumismenoista, tuloista, asumismeno-osuuksista, kulutusvarasta sekä asumistason kehityksestä (39-96)

Raimo Kärkkäinen: Lapsiperheiden asumistuen kehitys ja kehittäminen sekä muutokset tuen saajien olosuhteissa viimeisen kymmenen vuoden aikana (101-142)

Timo Tähtinen: Asuntomarkkinoiden kehitys ja lapsiperheiden aseman muutos asuntomarkkinoilla. (145-160)

Koordinaatioryhmän puheenjohtaja,
neuvotteleva virkamies

Kari Ilmonen

Marie Reijo

Lapsiperheiden asuminen

Sisällys

1 LAPSIPERHEIDEN TULOT OVAT YHTEYDESSÄ ASUMISTASOON	15
2 ASUMISTUET, TOIMEENTULOTUET	19
3 ASUMISMENOT	25
4 ASUMISMENOJEN MAKSUVAIKEUDET	29
5 ASUINPINTA-ALA JA HUONELUKUMÄÄRÄ	30
6 ASUNNON HALLINTAPERUSTE.....	32
7 ASUNNON TALOTYYPPI	34

1 Lapsiperheiden tulot ovat yhteydessä asumistasoon

- *Lapsiperheiden tulokehitys noudattaa kotitalouksien yleistä tulokehitystä*
- *Lapsettomiin perheisiin verrattuna lapsiperheiden tulot ovat kasvaneet hitaammin, käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti ovat lapsiperheissä pienemmät*
- *Lapsiperheet eroavat tulotasoltaan ja tulokehitykseltään, rahatulojen kasvu on ollut hitainta pienituloisilla lapsiperheillä*

Lapsiperheiden¹ rahatulojen kehitys noudatti kotitalouksien keskimääräistä tulokehitystä vuosina 1995–2003, mutta oli hieman hitaampaa (Kuvio 1a). Kotitalouksien kulutusyksikköä kohti laskettujen reaalityulojen² keskimääräinen vuosittainen kasvu oli lapsiperheiden kotitalouksissa 2,5 prosenttia ja kaikissa kotitalouksissa 2,8 prosenttia vuosina 1995–2003. Vuonna 2003 lapsiperheillä oli käytössään lähes 18 850 euroa, ja kaikilla kotitalouksilla 18 930 euroa kulutusyksikköä kohti.

Lapsettomiin, parien muodostamiin perheisiin verrattuna lapsiperheiden käytettävissä olevat rahatulot olivat pienemmät (Kuvio 1b). Esimerkiksi alle 55-vuotiaiden viitehenkilöiden lapsiperheiden³ käytettävissä olevat rahatulot olivat 18 400 euroa, ja samankäisten alle 55-vuotiaiden viitehenkilöiden lapsettomien perheiden 22 500 euroa kulutusyksikköä kohti.

Tuloryhmien⁴ väliset tuloerot kasvoivat kaikkien kotitalouksien tavoin myös lapsiperheillä. Koko väestössä tulot kasvoivat nopeimmin lapsettomilla parien muodostamilla perheillä ja tulojen ylimpään viidennessyhmään kuuluvilla kotitalouksilla. Heistä erityisesti suurituloisimpien tulot ovat viime vuosina kohentuneet pääosin eräiden pääomatuloerien (myyntivoitot ja osinkotulot) ansiosta. Muissa tuloryhmissä, joissa pääomatulojen merkitys tulojen muodostuksessa on huomattavasti vähäisempi, tulot kasvoivat hitaammin. Tulojen alimmassa viidennessyhmässä lapsiperheiden käytettävissä olevat rahatulot kasvoivat vuosittain keskimäärin 1,1 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2003, jolloin ne olivat 9 600 euroa kulutusyksikköä kohti. Reaalityulojen vuosittainen kasvu oli nopeampaa seuraavissa tulojen viidennessyhmässä: toisessa 1,6 prosenttia, kolmannessa 2,3 prosenttia ja neljännessä 2,6 prosenttia. Kaikkein nopeimmin tulot kasvoivat lapsi-

---

1 Lapsiperheitä ovat ne yhden huoltajan ja parien muodostamat kotitaloudet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

2 Tietona on Tilastokeskuksen tulojakotilastosta saatava tieto kotitalouksien käytettävissä olevista rahatulosta kulutusyksikköä kohti. Kulutusasteikkona käytetään OECD:n modifioitu kulutusyksikköasteikko, jonka mukaan kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1.0, toinen aikuinen ja 14–17-vuotiaat lapset painon 0.5 ja 0–13-vuotiaat lapset painon 0.3.

3 Perheet on ryhmitelty viitehenkilön iän mukaan alle 55-vuotiaiden viitehenkilöiden muodostamiin lapsiperheisiin ja lapsettomiin perheisiin. Jo ennen 55 vuoden ikää, miehillä 45-vuodesta alkaen ja naisilla 40-vuodesta alkaen, lapsettomien perheiden osuus alkaa kasvaa aikuistuvien lasten muuttaessa pois, ts. lapsettomissa perheissä on mukana entisiä lapsiperheitä. Lapsettomista perheistä suuri osa on lisäksi lasten hankintaa edeltävässä perhevaiheessa, osa pysyy kokonaan lapsettomina. (Väestö 2004:8, Perheet 2003, Tilastokeskus SVT.)

4 Tuloryhmät on muodostettu henkilöiden kesken kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien rahatulojen perusteella jakamalla kotitalouksiin kuuluvat henkilöt viiteen yhtä suureen ryhmään tulojen suuruuden mukaan. Kotitalouksien lukumäärät vaihtelevat tuloryhmissä.

perheiden tulojen ylimmässä viidennessryhmässä, keskimäärin 4,5 prosenttia vuosina 1995–2003.

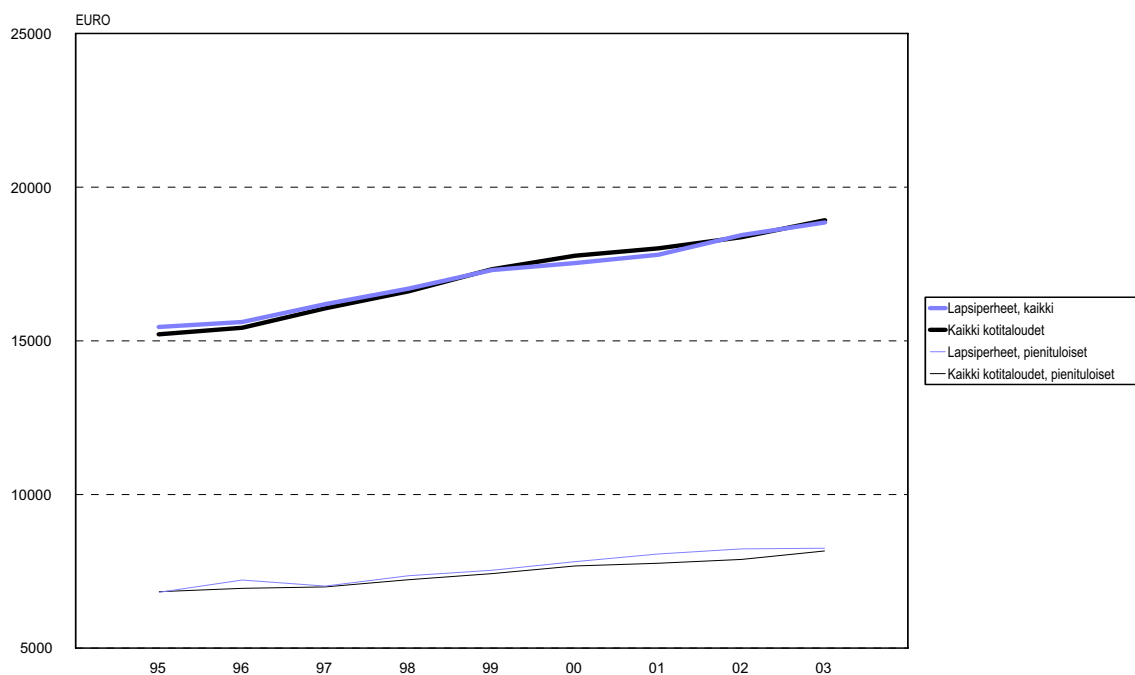
Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot olivat tulojen toisessa viidennessryhmässä 13 500 euroa, kolmannessa 17 000 euroa, neljännessä 20 100 euroa ja kaikkein ylimmässä ryhmässä 35 500 euroa kulutusyksikköä kohti vuonna 2003.

Pienituloisten⁵ lapsiperheiden kotitalouksissa tulot jäivät 8 300 euroon kulutusyksikköä kohti vuonna 2003. Tulojen vuotuinen kasvu oli vuosina 1995–2003 keskimäärin 2,5 prosenttia, mikä oli nopeampaa kuin tulojen alimmissa viidennessryhmissä.

Lapsiperheiden kotitaloudet muodostivat vajaat 20 prosenttia kaikista kotitalouksista ja niihin kuuluvat henkilöt 43,4 prosenttia koko kotitalousväestöstä vuonna 2003 (Kuvio 1d). Lapsiperheitä on eniten keskimmaisissa tuloryhmissä. Alimmassa ja ylimmässä tuloryhmässä lapsiperheitä on vähemmän.

Kuvio 1. Käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti vuosina 1995–2003, tiedot ovat vuoden 2003 rahassa, deflatoitu elinkustannusindeksillä

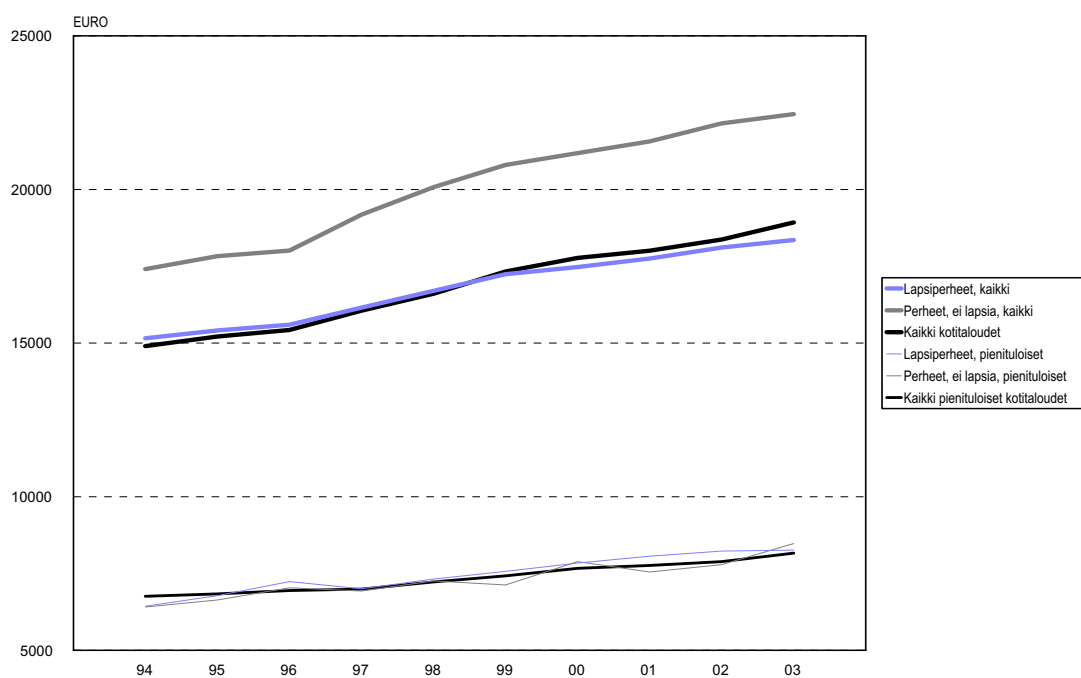
a. Lapsiperheet ja kaikki kotitaloudet

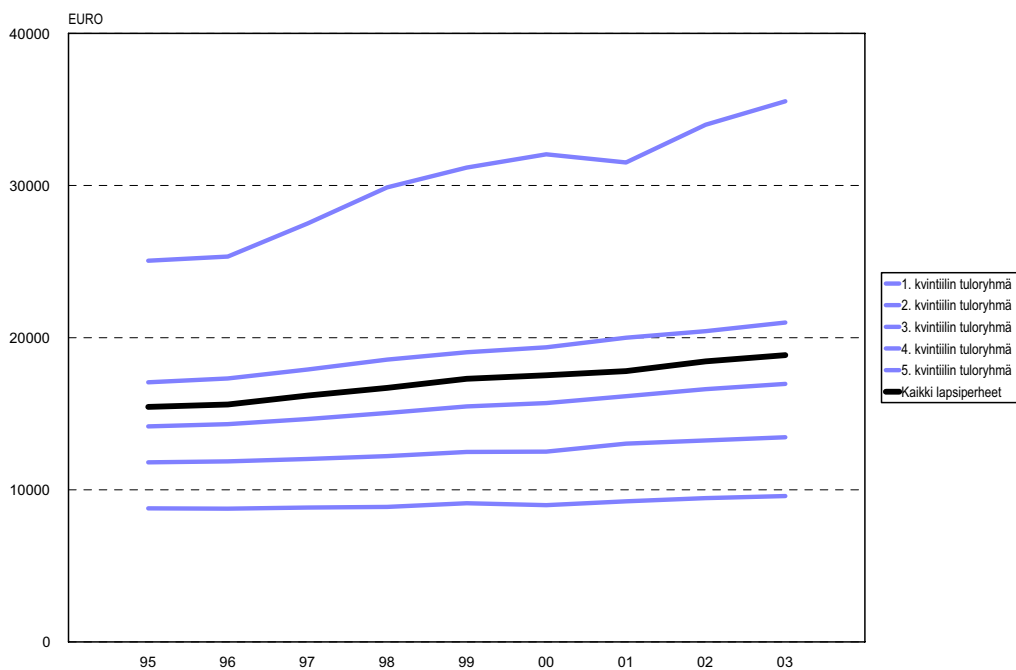
⁵ Pienituloisten määritelmä perustuu käytettävissä olevien rahatulojen määritelmään ja eroaa tulonjakotilastossa julkaistussa käytettävissä olevista tuloista. Käytettävissä oleviin rahatuloihin ei lueta omistusasunnosta saatavaa laskennallista asuntotuloa. Pienituloisia ovat ne kotitaloudet, joilla käytettävissä olevat rahatulot ovat vähemmän kuin 60 prosenttia henkilöiden kesken kulutusyksikköä kohti lasketusta mediaanitulosta.

b. Alle 55 -vuotiaiden viitehenkilöiden perheet ja kaikki kotitaloudet

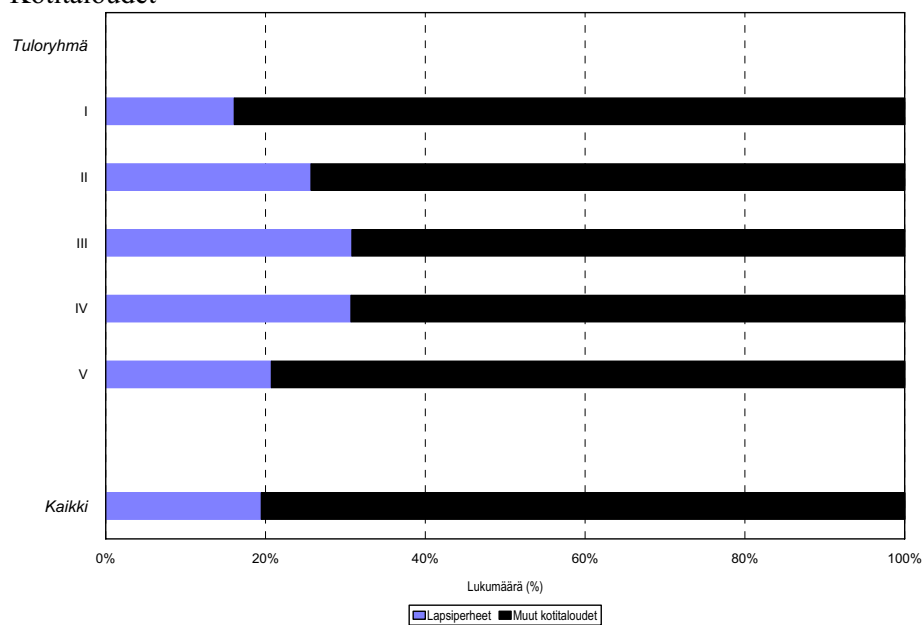
c. Lapsiperheet tuloryhmien mukaan

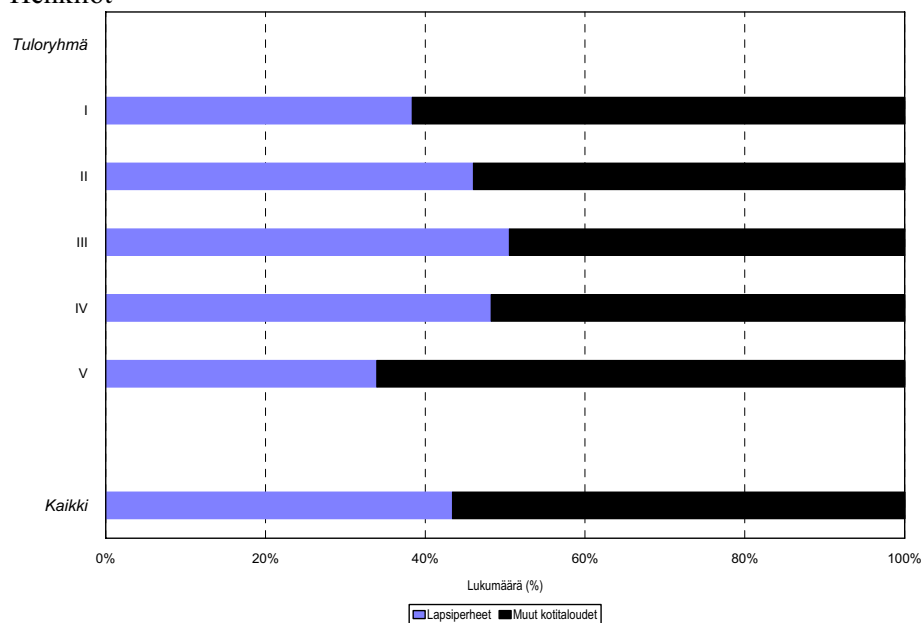
Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

Kuvio 1d. Lapsiperheiden lukumäärän osuus (%) kaikista kotitalouksista tuloryhmissä vuonna 2003, kotitaloudet ja henkilöt

Kotitaloudet

Henkilöt

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

2 Asumistuet, toimeentulotuet

Asumistuet

- *Muihin kotitalouksiin verrattuna lapsiperheiden saamat asumistuet ovat suuremmat kotitaloutta, mutta ei vastaavasti kulutusyksikköä kohti*

Kotitalouksien saamat perheille ja lapsille suunnatut toimeentuloturvaetuudet kohdentuvat pienten lasten perheille. Sosiaali- ja terveyspalveluja sekä koulutuspalveluja käyttävät laajemmin eri ikäisten lasten perheet⁶. Lapsiperheiden toimeentuloturvaetuudet erityisesti voivat perustua kotitalouksien tekemään valintaan esimerkiksi lasten päivähoidon järjestelyjen välillä ja olla siten ansiotuloille vaihtoehtoisia tulolähteitä, jolloin tulotaso jää jo tämän vuoksi tietyissä perhevaiheissa tilapäisesti normaalia alhaisemmaksi. Lähinnä alle kouluikäisten lasten perheillä silloin, kun lapsia hoidetaan kotona.

Lapsiperheiden saamia toimeentuloturvaetuuksia on tarkasteltu toisaalla (Moisio) tulonjakotilastosta saatavilla tiedoilla. Ohessa keskitytään kuvaamaan asumisen kannalta relevanttien tulonsiirtoina saatujen etuuksien kohdentumista lapsiperheille tuloryhmittäin. Näitä ovat yleinen asumistuki ja opiskelijoiden asumislisä. Eläkkeensaajien asumistuki (oman kansaneläkkeen asumistuki ja lesken-eläkkeen asumistuki) on lapsiperheissä suhteellisen harvinainen etuus, mutta on seuraavassa luettu mukaan asumistukiin. Lisäksi asumistukea sisältyy yleisen toimeentulotuen lisäosaan, jolla katetaan muita kuin toimeentulotuen perusosaan sisältyviä asumismenoja (7 prosentin omavastuun jälkeen) sekä sotilasavustukseen. Nämä eivät ole tilastoitavissa omina tuloerinään. Asumistukiin nähden toimeentulotuki ja sotilasavustus muodostavat keskeisesti kotitalouksien viimesijaisen toimeentuloturvan verkkoa.

Tulojen alimmassa viidennessyryhmässä yleisen asumistuen osuus oli 6,2 prosenttia, lisäksi muun asumistuen, käsittäen lähinnä opintotuen asumislisän, osuus oli 0,7 prosenttia, asumistukien osuus yhteensä oli vajaa 6,9 prosenttia lapsiperheiden käytettävissä olevista rahatuloista vuonna 2003 (Taulukko 1). Toisen viidenneksen ryhmässä yleisen asumistuen osuus oli 2,0 ja muun asumistuen osuus 0,2 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista.

Tiedot ovat keskimääräisiä tietoja tuloryhmän kotitaloutta kohti, ja kuvaavat näin eri tuloryhmiin kuuluvien kotitalouksien tulojen rakennetta tulonjaon tilastoinnin mukaisesti koko vuodelta. Mukana on vuoden aikana vaihtelevan ajan eri aikoina etuuksia saaneita kotitalouksia. Asumistukia on saatettu saada alkuvuodesta, jonka jälkeen kotitalouden tulot ovat kasvaneet. Asumistukia saaneita voi siten olla marginaalisesti myös ylemmissä tuloryhmissä.

Alimmassa tuloryhmässä asumistukia sai 54,8 prosenttia lapsiperheistä ja yleistä asumistukea sai lähes puolet, 48,8 prosenttia lapsiperheistä. Seuraavassa tuloryhmässä asumistukia saaneita oli 30,2 prosenttia ja yleistä asumistukea saaneita oli noin neljännes, 25,9 prosenttia lapsiperheistä. Vuoden 2003 aikana asumistukia sai 17,7 prosenttia ja yleistä asumistukea 15,9 prosenttia kaikista lapsiperheistä.

---

⁶ Palveluja ei ole kotitaloustutkimuksissa arvoitettu laskennallisena etuna. Kansantalouden tilinpidossa kotitalouksien saamat palvelut luetaan kotitalouksien oikaistuihin käytettävissä oleviin tuloihin.

Kun rajaudutaan tukea saaneisiin kotitalouksiin, on tukien osuus käytettävissä olevista rahatuloista korkeampi. Esimerkiksi, yleinen asumistuki muodosti 14,2 prosenttia tukia saaneiden alimpaan tuloryhmään kuuluneiden lapsiperheiden ja 13,0 koko alimman tuloryhmän lapsiperheiden käytettävissä olevista rahatuloista (Taulukko 2).

Vuonna 2003 tukien rahamäärä oli lapsiperheissä kotitaloutta kohti edellisvuotta korkeampi. Lapsiperheiden saama yleinen asumistuki oli keskimäärin 360 euroa kotitaloutta, ja 2 460 euroa tukea saanutta kotitaloutta, ja ottaen huomioon kotitalouden rakenteesta johtuvan kulutustarpeen, 1 200 tukea saaneen kotitalouden kulutusyksikköä kohti. Asumistukien rahamäärä yhteensä oli kotitaloutta kohti korkeampi, 410 euroa vuonna 2003.

Perheiden saamista asumistuksista huomattavampi osa oli yleistä asumistukea verrattuna lapsettomiin perheisiin ja perheettömiin kotitalouksiin, joilla erilaisesta elämänvaiheesta johtuen opintotuen asumislisä ja erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä eläkkeensaajien asumistuki muodostivat suuremman osan saaduista asumistuksista (Kuvio 2b.) Tämä ilmenee muuta kotitalousväestöä kuin lapsiperheitä koskevissa tuloksissa sekä tukia saavien osuuksissa että tukien rahamäärinä kotitaloutta kohti. Yleensä tukien rahamäärät ovat pienemmät, asumistukien yhteensä 330 euroa kotitaloutta kohti, ja yleinen asumistuki 110 euroa kotitaloutta kohti. Kun kotitalouksien erilainen kulutus rakenne otetaan huomioon, on yleisen asumistuen määrä tukea saaneiden kotitalouksien kulutusyksikköä kohti kuitenkin muilla kotitalouksilla hieman korkeampi kuin lapsiperheillä.

Muissa kuin lapsiperheiden kotitalouksissa asumistukien saajia oli kaikkiaan 21,2 prosenttia, ja yleisen asumistuen saajia 7,3 prosenttia vuonna 2003. Asumistukien yhteensä määrä oli 332 euroa, yleisen asumistuen määrä 108 euroa kotitaloutta kohti.

Koko kotitalousväestössä asumistukien yhteismäärä oli 350 euroa, ja yleisen asumistuen 169 euroa kotitaloutta kohti.

Kotitalouksien saamat asumistuet yhteensä muodostivat suhteellisesti suuremman osuuden alimpiin tuloryhmiin kuuluvien lapsettomien perheiden ja perheettömien tuloista verrattuna lapsiperheisiin, vaikka asumistukien rahamäärä oli näissä kotitalouksissa kotitaloutta kohti pienempi. Vuonna 2003 alimpaan tuloryhmään kuuluneilla tukea saaneilla lapsettomilla perheillä ja perheettömillä kotitalouksilla asumistuet käsittivät 15,9 prosenttia, ja seuraavaan tuloryhmään kuuluneilla kotitalouksilla 11,1 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista.

Asumistuet Kansaeläkelaitoksen tilastoista

Vuonna 1998 yleisen asumistukea saavien ja osin siten rahamäärä nousi lainsäädännöllisten uudistusten myötä, joilla ensin vuonna 1997 korotettiin asumismenojen määrää, ja vuonna 1998 enimmäisasumismenojen määrää, samalla täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavien tulorajoja nostettiin huomattavasti. Perusomavastuu poistettiin kaikilta enimmäistukeen oikeuttavilta kotitalouksilta. Asumistuen osuus asumismenoista kasvoi. Maksettujen asumistukien huippu vuonna 1999 taittui, ja on kääntynyt kasvuun vuonna 2003. Tätä edelsi vuonna 2002 asumismenojen enimmäismäärien nosto. Tukia saavien ruokakuntien määrä on ollut vähenevä, mutta keskimääräinen asumistuki ruokakuntaa

kohti on kasvanut. Vuonna 2003 keskimääräinen tuki oli ruokakuntaa kohti 210 euroa⁷. Yleisellä asumistuella katetaan aikaisempaa suurempi osa asumuiskuluista (Kansaneläkelaitoksen tilastollinen vuosikirja 2003; Kelan asumistukitilasto 2003.)

Taulukko 1. Käytettävissä olevat rahatulot, asumistuet yhteensä (yleinen asumistuki, eläkkeensaajien asumistuki, opiskelijoiden asumislisä) ja yleinen asumistuki kotitaloutta kohti ja tuen saajien lukumäärä (%) tuloryhmissä vuonna 2003

Vuosi	2003*	Rahamäärä			Tuen saajat (%)		
		Käytettävissä olevat rahatulot	Asumistuet: yhteensä	Yl. asumistuki	Toimeentulotuet: yhteensä	Asumistuet: yhteensä	Yl. asumistuki
<i>Lapsiperheet, kaikki</i>							
Tuloryhmä							
I	21 117	1 443	1 301	756	54,8	48,8	33,1
II	29 073	640	573	355	30,2	25,9	16,2
III	36 156	88	79	76	5,4	3,8	3,9
IV	44 212	50	28	17	3,6	1,6	1,0
V	73 396	15	1	3	1,6	0,4	0,3
Kaikki	40 203	406	360	227	17,7	15,4	10,0
<i>Muut kotitaloudet</i>							
Tuloryhmä							
I	10 461	721	281	316	45,4	18,0	19,7
II	17 417	489	109	204	27,7	8,1	10,6
III	22 539	142	44	92	10,3	2,9	4,9
IV	29 085	59	9	20	5,7	1,2	1,7
V	48 723	33	5	41	3,6	0,5	1,3
Kaikki	24 589	332	108	153	21,2	7,3	8,8
<i>Kaikki kotitaloudet</i>							
Tuloryhmä							
I	12 177	837	445	390	46,9	23,0	21,9
II	20 414	528	229	245	28,3	12,7	12,1
III	26 736	126	55	87	8,8	3,2	4,6
IV	33 732	56	15	21	5,1	1,3	1,5
V	53 842	29	4	33	3,2	0,4	1,1
Kaikki	28 367	350	169	171	20,3	9,1	9,1

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

⁷ Tulonjakotilaston tieto yleisestä asumistuesta ei ole kattava. Otanta-asetelma ja vastauskato vaikuttavat asumistukia koskeviin tuloksiin. Samoin kotitalouteen luetaan asumistukitilastojen ruokakunta - määritelmän (samassa asunnossa asuvat henkilöt) jäsenten ohella toisaalla asuvat jäsenet, mikäli he käyttävät kotitalouden pääosan kanssa yhdessä tuloja.

Taulukko 2. Asumistukia (yleinen asumistuki, eläkkeensaajien asumistuki, opiskelijoiden asumislisä) saaneiden kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot, tuet kotitaloutta ja kulutusyksikköä kohti tuloryhmissä vuonna 2003

Vuosi	2003*				2003*			
	Rahatulot Kotitalous	Kulutusyksikkö	Asumistuet Kotitalous	Kulutusyksikkö	Rahatulot Kotitalous	Kulutusyksikkö	Toimeentulotuet Kotitalous	Kulutusyksikkö
<i>Lapsiperheet, kaikki</i>								
Tuloryhmä								
I	20 191	9 467	2 641	1 238	19 735	9 799	2 329	1 157
II	26 299	13 171	2 144	1 074	25 619	13 161	2 245	1 154
Kaikki tuloryhmät	25 770	12 291	2 324	1 108	23 847	11 896	2 265	1 130
<i>Muut kotitaloudet</i>								
Tuloryhmä								
I	9 972	9 070	1 590	1 446	10 171	9 046	1 604	1 427
II	15 979	13 210	1 775	1 468	17 668	13 528	1 914	1 466
Kaikki tuloryhmät	15 190	12 623	1 583	1 316	14 870	12 156	1 733	1 417
<i>Kaikki kotitaloudet</i>								
Tuloryhmä								
I	11 894	9 193	1 788	1 382	12 504	9 322	1 781	1 328
II	18 804	13 195	1 876	1 317	20 408	13 367	2 028	1 328
Kaikki tuloryhmät	17 412	12 518	1 739	1 250	17 258	12 059	1 875	1 310

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

Asuntolainojen korkojen verovähennysetuus

- *Asuntolainojen korkojen verovähennysetuutta saa yli puolet lapsiperheistä – muita kotitalouksia yleisemmin*
- *Asuntolainojen korkojen verovähennysetuus on lapsiperheille rahamääräisesti merkittävä tukimuoto*

Asuntolainojen korkojen verovähennysetuuteen olivat vuonna 2003 oikeutettuja lapsiperheistä vajaa 55 prosenttia, toisin sanoen ne veronalaisia ansio- ja pääomatuloja saaneet kotitaloudet, jotka olivat vuoden aikana maksaneet asuntolainan korkoja asumaan omistusasunnosta. Asuntolaina voi olla nostettu asunnon hankintaa tai peruskorjausta varten.

Kaikissa kotitalouksissa verovähennysetuutta saaneiden osuus oli pienempi, vajaa 29 prosenttia.

Alimmassa tulojen viidennessyhmässä etuutta sai noin 30 prosenttia lapsiperheistä, toiseksi ylimmässä yli 68 prosenttia ja ylimmässä viidennessyhmässä, joissa velattomien omistusasuntojen osuus oli jo suurempi, lähes 67 prosenttia lapsiperheistä.

Etuuden yleisyys tuloryhmissä riippuu omistusasumisen ja asuntovelallisuuden yleisyydestä. Tulolajin ohella asuntolainapääoman ja siitä maksettujen korkojen suuruus vaikuttavat etuuden rahamäärään. Jos kyse on ensiasuntoon kohdistuvasta lainasta, etuus on korkeampi kuin kotitalouden myöhemmässä omassa asumiskäytössä olevassa asunnossa. Omakotitalon perusparantamiseen saadun asuntolainan korkotuki ei pienennä tämän jälkeen maksetuista asuntolainan koroista saatavaa verovähennysetuutta. Korkeimmillaan etuus on 1 400 euroa verovelvollista henkilöä kohti.

Alijäämähyvitystä, jossa asuntolainan korot otetaan yhtenä menoeränä huomioon, korotetaan lapsikorotuksella⁸, joka kohdentuu lapsiperheille sen mukaan onko perheessä yksi (350 euroa) tai kaksi ja useampi alaikäinen lapsi (700 euroa).

Muuhun väestöön verrattuna lapsiperheitä luonnehtii yleensäkin sijoittumien asumisuralla vaiheeseen, jossa omistusasunnosta velkaantuminen on yleistä. Näin asuntolainojen koroista saatava verovähennysetuus korostuu merkittävänä tukimuotona lapsiperheille, osin etuuteen liittyvästä lapsikorotuksesta johtuen. Tulonsiirtoina saatuun yleiseen asumistukeen verrattuna asuntolainojen korkojen verovähennysetuus on lapsiperheissä rahamääräisesti suurempi. Ottamatta huomioon lapsikorotusta oli etuuden suuruus lapsiperheissä keskimäärin 370 euroa kotitaloutta kohti ja yli 670 euroa etuutta saanutta kotitaloutta kohti vuoden 2003 ennakkollisten tietojen perusteella. (Kuvio 2a ja 2b.)

Muissa kuin lapsiperheiden kotitalouksissa ja kotitalouksissa yhteensä tilanne oli päinvastainen. Asuntolainojen korkojen verovähennysetuus oli keskimäärin 85 euroa, kun tulonsiirtoina saadut asumistuet yhteensä olivat 330 euroa kotitaloutta kohti. Kotitalouksissa yhteensä asuntolainojen korkojen verovähennysetuus oli 150 euroa kotitaloutta ja lähes 540 euroa etuutta saanutta kotitaloutta kohti vuoden 2003 ennakkollisen tiedon perusteella.

Asuntolainojen koroista seuraava verovähennysetuus oli etuutta saaneilla lapsiperheillä korkeimmillaan tulojen ylimmän viidenneksen ryhmässä, 920 euroa. Etuuden rahamäärä kasvoi tulotason kohotessa. Kuitenkaan toisen ja kolmannen tuloryhmän välillä ei etuuden suuruudessa ollut merkittävää eroa. Ensimmäisen viidenneksen tuloryhmässä etuus oli 480 euroa, toisen viidenneksen ryhmässä 560 euroa, kolmannen viidenneksen ryhmässä 590 euroa ja neljännen viidenneksen ryhmässä 710 euroa etuutta saanutta kotitaloutta kohti.

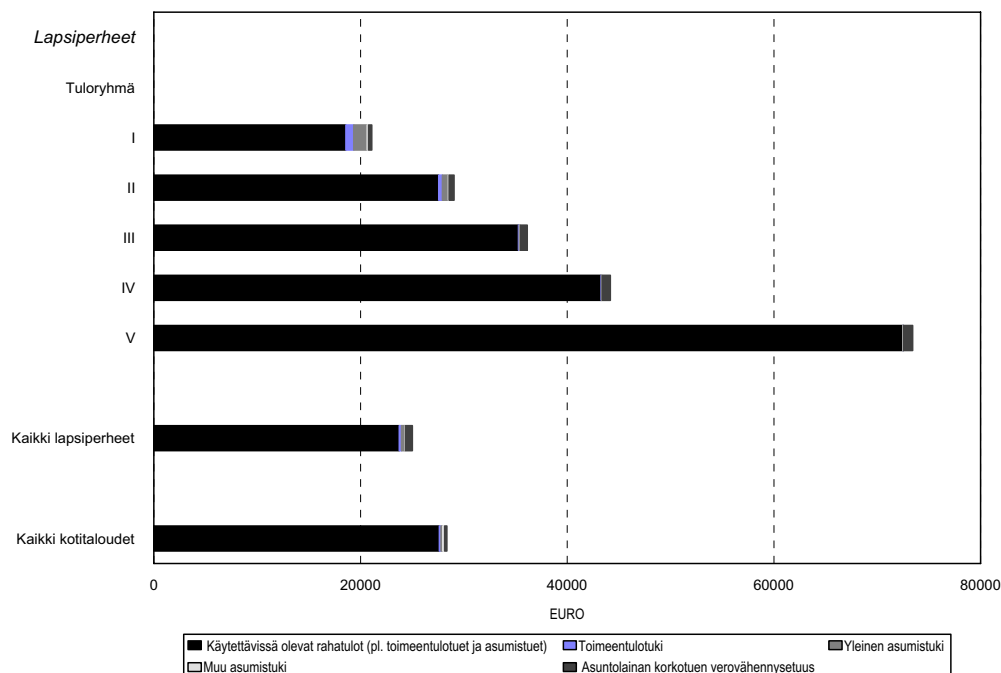
Tarkasteltaessa tuloryhmiin kuuluvia lapsiperheitä kaikkiaan, etuuden keskimäärä kasvaa selvemmin tulotason kohotessa, mikä ennen kaikkea osoittaa etuutta saavien kotitalouksien suurempaa osuutta ylemmissä tuloryhmissä.

Rahamääräisenä asuntolainojen korkojen verovähennysetuus ylittää asumistuet lapsiperheiden tulojen kolmannelta viidenneksiryhmästä lähtien, jossa vähimmäisetuuksiin luettavia asumistukiin ei juuri enää olla oikeutettuja viitevuoden aikaisia lyhyehköjä pienen tulotason jaksoja lukuun ottamatta (esimerkiksi viitevuoden alussa).

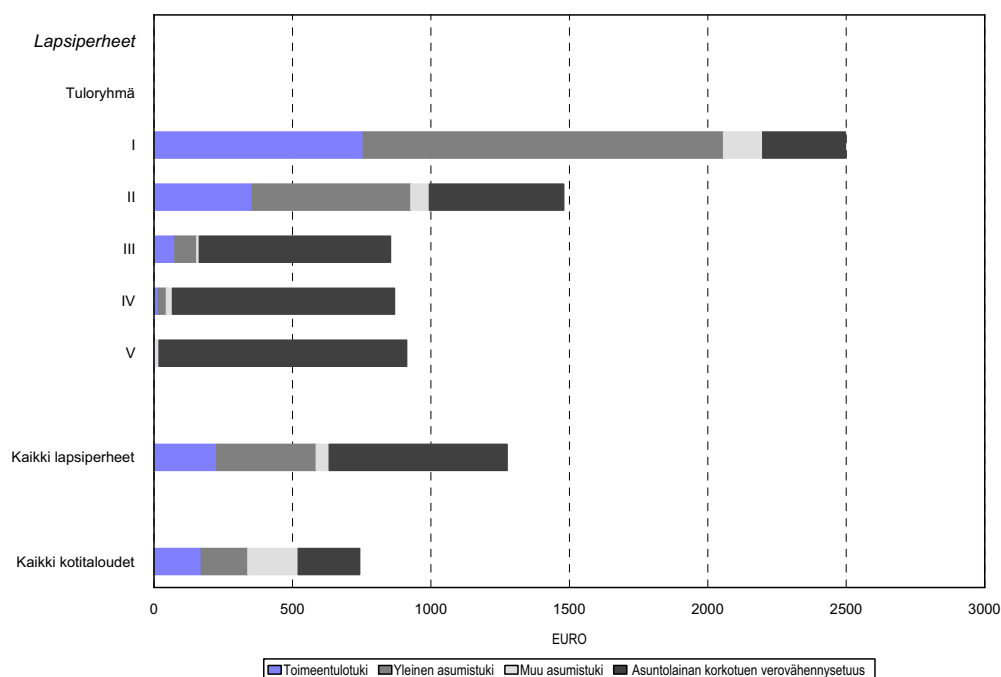
---

⁸ Lapsikorotusta ei ole otettu laskennassa huomioon.

Kuvio 2a. Käytettävissä olevat rahatulot, toimeentulotuet (yleinen toimeentulotuki ja sotilasavustus) ja asumistuet (ml. asuntolainojen korkojen verovähennysetuus) kotitaloutta kohti vuonna 2003, lapsiperheet tuloryhmittäin, kaikki kotitaloudet

Kuvio 2b. Toimeentulotuet (yleinen toimeentulotuki ja sotilasavustus) ja asumistuet ml. asuntolainojen korkojen verovähennysetuus) kotitaloutta kohti vuonna 2003, lapsiperheet tuloryhmittäin ja kaikki kotitaloudet

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

3 Asumismenot

- *Käytettävissä olevista rahatuloista maksetut asumismenot ovat pysytelleet vuokra-asunnoissa asuvilla lapsiperheillä korkeampina, omistusasunnoissa asuvilla pienentyneet*

Asumisen kulutusmenot⁹ käsittäen rahoitusvastiketta ja asuntolainojen lyhennyksiä lukuun ottamatta muut omasta varsinaisesta asunnosta maksetut menot olivat vuonna 2003 noin 13,8 prosenttia lapsiperheiden käytettävissä olevista rahatuloista (Kuvio 3a).

Asumistukien tavoitteena on kohottaa asumistasoa ja turvata kohtuullinen asumistaso. Näitä ovat ennen kaikkea valtion asuntotuotantoon tarkoittamat tuet, arava- ja korkotukilainat. Kotitalouksille arava- ja korkotukilainoitettujen asuntojen hintataso on asuntomarkkinoiden hintatasoa alhaisempi, ja luetaan kotitalouksien saamiin asumispalveluihin. Tulonjakotilastossa ei tätä etuutta ole arvoitettu rahamääräiseksi.

Tulonsiirtoina saadut asumistuet turvaavat lisäksi kotitalouksien kohtuullista kulutustasoa asumismenojen jälkeen. Asumistuella korvataan pienituloisten kotitalouksien asumismenoja, ottaen huomioon kohtuulliseksi katsottavien asumismenojen ja tulojen suuruus. Asumistukeen oikeuttavat asumismenot määräytyvät ruokakunnan koon mukaan kohtuullista asuinpinta-alaa kohti laskettujen enimmäisasumismenojen mukaan. Enimmäismäärään vaikuttaa asunnon sijainti ja koko, valmistumis- ja perusparannusvuosi, sekä asunnon ikä ja varustetaso.

Ilman saatuja asumistukia lapsiperheiden asumisen kulutusmenojen osuudet tuloista olisivat olleet 14,2 prosenttia vuonna 2003. Tukiin luetaan asumistukien (yleinen asumistuki, opiskelijoiden asumislisä, eläkkeensaajien asumistuki) ohella asuntolainojen koroista seuraava verovähennysetuus, mutta ei toimeentulotukiin sisältyviä asumiskuluihin saatuja tukia¹⁰. Puuttuvat tiedot suurentaisivat tukien asumismenotulo-osuuksiin kohdistuvaa vaikutusta nimenomaan pienituloisimmilla kotitalouksilla.

Tulojen alimmassa viidennessryhmässä asumisen kulutusmenojen tulo-osuus ilman tukia olisi ollut 28,0 prosenttia ja tukien kanssa 25,6 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista. Tukien vaikutus asumisen kulutusmenojen tulo-osuuksiin pienenee tulotason noustessa, merkittävämmän jo tulojen toisesta viidennessryhmästä. Toisessa tuloryhmässä asumisen menojen osuus ilman tukia olisi ollut 19,1 prosenttia ja tukien kanssa 18,4 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista. Kolmannesta tuloryhmästä, josta alkaen tuet käsittävät useammin yksinomaan asuntolainojen korkojen verovähennysetuuden,

---

9 Kotitalouden varsinaisesta asunnostaan maksamiin kulutusmenoihin luetaan hoitovastikkeet, vuokrat, ylläpitokorjaukset, vesi- ja jätemaksut, erilliset energiakulut, muut asunnon käyttö- ja ylläpitomenot ja asuntolainojen korot. Laajemmin asumismenoihin luetaan omistusasunnoissa asuvilla kotitalouksilla pääomamenoina rahoitusvastikkeet ja asuntolainojen lyhennykset. Tieto saadaan Tulonjakotilaston palveluaineistosta sivutuotteena asuntotuloerän (nettovuokra omistusasunnosta) muodostamista ja tilastointia varten. Tieto sisältyy tulotietojen viitevuodesta 2003 lähtien EU:n jäsenmaita koskevaan EU-SIL C -mikroaineistoon. Kotitalouksien maksamia asumismenoja koskeva virallinen tilastotieto (Tilastokeskus, SVT, Rakentaminen 2004:27, Rakentaminen ja asuminen, Vuosikirja 2004) perustuu Kulutustutkimukseen.

10 Tukiin ei lueta myöskään asumispalveluina saatua laskennallista etua markkinahintaa edullisemmin joko kunnilta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuista asunnoista (arava-vuokra-asunnot).

asumisen kulutusmenojen tulo-osuus olisi ollut ilman tukia 14,6 prosenttia ja tukien kanssa 14,3 prosenttia.

Kansaneläkelaitoksen asumistukitilaston mukaan (s. 37) asumismenot olivat eläkkeensaajilla 37,1 prosenttia asumistukituloista ennen tukia, ja 20 prosenttia tukien jälkeen. Yleistä asumistukea saavilla asumismenojen tulo-osuus ennen saatuja tukia oli korkeampi, 55,0 prosenttia, ja 27,2 tukien jälkeen. Tiedot ovat vuoden 2003 lopulta (31.12.)

Asumisen kulutusmenot (käyttömenot) olivat käytettävissä oleviin rahatuloihin nähden suhteellisesti korkeimmat seuraavilla lapsiperheillä:

- alimpiin tuloryhmiin kuuluvat perheet
- vuokra-asunnossa asuvat perheet – lähes yhtä korkeat vapailta markkinoilta ja kunnilta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa
- yhden huoltajan perheet
- parien perheet, joissa nuorin lapsi oli alle 3-vuotias tai joissa oli vähintään 4 lasta
- pääkaupunkiseudulla asuvat lapsiperheet.

Pääomamenojen (rahoitusvastike, asuntolainan lyhennykset) lukeminen asumismenoihin nostaa omistusasunnoissa¹¹ asuvien, erityisesti asuntovelallisten perheiden asumismenoja ja tasaa hallintaperusteen mukaisia asumismenoeroja¹². Tästä huolimatta vuokra-asunnoissa asuvien käytettävissä olevista rahatuloistaan maksamat asumismenot ovat keskimäärin edelleen selvästi korkeammat kuin omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että alimmissa tuloryhmissä vuokralla asuminen on yleisempää kuin muissa tuloryhmissä, ja asumismenotulo-osuudet ovat korkeammat verrattuna korkeamman tulotason kotitalouksiin. Lisäksi ilmenee, että tulojen kahteen alimpaan viidennessryhmään kuuluvien vuokralla asuvien lapsiperheiden asumismenotulo-osuudet ovat korkeammat kuin vastaavan tulotason omistusasuntokotitalouksien. Kolmannesta tuloryhmästä asumismenorasitus alkaa kohdentua toisin, omistusasujien asumismenotulo-osuudet nousevat vuokralla asuvia korkeammiksi.

Kun asumisesta maksetut kulutusmenot käsittivät vuonna 2003 omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä keskimäärin 10,8 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista, oli asumismenojen osuus vapailta markkinoilta, tai kunnilta ja yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa asuvilla lapsiperheillä noin 26 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista. Näitä vuokra-asuntokotitalouksia on omistusasunnoissa asuvia useammin alimmissa tuloryhmissä. Muissa vuokra-asunnoissa, joita ovat työsuhdeasunnot ja toiselta kotitaloudelta ilmaiseksi tai käypää vuokraa selvästi halvemmalla vuokratut asunnot, asuvilla lapsiperheillä asumismenojen tulo-osuus oli alhaisempi ja alentaa kaikkiaan vuokralla asuvien asumismenojen osuutta 24,4 prosenttiin käytettävissä olevista rahatuloista. Ottaen huomioon edellä mainitut asumisen pääomamenoihin luettavat erät, oli asumismenojen osuus omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä 18,5 prosenttia käy-

---

11 Tulonjakotilaston aineistosta ei ole saatavissa tietoa siitä, käyttävätkö vuokra-asunnoissa asuvat perheet tulojaan asuntosäästämiseen joko ensiasuntoa varten tai omistusasunnoissa asuvat asunnon vaihtoa varten, joka tietona pääomamenot ja säästämisen huomioon ottaen parantaisi laajemman asumismenotiedon vertailukelpoisuutta.

12 Pääomamenojen lukeminen asumismenoihin lisää asumismenoja niissä väestöryhmissä, joissa asuntovelallisuus on yleistä, ts. lapsiperheissä, ja ylemmissä tuloryhmissä.

tettävissä olevista rahatuloista. Osuus oli suurempi erityisesti asuntovelallisilla lapsiperheillä, 24,1 prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista.

Asuntovelkaisuus nosti asumismenojen osuutta käytettävissä olevista rahatuloista keskimääräistä korkeammaksi parien perheissä, joissa oli 0–7-vuotiaita lapsia tai 3 tai useampi lapsi. Näissä perhevaiheissa asunnosta velkaantuminen on yleistä. Lanapääoman suuruus, lainatyyppi ja korkosidonnaisuus vaikuttavat lainan hoitomeneihin.

Asumiseen käytettyjen kulutusmenojen tai juoksevien menojen (ml. asumistuet) jälkeen kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien rahatulojen määrä verrattuna asumismenojen maksamista edeltäneisiin käytettävissä oleviin rahatuloihin pienentyi tulojen alimman viidenneksen ryhmässä. Vertailukohtana 2000-luvun alulle ovat 1990-luvun puolivälin jälkeisten vuosien tiedot. Muissa tuloryhmissä ero on ollut suhteellisen vakaa, ylimmässä tuloryhmässä erityisesti asumismenojen kasvu on ollut tulojen kasvua hitaampaa¹³.

Asumiseen käytettyjen kulutusmenojen jälkeen kotitalouksien käytössä oli rahatuloja keskimäärin 18 853 euroa kotitaloutta kohti, 7 136 euroa ensimmäiseen tuloryhmään ja 10 979 toiseen tuloryhmään kuuluvaa kotitaloutta kohti vuonna 2003. Pääomamenojen lukeminen asumismeneihin pienentää käytettävissä olevia rahatuloja absoluuttisesti eniten ylemmissä tuloryhmissä. Suhteellisesti asuntolainojen lyhennyksiin ja rahoitusvastikkeisiin käytetään eniten rahatuloja kolmannessa ja neljännessä tuloryhmässä.

Asumismenojen (ml. pääomamenot) jälkeen käytettävissä olevat rahatulot olivat 15 186 euroa kotitaloutta kohti, 6 706 ensimmäisessä tuloryhmässä, 10 392 toisessa, 13 472 euroa kolmannessa, 16 931 neljännessä, ja 30 548 euroa viidennessä tuloryhmässä kotitaloutta kohti.

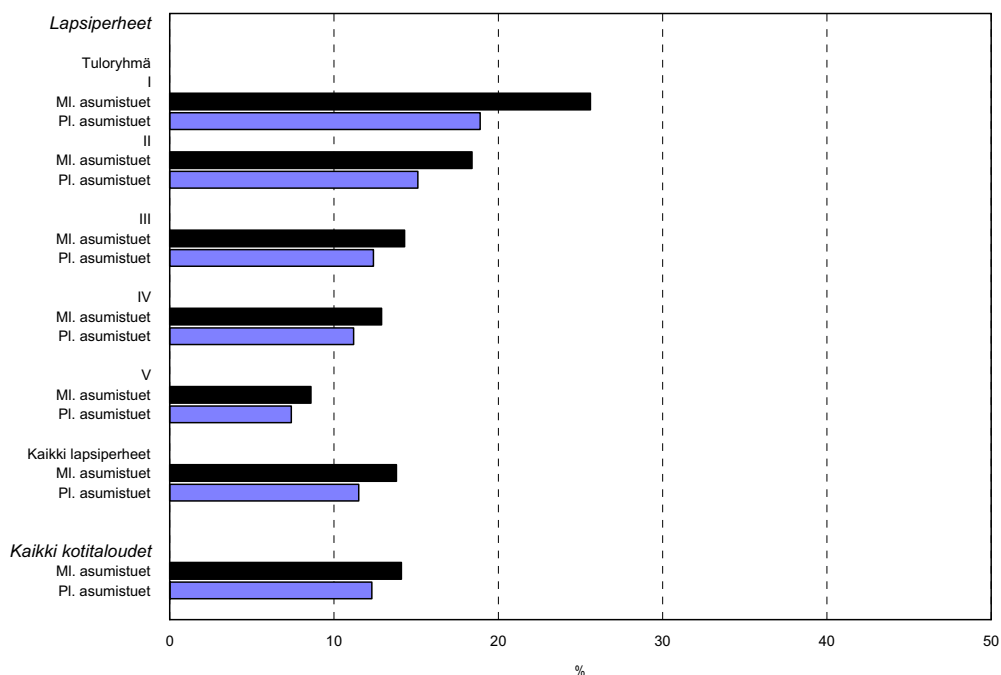
Yleensä omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot kasvoivat asumismenoja, myös pääomamenot mukaan lukien, nopeammin. Vuokra-asunnoissa asuvilla perheillä ei näin ole tapahtunut. On myös huomattava, että asunnon hallintaperusteen suhteen on saattanut tapahtua valikoitumista, lähinnä siten, että omistusasuntoja ovat hankkineet parempituloiset, mikä osaltaan vaikuttaa tulokseen¹⁴.

Alueen mukaan asumismenojen jälkeen käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti olivat ensimmäiseen ja toiseen tulojen viidennessä ryhmään kuuluneilla pääkaupunkiseudun lapsiperheillä joko alhaisemmat tai samalla tasolla kuin saman tuloryhmän lapsiperheillä muissa kasvukeskuksissa tai muissa kunnissa. Ero ei tule esiin kaikkia tuloryhmiä koskevissa tiedoissa, sillä ylemmissä tuloryhmissä tulot ovat vielä asumismenojen maksamisenkin jälkeen pääkaupunkiseudulla muuta maata korkeammat. (Kuvio 3c).

13 Vuodesta 2002 lähtien asumismenot on haastateltu kattavasti käsittäen rivitaloissa hoitovastikkeen sijaan tai lisänä maksetut käyttö- ja ylläpitomenot. Aikaisemmilta vuosilta tietoa ei ole, asumismenot olisivat olleet osalla em. asunnoissa asuvilla kotitalouksilla suuremmat.

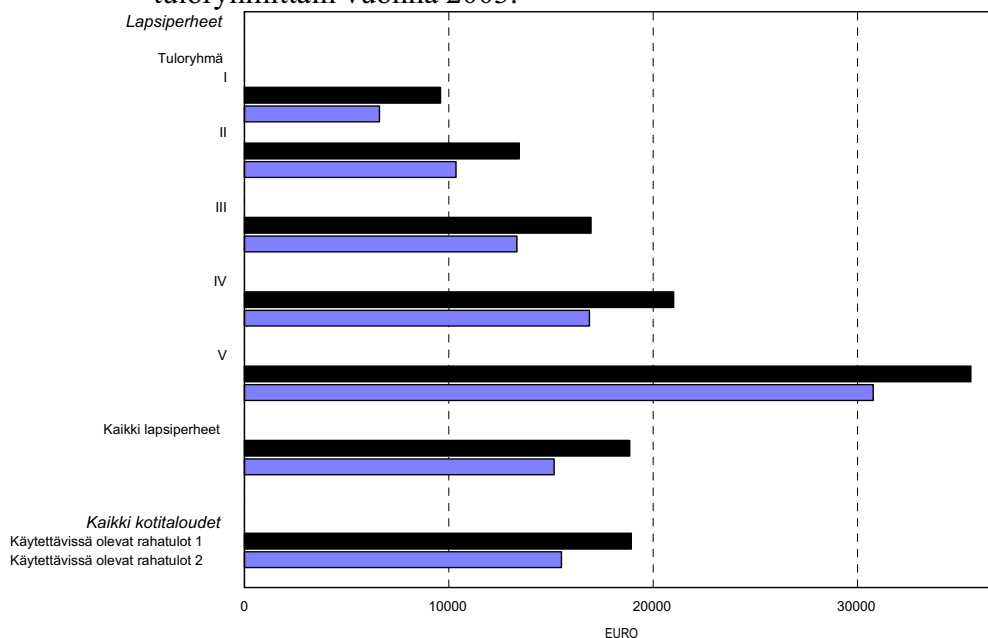
14 Tulonjakotilaston tiedot ovat vuosittaisia poikkileikkaustietoja. Aineisto ei käsitä usean tutkimuskerän paneeliasetelmaa (ainoastaan peräkkäiset vuodet), joten tulkintaa ei voida tehdä pitkittäisasetelmassa siitä, kuinka samat kotitaloudet ovat muuttuneet tiettyjen ominaisuuksien mukaan.

Kuvio 3a. Asumismenojen (maksetut kulutusmenot) osuus (%) käytettävissä olevista rahataloista tuloryhmissä vuonna 2003, asumistuet mukaan lukien ja ilman asumistukia, lapsiperheet

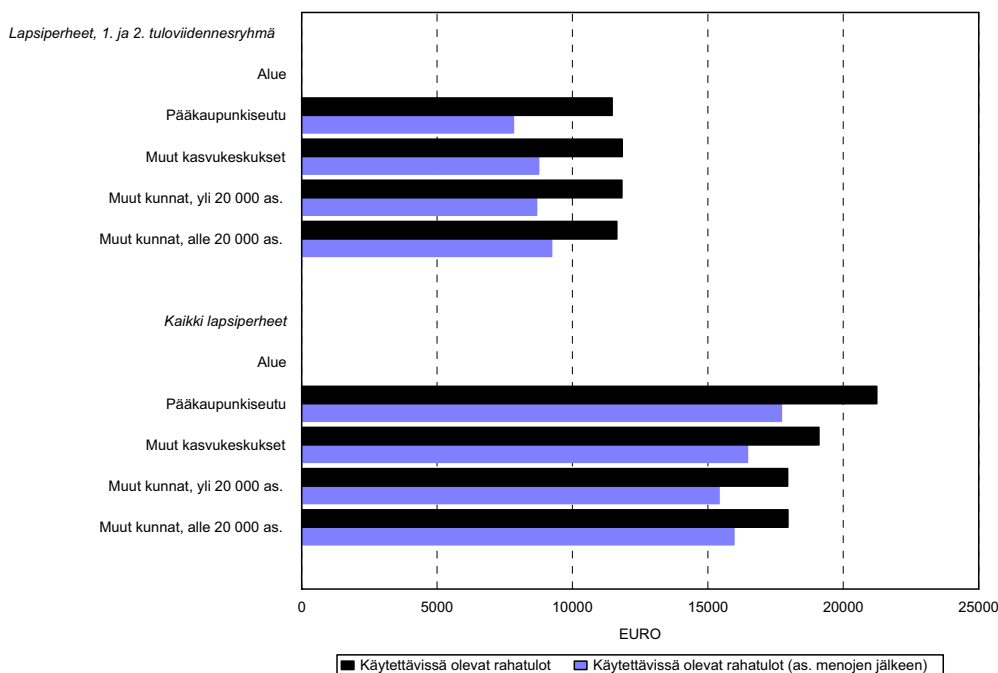
Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

Kuvio 3b. Käytettävissä olevat rahatulot ja asumismenojen (maksetut kulutusmenot ja pääomamenot) jälkeiset käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti tuloryhmittäin vuonna 2003.

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

Kuvio 3c. Käytettävissä olevat rahatulot ja asumismenojen (maksetut kulutusmenot ja pääomamenot) jälkeiset käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti alueen mukaan vuonna 2003.

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

4 Asumismenojen maksuvaikeudet

- *Lapsiperheillä esiintyy asumismenojen maksuvaikeuksia yleisemmin kuin muilla kotitalouksilla – kotitalouden käytettävissä olevia rahatuloja ja niiden käyttö vaikuttavat*

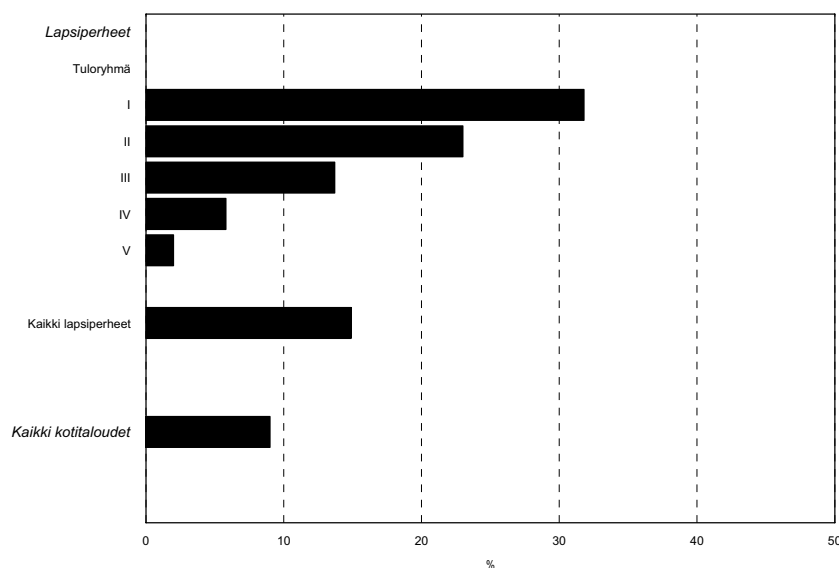
Lapsiperheiden ilmoittivat asumismenojen (käyttö- ja ylläpitomenot, lainojen lyhennykset ja korot) maksuvaikeuksia useammin kuin lapsettomat perheet ja kotitaloudet yhteensä¹⁵. Lapsiperheistä 14,9 prosenttia oli vuoden 2003 aikana ollut ainakin kerran tilanteessa, jossa rahaa ei ollut maksujen ja laskujen maksamiseen määräpäivänä, kaikista kotitalouksista 9,0 prosenttia. Lapsiperheissä maksuvaikeuksia esiintyi sitä yleisemmin, mitä vähemmän perheellä oli käytettävissään rahatuloja kotitaloutta kohti (Kuvio 4.), toisin sanoen niissä lapsiperheiden ryhmissä, joissa asumismenojen tulo-osuudet olivat myös suurimpia. Samoin vuokra-asunnoissa asuvissa lapsiperheissä, yhden huoltajan

15 Tieto on saatavissa Tulo- ja elinolotutkimuksesta vuodesta 2003 alkaen EU:n jäsenmaita vertailevaa EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) tilastoaineistoa varten. Tieto on haastateltu seuraavasti: "Onko kotitaloutenne ollut vuoden 2003 aikana tilanteessa, jossa rahaa ei ole ollut maksujen ja laskujen maksamiseen määräpäivänä?" Jos on ollut tällaisessa tilanteessa, "Onko erityisesti asumismenoja (esim. vuokria, sähkö-, vesi- tai muita vastaavia laskuja) jäänyt tällöin maksamatta ajallaan?", "Onko kotitaloutenne ollut vuoden 2003 aikana tilanteessa, jossa rahat eivät ole riittäneet lainojen lyhennysten tai korkojen maksamiseen?" Ja edelleen "Onko erityisesti asuntolainojen lyhennyksiä tai korkoja jäänyt maksamatta ajallaan (vuoden 2003 aikana)?"

lapsiperheissä sekä 3 ja useamman lapsen perheissä, myös parien perheissä, maksuvaikeuksia ilmoitettiin keskimääräistä yleisemmin.

Omistusasuntojen velkaisuus lisäsi niiden lapsiperheiden lukumäärää, jotka ilmoittivat maksuvaikeuksia. Asumismenoista selviydytään kuitenkin paremmin verrattuna vuokralla asuviin lapsiperheisiin. Ainoastaan tulojen kahdessa alimmassa viidenesryhmissä velalliset omistusasujalapsiperheet ilmoittivat vuoden aikana esiintyneistä asumismenojen maksuvaikeuksista yleisemmin kuin yksityiseltä sektorilta vuokratuissa vuokra-asunnoissa asuvat lapsiperheet.

Kuvio 4. Rahattomuuden vuoksi asumismenojen (maksetut kulutusmenot, asuntolainojen korot ja lyhennykset) maksuviivästyksiä (%) lapsiperheillä eri tuloryhmissä ja kaikilla kotitalouksilla vuonna 2003

Lähde: Tilastokeskuksen tulo- ja elinolotutkimus 2003

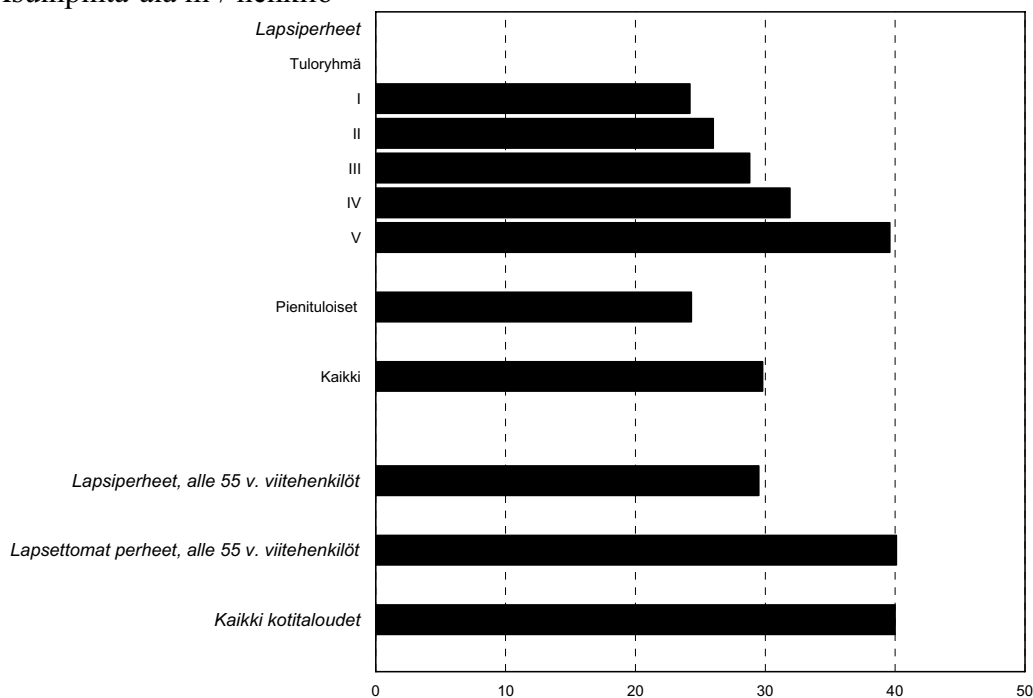
5 Asuinpinta-ala ja huonelukumäärä

Kotitalouden varsinaisessa asunnossa käytössä oleva asuinpinta-ala (m²) ja huonelukumäärä (ml. keittiö) olivat lapsiperheissä henkilöä kohti alhaisempia kuin muissa kotitalouksissa¹⁶. Esimerkiksi vuonna 2003 alle 55-vuotiaiden viitehenkilöiden lapsiperheillä oli käytössään keskimäärin 29,5 m² henkilöä kohti, kun vastaavan ikäisten viitehenkilöiden lapsettomien perheiden käytössä oli 40,1 m² henkilöä kohti. Huonelukumäärä oli lapsiperheissä keskimäärin 1,3 henkilöä kohti ja lapsettomissa perheissä 1,8 henkilöä kohti. (Kuvio 5.)

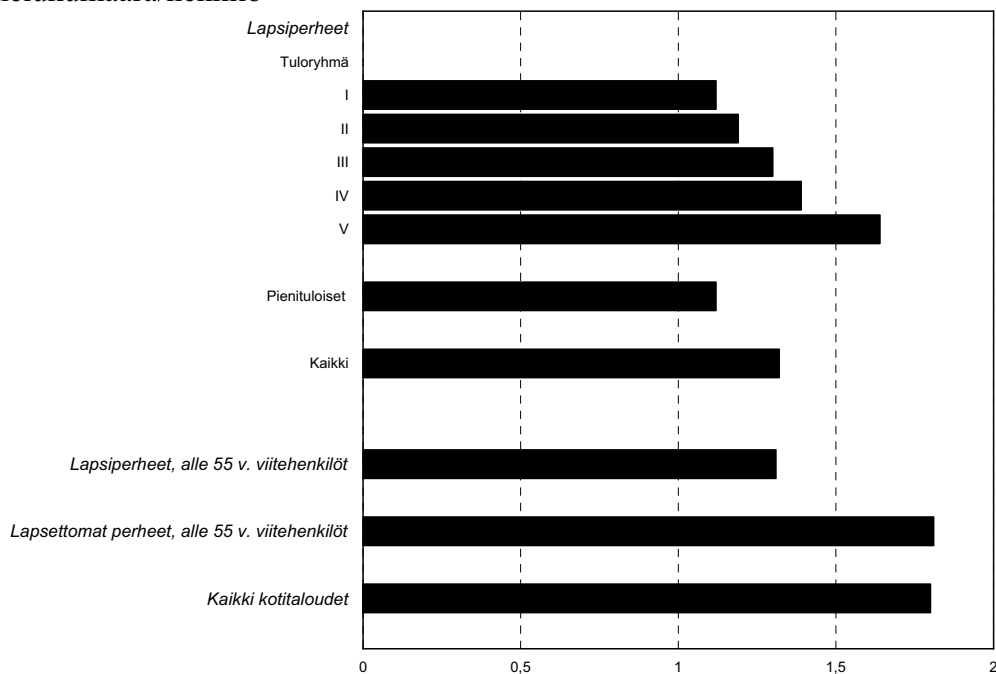
16 Tulonjakotilaston aineistosta saatavaan tietoon luetaan kotitalouden haastattelussa ilmoittama tieto varsinaisessa asunnossaan käytössä olevasta asuinpinta-alasta ja -huonelukumäärästä (ml. keittiö) tulotietojen (laskennallinen asuntotulo) muodostamista varten. Tieto poikkeaa Suomen virallisesta tilastosta (Tilastokeskuksen Rakentaminen ja asuminen Vuosikirja 2003, Rakennukset, asunnot ja asuinolot 2003) julkaistavasta rekisteripohjaisesta asuntokuntaakohtaisesta asuntoon perustuvasta pinta-alan määritelmästä. Asuinpinta-alasta ei ole saatavissa julkaistuja tilastotietoja perheille eikä käytettävissä olevien tulojen mukaisille tuloryhmille.

Kuvio 5. Asuinpinta-ala ja huonelukumäärä henkilöä kohti tuloryhmissä vuonna 2003, kaikki lapsiperheet, alle 55-vuotiaiden viitehenkilöiden lapsiperheet ja lapsettomat perheet, kaikki kotitaloudet

a) Asuinpinta-ala m²/ henkilö

Huonelukumäärä/henkilö

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto (haastateltu tieto)

Kaikkien lapsiperheiden käytössä oli keskimäärin 29,8 m² asuinpinta-alaa ja 1,3 huonetta henkilöä kohti.

Yhden huoltajan lapsiperheissä käytössä oleva asuintila sekä asuinpinta-alalla että huonelukumäärällä mitattuna oli hieman suurempi kuin kahden huoltajan lapsiperheissä.

Henkilöä kohti oleva asuinpinta-ala oli suurempi lapsilukumäärältään pienemmissä perheissä. Asuintilan väljeneminen liittyy myöhempään perhe- ja asumisvaiheeseen, sillä asuinpinta-ala henkilöä kohti oli sitä suurempi, mitä vanhempi perheen kuopus oli. Varsinaisesta asunnosta vapautuu tilaa vanhimpien lasten muutettua pois, toisaalta lapsiperheen asumisuran aikana asuntoa on saatettu vaihtaa jo väljempiin.

Jos asuinpinta-alatietoja tarkastellaan esikoisien iän, esimerkiksi koulun aloittamisiän mukaan, joka lapsilukumäärän ohella vaikuttaa keskeisesti lisätilan tarpeeseen, eivät erot perhevaiheiden välillä olleet niin huomattavia. Esimerkiksi vuonna 2003 kouluikää nuoremman 3–6-vuotiaan ja sen saavuttaneen 7–9-vuotiaiden esikoisien käsittävien lapsiperheiden käytössä oli jokseenkin yhtä paljon lattiapinta-alaa ja huoneita henkilöä kohti. Perheissä, joissa esikoinen oli iältään vanhempi, asuinväljyyttä oli vain hieman enemmän henkilöä kohti.

Asuinneliöt ja huonelukumäärät eroavat selvästi tuloryhmien mukaan, alimman tulojen viidennesryhmän lapsiperheillä oli 24,0 m² asuinpinta-alaa henkilöä kohti, toisessa 26,0 m², ja ylimmässä viidennesryhmässä 39,6 m². Huonelukumäärä oli vastaavasti 1,1, 1,2 ja ylimmässä 1,6 henkilöä kohti.

Alimmissa tuloryhmissä asumistaso henkilöä kohti mitatulla asuinpinta-alalla ja huonelukumäärällä on pysynyt melko samana. Asumisväljyydestä johtuvaa asumistason kohene- mista on tapahtunut ylemmissä tuloryhmissä.

6 Asunnon hallintaperuste

Vuokra-asunnoissa asutaan ahtaammin kuin omistusasunnoissa. Tulonjakotilastoa varten haastattelulla kerätyn tiedon mukaan vuokra-asunnoissa asuvilla lapsiperheillä oli käytössään 22,5 m² henkilöä kohti, vapailta markkinoilta vuokratuissa noin 24 m² ja kunnilta ja yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa noin 21 m² henkilöä kohti vuonna 2003. Omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä oli käytössään keskimäärin 32,2 m² henkilöä kohti, velattomilla velattomia enemmän myöhemmästä asumisura- ja perhevaiheesta johtuen.

Vuokralla asuminen on yleisempää alimmissa tuloryhmissä. Vuonna 2003 noin 54 prosenttia tulojen alimman viidennesryhmän lapsiperheistä asui vuokralla, 20,5 prosenttia vapailta markkinoilta vuokratuissa ja 30,2 prosenttia kunnilta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa, loput muissa vuokra-asunnoissa (työsuhdeasunnot, syytinkiasunnot). (Kuvio 6.)

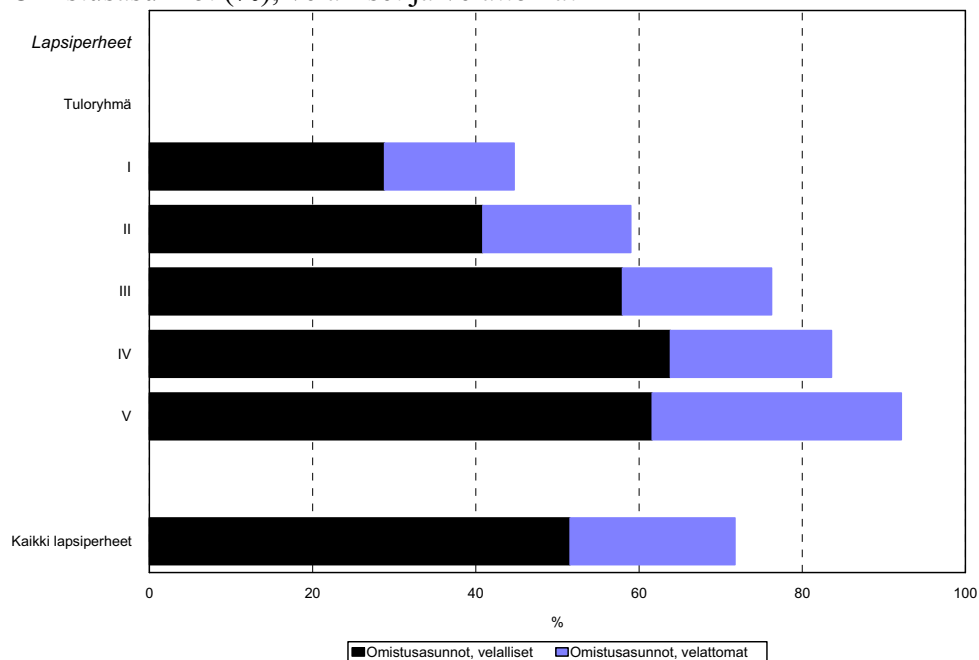
Omistusasuminen yleistyy korkeammalla tulotasolla siten, että jo toisessa tulojen viidennesryhmässä yli puolet, eli 59 prosenttia tuloryhmän lapsiperheistä asui omistusasunnoissa, kolmannessa 76,2 prosenttia, neljännessä 83,6 prosenttia ja viidennessä 92,1 prosenttia tuloryhmän lapsiperheistä. Kunnalta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa asuminen oli lapsiperheissä tulojen ylintä viidennesryhmää lukuun ottamatta yleisempää kuin vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa.

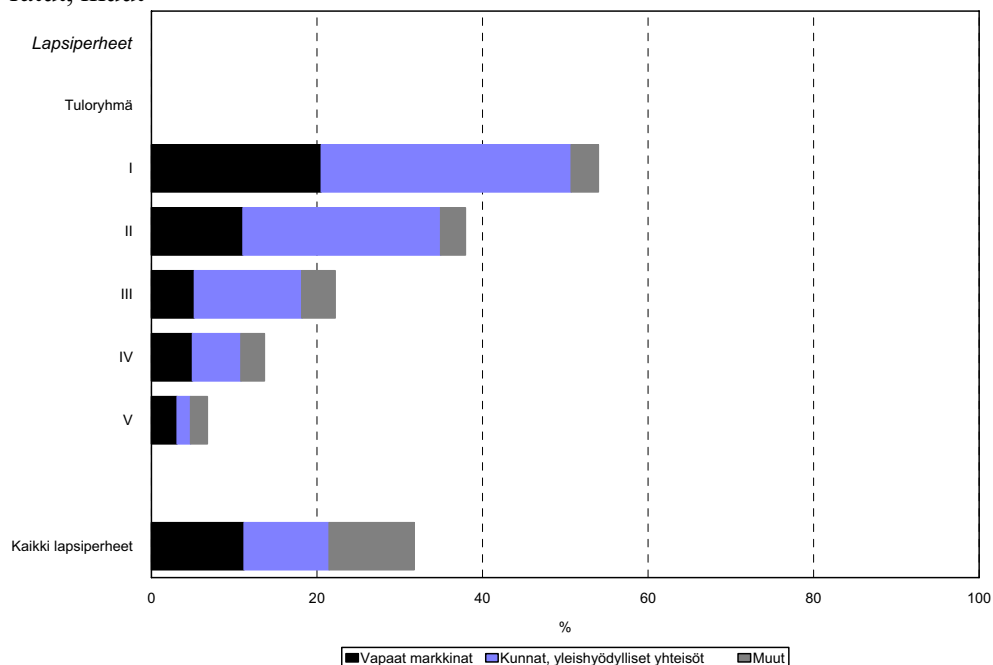
Lapsettomissa perheissä tilanne oli toisenlainen, vuokra-asunnoissa asuttiin yleisemmin, vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa useammin kuin kunnalta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratuissa asunnoissa.

Kuvio 6. Asunnon hallintaperuste tuloryhmissä vuonna 2003, lapsiperheet

Omistusasunnot (%), velalliset ja velattomat

Vuokra-asunnot (%), vapailta markkinoilta, kunnilta tai yleishyödyllisiltä yhteisöiltä vuokratut, muut

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

7 Asunnon talotyyppi

- *Pientalossa, joko erillisessä pientalossa tai pari-, rivi- ketjutalossa asuminen on lapsiperheillä yleisin asumismuoto kaikissa tuloryhmissä*

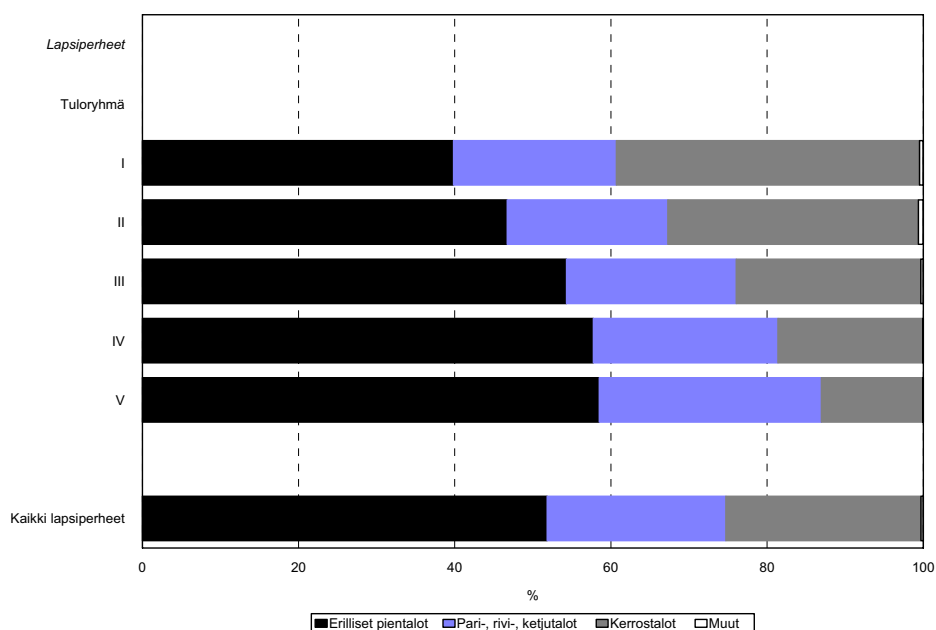
Asumisuran, perhevaiheen ja asunnon hallintaperusteen ohella asunnon talotyyppi vaikuttaa lapsiperheiden käytössä olevaan asuinpinta-alaan. Pientalo-asunnoissa asuinpinta-ala on suurempi kuin kerrostaloasunnoissa, erillisissä pientaloissa asuinpinta-ala on taas pari-, rivi- tai ketjutaloja suurempi.

Lapsiperheet asuivat kahdessa alimmassa tulojen viidennessyryhmässä harvemmin pientaloissa kuin lapsiperheet keskimäärin. Pientalo, joko erillinen pientalo tai pari-, rivi- tai ketjutalo oli kuitenkin yleisin talotyyppi kaikissa tuloryhmissä (Kuvio 7).

Merkittävät erot lapsiperheiden asumismuodossa liittyvät alueeseen. Vuonna 2003 pääkaupunkiseudun lapsiperheistä alle puolet, vajaa 48 prosenttia asui pientaloissa, useammin pari-, rivi- tai ketjutaloissa (15,3 %) kuin erillisissä pientaloissa (32,5 %). Muiden kasvukeskusten kuin pääkaupunkiseudun lapsiperheistä 74,5 prosenttia asui pientaloissa, lähes 50 prosenttia erillisissä pientaloissa ja 24,7 prosenttia pari-, rivi- tai ketjutaloissa. Muilla alueilla, joita olivat yli 20 000 asukasta käsittävät kunnat, lapsiperheet asuivat pientaloissa lähes yhtä yleisesti (73,3 %), erillisissä pientaloissa useammin (52,1 %) kuin pari-, rivi- tai ketjutaloissa (21,2 %). Asukasmäärältään pienten, alle 20 000 asukkaan kuntien muodostamien alueiden lapsiperheistä yli 90 prosenttia asui pientaloissa (73,3 % erillisissä pientaloissa).

Vaikka omistusasuminen ja pientaloasuminen on lapsiperheissä yleisempää kaikissa tuloryhmissä lapsettomiin perheisiin verrattuna, ja asuntojen kokonaispinta-ala näin suurempi, jää henkilöä kohti käytössä oleva asuinpinta-ala silti lapsiperheissä pienemmäksi kuin lapsettomissa perheissä.

Kuvio 7. Asunnon talotyyppi (%) tuloryhmissä vuonna 2003, lapsiperheet

Lähde: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto

Keijo Tanner

Lapsiperheiden asumismenoista, tuloista,
asumismeno-osuuksista, kulutusvarasta sekä
asumistason kehityksestä

Sisällys

1 JOHDANTO	39
2 ASUMISMENO-KÄSITTEESTÄ.....	39
2.1 Asumismenojen reaalin kehitys vuosina 1990-2003	40
2.2 Asumismenojen muutos asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2003	41
2.3 Kokonaisasumismenojen kehitys kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2003	43
2.4 Asumismenot kotitalouden tulotason ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001.....	46
3 ASUMISMENOT ASUMISEN TUKIEN VÄHENTÄMISEN JÄLKEEN VUOSINA 1990–2001.....	48
4 KOTITALOUKSIEN TULOJEN KEHITYS VUOSINA 1990–2001	51
4.1 Kotitaloutta kohden laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001	52
4.2 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001	53
4.3 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon ja kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001	54
4.4 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys kotitalouden tulokvintiilin mukaan vuosina 1990–2001	57
4.5 Asumismenojen ja tulojen kehitys kotitalouksilla elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001.....	59
5 ASUMISMENO-OSUUKSIEN KEHITYS VUOSINA 1990–2003.....	61
5.1 Asumismeno-osuuksien kehitys.....	61
5.2 Asumismeno-osuudet asumismeno-osuusryhmittäin	63
5.3 Asumismeno-osuudet asumisen tuet vähennettynä kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2003	64
5.4 Asumismeno-osuudet asumisen tukien vähentämisen jälkeen kotitalouden tulotason mukaan kaikilla kotitalouksilla vuosina 1990–2003	69
5.5 Asumismeno-osuudet tulokvintiileittäin ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2003	70
6 KOTITALOUKSILLE ASUMISMENOJEN VÄHENTÄMISEN JÄLKEEN JÄÄVÄ KULUTUSVARA VUOSINA 1990–2001	73
6.1 Kotitalouksien kulutusvara.....	73
6.2 Kulutusvara asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001	73
6.3 Kotitalouksien kulutusvara tulokvintiileittäin ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001	74
6.4 Kulutusvara kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001.....	77
6.5 Kotitaloudet, joiden kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan vuonna 2001....	78

7 KOTITALOUKSIEN ASUMISTASON KEHITYS VUOSINA 1990–2003	82
7.1 Kotitalouksien asuminen elinvaiheen ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001	82
7.2 Asunnon keskipinta-alan kehitys vuosina 1990–2003	83
7.3 Asumisväljyyden kehitys vuosina 1990–2003	86
7.4 Asumisväljyys toimeentulotuen saamisen mukaan vuosina 1990–2001	87
9 YHTEENVETO TULOISTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	89
LÄHTEET	95

1 Johdanto

Tässä selvityksessä tarkastellaan lapsiperheiden asumismenoja, käytettävissä olevia rahatuloja ja asumismeno-osuuksia sekä asumismenojen maksamisen jälkeen käytettävissä jäävää kulutusvaraa suhteessa muihin kotitalouksiin. Lisäksi tarkastellaan asumistason kehitystä lapsiperheillä suhteessa muihin kotitalouksiin asunnon pinta-alan ja asumisväljyyden kehityksen avulla.

Selvitys on tehty Lapsiperheiden toimeentulon kehittäminen -hankkeen koordinaatioryhmän kokouksessa hyväksytyyn päätöksen mukaisesti. Koordinaatioryhmässä todettiin, että olemassa olevista eri aineistoista tehdään omat muistionsa. Ryhmässä todettiin, että Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineistoihin perustuva selvitys on oma kokonaisuutensa. Kulutustutkimusaineistot kattavat vuodet 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. Vuoden 2001 jälkeen tapahtunutta muutosta edustavat tiedot Tilastokeskuksen vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotilastosta. Kulutustutkimusten perusteella saatuja tietoja peilataan vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotietoihin soveltuvin osin, ja tarkastellaan, tukevatko vuoden 2003 tiedot kulutustutkimusten avulla saatua trendiä vai ilmaisevatko ne mahdollisesti uuden muutosvaiheen alkua. Selvitys on tehty tietoisena kulutustutkimusten ja tulonjakotilaston erilaisista eroista. Käyttämällä yhdenmukaisia käsitteitä on kuitenkin pyritty luomaan näistä kahdesta erilaisesta tietokannasta yhtenäinen raportti. Kaikilta osin vertailutietoja ei ole ollut käytettävissä.

Aikasarjat 1990–2001 ovat kulutustutkimuksen aineistosta tuotettuja. Niiden vertailutiedoksi kuvaamaan kehitystä vuoden 2001 jälkeen on otettu vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotiedot. Muistiossa käytetyissä tulonjakotilaston ajoissa on käytetty samalla tavalla määriteltyjä muuttujia kuin kulutustutkimusaineiston aikasarjoissa. Silti on syytä todeta, että vuotta 2003 koskevat arviot ovat suuntaa antavia ja kysymyksessä on kahden erilaisen tietokannan tietojen vertailu. Ne kertovat aikaisempiin vuosiin (kulutustutkimuksen aikasarjat) verrattuna tasomuutoksesta eikä kahden eri lähteen tietoja voi aivan ongelmitta liittää toisiinsa, vaikka niiden tiedot olisi tuotettu samoilla käsitteillä. Suurin ongelma onkin ollut näissä kahdessa tilastossa sovellettavat erilaiset käsitteiden määrittelyt.

Tämän selvityksen tarkoituksena onkin arvioida, tukevatko tulonjakotilaston 2003 ennakkotiedot kulutustutkimuksen eri vuosina kuvaamaa kehitystä. Selvityksen keskeinen ongelma on lapsiperheiden aseman tarkastelu suhteessa kaikkiin kotitalouksiin ja erityisesti lapsettomiin pareihin .

2 Asumismeno-käsitteestä

Asumismenoista on julkisuudessa hyvin monenlaisin käsittein ja perustein tuotettuja tilastotietoja. Yleinen tapa on käyttää kulutustutkimuksiin perustuvia kulutusrakennetietoja, jolloin asumista tarkastellaan kulutuksen osana (asumismenojen kulutusmeno-osuus). Kulutusmenotietoja voidaan käyttää sellaisenaan tai niitä voidaan muokata paremmin eri käyttötarkoituksiin soveltuviksi. Tätä tarkastelua varten eräitä keskeisiä asumismenoihin ja tuloihin liittyviä käsitteitä on muokattu siten, että ne kuvaavat paremmin nettoasumismenorasitetta, jota mitataan asumismeno-osuuksilla.

Tässä yhteydessä sovellettavien asumismenojen ja asumismeno-osuuksien määrittely ja laskentamenettely perustuvat käsitelmäärittelyyn ja laskentatapaan, joka on tehty vertailtavassa pohjoismaisessa asuntopolitiikan ja sen tukimuotojen eri pohjoismaissa olevia eroja ja yhtenevyyksiä koskevassa tutkimuksessa ”Housing and Housing Policy in the Nordic Countries”.¹

Mainitun tutkimuksen lähtökohtana asumismenojen määrittelyssä on se, että

- vuokra-asunnoissa asumismenoja ovat vuokra ja muut mahdolliset menot kuten vesimaksut.
- omistusasunnossa asumismenoja ovat yhtiövastike, lämmityskulut, vesimaksut, lainojen korot, lainojen lyhennykset ja mahdolliset korjaukset sekä kiinteistövero, mikäli ne eivät sisälly vastikkeisiin.

Käytettävä asumismenokäsite ei sisällä laskennallisia eriä kuten asuntotulon arvo ja poistot. Juokseviin asumismenoihin on lisätty asuntolainojen lyhennykset.

Asumismeno-osuuksia laskettaessa mahdollinen asumistuki on vähennetty asumismenoista eikä lisätty käytettävissä oleviin tuloihin, kuten useissa aikaisemmissa tutkimuksissa ja selvityksessä ja mm. kulutustutkimuksissa on tehty. Lisäämällä asuntolainojen lyhennykset asumisen juokseviin menoihin saadaan asumismenokäsite, josta tässä käytetään nimitystä asumisen rahamenot.

2.1 Asumismenojen reaalin kehitys vuosina 1990-2003

Tavoitteena asumismenotarkastelussa on tuottaa tietoa lapsiperheiden asumismenoista suhteessa muiden talouksien asumismenoihin. Aluksi tarkastellaan asumismenoja ilman asumisen tukien vaikutusta (asumistukia ja asuntolainojen korkojen verovähennysetuutta), ts. bruttoasumismenoja. Ne ovat käsitelmäärittelyn mukaisia bruttomenoja asumiseen, juoksevia asumismenoja, joihin on lisätty omistusasunnoissa asuntolainojen lyhennykset, mutta joista ei ole vähennetty mahdollisia asumisen tukia, asumistukia ja asuntolainojen korkojen verovähennysetuutta. Ne kuvaavat todellisia asumismenoja, vuokra-asuntojen vuokria ja omistusasuntojen juoksevia menoeriä sekä lainanhoitokustannuksia. Asumismenojen tarkastelu ilman asumisen tukia kuvaa kotitalouksien tilannetta asuntomarkkinoilla, kun ne ovat etsimässä tai vaihtamassa asuntoa. Ne kotitaloudet, jotka ovat oikeutettuja asumistukeen, maksavat asumistuen verran vähemmän asumismenoina. Omistusasunnoissa asuvat taloudet saavat laskea hyväkseen asuntolainojen korkojen verovähennysetuuden. Tämä otetaan huomioon erityisesti asumismenorasitusta kuvaavien asumismeno-osuuksien laskennassa. Seuraavassa tarkastellaan niiden kehitystä eri näkökulmista.

---

¹ M. Lujanen: Housing consumption, housing expenditure and housing costs, teoksessa Housing and Housing Policy in the Nordic Countries. Nordic Council of Ministers. Nord 2004:7.

Taulukko 1. Kotitalouksien asumismenot €/kk ilman asumisen tukia vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001 ja ennakkotieto vuodesta 2003

Asumismenot, €/kk	1990	1994-96	1998	2001	2003(E)
<i>kaikki asunnot</i>	381	392	398	411	426

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot 2003.

Kaikkien asuntojen keskimääräiset asumismenot ilman tukia eri ajankohtina osoittavat, että asumismenojen nousu on ollut suhteellisen tasaista koko tarkastelujakson aikana. Nousu vuodesta 1990 vuoteen 1994 oli 11 €/kk, sen jälkeen oli vain lievää nousua.

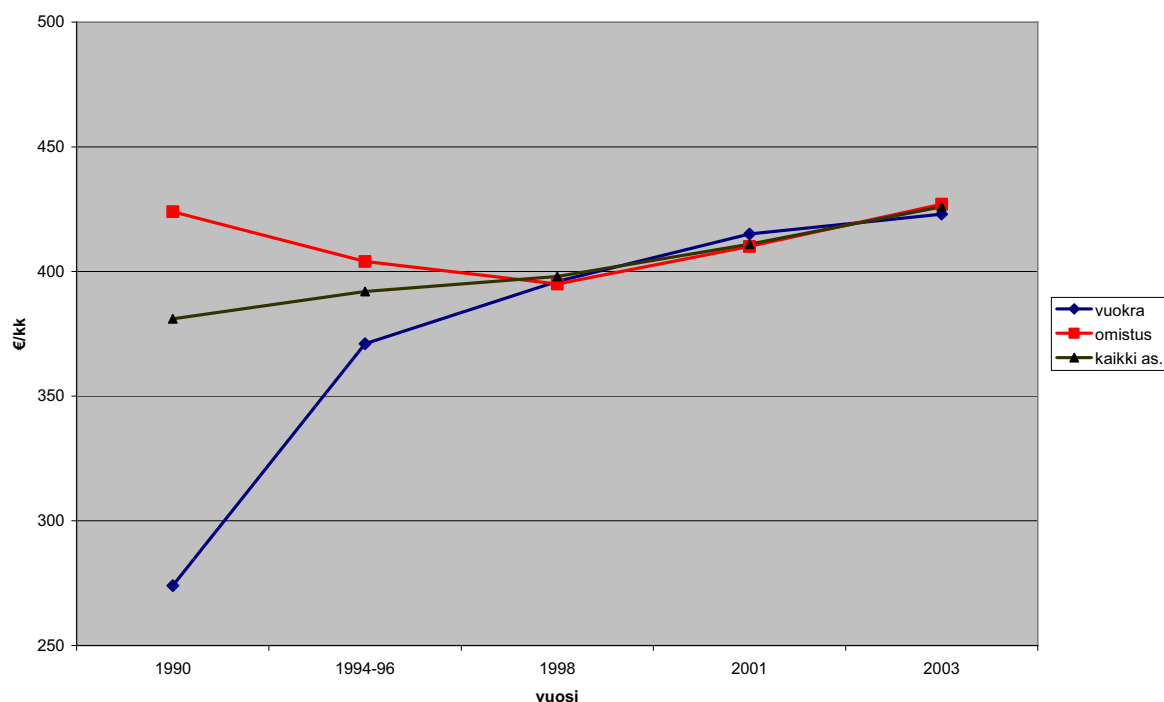
Vuodesta 1998 lähtien asumismenot ilman asumisen tukia ovat nousset enemmän kuin 1990-luvun alkupuolella eli 13 €/kk. Koko asuntokannassa asumismenot ovat nousseet vuodesta 1990 vuoteen 2001 reaalisesti 40 €/kk eli 10,5 prosenttia. Tämän keskiarvotiedon mukaan asumismenojen reaalinousu on ollut suurempaa kuin käytettävissä olevien nettorahatulojen nousu. Tulojen nousu saman ajanjakson aikana oli kaikilla kotitalouksilla reaalisesti vuosien 1990–2001 aikana 5,2 prosenttia.

Vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan koko asuntokannassa asumismenot olivat 426 €/kk. Ne olisivat siten nousseet vuodesta 2001 vuoteen 2003 5 €/kk eli 1,2 prosenttia. Kuvion 1 mukaan nousu olisi lievempää kuin vuodesta 1998 vuoteen 2001 tapahtunut nousu.

2.2 Asumismenojen muutos asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2003

Asumismenojen tasosta ja muutoksesta tarkasteluajanjakson aikana saadaan tarkempia tietoja jo tarkastelemalla asumismenoja asunnon hallintamuodon mukaan. Seuraavassa kuviossa ja taulukossa esitetään asumismenot hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2003, neljän kulutustutkimusaineiston poikki leikkaustiedon (1990, 1994–96, 1998 ja 2001) mukaan sekä vuonna 2003 tulonjakotilaston ennakkotiedon mukaan.

Kuvio 1. Asumismenot €/kk ilman asumisen tukia kaikissa asunnoissa ja asunnon hallintamuodon mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001 sekä ennakkotieto vuodelta 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonjakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Taulukko 2. Kotitalouksien asumismenot ilman asumisen tukia €/kk hallintamuodon mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001 sekä ennakkotieto vuodelta 2003.

Asumismenot, €/kk	1990	1994–96	1998	2001	2003	muutos 1990–2001	
						€	%
kaikki asunnot	381	392	398	411	426	30	7,8
vuokra-asunnot	274	371	396	415	423	141	51,5
omistusasunnot	424	404	395	410	427	3	-3,3

Lähde: Vuosia 1990-2001 koskevat luvut ovat TK: n kulutustutkimusaineistoista ja vuoden 2003 luvut ovat TK: n Tulonjakotilaston ennakkolukuja, ne on laskettu samalla asumismenokäsitteellä kuin muiden vuosien luvut.

Kun otetaan tarkasteluun mukaan asunnon hallintamuoto, nähdään asumismenojen ta-
sossa ja nousussa huomattavampi ero. Tarkastelun lähtötilanteessa vuonna 1990 *vuokra-
asuntojen* asumismenot olivat 150 €/kk eli 55 prosenttia alemmat kuin omistusasuntojen
asumismenot vuonna 1990. Suurelta osin vuokrasääntelyn purkamisen seurauksena
vuokrat nousivat selvästi vuodesta 1990 vuosiin 1994–96. Nousu oli 97 €/kk eli 35,4
prosenttia. Vuosien 1994–96 jälkeen vuokra-asuntojen asumismenojen nousu oli huo-
mattavasti hillitympää, 25 €/kk eli 6,7 prosenttia vuoteen 1998 asti. Vuodesta 1998 vuo-
teen 2001 nousu oli vielä 19 €/kk eli lähes 5 prosenttia. Nousu vuodesta 2001 vuoteen
2003 on ollut ennakkotiedon perusteella 8 €/kk eli noin 2 prosenttia.

Vuokra-asunnoissa asumismenot ilman tukia ovat reaalisesti kasvaneet vuosien 1990–2001 välisenä aikana yli 1,5-kertaisiksi verrattuna vuoden 1990 tasoon. Nousu on ollut reaalisesti 141 €/kk eli 51,5 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että vuokra-asunnoissa rahaa meni asumiseen noin 54 prosenttia enemmän yleiseen hintatasoon verrattuna. Vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotiedon perusteella asumismenojen nousu vuokra-asunnoissa jatkuisi edelleen vuodesta 2001 vuoteen 2003, mutta aikaisempaa lievempänä.

Omistusasunnoissa asumismenot olivat tarkastelun alkutilanteessa vuonna 1990 korkeammat kuin vuokra-asunnoissa, mutta alenivat sitten vuoteen 1998 asti vuokra-asuntojen asumismenojen tasolle. Vuodesta 1998 vuoteen 2001 omistusasuntojen asumismenot nousivat reaalisesti lähes 4 prosenttia. Asumismenot ovat omistusasunnoissa kehittyneet päinvastaiseen suuntaan kuin vuokra-asunnoissa.

Vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan omistusasuntojen asumismenojen määrä ilman asumisen tukia olisi 427 €/kk. Nousu olisi siten vuodesta 2001 vuoteen 2003 tulonjakotilaston ennakkotiedon mukaan reaalisesti 17 €/kk eli 4 prosenttia

Omistusasunnossa asumismenot ovat vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana reaalisesti alentuneet 14 € eli 3,3 prosenttia ja asumismenot ovat vuonna 2001 olleet keskimäärin 5 €/kk alemmat kuin vuokra-asunnoissa. Vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan omistusasuntojen asumismenot olisivat kääntyneet nousuun ja olisivat 17 €/kk korkeammat.

Hallintamuodon mukaan tarkasteltuna asumismenot ilman asumisen tukia ovat hyvin eritasoisista lähtöarvoista vuonna 1990 päätyneet vuonna 1998 lähes samalle tasolle. Vuodesta 1998 vuoteen 2001 on alkanut tapahtua jälleen eriytymistä. Vuonna 2001 asunnon hallintamuodon mukainen ero asumismenoissa on 5 €/kk, kun se oli vuonna 1990 150 €/kk. Vuoden 2003 ennakkotietojen mukaan ero on muuttunut siten, että omistusasunnoissa asumismenot olisivat hieman korkeammat kuin vuokra-asunnoissa.

Ero asumismenoissa ilman asumisen tukia hallintamuodon mukaan tarkastellen on kaventunut siten, että vuokrat olivat reaalisesti nousseet vuoden 1990 tasosta, 274 €/kk, 415 euroon kuukaudessa vuonna 2001 eli noin 51,5 prosenttia. Omistusasunnoissa asumismenot ilman tukia ovat samaan aikaan reaalisesti alentuneet 424 eurosta 410 euroon kuukaudessa eli 3,3 prosenttia. Vuodesta 2001 vuoteen 2003 vuokrien voidaan arvioida edelleen nousevan noin 2 prosenttia eli aikaisempaa hillitymmin. Omistusasunnoissa asumismenojen voidaan arvioida samana ajankohtana olevan nousemassa hieman enemmän, noin 4 prosenttia.

2.3 Kokonaisasumismenojen kehitys kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2003

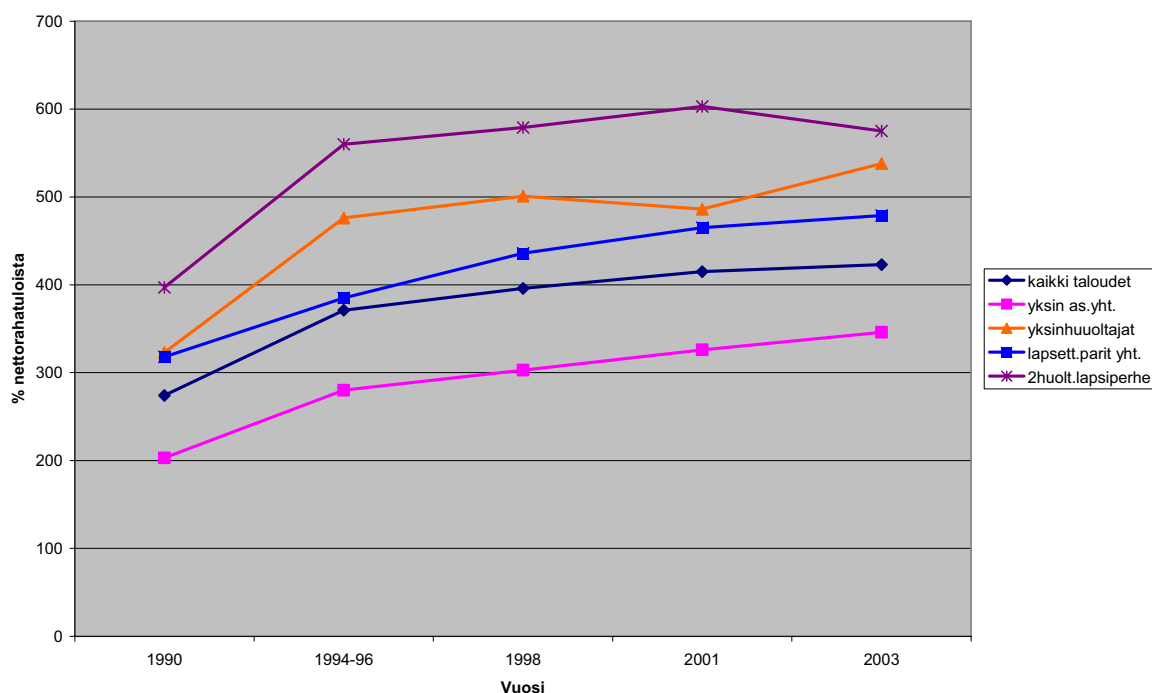
Lapsiperheiden aseman selvittämisen kannalta asumismenojen tarkastelu elinvaiheen mukaan on tärkeää, koska tällöin niiden asumismenoja voidaan verrata suhteessa muihin kotitaloustyyppeihin.

Taulukko 3. Asumismenot ilman asumisen tukia kotitalouden elinvaiheen mukaan ja asunnon hallintamuodon mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2003

<i>Vuokra-asunnot</i>	1990	1994–96	1998	2001	2003(E)	muutos 1990–2001	
<i>kaikki kotitaloudet</i>	274	371	396	415	423	+141	51,5%
yksin asuvat yhteensä	203	280	303	326	346	+123	60,6%
lapseton pari yhteensä	318	385	436	465	479	+147	46,2%
yksinhuoltajaperheet	323	476	501	486	538	+163	50,6%
2 huoltajan lapsiperheet	397	560	579	603	575	+206	51,9%

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. 2003:TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 2. Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien asumismenot ilman asumisen tukia, €/kk, vuoden 2003 rahassa kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001 ja ennakkotiedot vuodelta 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Vuokra-asunnoissa suhteellisesti eniten asumismenot ilman asumisen tukia ovat nousseet vuosina 1990–2001 yksin asuvilla, joilla nousu on ollut 60,6 prosenttia. Kahden huoltajan lapsiperheillä asumismenojen nousu on ollut vuosina 1990–2001 noin 52 prosenttia. Yhden huoltajan lapsiperheillä asumismenojen nousu on ollut 50,6 prosenttia. Kaikilla vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla asumismenot ilman asumisen tukia ovat nousseet 51,1 prosenttia.

Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden asumismenot ilman asumisen tukia vuokra-asunnoissa nousivat 50,6 prosentista 51,9 prosenttiin, kun lapsettomien parien asumismenot nousivat 46,2 prosenttia, joka on pienin nousu tarkastelussa.

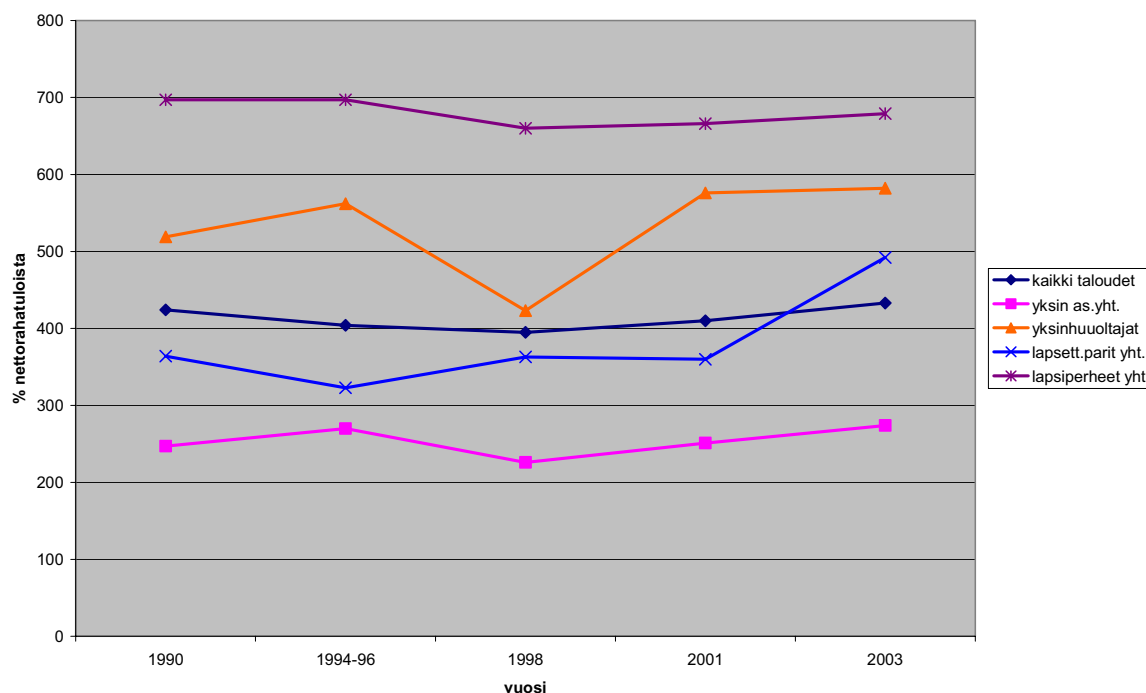
Tulonjakotilaston vuoden 2003 ennakkotietojen mukaan asumismenot nousisivat vuodesta 2001 vuoteen 2003 muilla kotitalouksilla paitsi lapsiperheillä. Yksinasuvilla nousu vuodesta 2001 vuoteen 2003 olisi 6 prosentin tasoa, yksinhuoltajilla noin 11 prosenttia. Kahden huoltajan lapsiperheiden asumismenot ilman tukia alenisivat tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan noin 5 prosenttia vuosien 2001–2003 välisenä aikana. Kaikilla vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla asumismenot ilman tukea nousisivat vuosina 2001–2003 noin 2 prosenttia.

Taulukko 4. Asumismenot ilman tukia, €/kk, omistusasunnoissa kotitalouden elinvaiheen mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001 ja ennakkotieto vuodelta 2003(E). Asumismenoissa on mukana lyhennykset.

<i>Omistusasunnot</i>	1990	1994–96	1998	2001	2003	muutos 1990–2001	€/kk, %
<i>kaikki kotitaloudet</i>	424	404	395	410	433	-14	3,3
yksin asuvat yht.	247	270	226	251	274	+4	1,6
yksinhuoltaja	519	562	423	576	582	+57	9,9
lapsettomat parit	364	323	363	360	492	-4	1,1
2 huoltajan lapsiperheet	697	691	660	666	679	-31	4,7

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 3. Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien asumismenot ilman asumisen tukia, €/kk, vuoden 2003 rahassa kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001 ja ennakkotiedot vuodelta 2003(E)

Lähde: Vuosia 1990–2001 koskevat luvut ovat TK: n kulutustutkimusaineistoista ja vuoden 2003 luvut ovat TK: n Tulonajakotilaston ennakkolukuja, jotka on laskettu samalla asumismenokäsitteellä kuin muiden vuosien luvut.

Omistusasunnoissa asumismenot ilman asumisen tukia ovat kaikilla omistusasunnoissa asuvilla kotitalouksilla pysyneet suhteellisen vakaina vuodesta 1990 vuoteen 2001. Asumismenot ilman tukia laskivat reaalisesti 1990-luvulla vuoteen 1998 asti, mutta alkoivat sitten nousta. Asumismenot alenivat vuodesta 1990 vuoteen 1998 29 €/kk eli 6,8 prosenttia. Nousu vuodesta 1998 vuoteen 2001 oli kaikilla omistusasuntotalouksilla 15 €/kk eli 3,8 prosenttia. Tulonjakotilaston vuoden 2003 ennakkotiedon mukaan kaikilla omistusasunnossa asuvilla asumismenot ilman asumisen tukia alkaisivat nousta vuoden 2001 jälkeen.

Omistusasuntotalouksista suhteellisesti suurinta asumismenojen nousu on ollut yksinhuoltajatalouksilla, joiden asumismenot nousivat vuodesta 1990 vuoteen 2001 57 €/kk eli lähes 10 prosenttia. Kaikilla kahden huoltajan lapsiperheillä asumismenot laskivat samana aikana 31 €/kk eli 4,7 prosenttia.

Vuoden 2001 jälkeen kaikkien omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien asumismenot nousisivat tulonjakotilaston ennakkotietojen perusteella arvioiden noin 5 prosenttia. Nousu olisi suurinta lapsettomilla pareilla, noin 36 prosenttia. Kahden huoltajan lapsiperheillä nousu olisi arviolta noin 2 prosenttia ja yksinhuoltajaperheillä noin 1 prosentin.

2.4 Asumismenot kotitalouden tulotason ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Jotta keskeisiin kysymyksiin asumismenojen sekä asumismeno-osuuksien kehityksestä tarkasteluajanjakson aikana voidaan antaa riittävän tarkkoja vastauksia, tarkastellaan seuraavassa asumismenoja ilman asumisen tukia myös tulokvintiileittäin. Tarkastelu tehdään erikseen myös asunnon hallintamuodon mukaan. On mielenkiintoista, millaisia bruttoasumismenoja eri tulotasoilla olevat kotitaloudet ovat maksaneet ja miten ne ovat sijoittuneet asumaan vuokra- ja omistusasuntoihin. Korkeat asumismenot ovat pienituloisille kotitalouksille aivan eri luokkaa oleva rasite kuin keski- ja suurituloisille kotitalouksille.

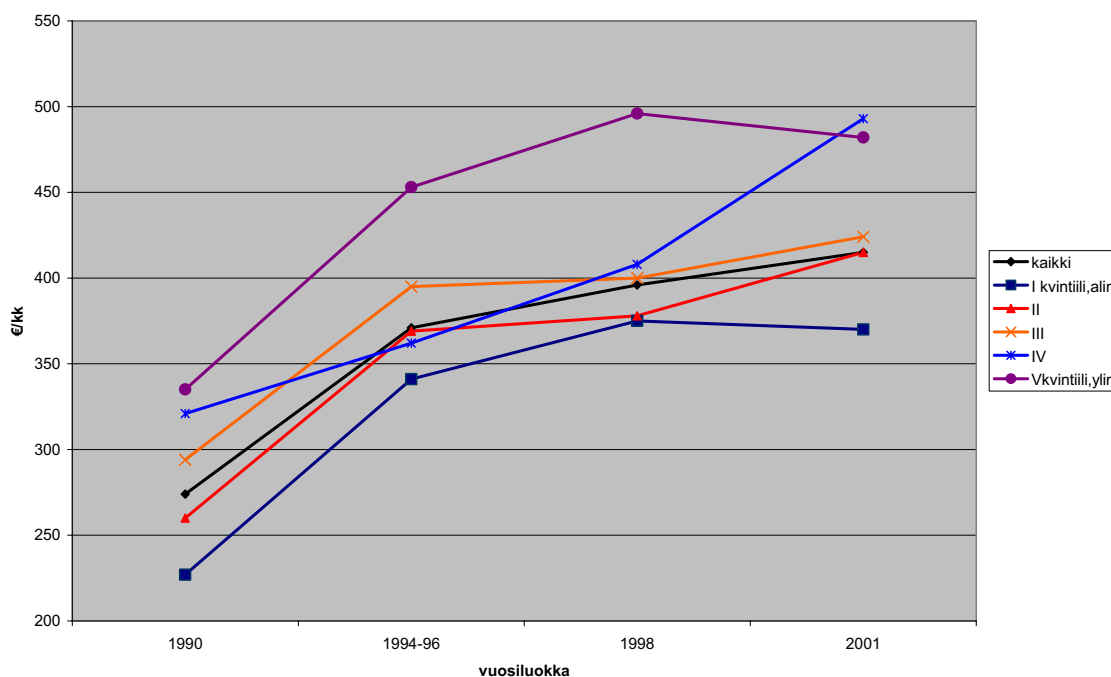
Taulukko 5. Asumismenot ilman asumisen tukia, €/kk, vuoden 2003 rahassa, asunnon hallintamuodon mukaan ja tulokvintiileittäin.

Vuokra-asunnot						
tulokvintiili	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€/kk	%
kaikki	274	371	396	415	141	51,5
I, alin	227	341	375	370	143	63,0
II	260	369	378	415	155	59,6
III	294	395	400	424	130	44,2
IV	321	362	408	493	172	53,6
V, ylin	335	453	496	482	147	43,9

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuokra-asunnoissa keskimääräiset asumismenot ilman tukia ovat nousseet kaikilla kotitalouksilla 51,5 prosenttia tarkasteluajanjakson aikana. Nousun vaihteluväli eri tulokvinttiileissä on 43,9 - 63 prosenttia. Suurinta nousu on ollut alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla kotitalouksilla, joilla nousu on ollut reaalisesti 63 prosenttia. Alimpaan tulokvintiiliin ei kuulu vain yhden hengen talouksia, sillä kotitalouden keskipaino luokassa on 1,71. Myös toiseksi alimmassa tulokvinttiilissä asumismenojen reaalinousu on ollut lähes 60 prosenttia. Kaikkiaan asumismenojen nousu ilman tukea on vuokra-asunnoissa huomattavasti suurempaa ja jyrkempää kuin omistusasunnoissa. (ks. kuviot 4 ja 5)

Kuvio 4. Asumismenot ilman asumisen tukia vuokra-asunnoissa, €/kk, kotitalouden tulokvintiilin mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

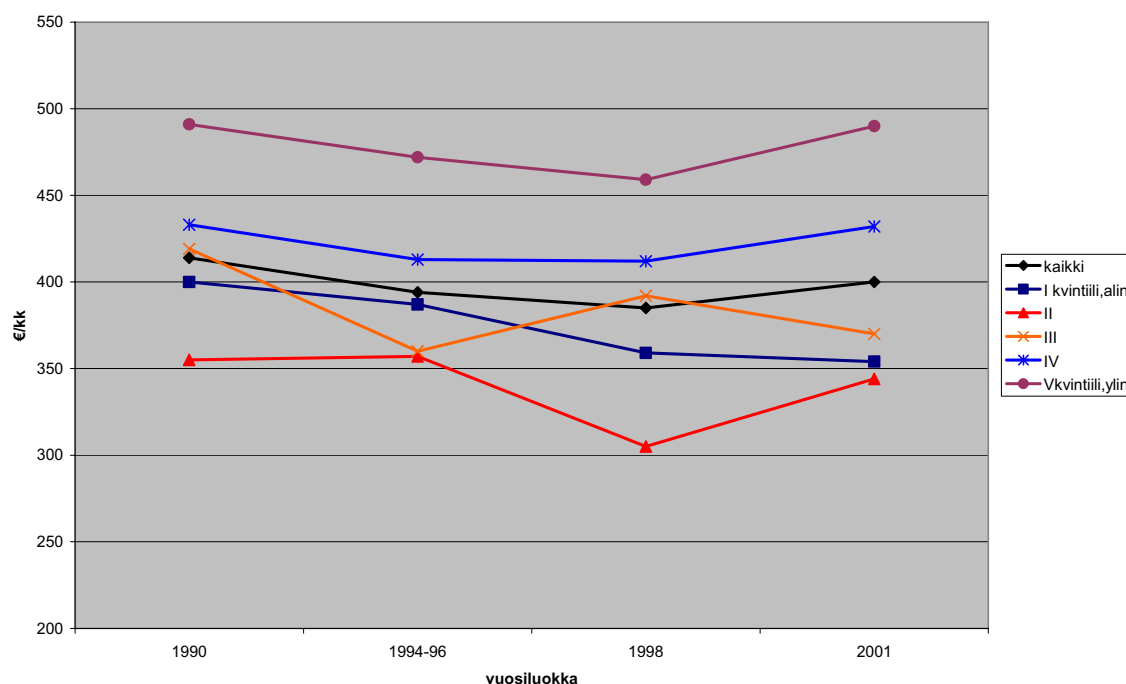
Taulukko 6. Asumismenot ilman asumisen tukia, tukea €/kk, vuoden 2003 rahassa, asunnon hallintamuodon mukaan ja tulokvinttiittain.

Omistusasunnot					muutos 1990-2001	
	1990	1994–96	1998	2001	€/kk	%
tulokvintiili						
kaikki	414	394	385	400	-14	-3,4
I, alin	400	387	359	354	-46	-11,5
II	355	357	305	344	-11	-3,1
III	419	360	392	370	-49	-11,7
IV	433	413	412	432	-1	-0,2
V, ylin	491	472	459	490	-1	-0,1

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Omistusasunnoissa (ks. kuvio 5) asumismenot ilman tukia ovat alentuneet vuodesta 1990 vuoteen 2001 kaikilla talouksilla reaalisesti yhteensä -3,4 prosenttia. Päinvastoin kuin vuokra-asunnoissa, omistusasunnoissa alimman tulokvintiilin eli pienituloisimpien talouksien ja 3. tulokvintiilin, keskituloisten talouksien, asumismenot ovat alentuneet eniten, noin 11 prosenttia. Vähiten asumismenot ilman tukea ovat alentuneet ylimmissä tulokvintileissä, joissa ne ovat pysyneet lähes ennallaan.

Kuvio 5. Asumismenot ilman asumisen tukia, €/kk, omistusasunnoissa kotitalouden tulokvintiilin mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

3 Asumismenot asumisen tukien vähentämisen jälkeen vuosina 1990–2001

Seuraavaksi tarkastellaan kotitalouksien maksamia nettoasumismenoja, jotka ovat asumismenoja, joista on vähennetty asumisen tuet eli asumistuet tai asumistuet ja asuntolainan korkojen verovähennysetuus. Tuet on laskettu aineiston kaikkia tapauksia kohden, jolloin ne ovat pienempiä kuin jos ne olisi laskettu pelkästään tukea saaneita talouksia kohden.

Taulukko 7. Asumismenot (€/kk) tukien vähentämisen jälkeen asunnon hallintamuodon mukaan vuoden 2003 hinnoin vuosina 1990–2001

	1990	1994–96	1998	2001	Muutos 1990–2001	
					€	%
Kaikki kotitaloudet asumismenot €/kk	332	343	354	366	34	10,2
Vuokra-asunnot asumismenot, €/kk	237	301	321	338	101	42,6
Omistusasunnot asumismenot, €/kk	370	365	368	381	11	3

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

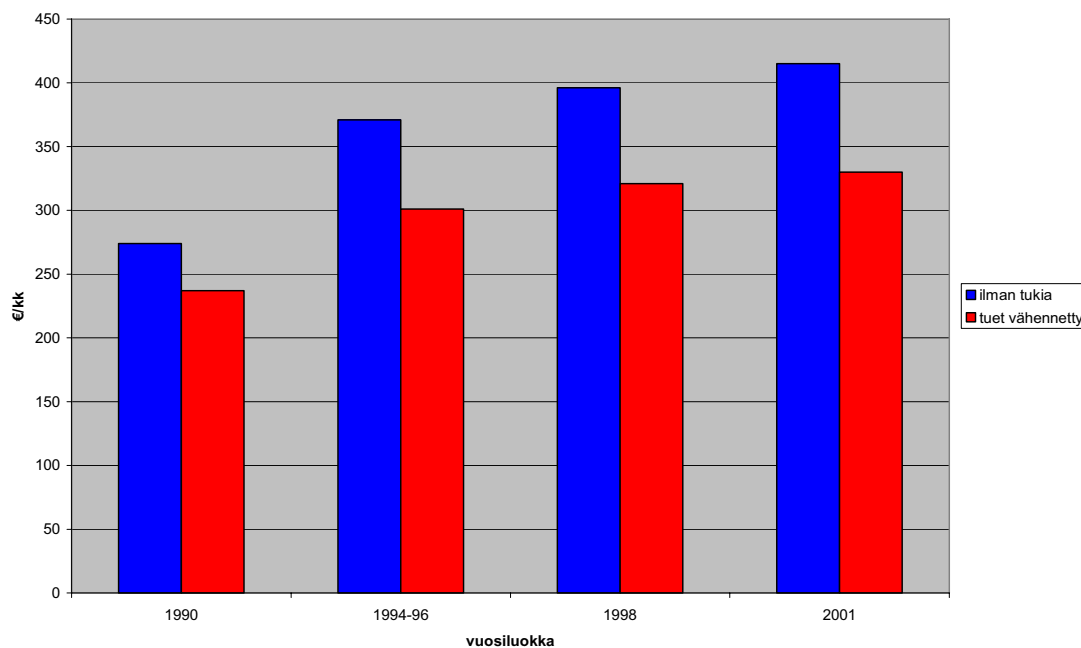
Taulukko 8. Asumismenot €/kk ilman asumisen tukia ja tukien vähentämisen jälkeen vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Vuokra-asunnot

Asumismenot €/kk	1990	1994–96	1998	2001	Muutos 1990–2001	
					€	%
ilman tukia	274	371	396	415	141	51,5
tukien vähentämisen jälkeen	237	301	321	330	93	39,2
erotus	37	70	75	85		

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 6. Vuokra-asuntojen asumismenot, €/kk, vuoden 2003 rahassa ilman asumistukia ja asumistuet vähennettynä vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

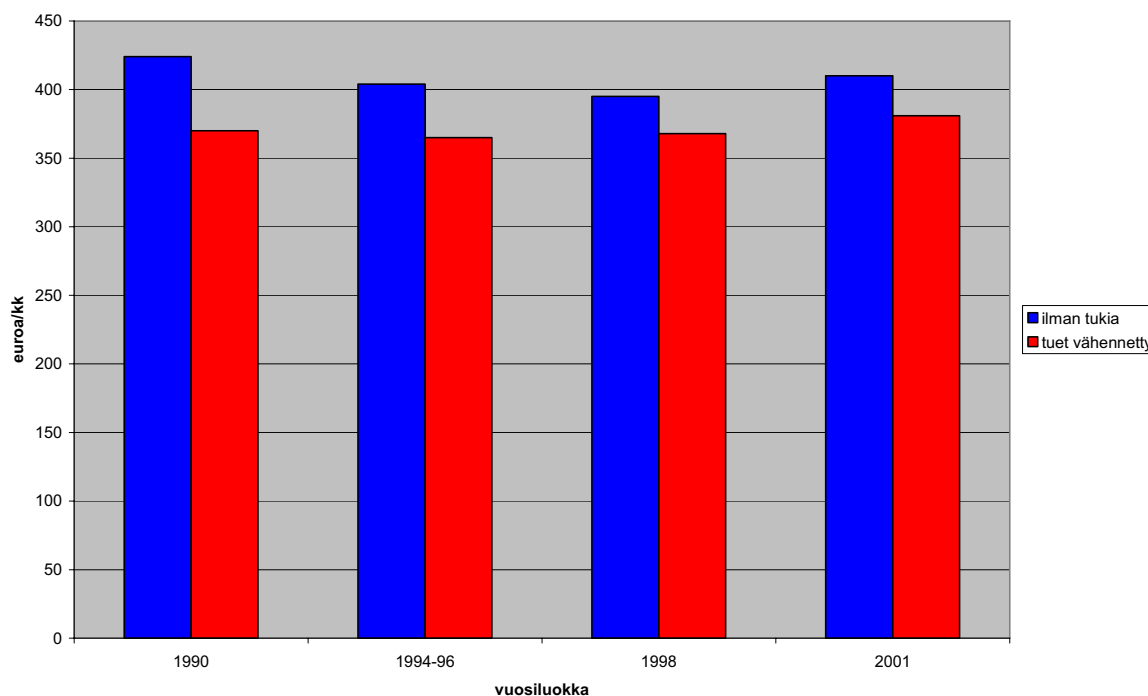
Vuokra- ja omistusasuntojen asumismenoja kuvaavat kuviot osoittavat selvästi eron asumismenoissa asunnon hallintamuodon mukaan. Vuokra-asuntojen asumismenojen nousu ilman tukia on noussut selvästi ja myös asumistuki on alentanut asumismenoja enemmän kuin omistusasunnoissa. Syynä on vuokra-asuntojen alempi tulotaso ja tulojen alentuminen tarkasteluajanjakson aikana.

Omistusasunnot

Asumismenot €/kk	1990	1994–96	1998	2001	Muutos 1990–2001	
ilman tukia	424	404	395	410	- 14	-3,3
tukien vähentämisen jälkeen	370	365	368	381	+ 11	+3,0
erotus	54	39	27	29		

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 7. Omistusasuntojen asumismenot, €/kk, vuoden 2003 rahassa ilman asumisen tukia ja asumisen tuet vähennettynä vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

4 Kotitalouksien tulojen kehitys vuosina 1990–2001

Aikaisemmissa asumismenoja ja niiden kehitystä koskevissa selvityksissä keskeinen tulokäsite on usein ollut kotitalouden käytettävissä oleva tulo (ks. Siikanen- Säylä- Tahvanainen: Suomalaisien asumismenot, Hki 1999). Käytettävissä olevat tulot, sellaisina kuin niitä on sovellettu aikaisemmin, sisältävät saaduissa tulonsiirroissa asumistuen (yleinen asumistuki, eläkkeensaajien asumistuki, opiskelijoiden asumislisä), joka on vähennettävä muodostettaessa *nettorahatuloja, joka on tämän selvityksen tulokäsite*. Samoin asuntolainojen korkomenot alentava, korkojen verovähennysoikeudesta seuraava verotuki on vähennettävä nettorahatuloja muodostettaessa.

Käytettävissä olevia nettorahatuloja tarkastellaan kotitaloutta kohti laskettuna tulomääränä sekä kulutusyksikköä kohti laskettuna tulona (OECD: n perinteiset kulutusyksiköt kertoimina: ensimmäinen aikuinen saa arvon 1,0, muut aikuiset saavat arvon 0,7 ja muut alle 18-vuotiaat henkilöt saavat arvon 0,5) Kotitaloutta kohti laskettuja tuloja on ehkä helpompi verrata kotitalouksien maksamiin asumismenoihin ja tulojen mukaan suhteutettuihin asumismeno-osuuksiin.

Käytettävissä olevan nettorahatulon laskeminen kulutusyksikköä kohti mahdollistaa erikokoisten kotitalouksien keskinäisen vertailun kotitalouden henkilömäärästä riippumatta. Myös kulutusvaraosuutta laskettaessa on käytettävä vertailtavuuden vuoksi kulutusyksikköä kohti laskettuja nettorahatuloja euroa kuukaudessa.

Tuloja käsitellään selvityksessä kuukausimääräisinä, kuten asumismenojakin. Tulojen tarkasteluun yleensä liittyvää kulutusmenoerien mukaista tarkastelua ei nyt tehdä. Pääpaino on asumismenojen ja erityisesti asumismenojen maksamisen jälkeen jäävän kulutusvaran tarkastelussa. Asumismenojen määrä vaikuttaa kotitalouden kulutusvaraan ja siten myös sen mahdollisuuksiin muuhun kulutukseen kuin asumiseen. Tuloihin nähden korkeat asumismenot, joita ei tukienkaan avulla pystytä laskemaan riittävän alas, pakottavat usein kotitaloudet tinkimään muusta kulutuksesta.

Tietenkin kotitalouden kulutusmenorakenne vaikuttaa myös sen mahdollisuuksiin selviytyä asumismenoistaan, mutta kotitalouksille asumismenot ovat ensisijainen kulutuserä. Muut kulutusmenoerät sisältyvät tässä tarkastelussa kulutusvaraosuuteen, jonka suuruus riippuu kotitalouden asunnosta ja asumismenoista sekä asumisen tukieristä. Tämän tarkastelun yhtenä tehtävänä on selvittää, ovatko asumismenot ja niiden muutokset kaventaneet kotitalouksien muun välttämättömyyskulutuksen kuin asumisen mahdollisuuksia.

4.1 Kotitaloutta kohden laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Taulukko 9. Käytettävissä olevat nettorahatulot, €/kk/kotitalous, vuoden 2003 rahassa, ovat kehittyneet kotitalouksilla seuraavasti vuosina 1990–2001 asunnon hallintamuodon mukaan:

	1990	1994–96	1998	2001	muutos €/kk 1990–2001
Kaikki kotitaloudet	2085	1837	2006	2190	+105
Vuokra-asunnoissa asuvat kotitaloudet	1589	1357	1413	1462	-124
Omistusasunnoissa asuvat kotitaloudet	2284	2091	2338	2574	+283

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

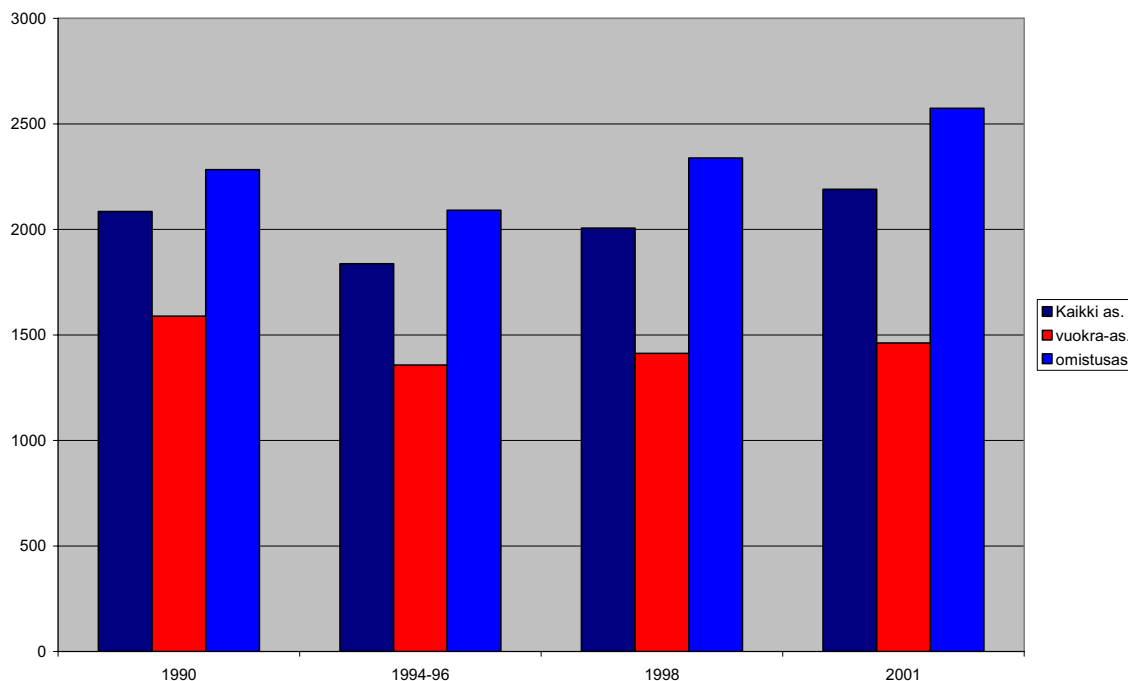
Kotitalouksia kohden lasketut keskimääräiset käytettävissä olevat nettorahatulot ovat kaikilla kotitalouksilla yhteensä nousseet vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana 105 euroa/kk vuoden 2003 hinnoin eli 5 prosenttia. Kaikille kotitalouksille eri hallintamuodoissa olevissa asunnoissakin on ominaista tulotason lasku vuodesta 1990 vuosiin 1994–96 mentäessä. Tässä vaiheessa työttömyys oli alkanut nousta voimakkaasti ja se on vaikuttanut kotitalouksien tulotasoon. Vuokra-asunnoissa tulot alenivat tällöin 232 €/kk eli 14,6 prosenttia. Omistusasunnoissa tulot alenivat 193 €/kk kotitaloutta kohden eli 8,4 prosenttia. Vuodesta 1998 vuoteen 2001 tulotaso on jälleen noussut vuokra- ja omistusasunnoissa 3,4 ja 10,6 prosenttia.

Vuokra-asunnoissa tulot ovat reaalisesti alentuneet 124 €/kk eli 7,8 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2001. Asumismenot ilman tukia nousivat vuokra-asunnoissa tarkasteluajanjakson aikana reaalisesti 51,5 prosenttia eli ne kasvoivat noin 1½-kertaisiksi lähtötasoon verrattuna.

Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien tulot ovat nousseet tarkasteluajanjakson aikana 283 €/kk eli 12,4 prosenttia.

Kokonaisuudessaan omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien keskimääräiset käytettävissä olevat nettorahatulot kotitaloutta kohden reaalisesti nousivat yli 12 prosenttia ja vuokra-asunnoissa asuvilla reaalisesti laskivat noin 8 prosenttia vuosien 1990–2001 välisenä aikana.

Kuvio 8. Kotitaloutta kohti käytettävissä olevat nettorahatulot euroa/kotitalous/kk asunnon hallintamuodon mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

4.2 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Selvityksessä tehtäviä tarkasteluja varten kotitaloudet tehdään yhteismitallisiksi laskeamalla nettorahatulot kulutusyksikköä kohden. Laskennassa sovelletaan OECD:n perinteisiä kulutusyksiköitä. Kulutusyksikköä kohti lasketut tulot tekevät mahdolliseksi verrata suoraan erikoisia kotitalouksia keskenään.

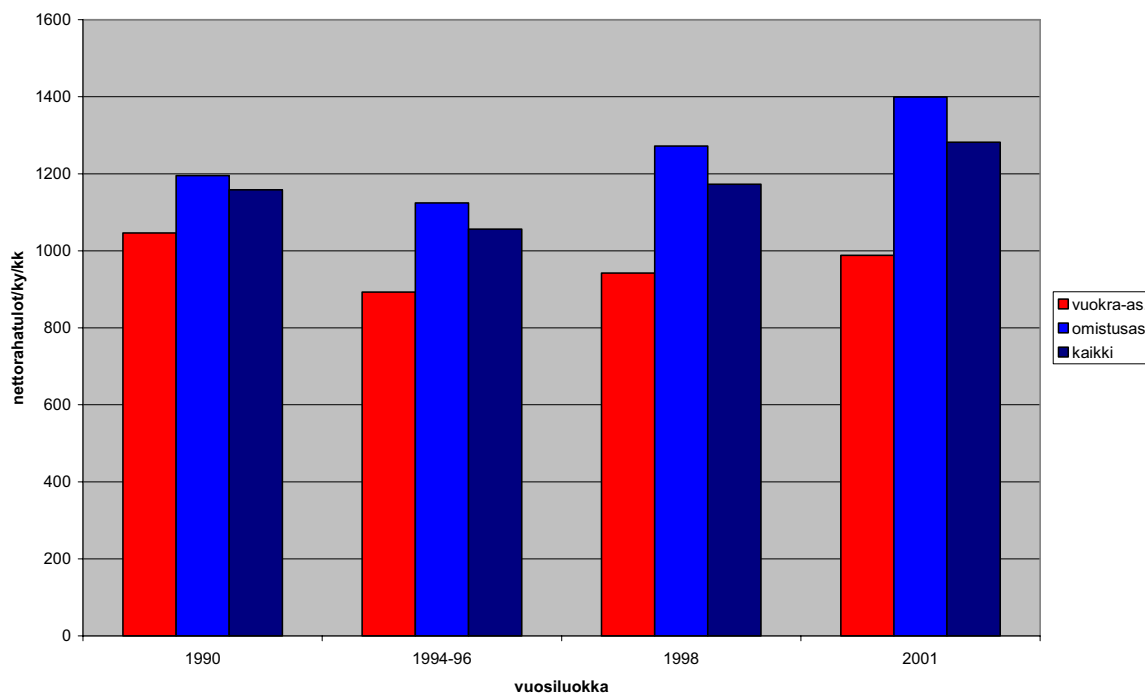
Taulukko 10. Kulutusyksikköä kohti lasketut kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulot, €/kk, vuosina 1990–2001 asunnon hallintamuodon mukaan:

	1990	1994–96	1998	2001	muutos €/KY 1990–2001
Kaikki kotitaloudet	1158	1056	1173	1282	+124 10,7 %
Vuokra-asunnoissa asuvat kotitaloudet	1046	893	942	988	+204 -5,5 %
Omistusasunnoissa asuvat kotitaloudet	1195	1124	1272	1399	58 +17,1%

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kulutusyksikköä kohti lasketut käytettävissä olevat nettorahatulot kaikilla kotitalouksilla ovat nousseet vuosien 1990–2001 välisenä aikana reaalisesti 124 €/kk eli 10,7 prosenttia. Nousu johtuu ennen kaikkea omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien tulojen noususta vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana.

Kuvio 9. Kulutusyksikköä kohden lasketut käytettävissä olevat nettorahatulot, €/KY/kk, asunnon hallintamuodon mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuokra-asunnoissa tulot kulutusyksikköä kohti ovat laskeneet saman ajanjakson aikana 58 euroa/kk eli 5,5 prosenttia. Omistusasunnoissa tulot ovat nousseet 204 euroa/kk eli 17,1 prosenttia kulutusyksikköä kohti. Tulokehityksen yksi syy voi olla asukasvaihdossa. Vuokra-asunnoista pois muuttaneiden tilalle on tullut pienituloisempia kotitalouksia ja vaurastuneet taloudet ovat muuttaneet omistusasuntoihin. Yleisesti työttömät, yksin asuvat, nuoret lapsettomat parit sekä taloudellisissa vaikeuksissa olevat pienituloiset lapsiperheet asuvat vuokra-asunnoissa.

4.3 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys asunnon hallintamuodon ja kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001

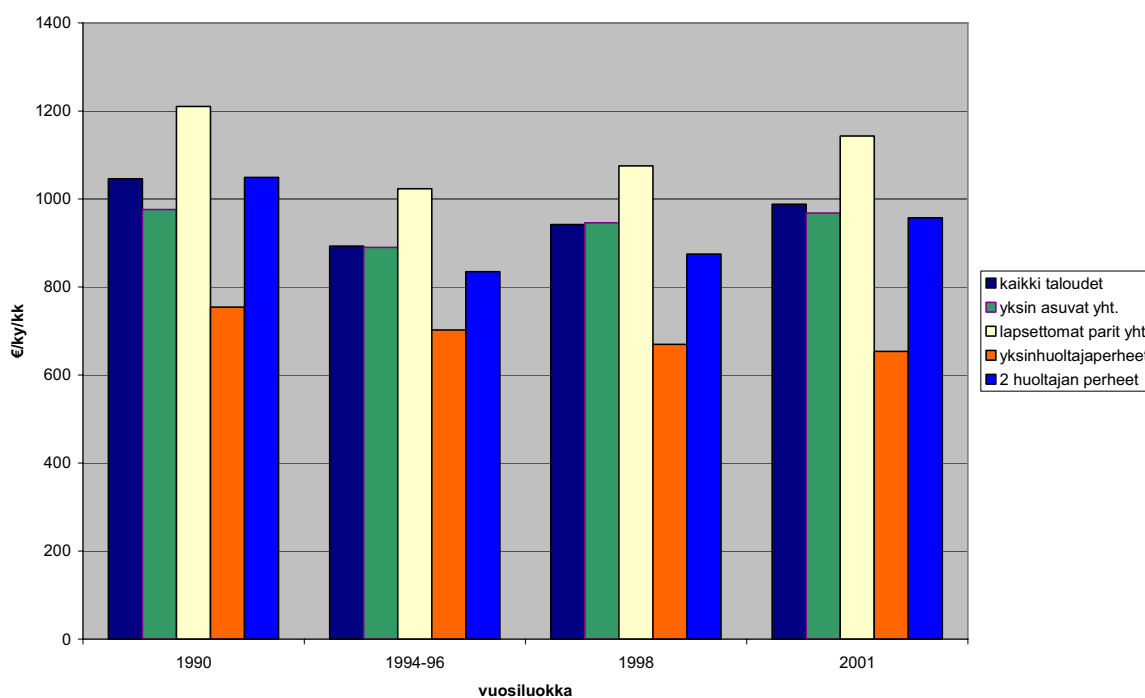
Tarkastellaan seuraavassa tarkemmin käytettävissä olevia nettorahatuloja kulutusyksikköä laskettuna asunnon hallintamuodon mukaan.

Taulukko 11. Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohti, €/kk vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001.

Kotitalous	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€	%
Kaikki taloudet	1046	893	942	988	-58	-5,5
yksin asuvat	976	890	946	968	-8	-0,8
lapsettomat parit	1210	1023	1075	1143	-67	-5,5
yksinhuoltajaperheet	754	702	670	654	-100	-13,3
2 huoltajan lapsiperheet	1049	835	875	957	-92	-8,8

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 10. Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohti elinvaiheittain vuoden 2003 rahassa, vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuokra-asunnoissa asuvista talouksista käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohden ovat alentuneet absoluuttisesti ja suhteellisesti eniten lapsiperheillä. Suurinta tulojen alentumien on ollut yhden huoltajan lapsiperheillä, 100 euroa/ky/kk, joka merkitsee 13,3 prosentin alentumista tuloissa. Kahden huoltajan lapsiperheillä käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohden laskettuina ovat alentuneet 92 €/ky/kk eli 8,8 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2001. Kaikkien vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien tulot ovat alentuneet 58 €/ky/kk eli 5,5 prosenttia. Yksin asuvien tulotaso on pysynyt tarkasteluajanjakson ajan lähes reaalisesti ennallaan.

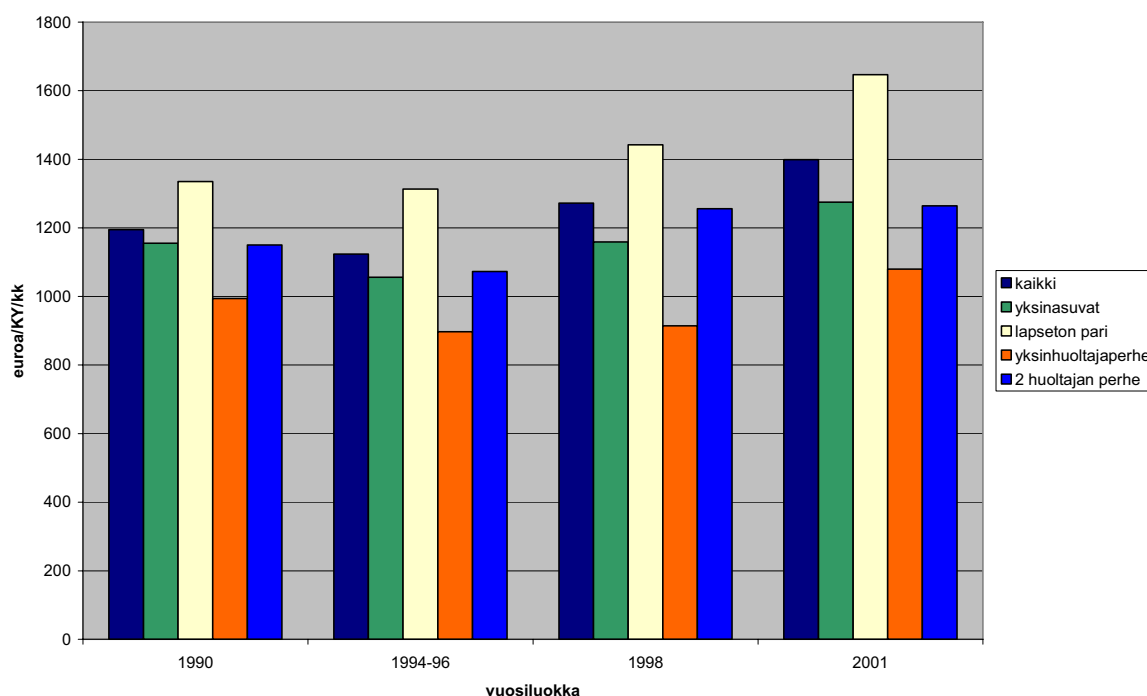
Taulukko 12. Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulo kulutusyksikköä kohti, €/kk vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001.

Kotitalous	1990	1994-96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€	%
Kaikki taloudet	1195	1124	1272	1399	+204	17,1
yksin asuvat	1155	1056	1159	1275	+120	10,4
lapsettomat parit	1335	1313	1442	1647	+312	23,3
yksinhuoltajaperheet	994	897	914	1080	+86	8,7
2 huoltajan lapsiperheet	1150	1073	1256	1264	+114	9,9

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulo kulutusyksikköä kohden ovat kautta linjan nousseet vuosina 1990–2001. Kaikkien talouksien tulot ovat nousseet 204 €/ky/kk eli 17,1 prosenttia. Eniten tulot ovat nousseet lapsettomilla pareilla, joilla nousu on 312 €/ky/kk eli 23,3 prosenttia. Tulojen kehitys on ollut pienintä lapsiperheillä. Pienintä tulojen nousu on ollut yhden huoltajan lapsiperheillä, 86 €/ky/kk eli 8,7. Kahden huoltajan lapsiperheillä tulojen nousu on ollut 86 €/ky/kk eli 8,7 prosenttia.

Kuvio 11. Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulo kulutusyksikköä kohti €/kk elinvaiheittain vuoden 2003 rahassa, vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

4.4 Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen kehitys kotitalouden tulokvintiilin mukaan vuosina 1990–2001

Tässä luvussa kotitalouksien käytettävissä olevia nettorahatuloja kulutusyksikköä kohden tarkastellaan tulokvintiilien mukaan. Kulutusyksiköt ovat edelleen OECD:n perinteisiä yksiköitä, joiden määrittely esitettiin sivulla 14. Tarkastelu tehdään myös tässä asunnon hallintamuodon mukaan.

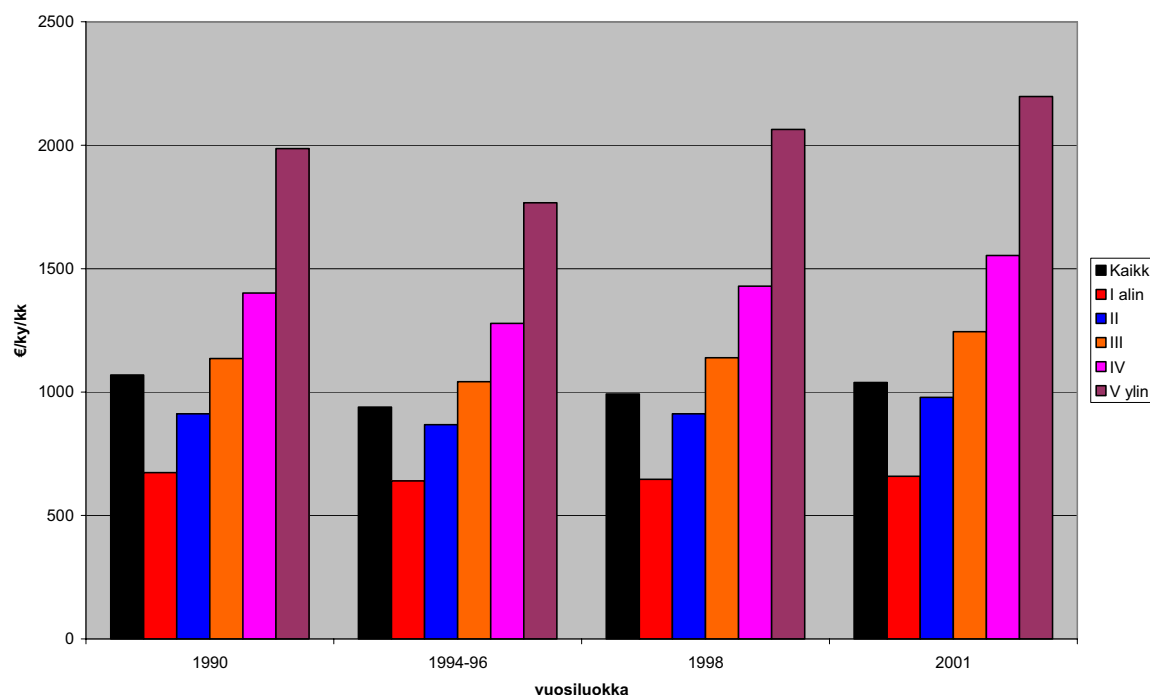
Taulukko 13. Kulutusyksikköä kohden lasketut käytettävissä olevat nettorahatulot €/KY/kk tulokvintiileittäin vuokra-asunnoissa vuoden 2001 rahassa vuosina 1990–2001

tulokvintiili	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€	%
Kaikki	1069	939	992	1039	-30	-2,8
I alin	673	641	647	659	-14	-2,1
II	912	868	912	979	67	7,3
III	1136	1042	1139	1244	108	9,5
IV	1401	1278	1294	1554	153	10,9
V ylin	1986	1767	2064	2198	212	10,6

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohti ovat alentuneet kaikilla talouksilla 30 €/ky/kk eli 2,8 prosenttia tarkasteluajanjakson aikana. Tulot ovat alentuneet pienituloisimmilla alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla talouksilla 2,1 prosenttia. Toisesta tulokvintiilistä lähtien tulot ovat nousseet 1990–2001. Eniten tulot ovat nousseet kulutusyksikköä kohden kahdessa ylimmässä tulokvintiilissä, 153–212 €/ky/k eli 10,9 ja 10,6 prosenttia. Myös ero kvintiilien välillä on kasvanut. Vuonna 1990 alimman ja ylimmän tulokvintiilin välinen ero oli 1 313 €/ky/kk. Vuonna 2001 sama ero oli 1 539 €/ky/kk eli 226 €/ky/kk suurempi.

Kuvio 12. Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien kulutusyksikköä kohti lasketut käytettävissä olevat nettorahatulot, €/KY/kk, tulokvintileittäin vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

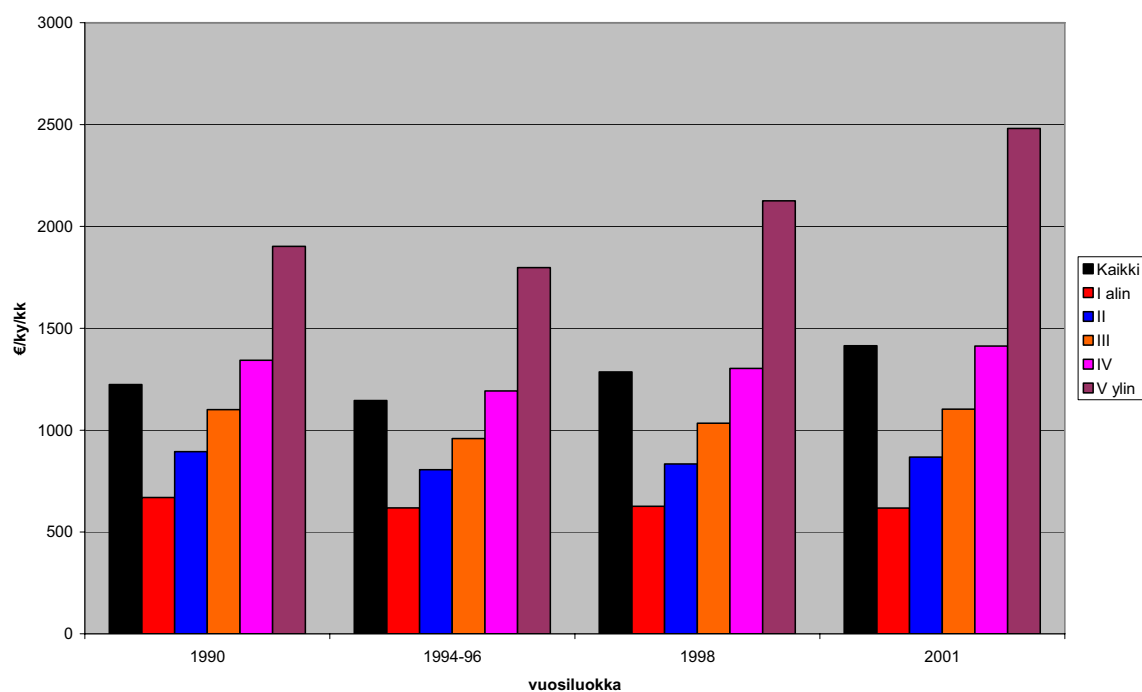
Taulukko 14. Kulutusyksikköä kohden lasketut käytettävissä olevat nettorahatulot €/KY/kk tulokvintileittäin omistusasunnoissa vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

tulokvintiili	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€	%
Kaikki	1224	1145	1286	1415	191	15,6
I alin	669	618	626	617	-52	-7,8
II	894	806	814	834	-60	-3,0
III	1101	958	1034	1103	2	0,2
IV	1343	1193	1303	1412	69	5,2
V ylin	1902	1798	2126	2481	579	30,4

Lähde: Tilastokeskus: Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohden ovat kaikilla talouksilla nousseet vuodesta 1990 reaalisesti vuoteen 2001 15,6 prosenttia. Tulot ovat alentuneet kahdessa alimmassa tulokvintiilissä, eniten alimmassa tulokvintiilissä, 52 €/ky/kk eli 7,8 prosenttia. Tulot kulutusyksikköä kohden ovat nousseet eniten ylimpään tulokvintiiliin kuuluvilla talouksilla, 579 €/ky/kk eli 30,4 prosenttia. Myös omistusasunnoissa asuvien talouksien alimman ja ylimmän tulokvintiilin välinen ero on kasvanut huomattavasti. Vuonna 1990 alimman ja ylimmän tulokvintiilin välinen ero oli 1 233 €/ky/kk ja vuonna 2001 1 864 €/ky/kk. Alimman ja ylimmän tulokvintiilin välinen ero on kasvanut 631 €/ky/kk eli 51,1 prosenttia.

Kuvio 13. Omistusasunnoissa asuvien talouksien kulutusyksikköä kohti lasketut nettorahtatulo $\text{€}/\text{KY}/\text{kk}$ tulokvintiileittäin vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

4.5 Asumismenojen ja tulojen kehitys kotitalouksilla elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001

Miten asumismenot ilman tukia ja toisaalta miten kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat kehittyneet saman tarkasteluajanjakson aikana? Kysymys on mielenkiintoinen ja kertoo kotitalouksien mahdollisuuksista elää taloudellisesti turvattua arkea ja toisaalta siitä, miten asumisen tuen tarve on muuttunut erilaisilla kotitalouksilla.

Taulukko 15. Asumismenojen (ilman asumisen tukia) kehitys vuosina 1990–2003, kun vuosi 1990=100.

Vuokra-asunnot	1990	1994–96	1998	2001	2003 (E)
Kotitalous					
Kaikki taloudet	100	135	145	152	154
yksin asuvat	100	138	149	158	170
lapseton pari	100	121	137	146	151
yhden huoltajan lapsiperheet	100	147	155	151	167
2 huoltajan lapsiperheet	100	141	146	152	145
Omistusasunnot					
Kaikki taloudet	100	95	93	97	102
yksin asuvat	100	109	92	102	111
lapseton pari	100	89	100	99	135
yhden huoltajan lapsiperheet	100	108	82	111	112
2 huoltajan lapsiperheet	100	99	95	96	97

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Taulukko 16. Kulutusyksikköä kohti laskettujen käytettävissä olevien nettorahatulojen, €/ky/kk vuoden 2003 rahassa, kehitys vuosina 1990–2001.

Vuokra-asunnot	1990	1994–96	1998	2001
Kotitalous				
Kaikki taloudet	100	85	90	95
yksin asuvat	100	91	97	99
lapsettomat parit	100	85	89	95
yhden huoltajan lapsiperheet	100	93	89	87
kahden huoltajan lapsiperheet	100	80	83	87
Omistusasunnot				
Kotitalous	1990	1994–96	1998	2001
Kaikki taloudet	100	94	106	117
yksin asuvat	100	91	100	110
lapsettomat parit	100	98	108	123
yhden huoltajan lapsiperheet	100	90	92	109
kahden huoltajan lapsiperheet	100	93	109	110

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kahdessa edellä olevassa taulukossa, 15 ja 16, esitetään kotitalouksien asumismenojen ja nettorahatulojen kehitystä asunnon hallintamuodon ja kotitalouden elinvaiheen mukaan. Niiden perusteella voidaan todeta, että

- kaikilla vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla vuokrat ovat nousseet vuodesta 1990 vuoteen 2001 ja 2003 arvioituun tasoon. Vuokrat ovat nousseet eniten yksinäisillä, 70 prosenttia. Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä vuokrat ovat nousseet 67 prosenttia yhden huoltajan ja 45 prosenttia kahden huoltajan lapsiperheillä. Yksinhuoltajien asema on tässä mielessä heikoin.

- omistusasunnoissa asuvien talouksien asumismenot ovat laskeneet tai nousseet vuodesta 1990 vuoteen 2001. Eniten vuoteen 2001 mennessä ovat nousset yhden huoltajan lapsiperheiden asumismenot. Vuoden 2003 ennakkotiedon mukaan omistusasuntojen asumismenot nousisivat yleisesti vuodesta 2001 vuoteen 2003.
- kaikkien vuokra-asunnoissa asuvien talouksien käytettävissä olevat nettorahatulo kulutusyksikköä kohti ovat alentuneet vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana. Tulot ovat alentuneet eniten yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä, molemmilla reaalisesti 13 prosenttia. Lapsettomilla pareilla tulot ovat alentuneet 5 prosenttia. Myös kaikilla vuokralaistalouksilla yhteensä tulot ovat alentuneet reaalisesti 5 prosenttia vuosina 1990–2001.
- kaikkien omistusasunnoissa asuvien talouksien käytettävissä olevat nettorahatulo kulutusyksikköä kohti ovat nousseet reaalisesti. Nousu on kaikilla omistusasuntotalouksilla 17 prosenttia. Eniten tulot ovat nousseet lapsettomilla perheillä. Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä tulot ovat nousseet vähiten, 9 ja 10 prosenttia.

5 Asumismeno-osuuksien kehitys vuosina 1990–2003

5.1 Asumismeno-osuuksien kehitys

Asumismeno-osuudet osoittavat asumismenojen kotitalouksille aiheuttaman rasituksen suhteessa tuloihin. Kuinka paljon asumismenot vievät kotitalouden käytettävissä olevista nettorahatuloista? Tätä tarkastelua voidaan tehdä ilman asumisen tukia ja asumisen tuet asumismenoista vähennettyinä. Tässä tarkastellaan asumismenojen osuutta tuloista asumisen tukien vähentämisen jälkeen.

Nettoasumismeno-osuus on tärkein asumismenojen rasitusta mittaava indikaattori. Asumismeno-osuudet kertovat toisaalta asumisen tukijärjestelmien tehokkuudesta ja toisaalta kotitalouksien mahdollisuuksista selviytyä asumismenojensa maksamisen jälkeen tavallisessa arkielämässä. Aluksi tarkastellaan keskimääräisiä asumismeno-osuuksia.

Taulukko 17. Asumismenojen osuus tuloista asumisen tukien vähentämisen jälkeen on muuttunut seuraavasti vuosien 1990–2001 välisenä aikana:

Vuosi	1990	1994–96	1998	2001	2003(E)	muutos %- yks. 1990–2001
Kaikki taloudet	15,9	18,7	17,6	16,9	16,7	+1,0
vuokra-asunnot	14,9	22,2	22,7	23,1	21,8	+8,2
omistusasunnot	16,2	17,4	15,8	14,8	15,0	-1,4

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

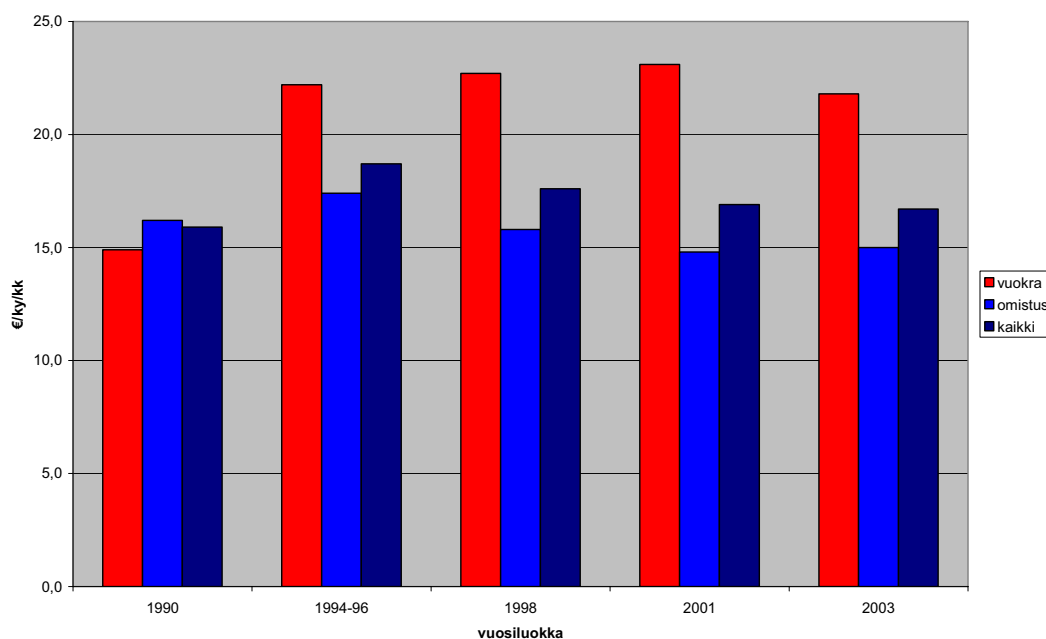
Kaikilla kotitalouksilla asumismeno-osuus asumisen tukien vähentämisen jälkeen on noussut vuoden 1990 tasosta 15,9 prosenttia tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaiseen vuoden 2003 tasoon 16,7 prosenttia eli 0,8 %-yksikköä.

Asumismeno-osuudet nousivat kaikilla talouksilla laman ja työttömyyden aiheuttaman taloudellisen taantuman ja sitä seuranneen kotitalouksien tulonlaskun myötä: vuosina 1994–96 asumismeno-osuudet nousivat 2,8 %-yksikköä. Sen jälkeen asumismeno-osuudet ovat laskeneet: 17,6 prosenttia vuonna 1998 ja edelleen vuoteen 2001 mentäessä asumismeno-osuudet laskivat edelleen 0,7 %-yksiköllä vuoden 2001 lukuun 16,9 prosenttia.

Kaikilla kotitalouksilla yhteensä asumismeno-osuus olisi alentunut tulonjakotilaston ennakkotiedon mukaan vuodesta 2001 vuoteen 2003 0,2 %-yksikköä.

Asumisen hallintamuodon mukaan tarkasteltaessa nähdään kuitenkin selvä ero asumismeno-osuuksien lähtötasossa ja muutoksessa vuosien 1990–2001 aikana ja ennakkotiedon mukaan vuonna 2003.

Kuvio 14. Asumismenojen %-osuus käytettävissä olevista nettorahatuloista asumisen tukien vähentämisen jälkeen asunnon hallintamuodon mukaan ja kaikissa asunnoissa vuosina 1990–2003, vuoden 2003 ennakkotieto(E)

Lähde: TK. Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla asumismenojen osuus tuloista tuen vähentämisen jälkeen on noussut vuoden 1990 14,9 prosentista vuoden 2001 23,1 prosenttiin. Vuokra-asunnoissa asumismeno-osuuden nousu on koko tarkastelujakson 1990–2001 aikana 8,2 %-yksikköä. Suurinta asumismeno-osuuksien nousu vuokra-asunnoissa oli 1990-luvun alussa, jolloin nousu oli vuodesta 1990 vuosiin 1994–96 7,3 %-yksikköä. Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien asumismeno-osuus olisi tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan alentunut vuodesta 2001 vuoteen 2003 1,3 %-yksiköllä.

Omistusasunnoissa asumismeno-osuuksien kehitys tukien vähentämisen jälkeen laskettuna on ollut huomattavasti maltillisempaa. Vaikka asumismeno-osuudet tuen jälkeen lähtövuonna 1990 olivatkin omistusasunnoissa 1,3 %-yksikköä korkeammat, asumismeno-osuudet ovat 1990-luvun alun lievän nousun (1,2 %-yksikköä 1990–1994–96) jälkeen laskeneet siten, että osuus v. 2001 oli 14,8 prosenttia eli 1,4 %-yksikköä alempi kuin vuonna 1990. Tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan asumismeno-osuus omistusasunnoissa olisi vuonna 2003 15,0 prosenttia eli se olisi laskenut vuodesta 1990 1,2 %-yksikköä. Asumismeno-osuus olisi siten omistusasunnoissa noussut vuodesta 2001 vuoteen 2003 + 0,2 %-yksikköä.

Vuokra- ja omistusasunnoissa tuen jälkeen laskettujen asumismeno-osuuksien ero on kasvanut tarkasteluajanjaksona siten, että vuokra-asuntojen asumismeno-osuuksien 1,3 %-yksikköä alempi taso vuonna 1990 on vuonna 2001 8,3 %-yksikköä korkeampi kuin omistusasunnoissa. Tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan ero olisi kaventumassa vuonna 2003 6,8 %-yksikköön eli noin 1,5 %-yksiköllä.

Tässä selvityksessä ei ole laskettu erikseen velattomien ja asuntovelkaisten omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien asumismenoja eikä asumismeno-osuuksia. Kun velattomissa omistusasunnoissa asumismenot ja asumismeno-osuudet ovat alhaisemmat kuin asuntovelkaisissa asunnoissa, se alentaa koko omistusasuntojen ryhmän keskimääräisiä asumismenoja ja asumismeno-osuuksia.

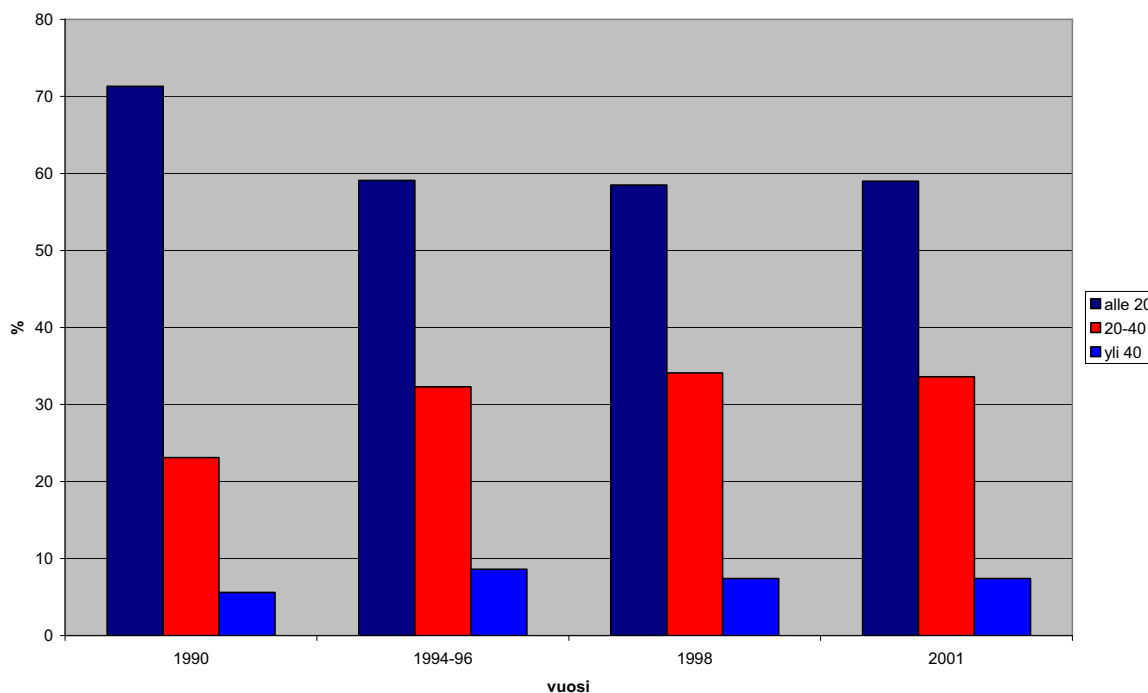
5.2 Asumismeno-osuudet asumismeno-osuusryhmittäin

Taulukko 18. Kotitaloudet asumismeno-osuusryhmittäin vuosina 1990, 1994–96, 1998 ja 2001 asumismenojen osuus tuloista, %

	1990	1994–96	1998	2001
alle 20	71,3	59,1	58,5	59
20-40	23,1	32,3	34,1	33,6
yli 40	5,6	8,6	7,4	7,4
yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 15. Asumismeno-osuudet % käytettävissä olevista nettorahatuloista asumismeno-osuusryhmittäin. Kaikki taloudet vuosina 1990–2001.

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Asumismeno-osuuksien kasvua tarkasteltavan ajanjakson aikana kuvaa hyvin se, että vuonna 1990 yli 70 prosentilla kaikista talouksista asumismenoihin kului alle 20 prosenttia käytettävissä olevista nettorahatuloista. Vuonna 2001 noin 60 prosentilla talouksista asumismenoihin kului alle 20 prosenttia. Samaan aikaan tuloistaan vähintään 40 prosenttia asumiseensa käyttävien osuus nousi hieman, 5,6 prosentista 7,4 prosenttiin. Eniten nousi "keskiryhmään" kuuluvien osuus, 23,1 prosentista 33,6 prosenttiin. Asumismeno-osuuksien ryhmittelyä ei ole tehty tulonjakotilaston vuoden 2003 ennakkotiedoista.

5.3 Asumismeno-osuudet asumisen tuet vähennettynä kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2003

Lapsiperheiden asumismenorasituksen suuruus selviää tarkemmin suhteessa muihin kotitalouksiin, kun asumismeno-osuuksien kehitystä tarkastellaan elinvaiheittain.

Taulukko 19. Asumismeno-osuudet tukien vähentämisen jälkeen, % elinvaiheittain vuosina 1990, 1994–96, 1998, 2001 ja 2003 (ennakkotieto).

Kaikki kotitaloudet yhteensä.

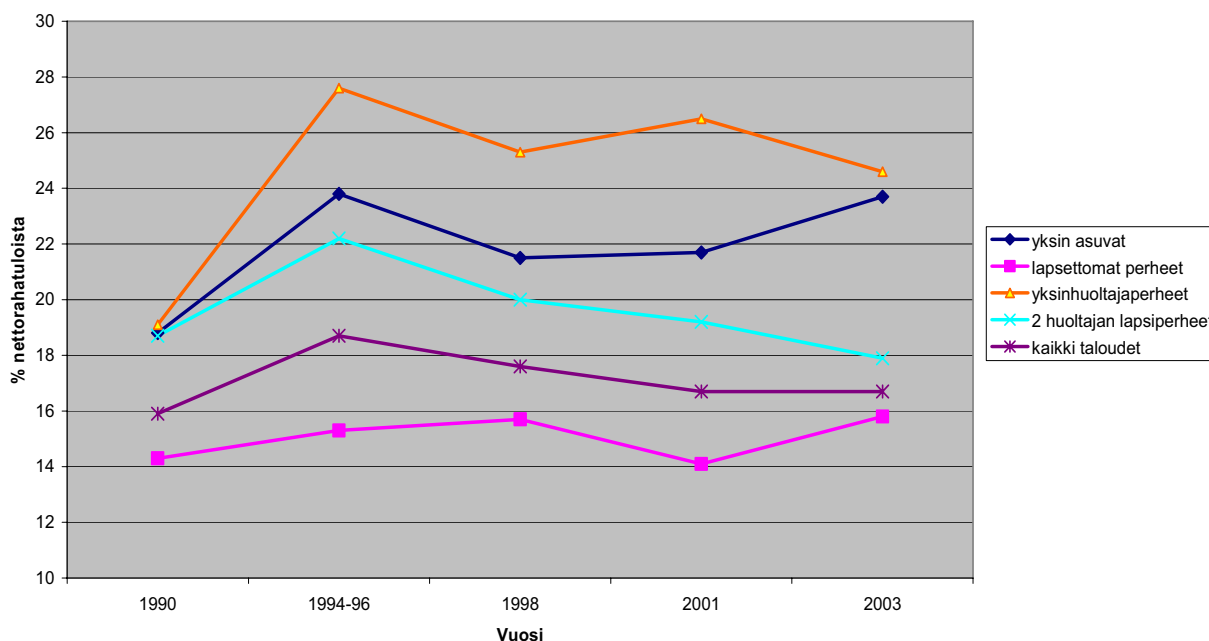
Elinvaihe	1990	1994–96	1998	2001	2003E	muutos 1990–2001
yksin asuva-34v	23,3	28,3	25,7	27,3		+4,0
yksin asuva 35-64v	18,8	25,4	20,3	21,8		+3,0
yksin asuva 65-	15,6	16,8	19,4	17,1		+1,5
yksin asuvat yhteensä	18,8	23,8	21,5	21,7	23,7	+2,9
yksinhuoltajaperheet	19,1	27,6	25,3	26,5	24,6	+7,4
lapseton pari –34v	19,8	22,5	21,5	20,2		+0,4
lapseton pari 35 tai yli	12,6	13,2	14,2	12,6		0
lapseton pari ,yhteensä	14,3	15,3	15,7	14,1	15,8	-0,2
lapsiperhe, nuorin lapsi alle7v	19,3	23,3	20,8	20,1		+0,8
lapsiperhe, nuorin lapsi 7 v tai yli	17,2	19,6	17,6	16,8		-0,4
2 huoltajan lapsiperheet yhteensä	18,7	22,2	20,0	19,2	17,9	+0,5
muut taloudet	11,4	13,2	12,9	12,3		+0,9
Kaikki kotitaloudet	15,9	18,7	17,6	16,7	16,7	+0,8

Lähde: TK: Kulutustutkimukset , 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kun tarkastellaan kaikkia kotitalouksia erottelematta asunnon hallintamuotoa, ovat asumismeno-osuudet nousseet eniten yhden huoltajan lapsiperheillä. Näillä talouksilla asumismeno-osuudet ovat nousseet vuoden 1990 tasosta 19,1 prosenttia vuoden 2001 tasoon 26,5 prosenttia. Asumismeno-osuudet ovat yhden huoltajan lapsiperheillä nousseet vuodesta 1990 vuoteen 2001 7,4 %-yksiköllä. Yksinhuoltajaperheillä asumismeno-osuudet ovat kautta linjan korkeat. Kun kaikilla talouksilla keskimäärin asumismeno-osuudet ovat olleet tarkasteluajanjakson aikana 15,9-16,7 prosentin tasolla, yksinhuoltajatalouksilla ne ovat olleet 19,1-26,5 prosenttia nettorahatuloista. Myös kahden huoltajan lapsiperheillä asumismeno-osuudet ovat olleet koko tarkasteluajan korkeat, 18,7-19,2 prosenttia. Asumismeno-osuudet ovat olleet korkeat myös yhden henkilön talouksilla, näistä erityisesti nuorimmilla yhden henkilön talouksilla. Lapsettomilla pareilla yhteensä asumismeno-osuudet ovat pysyneet lähes ennallaan.

Tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan vuodelta 2003 yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden asumismeno-osuudet laskisivat 1-2 prosenttia, lapsettomien pariin asumismeno-osuudet nousisivat noin 1,5 prosenttia ja kaikilla kotitalouksilla yhteensä asumismeno-osuudet pysyisivät vuonna 2003 vuoden 2001 tasolla.

Kuvio 16. Asumismeno-osuudet asumistuet vähennettynä % nettorahatuloista kotitalouden elinvaiheen mukaan kaikilla kotitalouksilla vuosilta 1990–2001 sekä ennakkotieto vuodelta 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Taulukko 20. Asumismeno-osuudet tukien vähentämisen jälkeen, % elinvaiheittain vuosina vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla 1990, 1994–96, 1998, 2001 sekä tulonajakotilaston ennakkotieto vuodelta 2003.

Vuokra-asunnot Elinvaihe	1990	1994–96	1998	2001	2003	muutos 1990–2001
yksin asuva-34v	18,6	27,0	25,3	27,2		
yksin asuva 35-64v	18,5	26,3	26,2	27,0		
yksin asuva 65 tai yli	15,9	20,5	22,3	23,2		
yksin asuvat yhteensä	19,9	25,7	22,8	23,8	25,7	+3,9
yksinhuoltaja	13,8	23,9	25,6	26,5	25,0	+12,7
lapseton pari –34v	13,8	20,2	19,8	19,9		
lapseton pari 35tai yli	14,9	18,6	21,2	21,0		
lapseton pari ,yhteensä	16,7	18,7	18,4	17,3	18,8	+0,6
lapsiperhe, nuorin lapsi alle 7v	14,3	22,3	21,5	22,2		
lapsiperhe, nuorin lapsi 7v tai yli	10,9	20,5	23,0	21,4		
2 huoltajan lapsiperheet	13,3	21,8	21,9	22,0	20,7	+8,7
kaikki kotitaloudet	14,9	22,2	22,7	23,1	21,8	+8,2

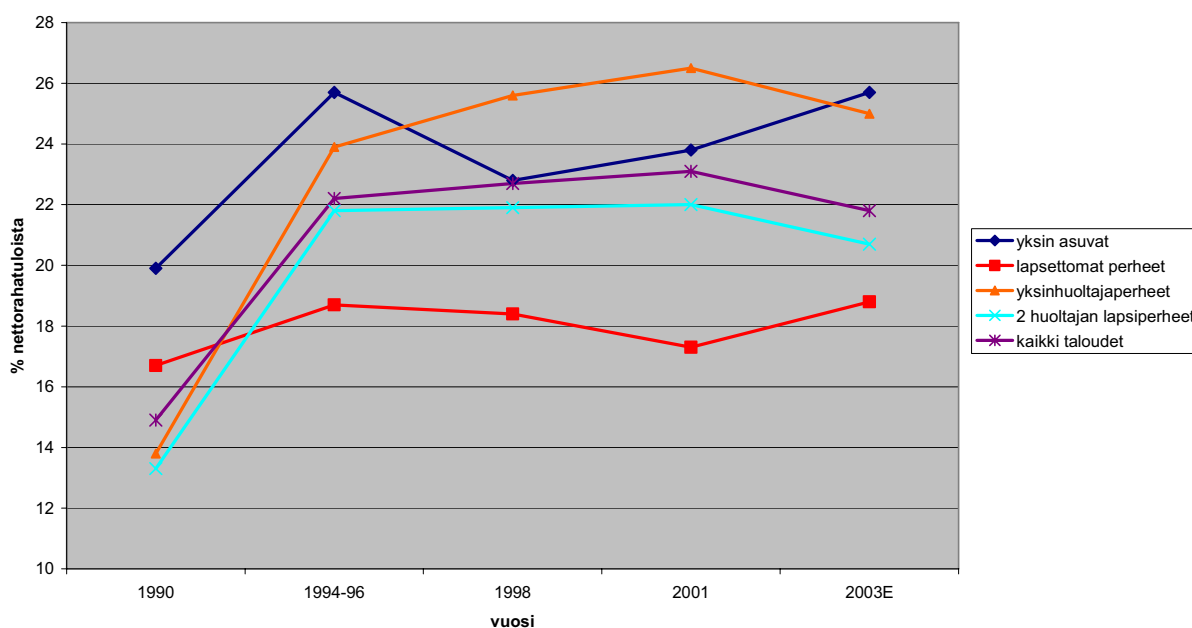
Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kun tarkastellaan asumismeno-osuuksien kehitystä vuosina 1990–2001 vuokra-asunnoissa asuvilla kotitalouksilla elinvaiheittain, tulokset eroavat kaikkia talouksia koskevasta tarkastelusta. Asumismeno-osuudet ovat vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla nousseet eniten vuosina 1990–2001 lapsiperheillä. Yhden huoltajan lapsiperheillä nousu

on ollut 1990–2001 12,7 %-yksikköä ja kahden huoltajan lapsiperheillä 8,7 %-yksikköä. Kaikilla vuokra-asunnoissa asuvilla kotitalouksilla asumismenot ovat nousseet 8,2 %-yksikköä. Kaikilla kotitalouksilla, kun asunnon hallintamuotoa ei erotella, asumismenot nousivat 0,8 %-yksikköä.

Vuoden 2001 jälkeen vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan lapsiperheiden asumismeno-osuudet alenisivat 1-1,5 %-yksiköllä vuonna 2003. Yksinasuvien ja lapsettomien parien asumismeno-osuudet nousisivat ennakkotiedon mukaan noin 1-2 %-yksiköllä. Kaikkien vuokra-asunnoissa asuvien talouksien asumismenot osuudet alenisivat ennakkotietojen mukaan vuonna 2003 runsaalla %-yksiköllä.

Kuvio 17. Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien asumismeno-osuudet asumisen tuet vähennettynä % nettorahatuloista elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001 sekä ennakkotieto vuodelta 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Omistusasunnoissa asuvilla talouksilla asumismeno-osuudet alenisivat 1,4 %-yksiköllä vuosina 1990–2001. Yhden huoltajan lapsiperheillä asumismeno-osuudet ovat kasvaneet vuosina 1990–2001 1,9 %-yksikköä. Kahden huoltajan lapsiperheillä asumismeno-osuudet ovat alentuneet 1,5 %-yksikköä.

Vuoden 1990 jälkeen kaikkien omistusasuntotalouksien asumismeno-osuudet ovat nousseet 1990-luvun puoliväliin asti. Sen jälkeen yksinhuoltajaperheiden asumismeno-osuudet ovat nousseet jyrkästi, vuonna 2001 26,0 prosenttiin. Kahden huoltajan lapsiperheiden asumismeno-osuudet ovat jääneet 17-18 prosentin tasolle, kun kaikilla omistusasuntoperheillä asumismeno-osuus on alentunut vuonna 2001 14,8 prosenttiin.

Vuonna 2003 asumismeno-osuudet nousisivat tulonjakotilaston ennakkotietojen mukaan omistusasunnoissa asuvilla talouksilla hieman, 0,2 %-yksikköä. Lapsiperheillä asumismeno-osuudet arvioidaan alenevan noin 1-2 prosenttia yksiköllä lapsettomien parien asumismeno-osuuksien arvellaan nousevan runsaat 2 %-yksikköä.

Taulukko 21. Asumismeno-osuudet tukien vähentämisen jälkeen, % nettorahatuloista, elinvaiheittain omistusasunnoissa asuvilla talouksilla vuosina 1990, 1994–96, 1998, 2001 sekä ennakkotieto vuodelta 2003(E).

Omistusasunnot

Elinvaihe	1990	1994–96	1998	2001	2003	muutos 1990–2001
kaikki kotitaloudet	16,2	17,4	15,8	14,8	15,0	-1,4
yksin asuva-34v	32,3	34,5	28	28,8		
yksin asuva 35-64v	18,9	25,1	17,2	19,0		
yksin asuva 65 tai yli	15,4	14,8	17,9	15,5		
yksin asuvat yhteensä	18,9	21,5	18,2	18,0	18,6	-0,9
yksinhuoltaja	24,1	32,1	24,7	26,0	24,1	+1,9
lapseton pari –34v	24,8	24,3	25,1	20,5		
lapseton pari 35tai yli	12,3	12,3	13,2	11,6		
lapseton pari ,yhteensä	14,1	13,5	14,2	12,3	14,7	-1,8
lapsiperhe, nuorin lapsi alle7v	20,5	23,6	20,3	19,4		
lapsiperhe, nuorin lapsi 7v tai yli	18,1	19,5	16,3	16,2		
2 huoltajan lapsiperheet	19,3	21,5	18,2	17,8	16,9	-1,5

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK:Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 18. Omistusasunnoissa asuvien kotitalouksien asumismeno-osuudet asumisen tuet vähennettynä kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001 sekä tulonjakotilaston ennakkotiedon mukaan vuodelta 2003

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK:Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

5.4 Asumismeno-osuudet asumisen tukien vähentämisen jälkeen kotitalouden tulotason mukaan kaikilla kotitalouksilla vuosina 1990–2003

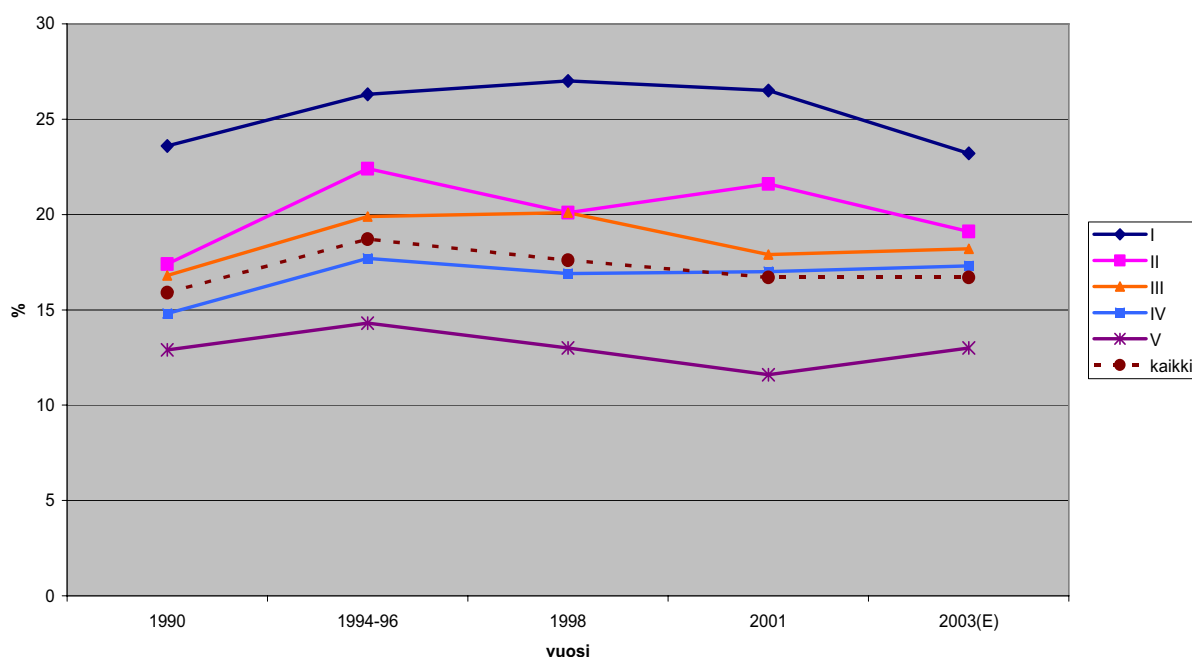
Asumismeno-osuuksia koskevien asuntopoliittisten tavoitteiden mukaan asumistukijärjestelmässä asumismeno-osuuksien tulisi olla pienimmät kotitalouksilla, joiden tulotaso on matalin ja suurimmat niillä kotitalouksilla, joiden tulotaso on korkein. Tässä yhteydessä kotitalouksia tarkastellaan vain tulotason mukaan tulokvintiileittäin, jolloin kotitalouden henkilölukua ei erotella, vaan mukana ovat kaikki taloudet.

Taulukko 22. Asumismenojen osuus tuloista (%) tulokvintiileittäin vuosina 1990, 1994–96, 1998 ja 2001, asumismeno-osuuden muutos vuodesta 1990 vuoteen 2001 (%-yksikköinä) sekä ennakkotieto vuodelta 2003(E).

Tulokvintiili	Vuosi				Muutos 1990–2001	Arvio 2003
	1990	1994–96	1998	2001		
I (alin)	23,6	26,3	27,0	26,5	+2,9	23,2
II	17,4	22,4	20,1	21,6	+4,2	19,1
III	16,8	19,9	20,1	17,9	+1,1	18,2
IV	14,8	17,7	16,9	17,0	+2,2	17,3
V (ylin)	12,9	14,3	13,0	11,6	-1,3	13,0
Kaikki kotitaloudet	15,9	18,7	17,6	16,7	+0,8	16,7

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 19. Kaikkien kotitalouksien asumismeno-osuudet asumisen tukien vähentämisen jälkeen tulokvintiileittäin, % käytettävissä olevista nettorahatuloista vuosina 1990–2001 ja ennakkotieto 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001 TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Tulotason mukaiset erot ovat asumismeno-osuuksilla mitattuina kasvaneet kaikilla kotitalouksilla yhtensä tarkasteltavana ajanjaksona, 1990–2001. Keskimääräinen asumismeno-osuus on kasvanut tänä aikana 0,8 %-yksikköä. Keskiarvotieto on kuitenkin riittämätön kuvaamaan erilaisessa taloudellisessa asemassa olevien kotitalouksien asumismeno-osuuksien kehitystä. Kun asumismeno-osuuksien kehitystä tarkastellaan eri tulokvintileissä, kärjistyvät erot niiden kehityksessä eri tulotasoilla.

Alimpaan tulokvintiiliin kuuluvien kotitalouksien asumismeno-osuudet ovat aina olleet kaikkein korkeimmat. Tässä alimmassa kvintiilissä asumismeno-osuudet myös nousevat tarkasteluajanjakson aikana. Kaikissa muissa tulokvintileissä paitsi ylimmässä asumismeno-osuudet ovat vuonna 2001 korkeammat kuin 1990. III-V tulokvintiilissä asumismeno-osuudet ovat nousun jälkeen 1990-luvun puolivälin jälkeen laskeneet.

Pienituloisimpaan tuloviidennekseen kuuluvien talouksien asumismeno-osuudet kasvoivat kaikilla kotitalouksilla tarkasteluajanjakson aikana 2,9 %-yksikköä ja suurituloisimman viidenneksen keskimääräinen asumismeno-osuus aleni -1,3 %-yksikköä.

Myös alimman ja ylimmän tuloviidenneksen keskimääräisten asumismeno-osuuksien ero on kasvanut 10,7 %-yksiköstä vuonna 1990 14,9 %-yksikköön vuonna 2001 eli 4,2 %-yksiköllä.

Erot asumismeno-osuuksien kehityksessä heijastavat eroja asumismenojen, tulojen ja asumisen tukien kehityksessä vuosina 1990–2001.

5.5 Asumismeno-osuudet tulokvintileittäin ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2003

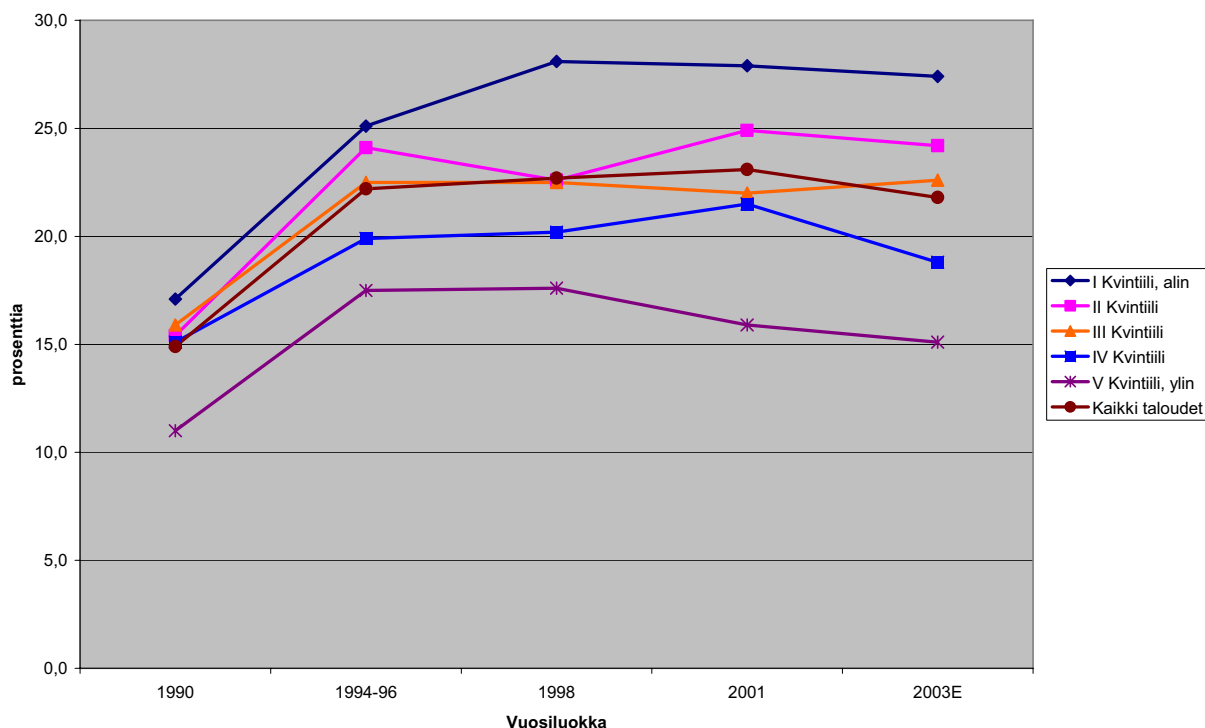
Taulukko 23. Asumismenojen osuus tuloista (%) tulokvintileittäin ja hallintamuodon mukaan vuosina 1990, 1994–96, 1998 ja 2001, asumismeno-osuuden muutos vuodesta 1990 vuoteen 2001 (%-yksikköinä) sekä ennakkotieto vuodelta 2003.

Vuokra-asunnot

Tulokvintiili	Vuosi				Muutos 1990–2001	Arvio 2003(E)
	1990	1994–96	1998	2001		
I (alin)	17,1	25,1	28,1	27,9	+10,8	27,4
II	15,4	24,1	22,6	24,9	+9,5	24,2
III	15,9	22,5	22,5	22,0	+6,1	22,6
IV	15,1	19,9	20,2	21,5	+6,4	18,9
V (ylin)	11,0	17,5	17,6	15,9	+4,9	15,1
Kaikki vuokralaistaloudet	14,9	22,2	22,7	23,1	+8,2	21,8

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 20. Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien asumismeno-osuudet tukien vähentämisen jälkeen % käytettävissä olevista nettorahatuloista vuosina 1990–2001 ja ennakkotieto 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien asumismenorasitus on kasvanut vuosina 1990–2001. Keskimääräinen asumismenojen osuus tuloista on noussut 14,9 prosentista vuonna 1990 23,1 prosenttiin vuonna 2001. Asumismeno-osuudet ovat tulotason mukaan nousseet eniten alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla kotitalouksilla, jossa se on noussut 17,1 prosentista 27,9 prosenttiin eli 10,8 %-yksiköllä vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana. Korkeimmillaan asumismeno-osuus on ollut pienituloisimmilla vuokralaisilla vuonna 1998, jolloin se oli 28,1 prosenttia.

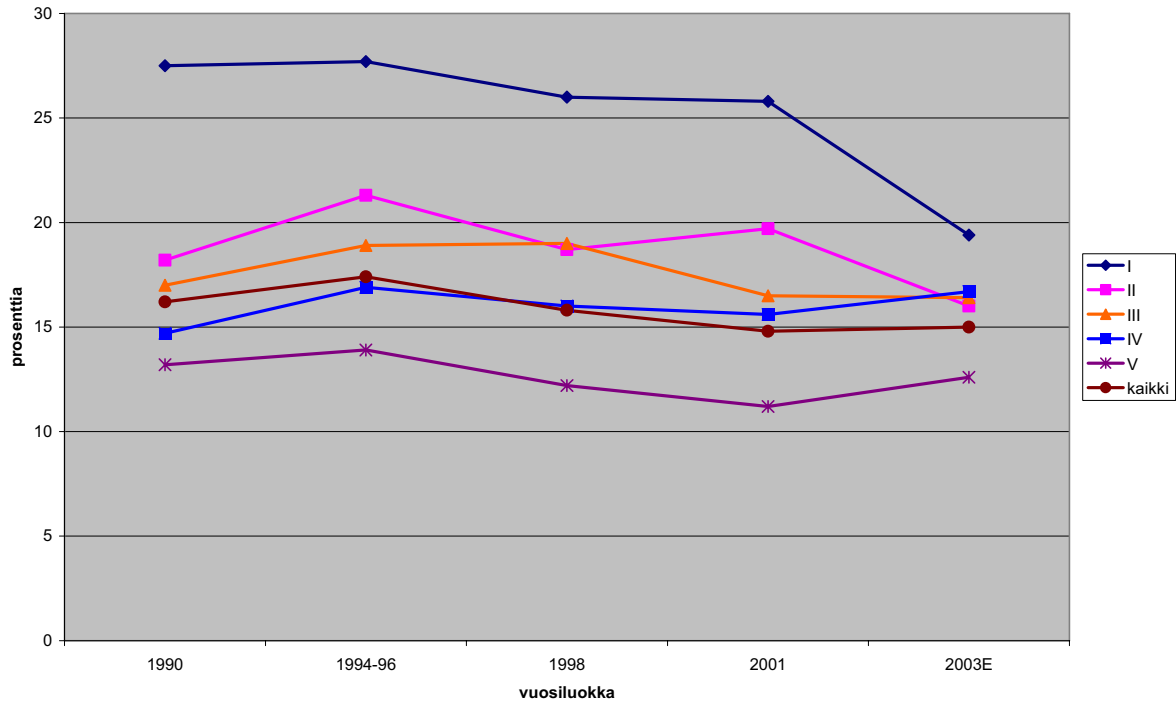
Vähiten asumismeno-osuus tuen jälkeen on noussut ylimmässä tulokvintiilissä, jossa se on noussut 11,0 prosentista 15,9 prosenttiin eli 4,9 %-yksikköä. Vuonna 2003 kaikkien talouksien asumismeno-osuuksien ennakoitaan alenevan runsaalla %-yksiköllä. Alimmassa tuloluokassa lasku olisi noin 0,5 ja ylimmässä 0,8 %-yksikköä.

Omistusasunnot

Tulokvintiili	Vuosi				Muutos 1990–2001	Arvio 2003
	1990	1994–96	1998	2001		
I (alin)	27,5	27,7	26,0	25,8	-1,7	19,4
II	18,2	21,3	18,7	19,7	+1,5	16,0
III	17,0	18,9	19,0	16,5	-0,5	16,4
IV	14,7	16,9	16,0	15,6	+0,9	16,7
V (ylin)	13,2	13,9	12,2	11,2	-2,0	12,6
Kaikki omistusasuntotaloudet	16,2	7,4	15,8	14,8	-1,4	15,0

Lähde: TK: Kulutustutkimukset, 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Kuvio 21. Omistusasunnoissa asuvien talouksien asumismeno-osuudet asumisen tukien vähentämisen jälkeen % nettorahatuloista tulokvintileittäin vuosina 1990–2001 ja ennakkotieto 2003(E)

Lähde: TK: Kulutustutkimukset 1990, 1994–96, 1998 ja 2001. TK: Tulonajakotilaston ennakkotiedot vuodelta 2003.

Omistusasunnoissa asuvilla talouksilla asumismeno-osuudet ovat kaikilla talouksilla varsin kohtuulliset. Ne ovat kaikilla omistusasujilla alentuneet vuodesta 1990 vuoteen 2001 16,2 prosentista 14,8 prosenttiin nettorahatuloista eli 1,4 %-yksikköä. Tulotason mukaan tarkasteltuina asumismeno-osuudet ovat omistusasujilla korkeimmat alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla talouksilla ja alimmat ylimpään tulokvintiiliin kuuluvilla talouksilla. Muutos on kaikissa tulokvintiileissä ollut melko tasainen, -2 %-yksiköstä +1,7 %-yksikköön.

Vuonna 2003 asumismeno-osuuksien arvioidaan pysyvän kaikilla omistusasukastalouksilla lähes ennallaan. Alimpaan tuloviidennekseen kuuluvien talouksien asumismenojen arvioidaan alenevan vuonna 2003 runsaalla 6 %-yksiköllä. Ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien talouksien asumismeno-osuuksien arvioidaan nousevan noin 1,5 %-yksikköä.

6 Kotitalouksille asumismenojen vähentämisen jälkeen jäävä kulutusvara vuosina 1990–2001

6.1 Kotitalouksien kulutusvara

Asumismeno-osuustarkastelun rinnalla apukäsitteenä on käytetty myös asumismenojen maksamisen jälkeen kotitaloudelle jäävää kulutusvaraosuutta, joka kertoo kotitalouden kulutusmahdollisuuksista asumismenojen maksamisen jälkeen. Nämä kaksi indikaattoria voidaan nähdä toisiansa täydentävinä käsitteinä.

Kulutusvara euromääräisenä saadaan vähentämällä käytettävissä olevista nettorahatuloista nettoasumismenot, joista on siis vähennetty asumisen tuet. Kulutusvara riippuu siis kotitalouden tulotasosta ja asumismenoista.

Kotitalouksien tulisi voida valita asuntonsa siten, etteivät asumismenot vaaranna talouksien muuta kulutusta. Asumisen tuet tulisi mitoittaa niin, että kotitalous selviää tukien turvin asumismenojen maksamisen jälkeen myös muusta välttämättömyyskulutuksesta kuin asumisesta. Tässä tarkastelussa muuhun kulutukseen tarpeellisesta tulojen osasta käytetään nimitystä *kulutusvara tai kulutusvara asumismenojen maksamisen jälkeen*.

Seuraavassa tarkastelussa on laskettu kotitalouksien keskimääräiset kulutusvarat €/kulutusyksikkö/kk. Ne esitetään asunnon hallintamuodon, kotitalouden elinvaiheen ja tulokvintiilin mukaan. Kulutusvaran kehitykseen vaikuttavat ratkaisevasti asumismenojen kehitys ja tulojen kehitys, joita on tarkasteltu edellisissä luvuissa

6.2 Kulutusvara asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Taulukko 24. Kotitalouksien kulutusvara €/ky/kk vuoden 2003 rahassa asunnon hallintamuodon mukaan.

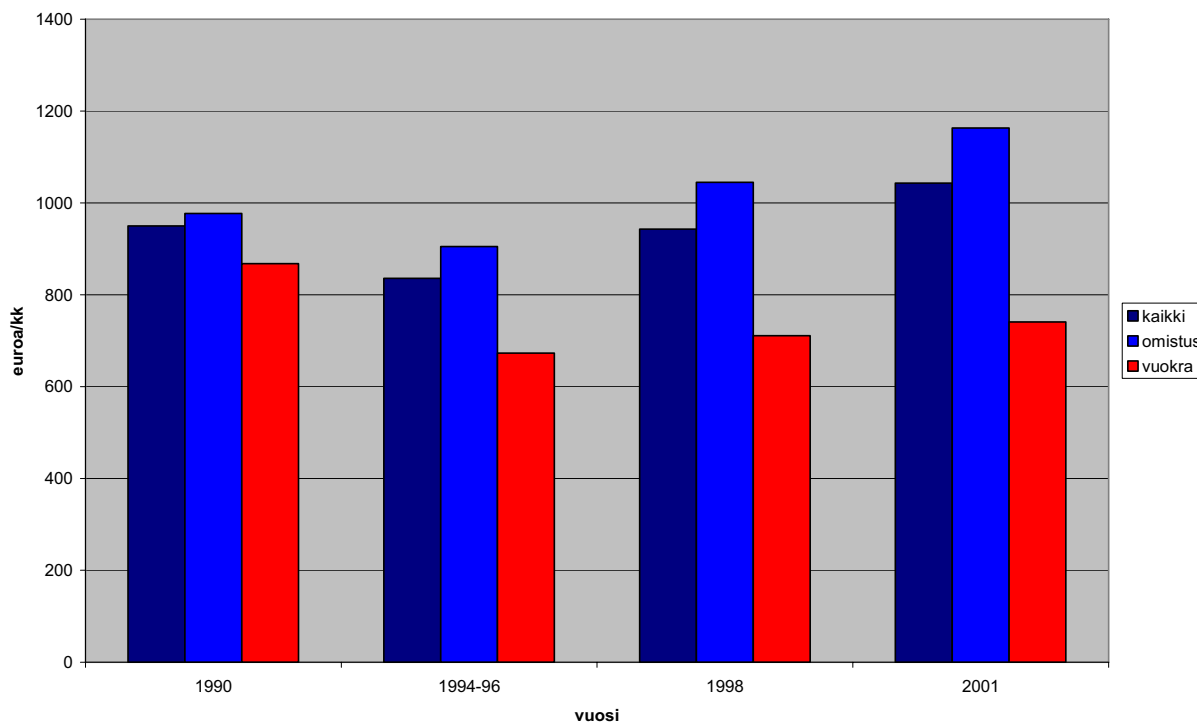
	1990	1994–96	1998	2001	Muutos 1990–2001	
					€	%
Vuokra-asunnot	890	690	729	760	-130	-14,6
Omistusasunnot	1001	928	1098	1222	+221	+22,0
Kaikki	974	878	967	1069	+95	+9,8

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Keskimääräinen kulutusvara kulutusyksikköä kohden kuukaudessa on aina ollut omistusasunnoissa asuvilla suurempi kuin vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla. Kulutusvara keskimäärin on vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla alentunut 130 eurolla kuukaudessa eli 14,6 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2001. Omistusasunnoissa asuvien talouksien keskimääräinen kulutusvara on noussut saman ajanjakson aikana 221 eurolla kuukaudessa eli 22 prosenttia. Kaikilla kotitalouksilla yhteensä kulutusvara laskettuna kulutusyksikköä kohden kuukaudessa on noussut vuodesta 1990 vuoteen 2001 keskimäärin 95 euroa/ky/kk eli 9,8 prosenttia.

Keskimääräisen kulutusvaran muutos asuntojen hallintamuodon mukaan on yhdenmukainen asumismenojen ja käytettävissä olevien nettorahatulojen muutosta koskevien tarkastelujen kanssa. Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien asumismenojen nousu ja tulojen alentuminen sekä omistusasunnoissa tapahtunut päinvastainen kehitys näkyvät lopulta keskimääräisen kulutusvaran määrien eroissa.

Kuvio 22. Kulutusvara asumismenojen ja tukien jälkeen euroa/KY vuoden 2003 rahassa asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

6.3 Kotitalouksien kulutusvara tulokvintileittäin ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Taulukko 25. Kotitalouksien kulutusvara, €/KY/kk vuoden 2003 rahassa tulokvinttien mukaan vuosina 1990–2001

Vuokra-asunnot

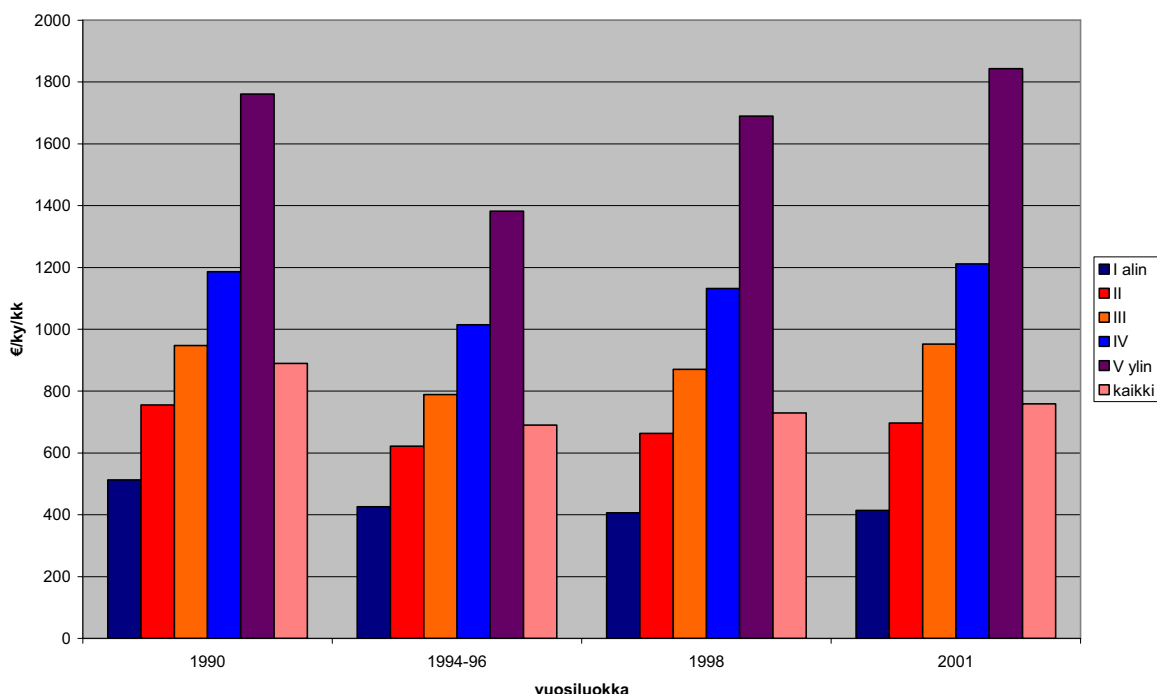
tulokvintti	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001	
					€/kk	%
kaikki	889	690	729	759	-130	-4,6
I alin	513	426	407	414	-97	-18,9
II	755	622	664	697	-58	-7,7
III	947	789	871	952	+5	+0,3
IV	1186	1015	1132	1212	+26	+2,1
V ylin	1761	1382	1690	1843	+82	+4,7

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Tulotason mukaan tarkastellen vuokra-asunnoissa asuvien talouksien kulutusvara on pienentynyt eniten alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla talouksilla, 18,9 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2001. Ylempiin tuloviidenneksiin (III-V) kuuluvien talouksien kulutusvara on kasvanut 0,3-4,7 %-yksiköllä. Kulutusvaran kasvu on ollut suurinta ylimmässä tuloviidenneksessä. Myös alimpaan ja ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien talouksien kulutusvaran ero on kasvanut vuosina 1990–2001 eli tuloerot kotitalouksien välillä ovat kasvaneet. Vuonna 1990 ero oli 1217 euroa/ky/kk kun se oli vuonna 2001 1395 euroa/kulutusyksikkö/kk. Ero on kasvanut 178 eurolla vuosina 1990–2001.

Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien kulutusvaran kaventuminen johtuu pääosin asumismenojen noususta. Myös tulojen reaalin alentuminen vaikuttaa kulutusvaran pienentymiseen näillä talouksilla.¹

Kuvio 23. Vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien kulutusvara €/KY/kk asumismenojen ja asumisen tukien vähentämisen jälkeen *tulokvintiileittäin* vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Yksi osaselitys vuokra-asunnoissa asuvien talouksien tulojen alentumiseen voi olla myös asukasvaihdossa. Vuokra-asunnoista pois muuttaneiden tilalle on tullut pienituloisempia kotitalouksia ja vaurastuneet taloudet ovat muuttaneet omistusasuntoihin.

¹ Kulutustutkimusaineistojen mukaan vuokra-asunnoissa asuvien talouksien tulot olivat alentuneet vuodesta 1990 vuoteen 2001 kulutusyksikköä kohden laskettuna 56 euroa/kk eli 5,5 %

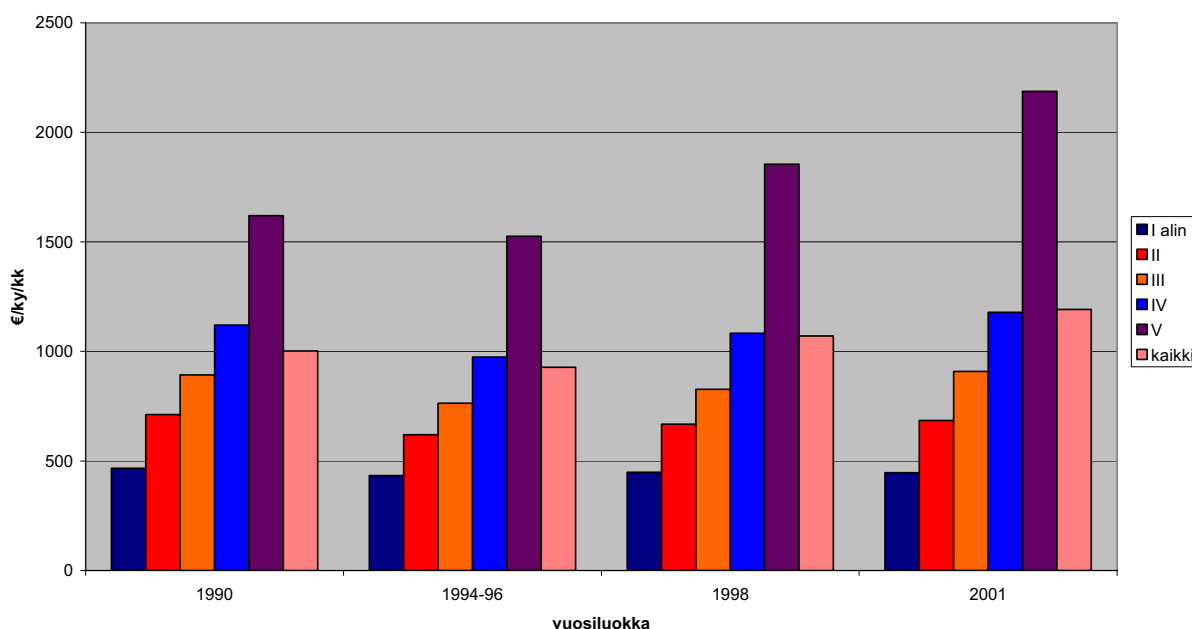
Taulukko 26. Kotitalouksien kulutusvara, €/KY/kk vuoden 2003 rahassa tulokvintiilien mukaan vuosina 1990–2001

tulokvintiili					muutos 1990–2001	
	1990	1994–96	1998	2001	€/kk	%
I alin	466	433	449	445	-21	-0,5
II	711	619	667	685	-26	-3,7
III	893	764	826	908	+15	+1,7
IV	1120	975	1082	1178	+58	+5,2
V ylin	1620	1526	1854	2187	+567	+35,0
kaikki	1001	928	1071	1192	+191	+19,1

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Myös omistusasunnoissa asuvien kahteen alimpaan tuloviidennekseen kuuluvien kotitalouksien kulutusvara on pienentynyt vuosien 1990–2001 välisenä aikana 0,4–3,7 prosentilla. Ylimpiin tuloviidennekseen (III–V) kuuluvien kotitalouksien kulutusvara on noussut 1,7–35,1 prosenttia. Suurinta nousu on ollut ylimmässä tuloviidenneksessä, johon kuuluvien talouksien kulutusvara on noussut 554 €/kk eli 35,1 prosenttia. Myös omistusasunnossa asuvien alimpaan ja ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien kotitalouksien kulutusvaran ero on kasvanut. Vuonna 1990 alimman ja ylimmän tuloviidenneksen kulutusvaran ero oli 1125 €/kk ja vuonna 2001 1700 €/kk.¹

Kuvio 24. Omistusasunnoissa asuvien talouksien asumismenojen ja asumisen tukien vähentämisen jälkeen tulokvintiileittäin vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

¹ Kulutustutkimusaineistojen mukaan omistusasunnoissa asuvien talouksien tulot olivat nousseet vuosina 1990–2001 199 euroa/kk eli 17,1 % kulutusyksikköä kohti laskettuna.

6.4 Kulutusvara kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001

Seuraavassa tarkastellaan kulutusvaran muutosta kotitalouden elinvaiheen mukaan. Elinvaihetarkastelun avulla selviää konkreettisemmin, miten kulutusvaran suuruus vaihteli kotitalouden elämänvaiheen mukaan ja millaisia eroja kulutusvarassa oli lapsettomilla talouksilla ja lapsiperheillä.

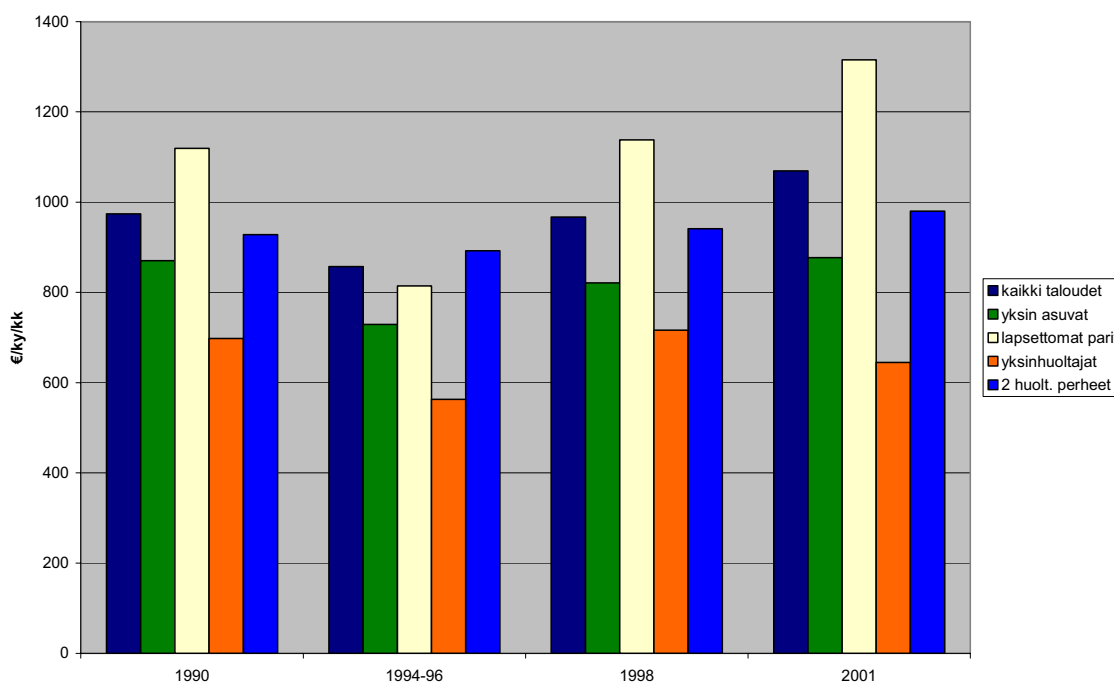
Taulukko 27. Kulutusvara €/kulutusyksikkö/kk kotitalouden elinvaiheen mukaan vuoden 2003 rahassa. Kaikki kotitaloudet.

	1990	1994–96	1998	2001	muutos 1990–2001 €/kk
kaikki taloudet	974	857	967	1069	+ 95
yksin asuva-34v	876	625	735	741	-135
yksin 35-64	1001	819	969	1039	+ 38
yksin 65 v –	727	718	716	798	+ 71
yksin asuvat yht.	870	729	821	877	+7
lapseton pari-34 v	1106	825	911	1016	- 90
lapseton pari 35 v -	1123	1116	1197	1389	+266
lapsettomat parit yht.	1119	814	1138	1315	+196
yksinhuoltajaperheet	698	563	571	645	- 53
lapsiperhe,nuorin-7 v	843	727	874	916	+ 73
lapsiperhe, nuorin 7v- 2 huolt. lapsiperheet	1032	884	1020	1057	+ 25
	928	892	941	980	+52

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Taulukosta nähdään, että kaikilla kotitalouksilla kulutusvara on kasvanut vuodesta 1990 vuoteen 2001 95 €/kk. Yksin asuvilla kulutusvara on laskenut eniten, 135 €/kk. Yhden huoltajan lapsiperheillä kulutusvara on tarkasteluajanjakson aikana alentunut tämän selvityksen kohteena olevista ryhmistä eniten, 53 €/ky/kk. Kahden huoltajan lapsiperheillä kulutusvara on noussut 52 €/ky/kk. Eniten kulutusvara kulutusyksikköä kohden kuukaudesta on tarkasteltavan ajanjakson aikana noussut lapsettomilla pareilla, 196 €/ky/kk.

Kuvio 25. Kulutusvara €/KY/kk asumismenojen ja asumisen tukien vähentämisen jälkeen kotitalouden elinvaiheen mukaan vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

6.5 Kotitaloudet, joiden kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan vuonna 2001

Korkeat asumismenot erityisesti yhdistyneinä pieniin tuloihin aiheuttavat kotitalouksille riskin selviytyä jokapäiväisessä elämässä. Asumisen kalleus pienituloisilla johtaa siihen, ettei muuhun kulutukseen kuin asumiseen jää asumismenojen jälkeen riittävästi rahaa.

Tässä tarkastelussa eräs keskeisistä kysymyksistä on se, jääkö kotitalouksille asumismenojen maksamisen jälkeen riittävästi rahaa turvaamaan muu kotitalouden välttämättömyyskulutus.

Kotitalouksien välttämättömän kulutuksen määrää asumismenojen lisäksi on arvioitu erilaisilla mittareilla. Yleisin yhteiskunnan määrittelemä rahamäärä, joka kaikilla kotitalouksilla maassamme tulisi olla käytettävissään sen jälkeen, kun se on maksanut asumismenojen omavastuuosuuden, on määritelty toimeentulotuen myöntämisperusteissa. Mittarina on käytetty eniten toimeentulotuen perusosan määrää.

Selvityksessä on tarkasteltu kulutusvaran riittävyyttä laskemalla kuinka monella kotitaloudella kulutusvara alitti vuonna 2001 toimeentulotuen perusosan määrän, joka vaihtelee kotitalouksien rakenteen ja aikuisten ja eri-ikäisten lasten lukumäärän mukaan.

Yksi tapa määritellä minimikulutusvara on se, että asumismenojen maksamisen jälkeen kotitaloudelle jäisi muuhun kulutukseen vähintään toimeentulotuen perusosan suuruinen rahamäärä. Toimeentulotuen käyttäminen minimikulutusvaran määrittelyssä ei ole yksiselitteistä eikä kattavaa, koska toimeentulotuen perusosa on vain noin 50 prosenttia koko maksettavasta toimeentulotuesta. Toimeentulotukea voidaan maksaa mm. asumismenoihin, jos asumistuki ei kata niitä sekä terveydenhoitomenoihin.

Tässä tarkastelussa käytetyt toimeentulotuen perusosan määrät, € /kk, vuoden 2003 rahassa vuosina 1990–2001

1990	390
1994–96	381
1998	381
2001	363

Toimeentulotuen mukaiset tulotasot saadaan laskemalla yhteen henkilöiden mukaiset toimeentulotuen perusosan määrät. Selvityksen laskennassa käytettiin toimeentulotuen määränä 1. ja 2. kuntaryhmän keskiarvoa. Kulutusvara on laskettu euroina/kulutussyksikkö, joten sitä on helppo verrata toimeentulotuen perusosan määrää kuvaavaan lukuun, joka on €/kk/kulutussyksikkö.

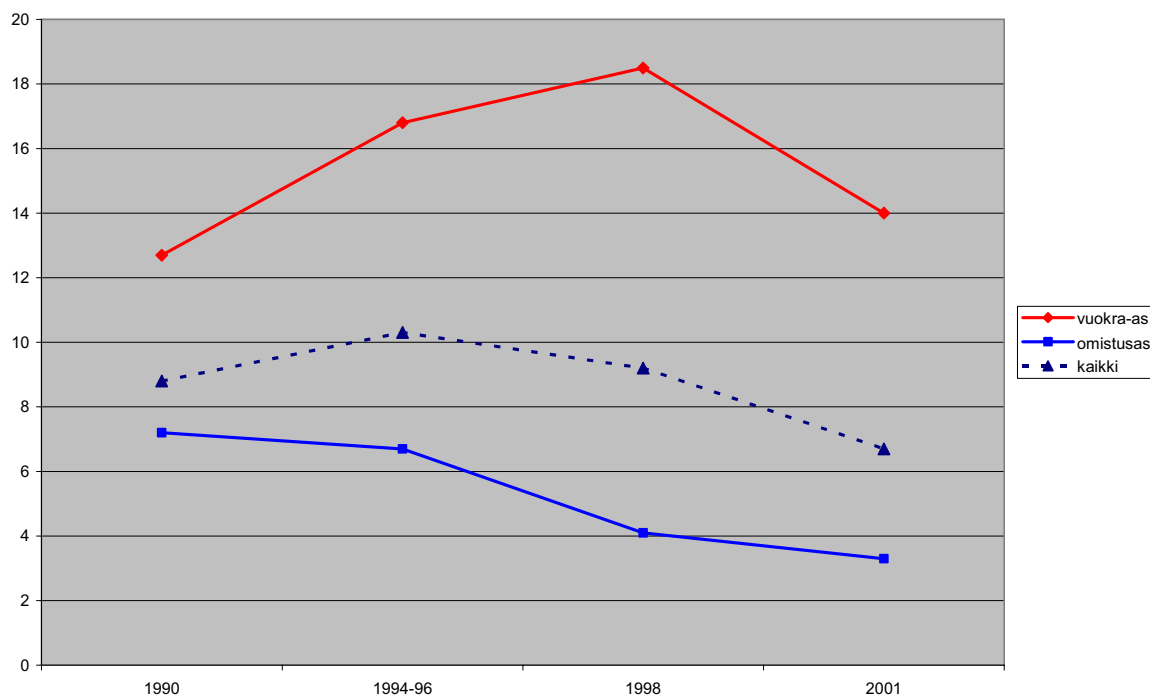
Taulukko 28. Kotitaloudet, joilla kulutusvara €/kulutussyksikkö/kk alitti toimeentulotuen perusosan määrän % talouksista, asunnon hallintamuodon mukaan, vuosina 1990–2001

Vuosi	1990	1994–96	1998	2001	Muutos 1990–2001
vuokra-asunnot	12,7	16,8	18,5	14,0	1,3
omistusasunnot	7,2	6,7	4,1	3,3	-3,9
Kaikki asunnot	8,8	10,3	9,2	6,7	-2,1

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kotitalouksia, joiden asumismenojen maksamisen jälkeen muuhun kuin asumiskulutukseen jäävä kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan määrän, oli vuonna 1990 8,8 prosenttia kaikista kotitalouksista. Osuus nousi laman syventyessä vuosiin 1994–96 mentäessä kaikilla kotitalouksilla 10,3 prosenttiin. Sen jälkeen osuus on laskenut, mutta on kaikista kotitalouksistakin laskettuna vuonna 2001 edelleen 6,7 prosenttia. Se merkitsee sitä, että noin 160 000 kotitaloudella oli taloudellisia ongelmia ja vaikeuksia selviytyä arkielämässä välttämättömästä muusta kulutuksesta 2001.

Kuvio 26. Kotitaloudet, joilla kulutusvara €/KY/kk alitti toimeentulotuen perusosan määrän asunnon hallintamuodon mukaan prosentteina vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kun tarkastellaan asiaa asunnon hallintamuodon mukaan, käy ilmi, että vuokra-asunnoissa asuvien kotitalouksien kulutusvara on yleisimmin alle toimeentulotuen tason. Vuokralaistalouksilla muuhun kuin asumiseen käytettävissä oleva kulutusvara jäi alle toimeentulotuen perusosan määrän 12,7 prosentissa vuokralaistalouksista vuonna 1990. Osuus kasvoi jyrkästi vuosiin 1994–96 mentäessä ja oli korkeimmillaan vuonna 1998, jolloin 18,5 prosentilla vuokralaistalouksista muuhun kulutukseen jäävä kulutusvara asumismenojen maksamisen jälkeen alitti toimeentulotuen perusosan määrän. Tämä lähes viidenneksen osuus tarkoitti käytännössä noin 145 000 vuokra-asunnoissa asuvaa kotitaloutta. Vuokralaistalouksilla kulutusvara on edelleen vuonna 2001 alittanut toimeentulotuen perusosan määrän 14 prosentissa vuokra-asunnoissa asuvista kotitalouksista.

Omistusasunnoissa asuvista kotitalouksista 3,3 prosentilla kulutusvara alitti vuonna 2001 toimeentulotuen tason. Omistusasunnoissa asuvillakin kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan määrän lamavuosina yli kaksi kertaa useammin kuin vuonna 2001, mutta alitusten määrä on vähentynyt tarkasteluajanjakson kaikkina vuosina.

Kulutustarvan suhdetta toimeentulotuen perusosan määrään on toisaalta tarkasteltu kotitalouksien elinvaiheen mukaan. Tässä tarkastelussa ovat mukana kaikki kotitaloudet asunnon hallintamuodosta riippumatta, joilla kulutusvara alitti toimeentulotuen tason vuosina 1990–2001.

Kuviossa 26 tarkastellaan kotitalouksia, joiden kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan. Tällaisia kotitalouksia ei pitäisi olla, jos toimeentuloturvajärjestelmät toimisivat oikein ja niiden toimintajärjestys olisi oikea toisiinsa nähden. Myös kotitalouksien tie-

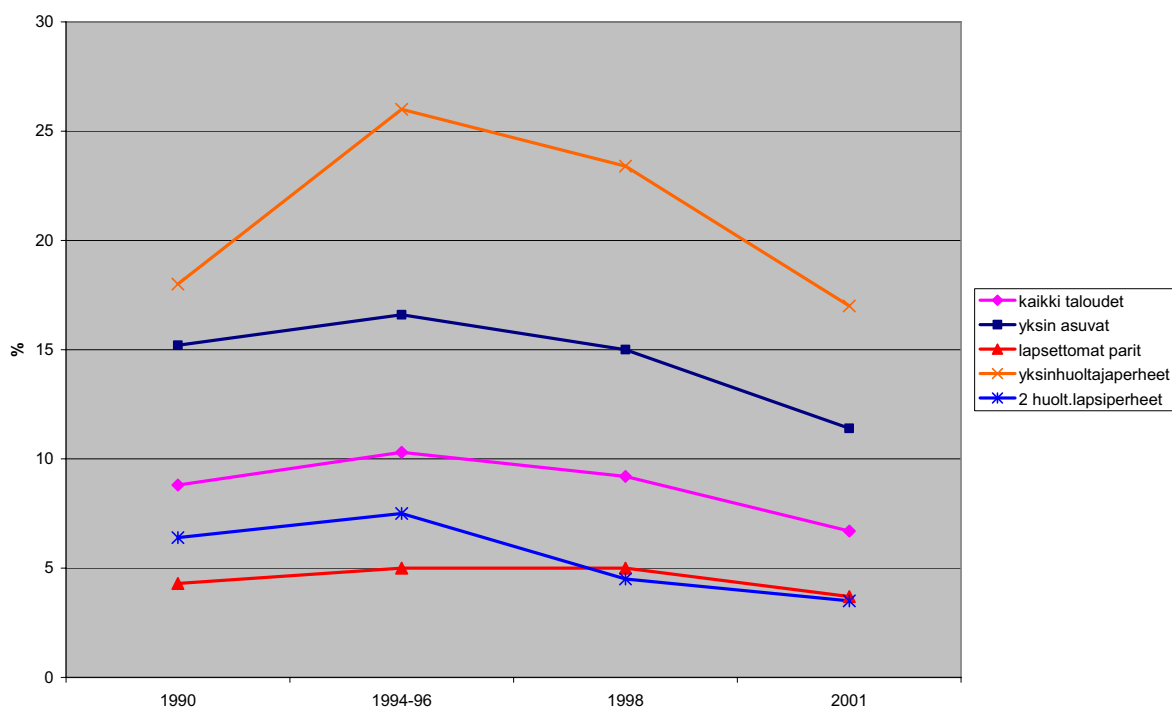
toisuus olemassa olevista ja kotitaloutta koskevista toimeentuloturva- takaavista järjestelmistä saattaa kaikkein pienituloisimmilla olla heikompi kuin muilla talouksilla.

Taulukko 29. Kotitaloudet, joilla kulutusvara €/kulutusyksikkö/kk alitti toimeentulotuen perusosan määrän, kotitalouden elinvaiheen mukaan, vuosina 1990–2001, % kaikista kotitalouksista

Kotitalouden elinvaihe	1990	1994–96	1998	2001	muutos, %-yksikköä
kaikki kotitaloudet	8,8	10,3	9,2	6,7	-2,1
yksin asuva-34v	19,4	30,8	28,7	25,2	+5,8
yksin asuva 35-64v	12,0	12,2	12,0	8,6	-3,4
yksin asuva 65 tai yli	15,5	7,6	7,0	3,5	-12,0
yksin asuvat yhteensä	15,2	16,6	15,0	11,4	-3,8
lapseton pari –34v	5,5	14,1	13,1	7,5	+2,0
lapseton pari 35tai yli	3,9	2,4	2,9	2,7	-1,2
lapsettomat parit yht.	4,3	5,0	5,0	3,7	-0,6
yksinhuoltajaperheet	18,0	26,0	23,4	17,0	-1,0
2 huoltajanlapsiperhe, nuorin alle7 v	7,5	9,7	5,7	4,4	-3,1
2 huoltajanlapsiperhe, nuorin 7 v tai yli	5,1	5,1	3,1	2,5	-2,6
2 huoltajan lapsiperheet yhteensä	6,4	7,5	4,5	3,5	-2,9

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 27. Kotitaloudet, joilla kulutusvara €/kulutusyksikkö/kk alitti toimeentulotuen perusosan määrän, kotitalouden elinvaiheen mukaan, vuosina 1990–2001, % kaikista kotitalouksista

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuosina 1990–2001 eniten sellaisia talouksia, joiden kulutusvara on alittanut toimeentulotuen perusosan mukaisen tulotason, on ollut yksinhuoltajaperheissä. Näillä talouksilla alitustapausten osuus on vaihdellut 17 prosentista 26 prosenttiin. Vähiten alitustapauksia on ollut lapsettomissa perheissä, 3,7 prosentista 5 prosenttiin. Kaikilla talouksilla alitustapausten määrä on vaihdellut 6,7 prosentista 10,3 prosenttiin. Suurimmillaan luvut ovat olleet lamavuosina. 1990-luvun puolivälin jälkeen tapausten suhteellinen osuus on laskenut voimakkaasti. Kuitenkin yhden huoltajan lapsiperheissä alitustapausten osuus on edelleen vuonna 2001 ollut 17 prosenttia talouksista, kun osuus oli lapsettomilla pareilla samaan aikaan 3,7 prosenttia ja kaikilla talouksilla 6,7 prosenttia. Aiemmin todettiin jo, että osuus oli vuokra-asunnoissa 14 prosenttia ja omistusasunnoissa 3,3 prosenttia.

7 Kotitalouksien asumistason kehitys vuosina 1990–2003

Asumismenojen aiheuttaman taloudellisen rasituksen ja muun kulutuksen turvaamisen ohella kotitalouksille ja erityisesti lapsiperheille on tärkeää asunnon riittävä koko ja asumisväljyys. Näitä tarkastellaan seuraavassa kulutustutkimusaineistojen tietojen perusteella erilaisten kotitalouksien näkökulmasta.

Tässä tarkastelussa kotitalouksia vertaillaan myös ryhmiteltynä pienituloisiin ja muihin talouksiin. Pienituloisuutta mitataan sillä, saiko kotitalous toimeentulotukea tarkasteluvuonna vai ei. Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden asemaa verrataan lapsettomiin pareihin ja kaikkiin kotitalouksiin yhteensä.

7.1 Kotitalouksien asuminen elinvaiheen ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001

Aluksi tarkastellaan, miten kotitaloudet ovat asuneet eri tarkasteluvuosina asunnon hallintamuodon mukaan. Asuminen on eri hintaista vuokra- ja omistusasunnoissa ja asumismenojen määrä vaikuttaa tulojen ohella asumismeno-osuuksiin ja kotitalouksien kulutusvaraan. Yleiskuvan kotitalouksien asumisesta asunnon hallintamuodon mukaan saa seuraavasta tarkastelusta.

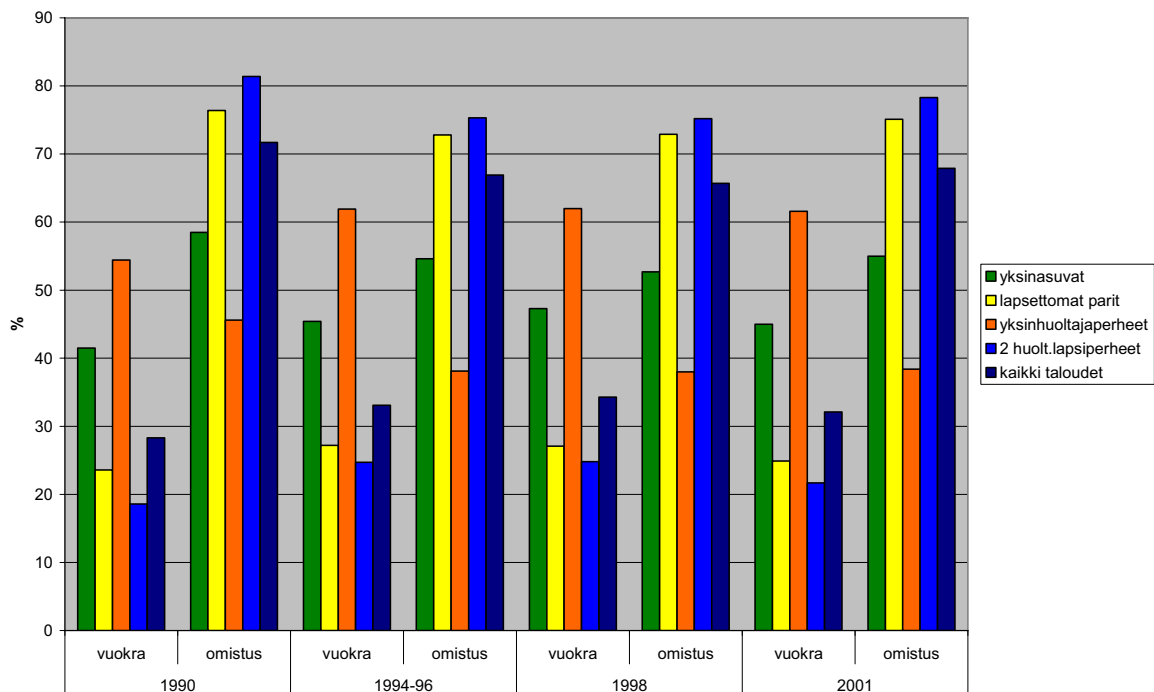
Taulukko 30. Kotitalouksien asuminen, %, elinvaiheen ja asunnon hallintamuodon mukaan vuosina 1990–2001.

Elinvaihe	1990		1994–96		1998		2001	
	vuokra	om. as	vuokra	om. as	vuokra	om. as	vuokra	om. as
Kaikki	28,3	71,7	33,1	66,9	34,3	65,7	32,1	67,9
Yksin asuva	41,5	58,5	45,4	54,6	47,3	52,7	45	55
lapseton pari	23,6	76,4	27,2	72,8	27,1	72,9	24,9	75,1
1 huoltajan lapsiperhe	54,4	45,6	61,9	38,1	62,0	38,0	61,6	36,4
2 huoltajan lapsiperhe	18,6	81,4	24,7	75,3	24,8	75,2	21,7	78,3

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Vuonna 1990 28,3 prosenttia talouksista asui vuokra-asunnoissa ja 71,7 prosenttia omistusasunnoissa. Vuonna 2001 luvut ovat 32,1 prosenttia ja 67,9 prosenttia. Vuokralla asuminen on lisääntynyt 3,8 %-yksikköä ja omistusasuminen vähentynyt saman verran. Useimmin omistusasunnossa asuvat 2 huoltajan lapsiperheet. Vuonna 1990 osuus oli 81,4 prosenttia ja vuonna 2001 78,3 prosenttia. Osuus on pienentynyt 3,1 prosenttia. Vuokra-asunnoissa asuvat useimmin yhden huoltajan lapsiperheet, joilla vuokra-asunnossa asuvien osuus vuonna 1990 oli 54,4 prosenttia ja 61,6 prosenttia vuonna 2001. Yhden huoltajan lapsiperheillä vuokralla asumisen osuus on kasvanut 7,2 %-yksikköä vuodesta 1990 vuoteen 2001. Toinen suuri omistusasunnoissa asuvien ryhmä ovat lapsettomat parit.

Kuvio 28. Kotitalouksien asuminen elinvaiheen ja asunnon hallintamuodon mukaan kulutustutkimusaineistoissa vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

7.2 Asunnon keskipinta-alan kehitys vuosina 1990–2003

Yhtä tärkeää kuin lapsiperheiden toimeentulon ja asumismenorasituksen kehittymisen tarkastelu on lapsiperheiden asumistason tarkastelu. Ovatko lapsiperheiden asuntojen pinta-alat perheiden tarpeiden mukaisia ja miten lapsiperheiden asumisväljyys on kehittynyt muuhun väestöön verrattuna? Nämä ovat aiheina seuraavassa tarkastelussa, jossa keskeistä on lapsiperheiden asumistason kehitys asunnon keskipinta-alalla ja asumisväljyydellä mitattuna. Asumisväljyyden mittarina on kuinka monta neliometriä kotitalouksilla on henkilöä kohden käytettävissään asunnossaan.

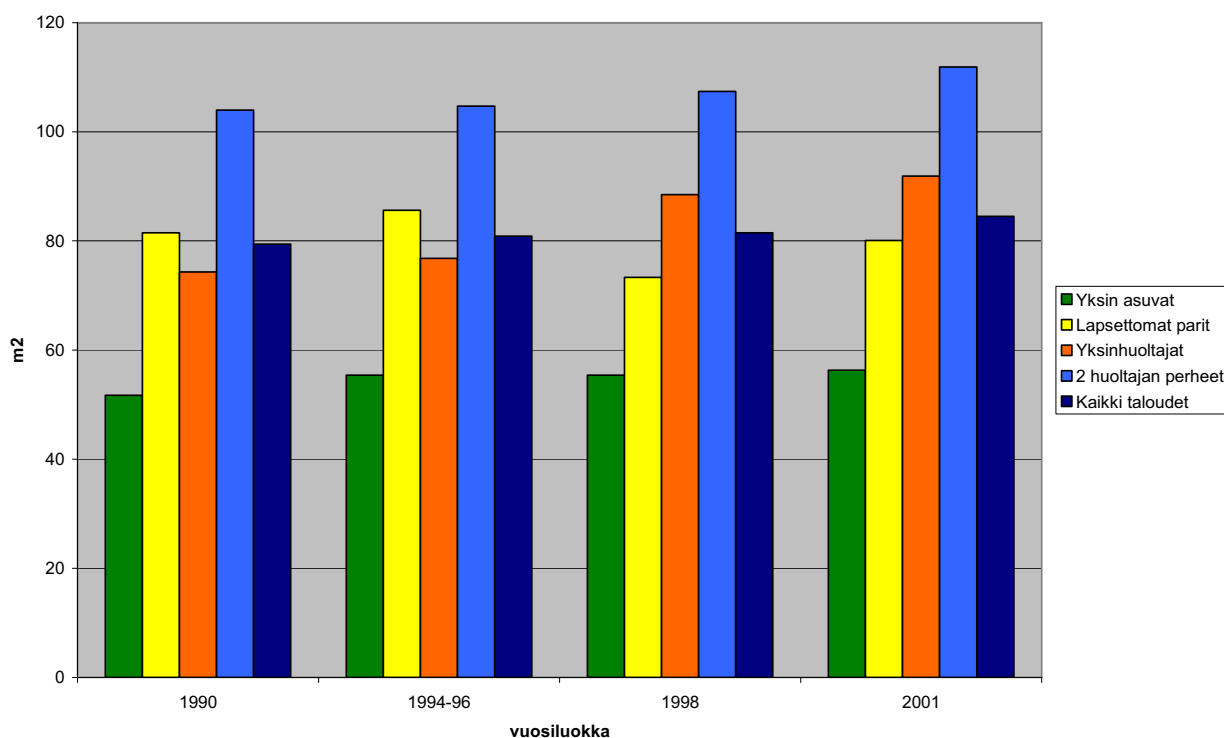
Taulukko 31. Asunnon keskikoko, m², kotitalouksien elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001

Kotitaloustyyppi	1990	1994–96	1998	2001	muutos, m ²
kaikki taloudet	79,4	80,9	81,5	84,5	+5,1
yksin asuvat	51,7	55,4	55,4	56,3	+4,6
lapsettomat parit	81,5	85,6	73,3	80,1	-1,4
yhden huoltajan lapsiperheet	74,3	76,8	88,5	91,9	+17,6
kahden huoltajan lapsiperheet	104	104,7	107,4	111,9	+7,9

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Asunnon keskipinta-ala on kaikilla kotitalouksilla vuosina 1990–2001 noussut 5,1 m². Suurinta nousu on ollut yksinhuoltajaperheillä, 17,6 m² ja pienintä lapsettomilla pareilla, joiden asunnon keskipinta-ala on alentunut 1,4 m². Suurta %-muutosta yksinhuoltajilla selittää hyvin alhainen lähtötaso, 74,3 m². Myös kahden huoltajan lapsiperheillä asunnon keskipinta-ala on noussut lähes 8 neliometriä tarkasteluajanjakson aikana.

Kuvio 29. Asuntojen keskipinta-ala kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Tarkastelua laajennetaan kotitalouksien elinvaiheen ohella seuraavaksi tulotason mukaiseen tarkasteluun. Taloudet jaetaan tulojen mukaisessa tarkastelussa pienituloisiin ja suurempituloisiin talouksiin sen mukaan, onko kotitalous saanut toimeentulotukea vai ei.

Taulukko 32. Asunnon keskikoko, m², toimeentulotuen saamisen mukaan vuosina 1990–2001

Kotitaloustyyppi	1990		1994–96		1998		2001		muutos 1990–2001	
	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt-t	ei tt-t
Kaikki taloudet	63,7	80,3	65,0	83,1	64,2	83,3	61,8	86,5	-1,9	+6,2
yksin asuvat	43,7	52,2	42,8	57,3	45,1	56,8	41,0	58,0	-2,7	+5,8
lapsettomat parit	56,2	82,2	56,3	87,8	54,3	90,4	62,0	93,3	+5,8	+11,1
yhden huoltajan lapsiperheet	67,5	76,2	67,4	82,3	76,2	71,9	72,4	83,4	+4,9	+7,2
kahden huoltajan lapsiperheet	80,7	105,1	82,8	107,3	87,6	109,2	82,2	114	+1,5	+8,9

tt- t = saanut toimeentulotukea; ei tt- t = ei ole saanut toimeentulotukea

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kun asunnon keskipinta-aloja tarkastellaan erikseen toimeentulotukea saaneilla ja talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea vuosina 1990–2001, voidaan keskipinta-aloissa havaita taloudellisen tilanteen mukaan suuria eroja. Kaikilla niillä talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea, asunnon keskipinta-ala on kaikilla talouksilla noussut 6,2 m² tarkasteluajanjakson aikana. Suurinta nousu on ollut lapsettomilla pareilla, 11,1 m². Lapsiperheillä tässä ryhmässä keskipinta-alat ovat nousseet 7-9 m².

Toimeentulotukea saaneilla talouksilla asunnon keskipinta-ala on kaikilla talouksilla alentunut noin 2 m². Lapsettomilla pareilla ja lapsiperheillä pinta-alat ovat nousseet tarkastelukaudella.

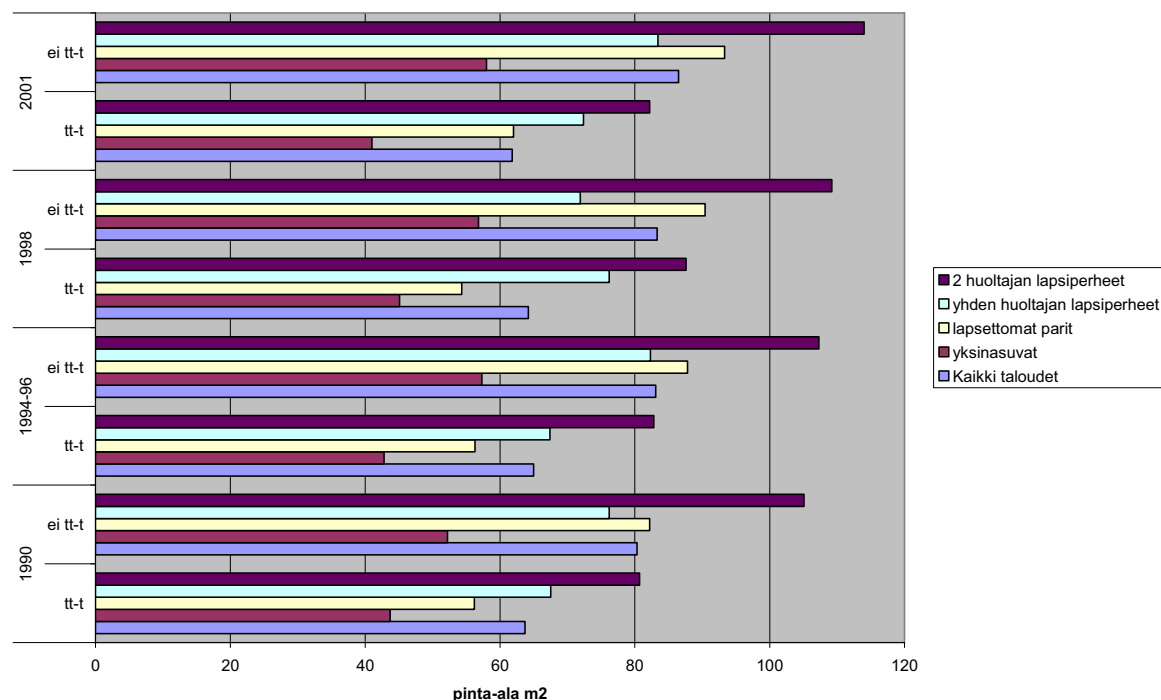
Toimeentulotukea saaneiden ja niiden, jotka eivät saaneet toimeentulotukea asuntojen keskipinta-alat eroavat huomattavan paljon toisistaan. (ks. kuvio 29)

Taulukko 33. Asunnon keskipinta-alan ero toimeentulotukea saaneiden ja niiden talouksien välillä, jotka eivät saaneet toimeentulotukea vuosina 1990–2001.

Kotitalous	1990	1994–96	1998	2001	muutos m ² 1990–2001
Kaikki taloudet	-16,6	-18,1	-19,1	-24,7	8,1
yksin asuvat	-8,5	-18,1	-19,1	-17,0	8,5
lapsettomat parit	-26	-31,5	-36,1	-31,3	5,3
yhden huoltajan lapsiperheet	-8,7	-14,9	+ 4,3	-11,0	2,3
kahden huoltajan lapsiperheet	-24,4	-24,5	-21,6	-31,8	7,4

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kuvio 30. Asuntojen keskipinta-alat, m², toimeentulotuen saamisen ja kotitalouden elinvaiheen mukaan 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001

Pienituloisten eli toimeentulotukea saaneiden talouksien asuntojen keskipinta-ala on kaikilla tämän ryhmän talouksilla 16,6–24,7 m² pienempi kuin talouksilla, jotka eivät ole saaneet toimeentulotukea. Erot pienituloisten toimeentulotukea saaneiden ja suurempituloisten kotitalouksien asuntojen pinta-aloissa ovat tarkasteluajanjaksona kasvaneet. Suurimmat erot ovat lapsettomilla pareilla ja kahden huoltajan lapsiperheillä, joilla erot tulojen mukaan olivat vuonna 2001 yli 30 m².

7.3 Asumisväljyyden kehitys vuosina 1990–2003

Asunnon keskipinta-alaa tärkeämpi asumistason mittari on kotitalouden asumisväljyys. Asumisväljyyttä mitataan laskemalla kuinka monta neliometriä kotitaloudella on käytössään henkilöä kohden laskettuna. Aluksi tarkastellaan lapsiperheiden asumisväljyyttä suhteessa kaikkiin kotitalouksiin ja lapsettomiin pareihin.

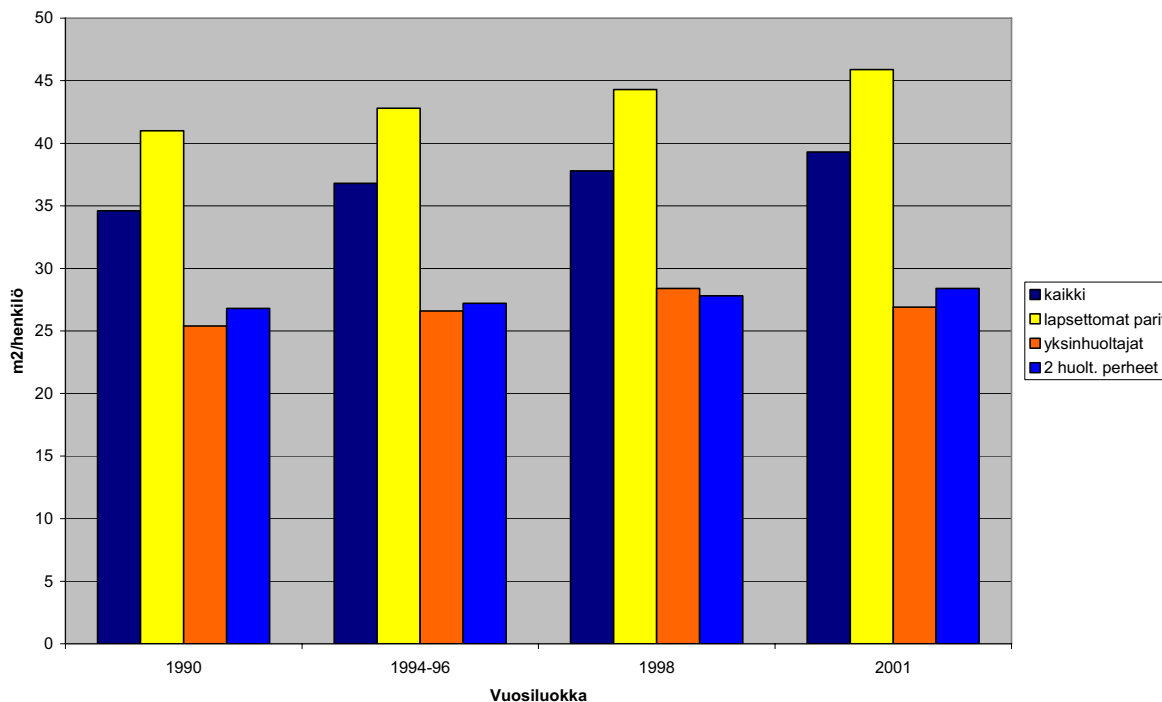
Taulukko 34. Kotitalouksien asumisväljyyden, m²/henkilö, kehitys vuosina 1990–2001

Kotitaloustyyppi	1990	1994–96	1998	2001	muutos, m ² 1990-2001
kaikki taloudet	34,6	36,8	37,8	39,3	+4,7
lapsettomat parit	41,0	42,8	44,3	45,9	+4,9
yksinhuoltajaperheet	25,4	26,6	28,4	26,9	+1,5
2 huoltajan lapsiperheet	26,8	27,2	27,8	28,4	+1,6

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Kaikilla talouksilla asumisväljyys on noussut vuodesta 1990 vuoteen 2001 4,7 m²:llä. Lapsettomilla pareilla asumisväljyys on noussut eniten, 4,9 m²:llä. Lapsiperheiden asumisväljyys on noussut vähiten, 1,5-1,6 m²:llä. Myös asumisväljyys on lapsiperheillä paljon pienempi verrattuna lapsettomiin pareihin ja kaikkiin kotitalouksiin. Lapsiperheet asuvat ahtaimmin ja niiden asumisväljyys on kasvanut vähiten.

Kuvio 31. Kotitalouksien asumisväljyys elinvaiheen mukaan, m²/henkilö, vuosina 1990–2001

Lähde: Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

7.4 Asumisväljyys toimeentulotuen saamisen mukaan vuosina 1990–2001

Tässä tarkastelussa kotitalouksia tarkastellaan ryhmiteltynä pienituloisiin ja muihin talouksiin. Pienituloisuutta mitataan sillä, saiko kotitalous toimeentulotukea tarkasteluvuonna vai ei. Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden asemaa verrataan lapsettomiin pareihin ja kaikkiin kotitalouksiin yhteensä.

Taulukko 35. Kotitalouksien asumisväljyys, m²/henkilö, lapsiperheillä, lapsettomilla pareilla ja kaikilla kotitalouksilla vuosina 1990–2001 toimeentulotuen saamisen mukaan.

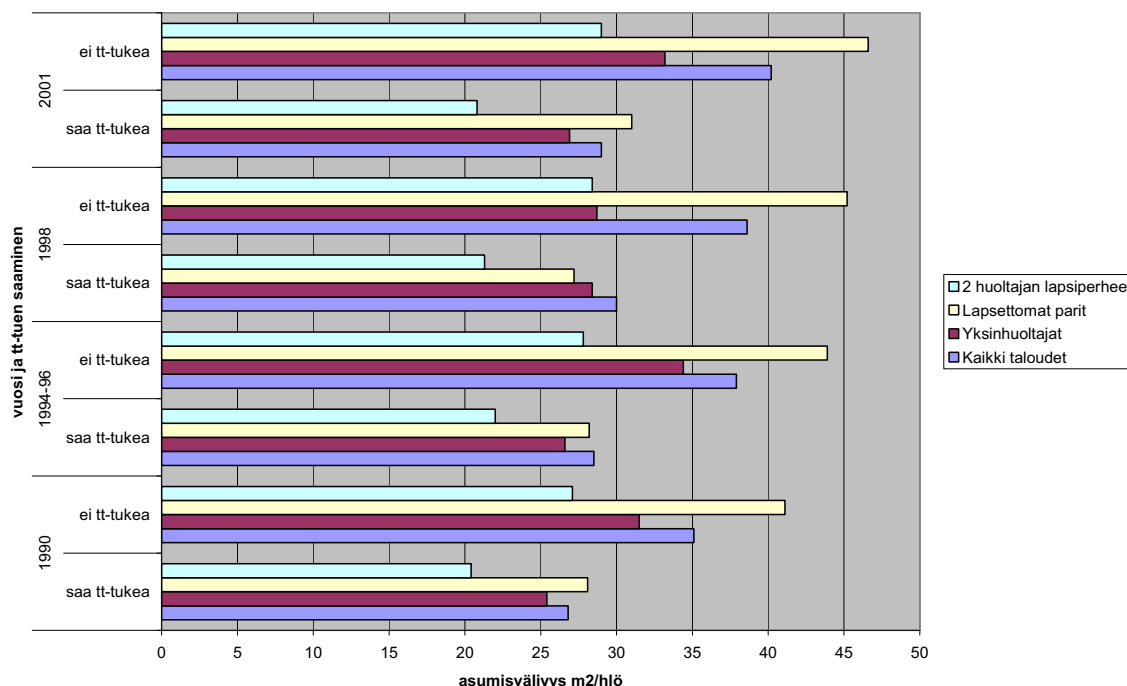
Kotitaloustyyppi	1990		1994–96		1998		2001		muutos 1990–2001	
	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t	tt- t	ei tt- t
Kaikki taloudet	26,8	5,1	28,5	7,9	30,0	38,6	29,0	40,2	2,2	5,1
Lapsettomat parit	28,1	1,1	28,2	3,9	27,2	45,2	31,0	46,6	2,9	5,2
Yksinhuoltajaperheet	25,4	1,5	26,6	4,4	28,4	28,7	26,9	33,2	1,5	1,7
Kahden huoltajan lapsiperheet	20,4	7,1	22,0	7,8	21,3	28,4	20,8	29,0	0,4	1,9

tt- t = saanut toimeentulotukea; ei tt- t = ei ole saanut toimeentulotukea

Lähde: Tilastokeskus. Kotitaloustiedustelujen aineistot vuosilta 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Taulukosta ja kuvioista voidaan havaita, että asumisväljyys on kaikilla toimeentulotukea saaneilla talouksilla pienempi kuin niillä talouksilla, jotka eivät ole saaneet toimeentulotukea. Asumisväljyys on pienin 2 huoltajan lapsiperheillä ja suurin lapsettomilla pareilla. Vuonna 1990 toimeentulotukea saaneiden kahden huoltajan lapsiperheiden asumisväljyys oli 20,4 m² ja lapsettomien parien 28,1 m². Eroa on siten 7,7 m². Vuonna 2001 tilanne on näillä kotitalouksilla sama, mutta ero on kasvanut 10,2 m²: iin. Ilman toimeentulotukea selvinneillä lapsiperheillä asumisväljyys oli vuonna 1990 27,1 m² ja lapsettomilla pareilla 41,1 m². Lapsettomien parien asumisväljyys oli 14 m² suurempi kuin kahden huoltajan lapsiperheillä. Vuonna 2001 tilanne on sama, mutta ero lapsettomien parien hyväksi on kasvanut 17,6 m²:iin henkilöä kohden.

Kuvio 32. Kotitalouksien asumisväljyys, m²/ henkilö sen mukaan, onko kotitalous saanut toimeentulotukea vai ei vuosina 1990, 1994–96, 1998 ja 2001

Lähde: Tilastokeskus. Kotitaloustiedustelujen aineistot vuosilta 1990, 1994–96, 1998 ja 2001

Tarkasteluajanjakson aikana asumisväljyys m²/henkilö on kasvanut toimeentulotukea saaneilla talouksilla 0,4–2,9 m²:llä. Pienintä asumisväljyyden kasvu on ollut lapsiperheillä, 0,4 m² ja suurinta lapsettomilla pareilla, 2,9 m². Niillä talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea, asumisväljyys on kasvanut vuosien 1990–2001 välisenä aikana 1,9–5,2 m². Pienintä kasvu on ollut kahden huoltajan lapsiperheillä, 1,9 m² ja suurinta lapsettomilla pareilla, 5,2 m².

9 Yhteenveto tuloksista ja johtopäätökset

Selvityksen keskeiset tulokset voidaan tiivistää seuraavassa tarkastelussa läpi käytäviin tuloksiin, jotka liittyvät asumiseen, tuloihin, asumismenorasitukseen, kulutusvaraahan sekä kotitalouksien asumistasoon. Selvityksessä on tehty paljon erilaisia tarkasteluja keskeisistä tekijöistä, jotka vaikuttavat kotitalouksien hyvinvointiin ja selviytymiseen. Asumismuodon, asumismenojen ja tulojen yhteisvaikutuksia kotitalouksien asemaan ja maksukykyyn tarkastellaan ennen kaikkea asumismenorasitusta mittaavilla asumismeno-osuuksilla sekä muuhun kuin asumiskulutukseen jäävän kulutusvaran määrällä. Sen lisäksi tarkastellaan erikseen vielä kotitalouksien asumistasoa ja siihen liittyviä ongelmia.

Asumismuoto

Asumismuoto on tärkeä tekijä asumismenojen ja asumismenorasituksen määrittäjänä. Vuokra-asunnoissa asuvat useimmin yhden huoltajan lapsiperheet, joilla vuokra-asunnossa asuvien osuus vuonna 1990 oli 54,4 prosenttia ja 61,6 prosenttia vuonna 2001. Yhden huoltajan lapsiperheillä vuokralla asumisen osuus on kasvanut 7,2 %-yksikköä vuodesta 1990 vuoteen 2001. Useimmin omistusasunnossa asuvat 2 huoltajan lapsiperheet. Vuonna 1990 osuus oli 81,4 prosenttia ja vuonna 2001 78,3 prosenttia. Osuus on pienentynyt 3,1 prosenttia. Toinen suuri omistusasunnoissa asuvien ryhmä ovat lapsettomat parit.

Asumismenot

Kaikkien **vuokra-asunnoissa** asuvien talouksien asumismenot olivat vuonna 1990 274 €/kk ja vuonna 2001 415 €/kk. Vuonna 2001 asumismenot olivat korkeimmat kahden huoltajan lapsiperheillä, 603 €/kk ja yhden huoltajan lapsiperheillä, 486 €/kk. Vuokra-asunnoissa asumismenot ilman tukia ovat reaalisesti kasvaneet kaikilla talouksilla vuosien 1990–2001 välisenä aikana yli 1,5-kertaisiksi verrattuna vuoden 1990 tasoon. Nousu on ollut reaalisesti 141 €/kk eli 51,5 prosenttia. **Omistusasunnoissa** asumismenot ilman asumisen tukia ovat kaikilla omistusasunnoissa asuvilla kotitalouksilla pysyneet suhteellisen vakaina vuodesta 1990 vuoteen 2001. Vuonna 1990 asumismenot olivat kaikilla talouksilla 424 €/kk ja vuonna 2001 410 €/kk. Asumismenot alenivat tänä aikana kaikilla talouksilla reaalisesti 14 €/kk eli 3,3 prosenttia.

Yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä vuokrat ovat vuosina 1990–2001 nousseet 67 prosenttia yhden huoltajan ja 45 prosenttia kahden huoltajan lapsiperheillä. Yksinhuoltajien asema on tässä mielessä heikoin. Omistusasunnoissa eniten vuodesta 1990 vuoteen 2003 mennessä ovat nousset yhden huoltajan lapsiperheiden asumismenot.

Käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohden kuukaudessa

Vuokra-asunnoissa yhden huoltajan lapsiperheillä oli pienimmät käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohden, 654 €/ky/kk, kun luku kaikilla vuokralaistalo-uksilla oli 988 €/ky/kk ja lapsettomilla pareilla 1143 €/ky/kk.

Kaikkien vuokra-asunnoissa asuvien talouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohti ovat alentuneet vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana. Tulot ovat alentuneet eniten yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä, molemmilla reaalisesti 13 prosenttia.

Lapsettomilla pareilla tulot ovat alentuneet 5 prosenttia. Myös kaikilla vuokralaistalo-uksilla yhteensä tulot ovat alentuneet reaalisesti 5 prosenttia vuosina 1990–2001.

Myös omistusasunnoissa asuvista talouksista alhaisin käytettävissä olevan nettorahatu- lon määrä vuonna 2001 on yhden huoltajan lapsiperheillä, 1080 €/ky/kk. Kaikilla talo- uksilla määrä on 1399 €/ky/kk ja lapsettomilla pareilla 1647 €/ky/kk.

Kaikkien omistusasunnoissa asuvien talouksien käytettävissä olevat nettorahatulot kulutusyksikköä kohti ovat nousseet reaalisesti. Nousu on kaikilla omistusasuntotalouksilla 17 prosenttia. Eniten tulot ovat nousseet lapsettomilla pareilla. Yhden ja kahden huolta- jan lapsiperheillä tulot ovat nousseet vähiten, 9 ja 10 prosenttia.

Asumismenorasitus mitattuna asumismeno-osuuksilla

Vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla asumismenojen osuus tuloista tuen vähentämisen jälkeen on noussut vuoden 1990 14,9 prosentista 23,1 prosenttiin vuonna 2001. Vuonna 2003 osuus olisi ennakkotietojen mukaan 21,8 prosenttia. Vuokra-asunnoissa asumis- meno-osuuden nousu on koko tarkastelujakson 1990–2001 aikana 8,2 %-yksikköä. Omistusasunnoissa asuvilla talouksilla asumismeno-osuudet alenivat 1,4 %-yksiköllä vuosina 1990–2001. Omistusasuntojen asumismeno-osuus vuonna 2001 oli 14,8 pro- senttia eli 1,4 %-yksikköä alempi kuin vuonna 1990.

Asumismeno-osuudet ovat vuokra-asunnoissa asuvilla talouksilla nousseet eniten vuo- sina 1990–2001 lapsiperheillä. Yhden huoltajan lapsiperheillä nousu on ollut 1990– 2001 12,7 %-yksikköä ja kahden huoltajan lapsiperheillä 8,7 %-yksikköä. Lapsettomilla pareilla nousu on ollut 0,6%-yksikköä. Kaikilla vuokra-asunnoissa asuvilla kotitalouk- silla vuokra-asunnoissa asumismenot ovat nousseet 8,2 %-yksikköä.

Vuoden 1990 jälkeen kaikkien omistusasuntotalouksien asumismeno-osuudet ovat nousseet 1990-luvun puoliväliin asti. Sen jälkeen yksinhuoltajaperheiden asumismeno- osuudet ovat nousseet jyrkästi, 26,0 prosenttiin vuonna 2001. Kahden huoltajan lapsi- perheiden asumismeno-osuudet ovat jääneet 17-18 prosentin tasolle, kun kaikilla omis- tusasuntoperheillä asumismeno-osuus on alentunut 2001 14,8 prosenttiin ja lapsettomil- la pareilla 14,7 prosenttiin.

Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien asumismeno-osuudet ovat tulotason mukaan nousseet eniten alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla kotitalouksilla, jossa se on noussut 17,1 prosentista 27,9 prosenttiin eli 10,8 %-yksiköllä vuosien 1990 ja 2001 välisenä ai- kana. Korkeimmillaan asumismeno-osuus on ollut pienituloisimmilla vuokralaisilla vuonna 1998, jolloin se oli 28,1 prosenttia. Tulotason mukaan tarkasteltuina asumisme- no-osuudet ovat omistusasujilla korkeimmat alimpaan tulokvintiiliin kuuluvilla talouk-

silla ja alimmat ylimpään tulokvintiiliin kuuluvilla talouksilla. Muutos on kaikissa tulokvintiileissä ollut melko tasainen, -2 %-yksiköstä +1,7 %-yksikköön.

Muun kuin asumiskulutuksen mahdollisuudet kulutusvaralla mitattuna

Kotitalouksien keskimääräinen kulutusvara nettoasumismenojen vähentämisen jälkeen oli vuonna 2001 kaikilla talouksilla 1069 euroa /kk. Vuokra-asunnoissa se oli 760 €/kk ja omistusasunnoissa 1222 € /kk. Kulutusvara oli kaikilla talouksilla noussut vuodesta 1990 vuoteen 2001 95 €/kk eli noin 10 prosenttia. Vuokra-asunnoissa kulutusvara oli alentunut samana aikana 130 €/kk eli 14,6 prosenttia ja omistusasunnoissa noussut 221 €/kk eli 22 prosenttia. Kulutusvaran muutos on yhdenmukainen kotitalouksien asumismenoissa ja tuloissa tapahtuneiden muutosten kanssa

Tulokvintiileittäin tarkasteltuna vuokra-asunnoissa asuvien talouksien kulutusvara on pienentynyt eniten alimpaan tuloviidennekseen kuuluvilla talouksilla, 18,9 prosenttia vuosina 1990–2001. Ylempiin tuloviidenneksiin kuuluvien talouksien (III-V) kulutusvara on kasvanut 0,3-4,7 %-yksiköllä. Kulutusvaran kasvu on ollut suurinta ylimpään tuloviidennekseen kuuluvilla talouksilla. Tuloerot kotitalouksien välillä ovat siten kasvaneet tarkasteluajanjakson aikana.

Myös omistusasunnoissa asuvien kahteen alimpaan tuloviidennekseen kuuluvien talouksien kulutusvara on 1990–2001 pienentynyt 0,4-3,7 prosenttia. Suurinta nousu on ollut ylimmässä tuloviidenneksessä, johon kuuluvien talouksien kulutusvara on noussut 554 €/kk eli 35,1 prosenttia. Myös omistusasunnossa asuvien talouksien tuloerot ovat kasvaneet vuosina 1990–2001. Vuonna 1990 alimman ja ylimmän tulokvintiilin ero oli 1125 €/kk ja vuonna 2001 1700 €/kk.

Elinvaiheen mukaan tarkastellen vuonna 2001 keskimääräinen kulutusvara oli kaikilla talouksilla 1069 €/ky/kk. Kulutusvara oli pienin yhden huoltajan lapsiperheillä, 645 €/kk. Kahden huoltajan lapsiperheillä kulutusvara oli 980 €/ky/k ja lapsettomilla pareilla 1 315 €/ky/kk.

Elinvaiheen mukaan tarkastellen kaikilla kotitalouksilla kulutusvara on kasvanut vuosien 1990 ja 2001 välisenä aikana 95 €/kk eli lähes 10 prosenttia. Yhden huoltajan lapsiperheillä kulutusvara on tarkasteluajanjakson aikana alentunut eniten, 53 €/ky/kk eli 7,6 prosenttia. Kahden huoltajan lapsiperheillä kulutusvara on noussut samana aikana 52 €/ky/kk eli 5,6 prosenttia.

Kaikista talouksista kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan määrän vuonna 1990 8,8 prosentissa tapauksista ja vuonna 2001 6,7 prosentilla. Erot asunnon hallintamuodon mukaan tarkastellen ovat suuret. Vuokra-asunnoissa asuvien talouksien kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan tason vuonna 1990 12,7: lla talouksista ja vuonna 2001 14 prosentilla talouksista. Omistusasunnoissa vastaavat luvut olivat vuonna 1990 7,2 prosenttia ja vuonna 2001 3,3 prosenttia.

Elinvaiheen mukaan tarkasteltuna eniten talouksia, joilla kulutusvara alitti toimeentulotuen perusosan, oli yhden huoltajan lapsiperheissä, joilla alitusten määrä vuosina 1990–2001 on vaihdellut 17-26 prosenttiin. Vähiten alitustapauksia on ollut lapsettomissa perheissä, 3,7-5 prosenttia.

Asunnon keskipinta-alan kehitys

Kaikkien kotitalouksien keskimääräinen pinta-ala on vuosina 1900–2001 kasvanut 5,1 m². Suurinta kasvu on ollut yksinhuoltajaperheillä, 17,6 m², mutta näillä talouksilla asunnon pinta-ala oli pienin vuonna 1990. Myös kahden huoltajan lapsiperheillä asunnon keskipinta-ala on noussut lähes 8 m² tarkastelukauden aikana. Lapsettomilla pareilla asunnon keskipinta-ala on pienentynyt 1,4 m² vuodesta 1990 vuoteen 2001.

Asunnon keskipinta-alaa tarkasteltiin elinvaiheen ohella myös kotitalouden taloudellisen tilanteen mukaan. Taloudet jaettiin niihin, jotka olivat saaneet toimeentulotukea tarkastelujakson aikana, ja niihin, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea. Kun asunnon keskipinta-aloja tarkastellaan erikseen toimeentulotukea saaneilla ja talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea vuosien 1990–2001, voidaan keskipinta-aloissa havaita taloudellisen tilanteen mukaan suuria eroja.

Kaikilla niillä talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea, asunnon keskipinta-ala on noussut 6,2 m² tarkasteluajanjakson aikana. Suurinta nousu on ollut lapsettomilla pareilla, 11,1 m². Lapsiperheillä tässä ryhmässä keskipinta-alat ovat nousseet 7-9 m².

Pienituloisten eli toimeentulotukea saaneiden talouksien asuntojen keskipinta-ala on kaikilla tämän ryhmän talouksilla 16,6-24,7 m² pienempi kuin talouksilla, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea. Suurimmat erot ovat lapsettomilla pareilla ja kahden huoltajan lapsiperheillä, joilla erot tulojen mukaan olivat vuonna 2001 yli 30 m².

Asumisväljyyden kehitys

Kaikilla talouksilla asumisväljyys on noussut vuodesta 1990 vuoteen 2001 4,7 m²:llä. Lapsettomilla pareilla asumisväljyys on noussut eniten, 4,9 m²:llä. Lapsiperheiden asumisväljyys on noussut vähiten, 1,5-1,6 m²:llä. Myös asumisväljyys on lapsiperheillä paljon pienempi verrattuna lapsettomiin pareihin ja kaikkiin kotitalouksiin. Lapsiperheet asuvat ahtaammin ja niiden asumisväljyys on kasvanut vähiten.

Myös asumisväljyyttä tarkasteltiin taloudellisen aseman mukaan jakamalla taloudet toimeentulotukea saaneisiin ja niihin, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea vuosina 1990–2001.

Asumisväljyys on kaikilla toimeentulotukea saaneilla talouksilla pienempi kuin niillä talouksilla, jotka eivät ole saaneet toimeentulotukea. Asumisväljyys on pienin 2 huoltajan lapsiperheillä ja suurin lapsettomilla pareilla. Vuonna 1990 toimeentulotukea saaneiden kahden huoltajan lapsiperheiden asumisväljyys oli 20,4 m² ja lapsettomien parien 28,1 m². Eroa on siten 7,7 m². Vuonna 2001 tilanne on näillä kotitalouksilla sama, mutta ero on kasvanut 10,2 m²:iin. Ilman toimeentulotukea selvinneillä lapsiperheillä asumisväljyys oli 1990 27,1 m² ja lapsettomilla pareilla 41,1 m². Lapsettomien parien asumisväljyys oli 14 m² suurempi kuin kahden huoltajan lapsiperheillä. Vuonna 2001 tilanne on sama, mutta ero lapsettomien parien hyväksi on kasvanut 17,6 m²:iin henkilöä kohden.

Tarkasteluajanjakson aikana asumisväljyys m²/henkilö on kasvanut toimeentulotukea saaneilla talouksilla 0,4 – 2,9 m²:llä. Pienintä asumisväljyyden kasvu on ollut lapsiperheillä, 0,4 m² ja suurinta lapsettomilla pareilla, 2,9 m². Niillä talouksilla, jotka eivät ole saaneet toimeentulotukea, asumisväljyys on kasvanut vuosien 1990–2001 välisenä aikana 1,9-5,2 m². Pienintä kasvu on ollut kahden huoltajan lapsiperheillä, 1,9 m² ja suurinta lapsettomilla pareilla, 5,2 m².

Selvityksen mukaan ongelmalliset kotitaloudet

Suoritettu tarkastelu tuo esille erityisesti yhden ja joissakin tapauksissa kahden huoltajan lapsiperheet talouksina, joilla on ongelmia selviytyä jokapäiväisessä elämässä. Yhden huoltajan lapsiperheet asuvat useimmin vuokra-asunnoissa, joissa asumismenot ovat nousset huomattavan paljon vuosien 1990 ja 2003 välisenä aikana. Yhden huoltajan lapsiperheillä vuokrat ovat nousseet 67 prosenttia, kun lapsettomilla pareilla nousu on ollut 51 prosenttia.

Samaan aikaan yhden ja kahden huoltajan lapsiperheiden tulotaso on laskenut reaalisesti 13 prosenttia, lapsettomilla pareilla 5 prosenttia. Myös yhden huoltajan lapsiperheiden tulot omistusasunnoissa ovat nousseet vähemmän kuin muilla talouksilla. Siksi yhden huoltajan lapsiperheet ovat selvityksen tulosten perusteella niitä kotitalouksia, joiden elämäntilanteen parantaminen edellyttää eniten toimenpiteitä.

Asumismenojen voimakkaan nousun ja samanaikaisesti tapahtuneen tulotason laskun vuoksi asumismenorasitus on kasvanut. Vuokra-asunnoissa yleisesti asumismenosuudet asumisen tukien jälkeen ovat nousseet vuosina 1990–2001 noin 15 prosentista 23 prosenttiin tuloista. Asumismeno-osuudet vuokra-asunnoissa ovat nousseet eniten lapsiperheillä, yhden huoltajan perheillä noin 13 prosenttia ja kahden huoltajan perheillä noin 9 %-yksikköä. Lapsettomilla pareilla vastaava nousu on ollut 0,6 %-yksikköä. Vuokra-asunnoissa asuvista talouksista korkeimmat asumismeno-osuudet on vuonna 2001 yhden huoltajan lapsiperheillä, 25 prosenttia tuloista, kun osuus kaikilla vuokra-alaistalouksilla on 23,1 prosenttia.

Myös omistusasunnoissa yhden huoltajan perheiden asumismeno-osuudet ovat nousseet muita talouksia korkeammalle tasolle. Vuonna 2001 yhden huoltajan lapsiperheiden asumismenojen osuus tuloista oli 26 prosenttia. Kahden huoltajan lapsiperheilläkin asumismeno-osuudet ovat 17-18 prosentin tasolla, kun ne keskimäärin kaikilla omistusasuntotalouksilla ovat 14,8 prosenttia ja lapsettomilla perheillä 14,7 prosenttia.

Kun asumismeno-osuus on korkea, se merkitsee pientä kulutusvaraa muuhun kuin asumiskulutukseen. Tämä näkyy erityisesti yhden huoltajan lapsiperheillä, joilla kulutusvaran määrä oli pienin ja sen määrä alitti useimmin toimeentulotuen perusosan määrän.

Käytettävissä olevien aineistojen rajallisuuden vuoksi ei ole voitu tarkastella suurten, monilapsisten perheiden asemassa tapahtuneita muutoksia riittävän yksityiskohtaisesti. Ei ole kuitenkaan syytä olettaa, että lapsiperheitä koskevat tulokset poikkeaisivat suurelta osin perheillä selvityksessä esitetyistä. Lapsiperheiden taloudellista asemaa asumista koskevat muut raportit tuovat tämän puolen hyvin esille.

Yhden huoltajan lapsiperheillä liittyvät selvityksen mukaan toisiinsa alhainen tulotaso, korkeat asumismenot, korkeat asumismeno-osuudet sekä pieni kulutusvara muuhun kuin asumiseen. Yksinhuoltajaperheet saavat usein asumistukea, 28 prosenttia yleisen

asumistuen saajista on yksinhuoltajaperheitä ja asumistukea saavista lapsiperheistä 70 prosenttia on yhden huoltajan lapsiperheitä. Asumistuki ei kuitenkaan alenna yksinhuoltajaperheiden asumismenoja riittävästi, koska ne usein asuvat elämäntilanteensa vuoksi väljemmin kuin kohtuullinen pinta-ala sallii. Yhden huoltajan perheiden tilannetta voidaan parantaa asumistuen kautta lieventämällä asumistukijärjestelmän perusteena olevia lapsiperheiden asumismeno-osuuksia ja toisaalta muuttamalla hyväksyttävien asumismenojen määrää koskevaa menettelyä.

Lähteet

Lujanen, Martti, Housing consumption, housing expenditure and housing costs, teoksessa Housing and Housing Policy in the Nordic Countries. Nordic Council of Ministers. Nord 2004:7.

Siikanen, Antti-Säylä, Markku, -Tahvanainen, Markku Suomalaisten asumismenot. Ympäristöministeriö. Helsinki 1999.

Tanner, Keijo Asuminen ja asumismenot Suomessa 1990–2001. Julkaisematon käsikirjoitus. YM/ARO 2005.

Tilastokeskus. Kulutustutkimusaineistot 1990, 1994–96, 1998 ja 2001.

Tilastokeskus. Vuoden 2003 tulonjakotilaston ennakkotilastot.

Raimo Kärkkäinen

Lapsiperheiden asumistuen kehitys ja
kehittäminen sekä muutokset tuensaajien olo-
suhteissa viimeisen kymmenen vuoden aikana

Sisällys

1 ASUMISTUEN SAAJIEN LUKUMÄÄRÄ JA MÄÄRÄN KEHITYS ERI RYHMISSÄ.....	101
2 ASUMISTUEN SAAJIEN TULOJEN, ASUMISMENOJEN JA ASUMISTASON KEHITYS ASUMISTUKIREKISTERIN TIETOJEN VALOSSA VUOSINA 1994–2005	111
2.1 Asumistukitulot	111
2.2 Asumistuensaajien keskimääräiset menot.....	112
2.4 Asumistuen vaikutus	115
2.5 Asumistuen saajien asumistason kehittyminen.....	119
3 VUODEN 1998 TUKIPERUSTEIDEN UUDISTAMINEN	120
4 ASUMISTUKIPERUSTEIDEN KEHITYS.....	122
5 ASUMISTUEN JA TOIMEENTULOTUEN YHTEENSOVITUS	124
6 ASUMISTUEN PINTA-ALA JA VUOKRANORMIEN YLITYKSET	126
7 TÄYSIMÄÄRÄISEN ASUMISTUEN TULORAJOJEN KOROTTAMINEN TOIMEENTULOTUEN TASOLLE.....	131
8 MUITA LAPSIPERHEITÄ KOSKEVIA ONGELMIA ASUMISTUKIJÄRJESTELMÄSSÄ.....	139
9 ASUMISTUKI OMISTUSASUNNOISSA ASUVIEN LAPSIPERHEIDEN TOIMEENTULON PARANTAJANA.....	139
10 LOPPUPÄÄTELMÄT JA YHTEENVETO.....	142

1 Asumistuen saajien lukumäärä ja määrän kehitys eri ryhmissä

Asumistukea on perinteisesti myönnetty lapsiperheille lähinnä sen vuoksi, että perheen tulot eivät aina kasva samassa suhteessa kuin perheen tilan tarpeesta aiheutuvat asumismenot. Tästä on seurannut, että perheet eivät ole kyenneet omilla tuloillaan saavuttamaan kohtuullista asumistasoa tai säilyttämään sitä tulotason heikentyessä. Ahtaat asumisolot puolestaan ovat olleet edesauttamassa sosiaalisten ongelmien syntymistä. Tämä taas on lisännyt yhteiskunnan kustannuksia. Tämän vuoksi lapsiperheiden tukeminen on perusteltua paitsi perheiden hyvinvoinnin niin myös julkisen vallan kokonaisuuden kannalta. Asumistukea myönnettiin jo 1940-luvulta alkaen perheenasuntoavustuksena monilapsisille perheille. Varsinaisesti asumistukijärjestelmän voidaan katsoa syntyneen, kun vuonna 1962 tuli voimaan lapsiperheiden asumistukilaki. Sen mukaisesti tukea myönnettiin aluksi vähintään 2-lapsisille vuokra-asunnossa asuville perheille ja vuodesta 1971 alkaen myös yksilapsisille perheille.

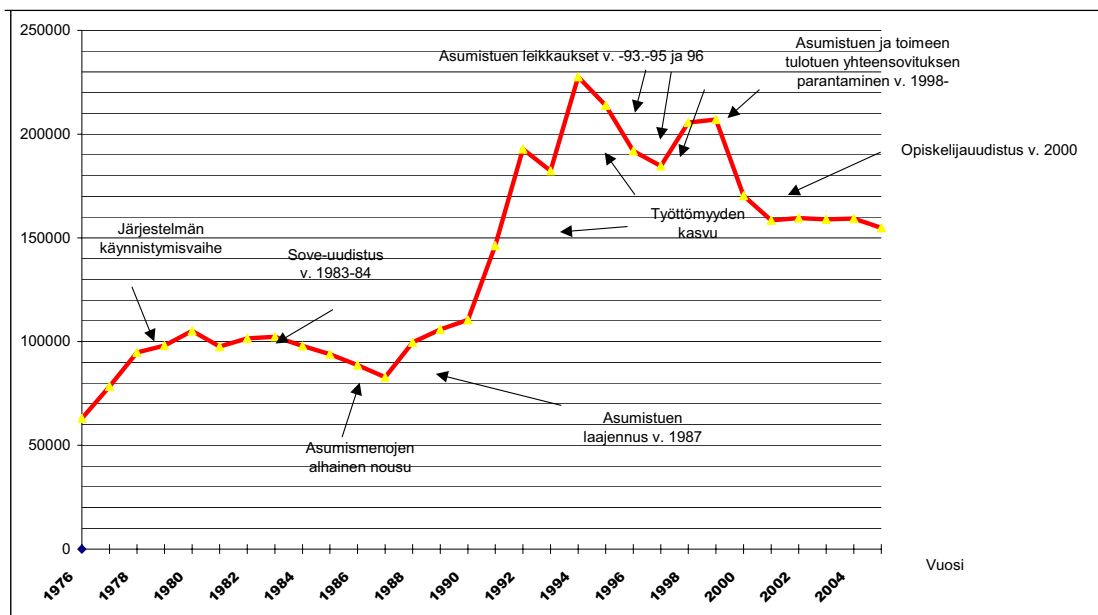
Järjestelmän tavoitteena oli asumismenojen alentamisen ohella tukea kohtuullisen asumistason saavuttamista ja ylläpitämistä. Niinpä aluksi tukea ei myönnetty lainkaan, jos perhe asui liian ahtaasti. Sitten tukijärjestelmään sisältyvillä pinta-ala- ja kustannusnormeilla on pyritty ohjaamaan perheitä oikean kokoiisiin asuntoihin, hillitsemään tuen asumismenoja lisäävää vaikutusta sekä rajoittamaan tukijärjestelmän valtiontaloudellisia menoja.

Nykyinen asumistukijärjestelmä perustuu vuonna 1975 voimaan tulleeseen asumistukilakiin (408/195). Alkuvaiheessa ruokakuntatyypeistä tuen piirissä olivat vain lapsiperheet, nuoret lapsettomat avioparit ja opiskelijat. Nuorilla aviopareille (ainakin toinen puolisoista oli alle 30-vuotias) tukea myönnettiin vain avioliiton solmimisvuonna ja kahtena sitä seuraavana vuonna. Jos perhe ei kasvanut, tuki lakkasi. Tavoitteena oli tällöin myös väestön kasvun edistäminen. Avopareille ja yksinäisille ei tuolloin myönnetty tukea lainkaan. Opiskelijoista tuen piiriin tulivat myös yksin asuvat eikä opiskelija-aviopareilla ollut avioliiton kestoa koskevaa rajoitusta. Uutena ryhmänä tuen piiriin tulivat myös omistusasunnot. Aluksi tukea myönnettiin uusiin, vuonna 1974 ja sitä ennen valmistuneisiin omistusasuntoihin.

Opiskelijoista valtaosa siirtyi vuonna 1977 silloin käynnistyneen opintotuen asumisjärjestelmän piiriin. Syynä järjestelmän luomiseen oli lähinnä se, että kun opintotuen tason yleistä korottamista ei katsottu mahdolliseksi, asumismenojen tukeminen oli helpompi toteuttaa opintotuen piirissä. Toisaalta asuntoon sidottu ja asuntokohtainen yleinen asumistuki toimi opiskelijoilla huonosti, koska he usein vaihtoivat asuntoa. Asumisjärjestelmässä tuki voitiin räätälöidä paremmin opiskelijoiden tarpeita varten ja tuen perusteet eivät muodostuneet yhtä mutkikkaiksi kuin yleisessä asumistuessa. Vuoden 1971 alusta lukien asumistukea alettiin maksaa myös eläkkeensaajille eläkkeensaajien asumistukilain perusteella. Tässäkin lienee ollut peruslähtökohtana, että eläkkeen yleisen tason korottamisen sijasta tukea haluttiin lisätä niille, jotka olivat eniten tuen tarpeessa. Tukea lisättiin eläkkeensaajille, joilla oli keskimääräistä korkeammat asumismenot. Myös tämän tuen perusteet kehitettiin kohderyhmän tarpeiden mukaisesti. Sen vuoksi eläkkeensaajien tuessa perheen koko kasvattaa tuen määrää huomattavasti vä-

hemmän kuin yleisessä asumistuessa. Toisaalta tukijärjestelmä tukee enemmänkin mahdollisuutta jatkaa kotona asumista, kun yleisessä asumistuessa on ollut keskeistä tuen mitoittaminen tarkkaan perheen koon ja tämänhetkisen tilan tarpeen mukaan, mikä samalla on tukenut asuntokannan tehokasta käyttöä. Eläkkeensaajien tukea kehitettäessä yleinen asumistuki kohdistui vain lapsiperheille eivätkä yksinäiset olleet vielä lainkaan tuen piirissä.

Kuvio 1. Yleisen asumistuen saajien lukumäärän kehitys vuosina 1976–2005 ja siihen vaikuttaneet keskeiset tekijät.

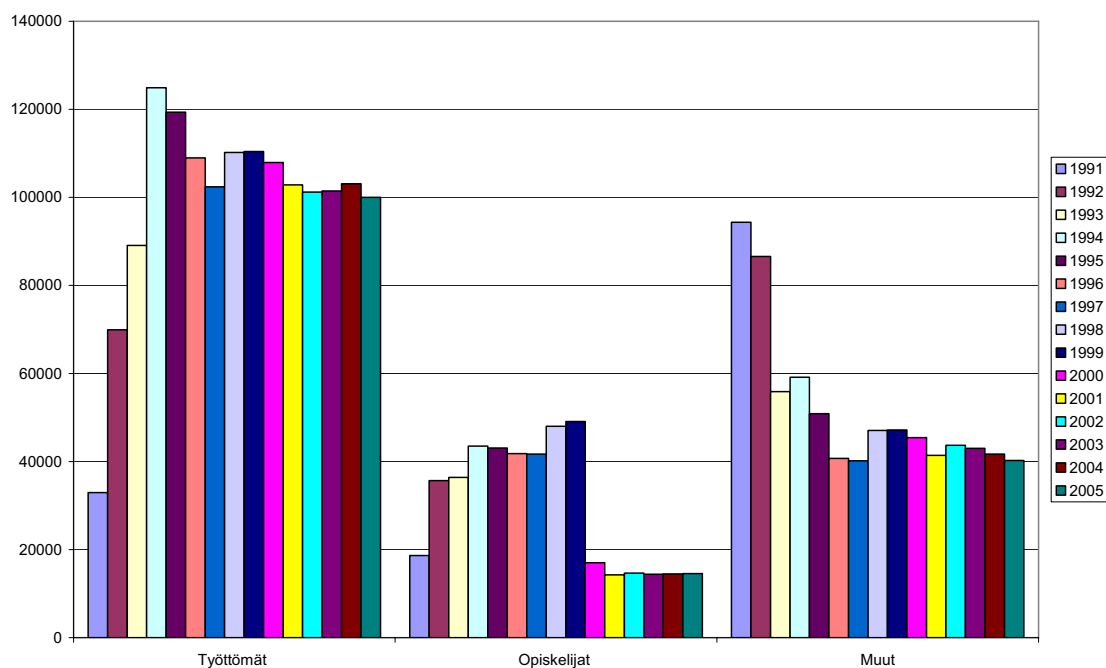
Asumistukijärjestelmää kehitettiin 1980-luvulla ottamalla asteittain tuen piiriin vielä sen ulkopuolella olevia ryhmiä. Tukiperusteisiin tehtiin vuosittain lähinnä asumismenojen nousun ja tulokehityksen edellyttämät tarkistukset. Aluksi tuloasteikkoja korotettiin ansiotasokehityksen mukaan, mutta 1980-luvun alussa siirryttiin inflaatiokehityksen mukaiseen tarkistamiseen korottamalla tuloasteikkoja kuluttajahintaindeksillä. Yksinäisruokakunnat tulivat asumistuen piiriin vuonna 1981 ja samalla tuki ulotettiin myös perusparannettuihin omistusasuntoihin. Yksin asuvia oli aikaisemmin tuettu vain opiskelijoiden asumislisäjärjestelmässä ja eläkkeensaajien asumistuessa. Samassa yhteydessä jouduttiin tarkistamaan myös opintotuen asumislisän ja asumistuen yhteensovitusta. Vuonna 1987 poistettiin asumistuen ns. keinotekoiset rajoitukset ja tuki ulotettiin lapsettomiin pareihin, muihin aikuisruokakuntiin, kaikkiin omistusasuntoihin ja alivuokralaisasuntoihin. Tämän jälkeen tuen saamisen edellytyksenä oli ainoastaan asumenoihin ja tuloihin perustuva tuen laskennallinen tarve. Asumismuoto tai ruokakuntatyypit eivät enää rajanneet ruokakuntaa kokonaan tuen ulkopuolelle.

1990-luvun alussa tuen saajien määrä alkoi kasvaa huomattavasti työttömyyden lisääntymisen seurauksena ja valtiontaloudellisista syistä tukiperusteita jouduttiin tiukentamaan. Ensimmäiseksi tukiperusteiden tuloasteikkoihin jätettiin tekemättä inflaatiotarkis-

tus vuonna 1992. Vuonna 1993 asumistuen perusteita tiukennettiin huomattavasti nostamalla asumistuen perusteena olevia asumismeno-osuuksia ruokakunnan koosta riippuen 2-8 %-yksiköllä. Samoin vuosina 1995 ja 1996 asumismeno-osuuksia nostettiin 2 %-yksiköllä. Lisäksi asumistuessa hyväksyttävää enimmäisvuokratasoa alennettiin vuosina 1995 ja 1996 sekä 1–3 hengen pinta-alanormeja tiukennettiin vuonna 1996. Lapsiperheiden tukiperusteita parannettiin v. 1994 samassa yhteydessä kun lapsista tehtävät vähennykset poistettiin verotuksesta. Kun uudistuksen rahoitukseen varattu ylimääräinen sairausvakuutusmaksun korotus poistui seuraavana vuonna ja asumistukea jouduttiin leikkaamaan, asumistuen kautta annettu verovähennysten poistamiseen liittyvä kompensointi hävisi pian pois.

Viime vuosikymmenellä tuensaajien määrä kasvoi huomattavasti työllisyystilanteen pahentuessa. Kun työttömyyskorvaus ei ota huomioon asumismenoja, tulojen alentumisesta johtuva tuen tarve jouduttiin korvaamaan asumistuella. Tästä oli seurauksena, että työttömien asumistuensaajien määrä kasvoi vuodesta 1991 vuoteen 1994 lähes nelinkertaiseksi. Määrä on edelleenkin noin kolminkertainen viime vuosikymmenen alkuun verrattuna. Asumistukea saavien opiskelijoiden määrä kasvoi viime vuosikymmenen lopulla kunnes se sitten selvästi alentui vuonna 2000 toteutetun asumistuen ja asumislisän yhteensovittamista koskevan uudistuksen vuoksi. Tässä uudistuksessa vuokralla asuvista opiskelijoista muut kuin lapsiperheet siirrettiin asumislisäjärjestelmän piiriin. Uudistuksen seurauksena yleistä asumistukea saavien opiskelija-ruokakuntien määrä väheni noin 35 000.

Kuvio 2. Asumistuen saajien lukumääräkehitys eri ryhmissä: työttömät, opiskelijat ja muut vv. 1991–2005

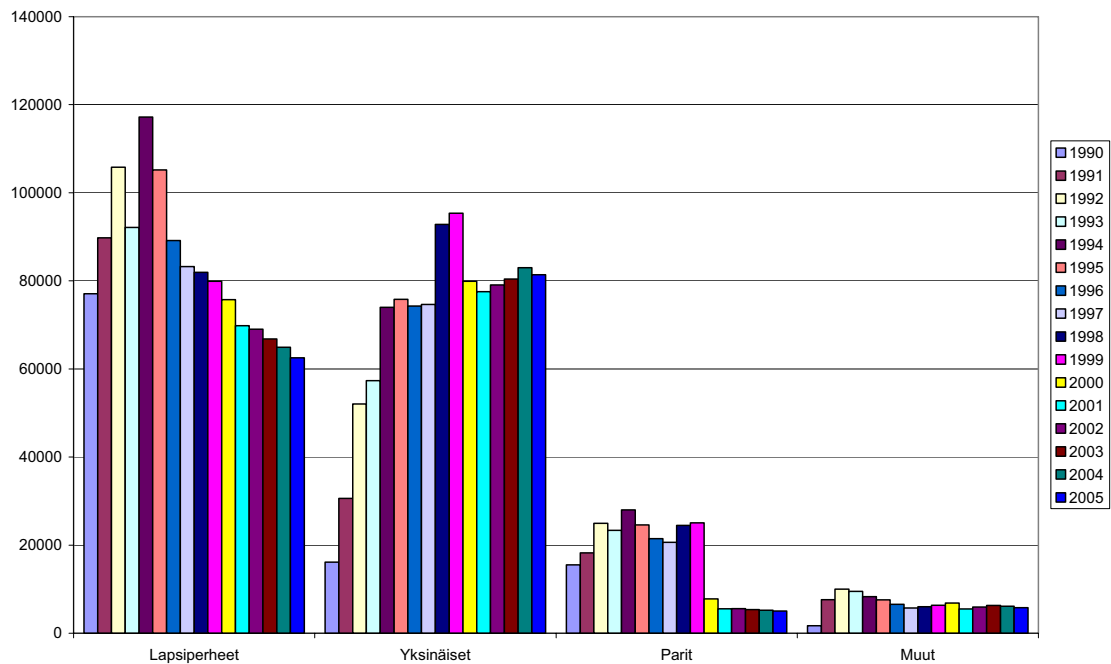

Ryhmä muut ovat lähinnä perinteisiä asumistuen saajia, pienituloisia työssä käyviä henkilöitä tai perheitä. Työttömiksi on katsottu ruokakunnat, joissa ainakin toinen puolisoista on työtön. Tällaisia tuensaajia oli vuoden 2005 lopussa 100 000 eli 65 prosenttia

kaikista tuensaajista. Tukea saavista lapsiperheistä työttömiä oli 46 prosenttia ja yksinhuoltajista 39 prosenttia. Yksinäisistä tuensaajista oli työttömiä 77 prosenttia ja työttömistä tuensaajista puolestaan oli yhden hengen ruokakuntia 63 prosenttia.

Myös ruokakuntien perherakenteessa on tapahtunut huomattava muutos. Vuosikymmen alussa lapsiperheiden osuus tuensaajista oli vielä noin 70 prosenttia, mutta se on pudonnut yksinäisten määrän kasvaessa alle puoleen tuensaajista kuten oheinen kuvio osoittaa.

Kuvio 3. Yleisen asumistuen saajien lukumääräkehitys ruokakuntatyyppin mukaan vv. 1990–2005.

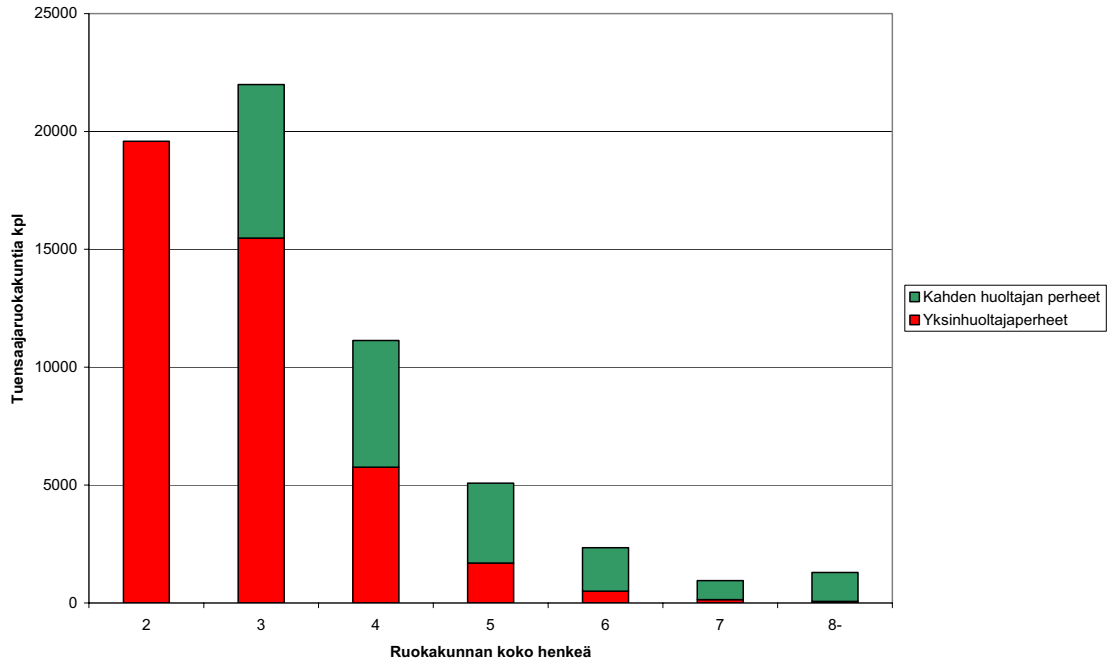

Vuoden 2005 lopussa asumistuen saajia oli 154 800 ja näistä lapsiperheitä 63 000 eli 41 prosenttia. Asumistukea maksettiin vuonna 2005 yhteensä 436 milj. euroa. Koska lapsiperheiden tuki on keskimäärin muita suurempi, maksetusta tuesta kohdistui edelleenkin yli puolet, 53 prosenttia, lapsiperheille. Lapsiperheiden tuesta puolestaan yli 60 prosenttia maksetaan yksinhuoltajille.

Asumistuen saajista on yksin asuvia 53 prosenttia ja lapsettomia pareja 3 prosenttia. Lapsiperheistä lähes 70 prosenttia, noin 43 300, on yksinhuoltajaruokakuntia. Seuraavassa kuviossa on esitetty eri kokoisten asumistukea saavien lapsiperheiden kokonaismäärä ja yksinhuoltajien lukumäärä joulukuussa 2004.

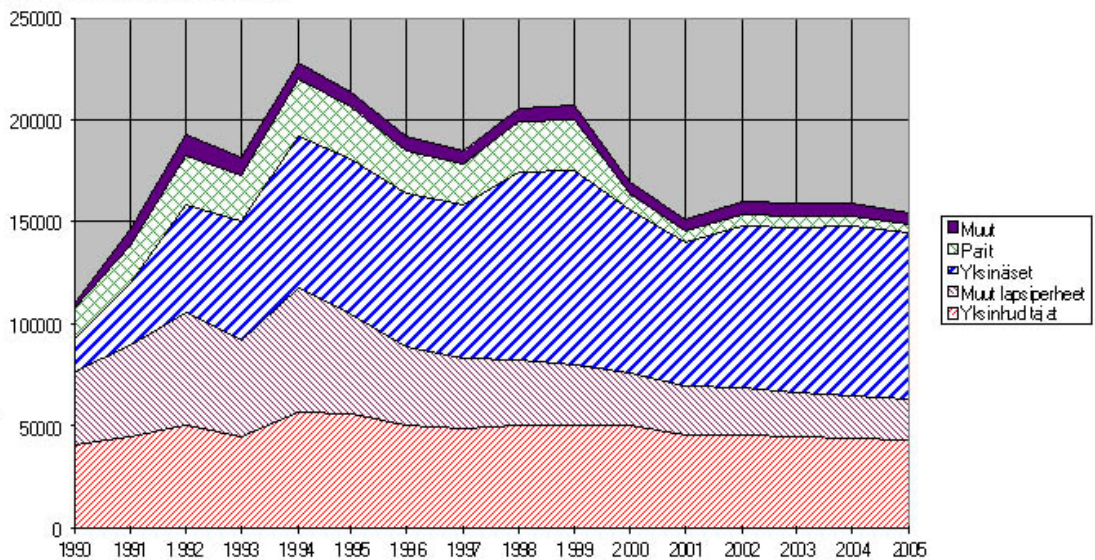

Kuvio 4. Yleisen asumistukea saavien lapsiperheiden lukumäärä ruokakunnan koon mukaan joulukuussa 2005, erikseen kahden huoltajan ja yhden huoltajan lapsiperheet.

2–4 hengen ruokakunnat muodostavat lähes 85 kaikista lapsiperheistä. Näin ollen lapsiperheiden tukiperusteiden parantamisen kustannusvaikutukset muodostuvat suurimmaksi osaksi siitä, mitä näille perheille tehdään.

Kuvio 5. Asumistuensaajien lukumääräkehitys ruokakuntatyypin mukaan vuosina 1990–2005, tuensaajia vuoden lopussa.

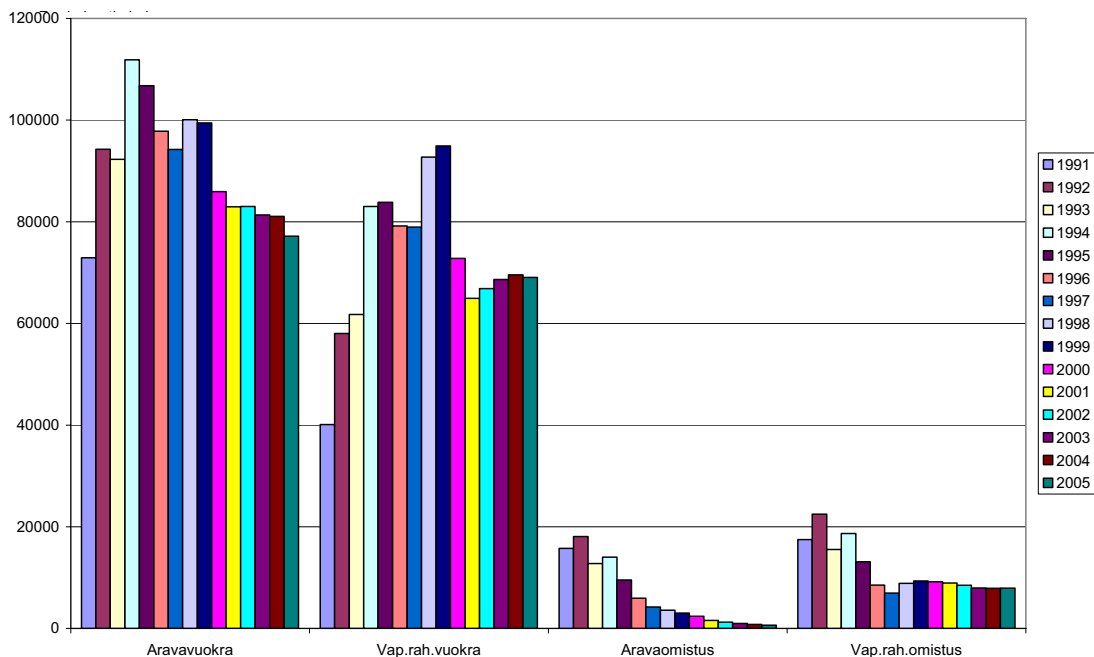
Kuviossa 5 on esitetty tuensaajien lukumäärän kehitys eri tuensaajaryhmissä. Siitä näkyy, että yksinäisten osuus on jäänyt laman jälkeenkkin korkealle tasolle.

Lapsiperheiden määrä kasvoi viime vuosikymmen puolivälissä laman ja tukiperusteiden parantamisen vuoksi. Tämän jälkeen yksinhuoltajien määrä on pysynyt saman tasoisena, mutta kahden huoltajan ruokakuntien määrä on selvästi pienentynyt. Osittain tähän on vaikuttanut tulorajojen ennallaan pitäminen ja viime vuosina ilmeisesti myös se, että lainaehto- ja laina-omistusasuntoon on hakeutunut omistusasuntoon. Samoilla tuloilla perhe ei enää välttämättä saa omistusasuntoon tukea, koska, koska omistusasunnoissa asumismenoina otetaan huomioon vain hoitomenot ja osa (55 %) asuntolainojen koroista. Toisaalta asuntolainojen korkoja tuetaan myös verovähennyksen kautta.

Seuraavassa kuviossa on vielä esitetty asumistuen saajien määrän kehitys asunnon hallintamuodon mukaan, erikseen vapaarahoitteisissa ja arava-asunnoissa asuvat.

Kuviosta nähdään, että omistusasunnoissa asuvien määrä on pienentynyt vuosikymmenen alun yli 20 prosentista 5 prosenttiin. Vuoden 2005 lopussa omistusasunnossa asuvia tuensaajia oli 8 570 ja näistä 3 600 (42 %) oli lapsiperheitä. Lapsiperheistä 2 130 (59 %) asui omakotitaloissa.

Kuvio 6. Asumistuen saajat asunnon hallintamuodon ja rahoitusperusteen mukaan vv. 1991–2005

Eri kokoisten ruokakuntien määrän kehitys näkyy vielä tarkemmin seuraavassa taulukossa, jossa on esitetty tuensaajat ruokakunnan koon mukaan vuosina 1990 ja 2004.

Taulukko 1. Asumistuen saajat ruokakunnan koon mukaan 1990 ja 2005

Ruokakunnan koko he	1990	2005	Muutos kpl	Muutos %
1	13 566	84 263	70 697	521,1
2	30 585	26 591	- 3 994	- 13,1
3	19 974	22 845	2 871	14,3
4	12 867	11 315	-1 552	-12,1
5	9 077	5 154	- 3 923	- 43,2
6	3 753	2 369	- 1 384	-36,8
7	1 251	963	- 288	- 23,0
8-	1 716	1 314	- 402	- 23,4
Yhteensä	92 789	154 814	62 025	66,8

Yksin asuvien tuensaajien määrä on kasvanut yli viisinkertaiseksi. Kahden hengen ruokakuntien määrän kehitykseen on vaikuttanut edellä mainittu opiskelijoiden siirto asumislisäjärjestelmän piiriin vuonna 2000. Lapsiperheiden määrä on kokonaisuudessaan vähentynyt. Vuonna 1990 asumistukea sai 66 000 lapsiperhettä, joista yksinhuoltajia oli 36 100. Vuonna 2005 tukea saavia lapsiperheitä oli 62 500 ja näistä yksinhuoltajia 43 300. Enimmillään lapsiperheiden määrä oli vuonna 1994, jolloin tukea sai 117 000 lapsiperhettä. Vuodesta 1994 vuoteen 2005 tukea saavien lapsiperheiden määrä on vähentynyt 47 prosenttia kun kaikkien tuensaajien määrä on pienentynyt 32 prosenttia.

Asumistuen piiristä on pudonnut pois erityisesti lapsiperheitä ja näistä suhteellisesti eniten omistusasunnossa asuvia. Vuonna 2004 lapsiperheitä oli tuensaajina 52 300 vähemmän kuin vuonna 1994. Vastaavana aikana yksin asuvien määrä on kasvanut 9 000:lla. Kahden hengen ruokakuntien määrä oli vähentynyt 30 000:lla, mikä kuitenkin johtui huomattavalta osin siitä, että vuonna 2000 toteutettu opiskelijoiden asumislisän ja asumistuen yhteensovituksen uudistaminen siirsi noin 35 000 opiskelijaa opintotuen asumislisän piiriin. Kokonaisuudessaan omistusasunnoissa asuvien määrä aleni 32 700:sta 8 700:aan.

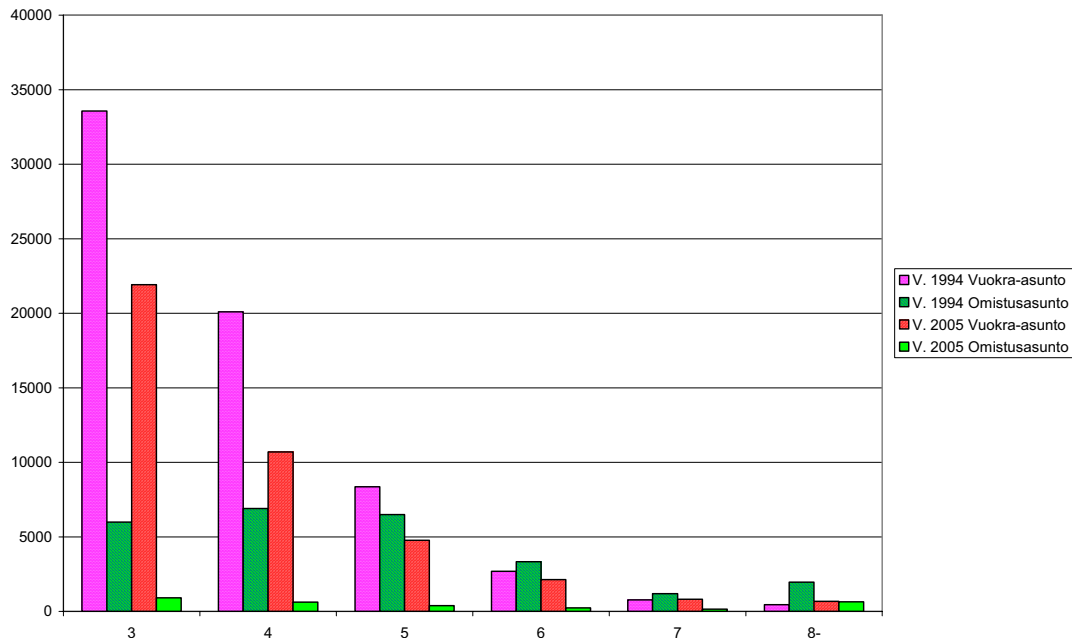
Taulukko 2. Yleistä asumistukea saavien lukumäärä joulukuussa 1994 ja 2004 ruokakunnan koon mukaan vuokra- ja omistusasunnoissa

Asumistuen saajien määrä ruokakunnan koon mukaan 1994 ja 2004

Koko	Tuensaajia			Tuensaajia		
	1994	2004	Yhteensä	1994	2004	Yhteensä
	Vuokra-asunto	Omistus-asunto		Vuokra-asunto	Omistus-asunto	
1	71002	3100	74102	81159	4576	85735
2	57918	3754	61672	26482	1002	27484
3	33561	5988	39549	22908	862	23770
4	20094	6892	26986	11270	622	11892
5	8361	6495	14856	5105	429	5534
6	2695	3329	6024	2188	280	2468
7	772	1188	1960	816	189	1005
8	443	1963	2406	675	735	1410
Yhteensä	194846	32709	227555	150603	8695	159298

Kuviossa 7 tarkastellaan vielä asunnon lähemmin vähintään 3 hengen ruokakuntien määrän kehitystä vuoden 1994 jälkeen. Nämä ovat pääosin lapsiperheitä.

Kuvio 7. 3–8 henkisten asumistukea saavien ruokakuntien lukumäärä vuoden 1994 ja 2004 lopussa omistus- ja vuokra-asunnoissa

Aravavuokra-asunnoissa asuvien tuensaajien määrä on viime vuosina laskenut. Tämä johtunee osittain siitäkin, että yhteiskunnan tukemat korkotukiasunnot, joihin ei ole vuokranmäärityksessä sovellettu omakustannusperiaatetta, on luettu vapaarahoitteiseen asuntokantaan. Aravaomistusasunnoissa asuvien määrä on laskenut sen vuoksi, että näitä asuntoja ei ole viime vuosina lainoitettu lainkaan.

Vähintään 3 hengen ruokakuntien määrä on vähentynyt vuokra-asunnossa asuvilla 33 prosentilla ja omistusasunnoissa asuvilla 86 prosentilla. Samanaikaisesti yhden hengen tukea saavien ruokakuntien määrä on kasvanut vuokra-asunnoissa 11 prosenttia ja omistusasunnoissa 40 prosenttia. Isompien perheiden lukumäärän muutoksen taustalla tuskin on heidän tuen tarpeensa voimakas vähentyminen. Selitystä on pikemminkin haettava siitä, että viime vuosikymmenen puolivälissä tehdyt tuen leikkaukset pudottivat tuen piiristä suhteellisesti suurempituloisina lapsiperheitä ja tukiperusteiden lähes ennallaan pitäminen ei ole sallinut näiden tuloa uudestaan tuen piiriin. Tukea saavien lapsiperheiden lukumäärä on kasvanut vuodesta 1990 ainoastaan 7 hengen ja sitä suurempien vuokra-asunnossa asuvien ruokakuntien ryhmässä.

Seuraavassa taulukossa näkyy vielä tuensaajien lukumäärä ruokakunnan koon mukaan vuosina 1990, 1994 ja 2004. Vuoden 2004 luvussa näkyy työttömyydestä johtuva tuensaajien määrän kasvu. Lapsiperheillä tuensaajien määrää on lisännyt myös asumistuki-perusteiden parantaminen vuonna 1994 verotuksessa olleitten lapsivähennyksen poistamisen kompensationsa. Vuonna 1993 asumistukea sai 92 100 lapsiperhettä ja vuonna 1994 tukea sai 117 200 perhettä. Vuokra-asunnoissa asuvien tuensaajien määrä kasvoi noin 14 000 ja omistusasunnoissa asuvien noin 4 800. Kuinka paljon tästä kasvusta joh-

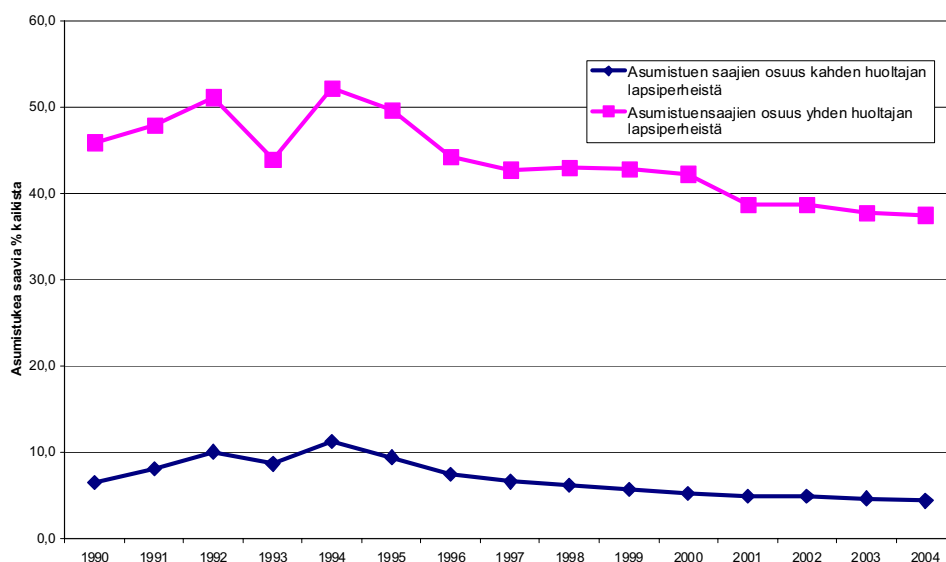
tuu tukiperusteiden parantamisesta ja kuinka paljon vielä työttömyydestä, ei ole tässä erikseen selvitettävissä. Vuonna 2004 tukea saavien lapsiperheiden määrä on kaikissa kokoluokissa jopa pienempi kuin vuonna 1990. Tämän voidaan arvioida suurelta osin johtuvan tukiperusteiden tiukentumisesta.

Taulukko 3. Yleisen asumistuen saajat vuoden lopussa ruokakunnan koon mukaan vuosina 1990, 1994 ja 2004.

Koko	1990	1994	2004	Muutos 1990–1994 kpl	Muutos 1994–2004 kpl	Muutos 1990–2004 kpl
1	13566	74102	85735	60536	11633	72169
2	30585	61672	27484	31087	-34188	-3101
3	19974	39549	23770	19575	-15779	3796
4	12867	26986	11892	14119	15094	-975
5	9077	14856	5534	5779	-9322	-3543
6	3753	6024	2468	2271	-3556	-1285
7	1251	1960	1005	709	-955	-246
8	1716	2406	1410	690	-996	-306
Yhteensä	92789	227555	159298	134766	-68257	66509

Seuraavassa kuviossa on vielä esitetty asumistukea saavien lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä vuosina 1990–2004 erikseen kahden ja yhden huoltajan ruokakunnilla.

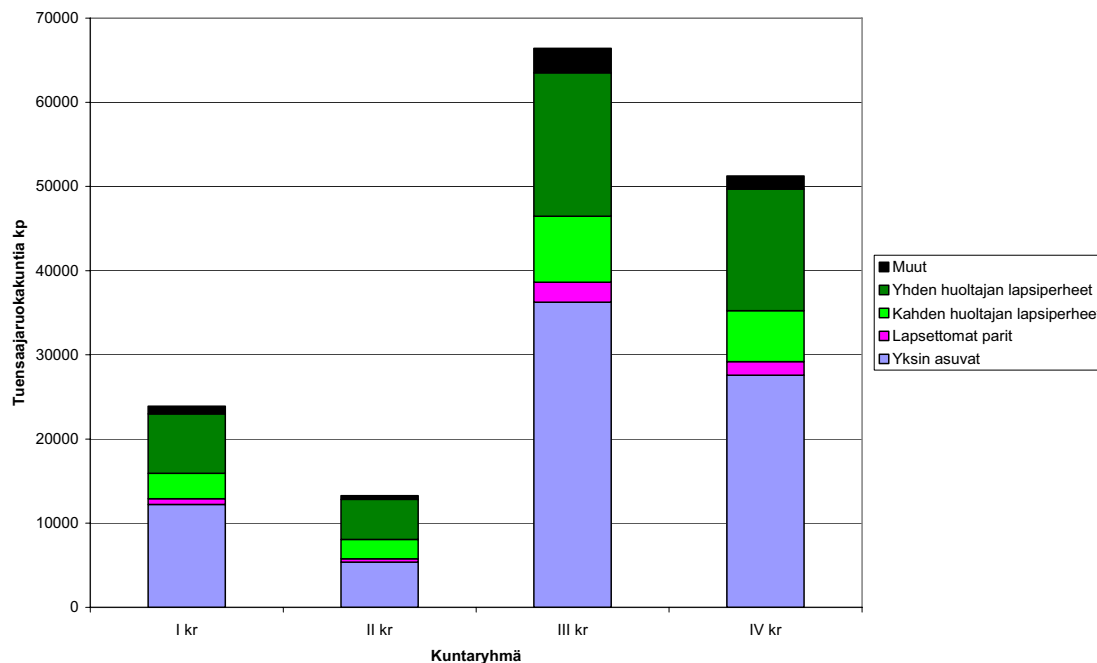
Kuvio 8. Asumistukea saavien lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä vuosina 1990–2004 yhden ja kahden huoltajan ruokakunnat.

Tuensaajien osuus lapsiperheistä oli 1990-luvun alussa 6,5 prosenttia kahden huoltajan perheillä ja 46 prosenttia yksinhuoltajaruokakunnista. Vuosikymmenen alussa osuus kasvoi, kunnes se sitten pieneni erityisesti yksinhuoltajilla vuoden 1993 asumistukileikkauksen vuoksi. Vuoden 1994 perhetuki uudistuksen jälkeen osuus nousi korkeimmalle tasolle kahden huoltajan perheillä 11,3 prosenttia ja yhden huoltajan perheillä 52,2 prosenttia. Vuosina 1995– ja 1996 tapahtunut tuensaajien osuuden alentuminen johtuneen suurelta osin toisaalta tukiperusteiden tiukentamisesta. Tuensaajien osuus oli vuonna 2004 kahden huoltajan perheillä 4,3 prosenttia ja yksinhuoltajilla 37,5 prosenttia.

Asumistuke jakautuu alueellisesti suhteellisen tasaisesti. Vuoden 2005 marraskuussa tukea sai 157 051 ruokakuntaa. Tuensaajista 23 prosenttia oli pääkaupunkiseudulla, 43 prosenttia suurissa kaupungeissa ja eräissä ympäristökunnissa ja 34 prosenttia muissa kunnissa. Tuensaajien määrä eri ryhmissä näkyy seuraavassa kuviossa.

Kuvio 9. Yleistä asumistukea saavat asumistuen kuntaryhmissä ¹⁾ perhetyypin mukaan joulukuussa 2005.

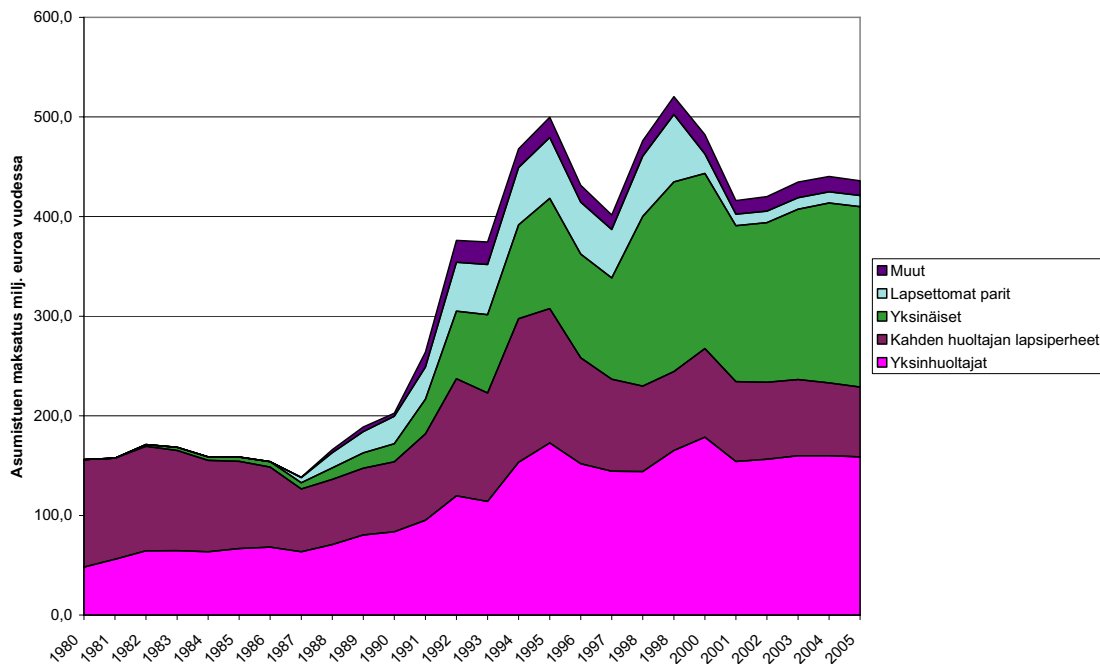

1) Asumistuen kuntaryhmät ovat: I kr Helsinki; II kr Espoo, Vantaa ja Kauniainen; III kr: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti; IV kr Muut kunnat.

Kaikissa kuntaryhmissä yksinäisten osuus on suurin, noin puolet tuensaajista lukuun ottamatta II kuntaryhmää, jossa se on noin 40 prosenttia. Yksinhuoltajien osuus vaihtelee 26 prosentista 36 prosenttiin ja kahden huoltajan ruokakuntien osuus 12 prosentista 17 prosenttiin. Suhteellisesti lapsiperheiden osuus on suurin II kuntaryhmässä, yhteensä yli puolet tuensaajista.

Vaikka asumistuen saajien määrissä mitattuna yksinäiset ovat kaikkein suurin tuensaajaryhmä, niin asumistuen maksatuksesta edelleenkin yli puolet menee lapsiperheille. Seuraavassa on esitetty asumistuen maksatuksen kehitystä 1980-luvun alusta asti. Siitä havaitaan, että ennen vuotta 1987, jolloin tukea maksettiin vain lapsiperheille ja rajatusti nuorille lapsettomille pareille, kahden huoltajan perheille maksettiin tukea eniten. Tuen laajentaminen yksinäisiin vuonna 1981 ja 1990-luvun alun voimakas työttömyyden kasvu lisäsivät räjähdysmäisesti yksinäisten ja myös yksinhuoltajien tukea. Sitä yritettiin rajata tiukentamalla tuen perusteita. Kuviossa näkyy selvästi myös lapsiperheiden tuen perusteiden parantaminen ja sen pikainen poistuminen verotuen poiston yhteydessä vuonna 1994. Kuvion luvut on konstruoitu vuoden lopun keskimääräisen tuen ja tuensaajien lukumäärätietojen perusteella. Kokonaisluku ei ole aivan oikean vuosimaksatuksen suuruinen vuosina, jolloin tuen nouseva tai aleneva kehitys on ollut voimakasta, mutta kuvanee varsin hyvin tuensaajaryhmien maksatuksen kehitystä.

Kuvio 10. Asumistuen maksatus milj. euroa eri tuensaajaryhmissä vuosina 1980–2005, vuoden 2005 hinnoin.

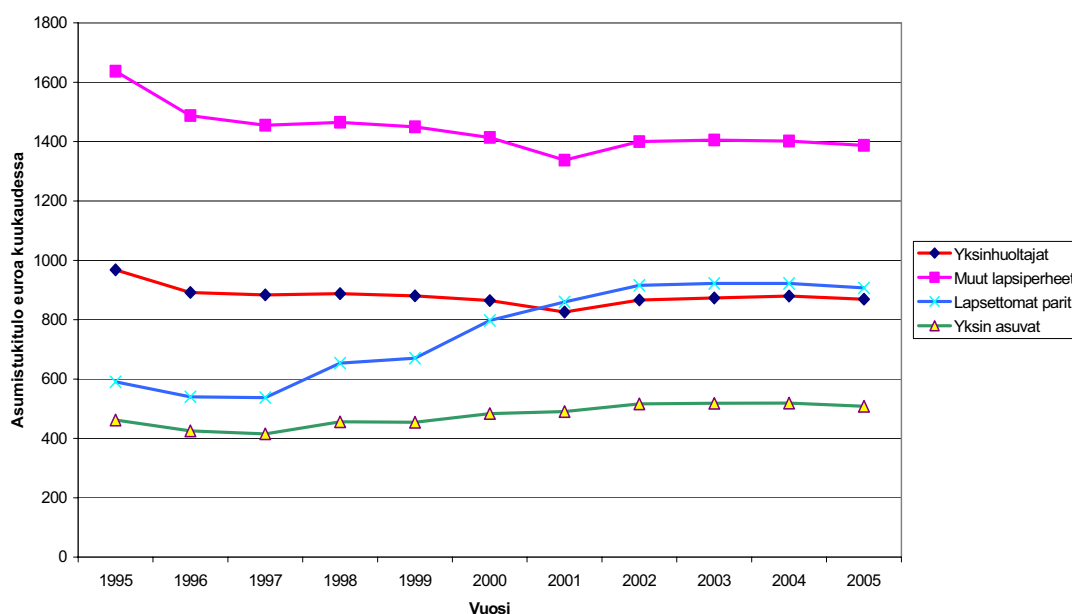
2 Asumistuen saajien tulojen, asumismenojen ja asumistason kehitys asumistukirekisterin tietojen valossa vuosina 1994–2005

Seuraavassa tarkastellaan, miten tuensaajien olosuhteet ovat kehittyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vertailuajankohtana pidetään vuosia 1994–1996 riippuen siitä, miten yhtäjaksoisia aikasarjoja on saatavissa suoraan Kelan tilastojulkaisuista. Tarkastelussa on verrattu lähinnä yksinhuoltajien ja kahden huoltajan lapsiperheiden sekä yksin asuvien tulojen, asumismenojen, asumistukien ja asumismeno-osuuksien kehitystä. Asumistuen piirissä olleet lapsettomat parit olivat 1990-luvulla lähinnä opiskelijoita, joista valtaosa siirtyi asumislisäjärjestelmän piiriin vuosina 2000–2001.

2.1 Asumistukitulot

Asumistukituloilla tarkoitetaan ruokakunnan yhteisiä pysyviä bruttokuukausituloja, joihin ei kuitenkaan lueta eräitä, lähinnä verovapaita, sosiaalisia tulonsiirtoja kuten lapsilisä ja elatustukia sekä yksinhuoltajalle maksettuja elatusapumaksuja ja opintotukea lukuun ottamatta aikuisopintotukea. Tässä raportissa tehdyt tarkastelut on tehty suhteessa asumistukituloihin. Asumistukirekisteristä saatavien tietojen luotettavuusaste on varsin korkea, koska ne ovat tukipäätöksen perusteena.

Kuvio 11. Asumistuen saajien keskimääräiset asumistukitulot euroa kuukaudessa vv. 1995–2005 eri tuensaajaryhmillä vuoden 2005 hinnoilla.

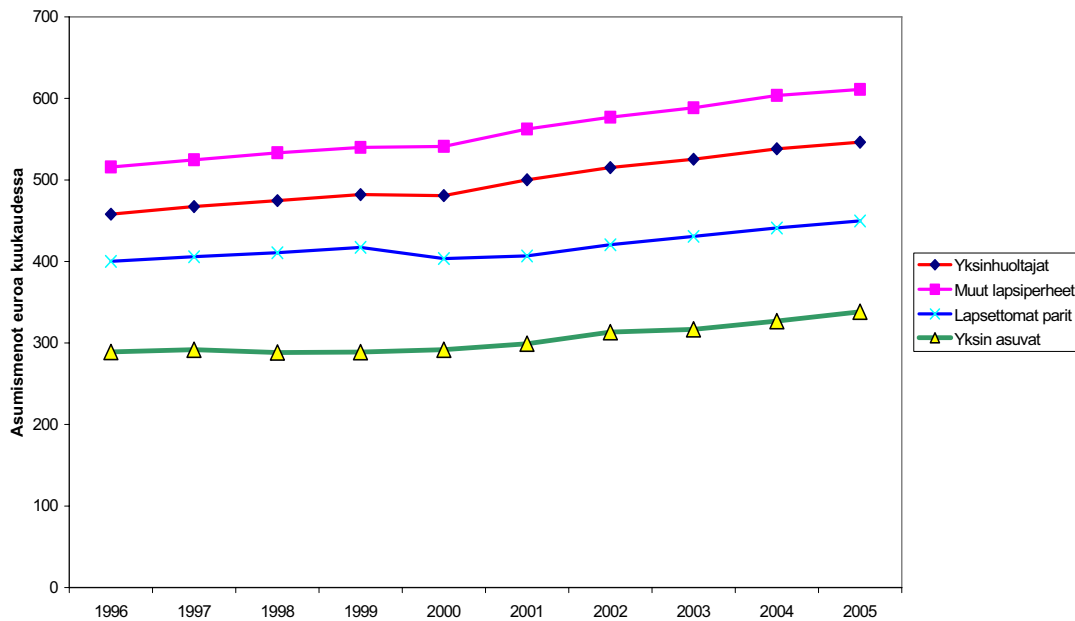
Kuviosta nähdään, että vuonna 1996 tuensaajien keskimääräiset tulot alenivat vielä tuen leikkausten vuoksi. Vuonna 2002 tapahtunut tulojen nousu johtuu osittain siitä, että asumistuen enimmäisvuokranormien korottaminen toi tuen piiriin hieman isompituloisia. Lapsettomien parien tuloissa tapahtunut voimakas nousu vuonna 2000 johtuu lähes tulottomien opiskelijoiden siirtymisestä asumislisäjärjestelmän piiriin. Vuoteen 1995 verrattuna yksinhuoltajien tulot olivat vuonna 2005 10,21 prosenttia pienemmät ja muilla lapsiperheillä 15,3 prosenttia alhaisemmat. Samana ajanjaksona yhden henkilön ruokakuntien tulot olivat nousseet reaalisesti 10,0 prosenttia. Yksinäisten tulojen kasvuun on osittain vaikuttanut tukiperusteiden parantaminen vuonna 1998.

2.2 Asumistuensaajien keskimääräiset menot

Asumistuen saajien asumismenoihin luetaan vuokra ja mahdolliset erilliset vesimaksut ja lämmityskustannukset. Omistusasunnoissa asumismenoiksi luetaan vastike tai normin mukaiset hoitomenot ja pääomamenoina 55 prosenttia henkilökohtaisten asuntolainojen koroista. Oheisessa kuviossa on esitetty keskimääräisten asumismenojen kehitys tuensaajilla vuosina 1996–2005. Menojen kehitys on ollut huomattavasti tasaisempaa eri ryhmissä kuin tulojen muutos. Kokonaisuudessaan menot ovat kasvaneet reaalisesti vuodesta 1996 yksinhuoltajilla 17,2 prosenttia ja muilla lapsiperheillä 18,4 prosenttia. Yksinäisillä menojen nousu on ollut 17,0 prosenttia.

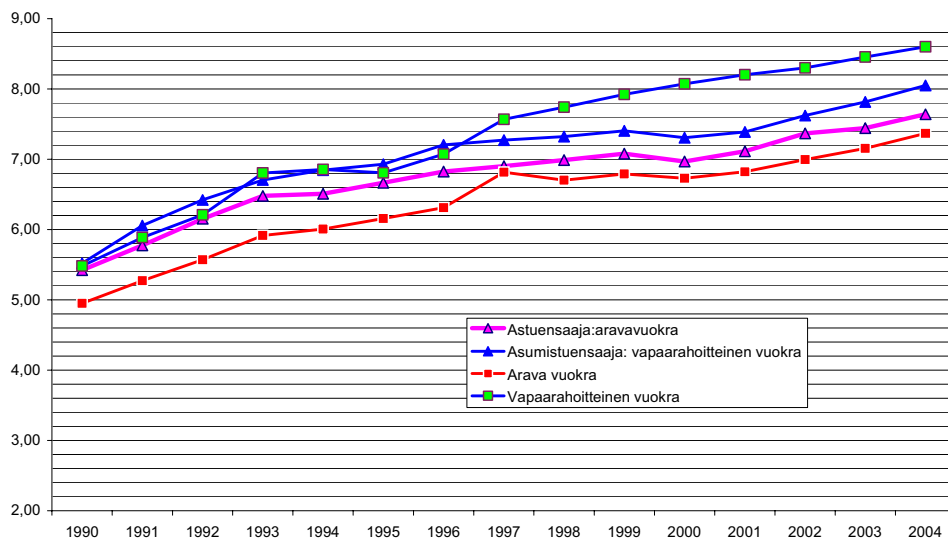

Kuvio 12. Yleisen asumistuen saajien keskimääräiset asumismenot vuoden lopussa euroa kuukaudessa vv. 1996–2005 eri tuensaajaryhmissä vuoden 2005 hinnoin

Seuraavassa kuviossa on vielä vertailun vuoksi esitetty asumistuen saajien vuokrien ja yleinen neliövuokratason kehitys vuodesta 1990 vuoteen 2004.

Kuvio 13. Yleisen asumistuen saajien ja yleisen neliövuokratason kehitys vuosina 1990–2004 (vuoden 2004 hinnoin) (TK:n vuokrakyselyt ja asumistukirekisterin aineisto vuoden lopussa).

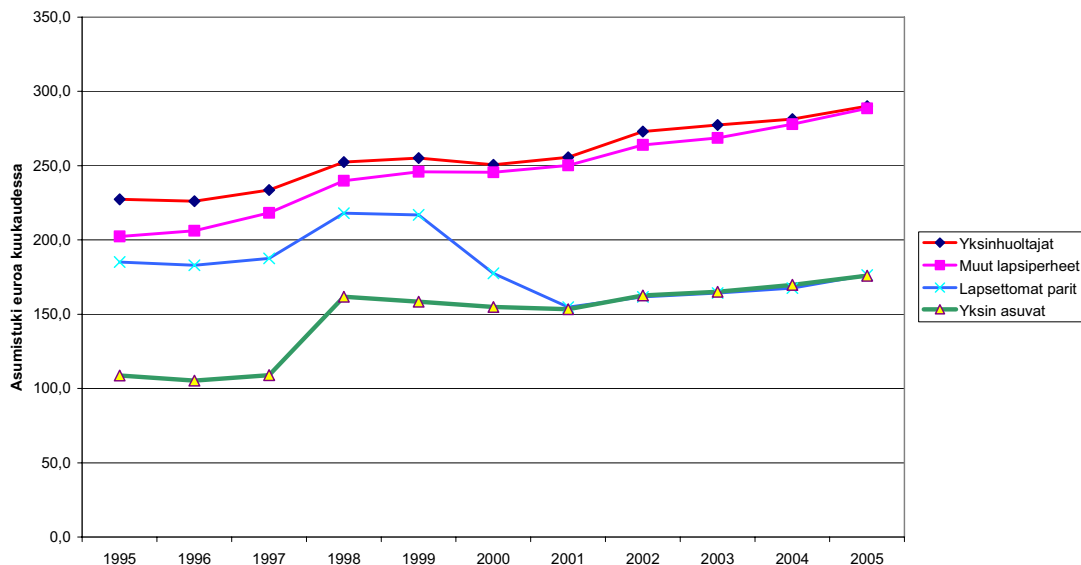
Tilastokeskuksen vuokratilastosta saatavaan yleiseen vuokratilastoon sisältyvät myös asumistukea saavat, joten puhtaasti yleisen asumistuen saajien ja muiden vuokrissa olevan eron määrää ei voida tästä päätellä. Eron suuruus kuitenkin vain kasvaisi, jos voitai-

siin tarkastella puhtaita ryhmiä. Tuensaajien vuokrat ovat arava-asunnoissa seuranneet varsin tarkkaan yleistä aravavuokrien kehitystä. Vapaarahoitteisissa asunnoissa asuvien tuensaajien vuokrat ovat puolestaan seuranneet arava-asunnossa asuvien tuensaajien vuokria.

Asumistuen saajien vuokrissa ei tapahtunut vuokrasääntelyn purkamisen jälkeen vuonna 1995 samanlaista vuokratason nousua kuin vapaarahoitteisissa asunnoissa yleensä. Vuodesta 1996 asumistuen saajien neliövuokrat ovat reaalisesti nousseet 11,7–11,9 prosenttia, lähes yhtä paljon arava-asunnoissa ja vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa. Kaikissa aravavuokra-asunnoissa vuokrien reaalinousu on ollut 16,8 prosenttia ja vapaarahoitteisissa asunnoissa 21,6 prosenttia. Asumistuen saajien aravavuokrat ovat kautta aikojen olleet korkeammalla tasolla kuin arava-asunnoissa yleensä. Tähän on ilmeisesti selityksenä se, että arava-asunnoissa asuvat ovat tulotasoltaan suhteellisen homogeeninen ryhmä ja näistä tuen piiriin tulevat ne ruokakunnat, joilla vuokra on korkeampi.

Asumistuen määrään vaikuttavat tuensaajien tuloissa ja asumismenoissa tapahtuneitten muutosten lisäksi myös tukiperusteiden muutokset. Kaikki nämä tekijät vaikuttavat myös tuensaajarakenteeseen ja sitä kautta keskimääräisen tuen kehitykseen.

Kuvio 14. Keskimääräinen asumistuki eri ryhmissä yleistä asumistukea saavilla vuoden lopussa vv. 1995–2005 vuoden 2005 hinnoin

Keskimääräinen tuki on reaalisesti noussut lapsiperheillä suhteellisen tasaisesti. Yksinhuoltajilla tuki oli vuonna 2005 27,6 prosenttia ja kahden huoltajan lapsiperheillä 42,7 prosenttia korkeampi kuin vuonna 1995. Vuoden 1998 tukiperusteiden parantaminen on lisännyt tukea vain vähän. Kahden huoltajan lapsiperheiden tuen nousu johtune osittain tuensaajien rakenteesta tapahtuneista muutoksista. Isompituloisia ja vastaavasti pienempää tukea saavia on pudonnut pois. Kahden huoltajan lapsiperheiden tuki oli vuonna 1995 noin 90 prosenttia yksinhuoltajien tuesta ja on vuonna 2005 lähes samansuuruinen. Yksinäisten ja lapsettomien parien tuessa vuoden 1998 tukiperusteiden paranta-

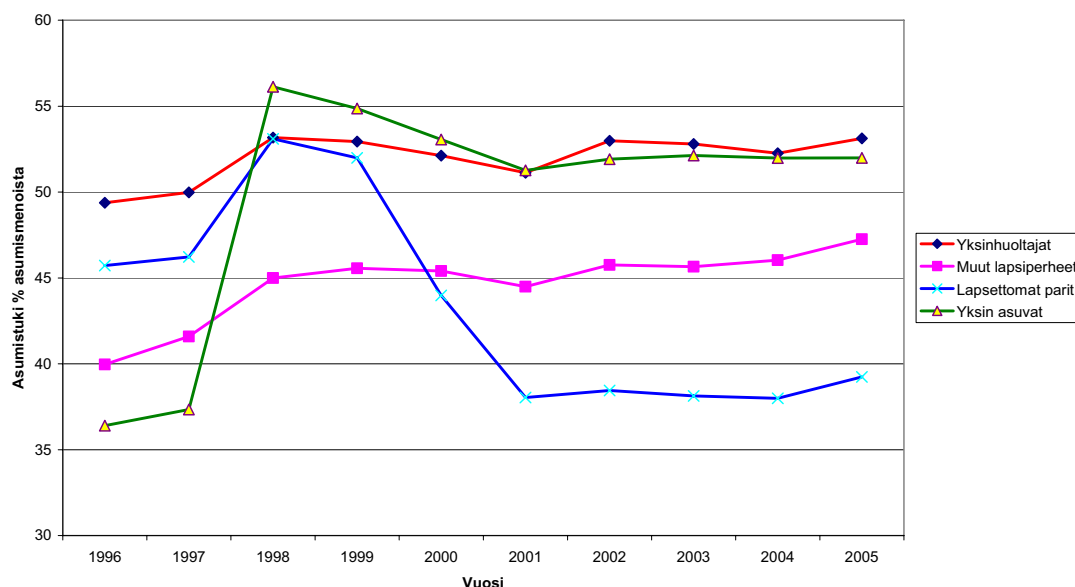
minen näkyy selvästi. Lapsettomien parien tuen pienentyminen vuosina 2000–2001 johtuu opiskelijaparien siirtymisestä asumislisäjärjestelmän piiriin.

Asumistuen reaalinakaan kehitys ei anna oikeaa kuvaa siitä, miten lapsiperheiden taloudellinen asema ja asumismenorasitus on kehittynyt. Asumistuen nousu johtuu pääasiassa asumismenojen noususta. Oleellista lapsiperheiden toimeentulon kannalta on se, miten asumismenojen omavastuu ja asumistuella vähennettyjen asumismenojen jälkeen muuhun kulutukseen käytettävissä oleva rahamäärä sekä asumismenojen osuus tuloista on kehittynyt.

2.4 Asumistuen vaikutus

Asumistuen vaikutusta voidaan mitata kahdella mittarilla. Asumistuen osuudella asumismenoista ja asumismenojen osuudella tuloista asumistuen jälkeen. Asumistuen osuus asumismenoista ja sen kääntöpuolena asumismenojen omavastuu kertoo tuen vaikutuksesta, jos todelliset asumismenot voitaisiin hyväksyä kokonaan tuen perusteeksi. Hyväksyttäviä asumismenoja leikataan asumistuen normeilla yhä enemmän. Toisaalta tuen osuuteen asumismenoista vaikuttaa myös tuensaajien tulokehitys, mitä enemmän tuloja sitä vähemmän tukea.

Kuvio 15. Asumistuen osuus asumistukea asumismenoista keskimäärin prosenttia vuoden lopussa yleistä asumistukea saavilla eri ryhmissä vuosina 1996–2005

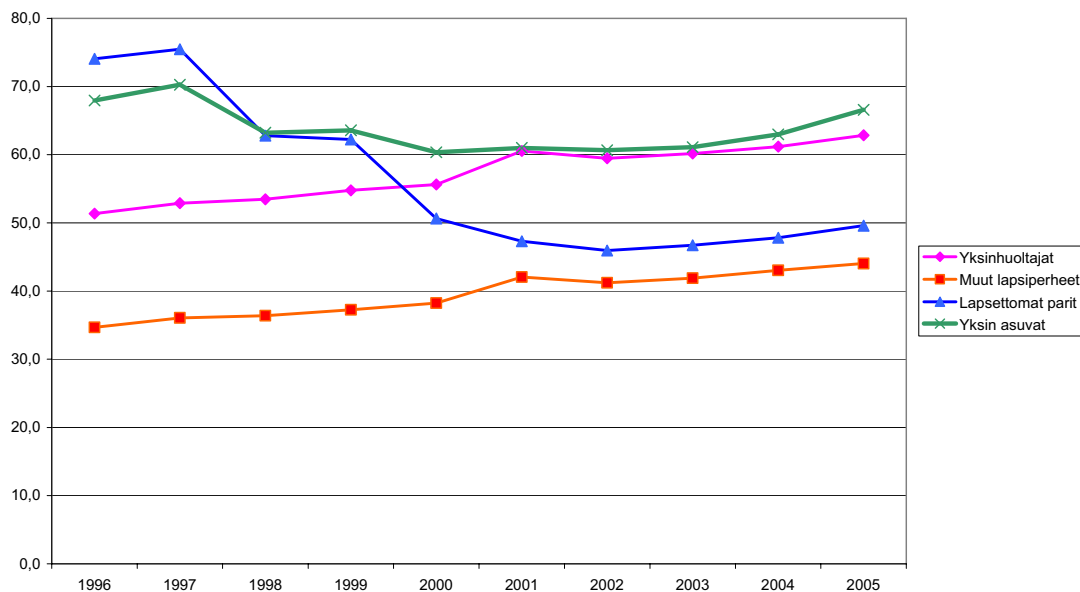

Kuviosta 15 näkyy selvästi, miten vuoden 1998 tukiperusteiden parantamien nosti yksinäisten ja lapsettomien parien tukiosuutta. Vuosina 2000–2001 tapahtunut voimakas lasku lapsettomien parien tukiosuudessa johtuu opiskelijaparien siirtymisestä asumislisäjärjestelmän piiriin. Yksinhuoltajilla ja muilla lapsiperheillä tuen osuus on myös vähän noussut vuoden 1998 tukiperusteiden parantumisen seurauksena sekä edelleen vuoden 2002 enimmäisasumismenojen noston vuoksi. Asumistuen osuus on hieman noussut vuonna 2005, joka ilmeisesti johtuu asumistuessa hyväksyttävien enimmäisasumismenojen korottamisesta vuonna 2005.

Asumistuen vaikuttavuutta on totuttu mittaamaan asumismenojen tulonkäyttö-osuuksilla, joilla tarkoitetaan asumismenojen osuutta ruokakunnan bruttotulosta ilman asumistukea ja asumistuen jälkeen. Asumistuellaan pyritään siihen, että nämä osuudet olisivat tuen jälkeen kohtuulliset ja porrastuisivat siten, että ne olisivat samalla tulotassolla isommalla ruokakunnalla pienemmät kuin pienemmällä ruokakunnalla. Niin ikään ruokakunnan koon ollessa vakio asumismenojen osuuden tulisi olla pienituloisella pienempi kuin suurempituloisella. Asumistukijärjestelmän tavoitteen mukaisesti asumismeno-osuuksien pitäisi säilyä reaalisesti vuosittain samalla tasolla. Tämä edellyttää sitä, että asumistukiperusteiden tulorajoja korotettaisiin vuosittain yleistä kustannustasoa vastaavasti ja hyväksyttävien asumismenojen määrää ainakin asumistuen saajien asumismenojen kehitystä vastaavasti. Näin ei kuitenkaan ole säännöllisesti tehty vuoden 1992 jälkeen. Asumismeno-osuuksia korottamalla tukiperusteita on aktiivisesti tiukennettu vuosina 1993, 1995 ja 1996. Tämän lisäksi tukiperusteet on pidetty lähes ennallaan vuosina 1991–2001 ja vuosina 2003–2004, mikä on merkinnyt tuen passiivista tiukentamista ja reaaliarvon heikentymistä. Erityisesti asumismenojen nousu olisi edellyttänyt niiden huomioon ottamista vuosittain tukiperusteissa.

Oheisessa kuviossa on esitetty tuensaajien asumismeno-osuudet ilman tukea.

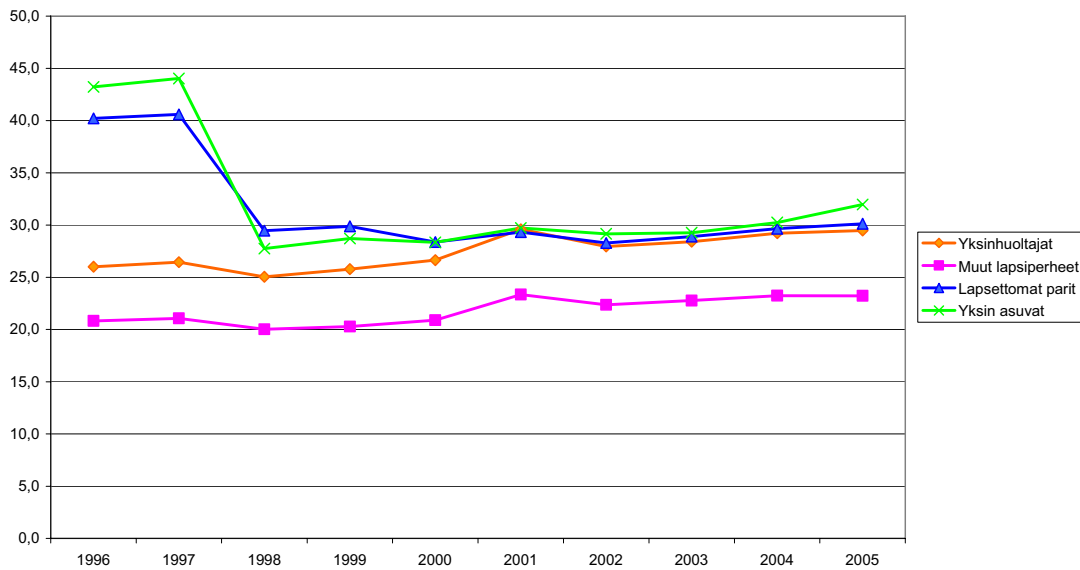
Kuvio 16. Yleisen asumistuen saajien asumismeno-osuudet ennen asumistukea keskimäärin asumistukituloista vuosina 1996–2005 vuoden lopussa eri ryhmissä.

Kuviosta näkyy jälleen, miten vuoden 1998 tukiperusteiden parantaminen on tuonut tuen piiriin hieman aikaisempaa suurempituloisia yksinäisiä ja lapsettomia pareja, joiden asumismeno-osuus on alhaisempi kuin jo tukea aikaisemmin saaneilla. Lapsettomien parien keskimääräinen asumismeno-osuuksien alentuminen jatkuu edelleen vuonna 2000 pienituloisten opiskelijoiden siirtyessä asumislisän piiriin. Lapsiperheillä asumismeno-osuudet ovat hiljalleen kasvaneet ja yksinhuoltajien osuudet ovat ilman tukea lähes yksinäisten tasolla. Tasoeroa jonkin verran korjaa, jos lapsilisät ja elatusapumaksut/elatustuet laskettaisiin mukaan tuloihin. Nämä eivät kuitenkaan kuulu asumistuen tulokäsitteseen eikä tämä ero vaikuta ajalliseen vertailuun.

Miten tuki on sitten vaikuttanut näihin asumismeno-osuuksiin. Sitä arvioidaan seuraavan kuvion perusteella. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kun sekä asumismenojen että tulojen käsitteet poikkeavat siitä, miten asumismeno-osuuksia yleensä kuvataan suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin tulonjakoaineiston tai kotitaloustiedustelun perusteella, ei lukujen tasoa voi suoraan verrata. Nämä asumistukimittarit kuvaavat kuitenkin sitä, miten asumismeno-osuudet ovat kehittyneet tuensaajilla suhteessa asumistukituloihin. Lukuihin ovat vaikuttaneet asumismenojen, tulojen ja tuen kehityksen lisäksi myös tuensaajarakenteen muutokset.

Kuvio 17. Yleisen asumistuen saajien asumismeno-osuudet asumistuen jälkeen keskimäärin asumistukituloista vuosina 1996–2005 vuoden lopussa eri ryhmissä

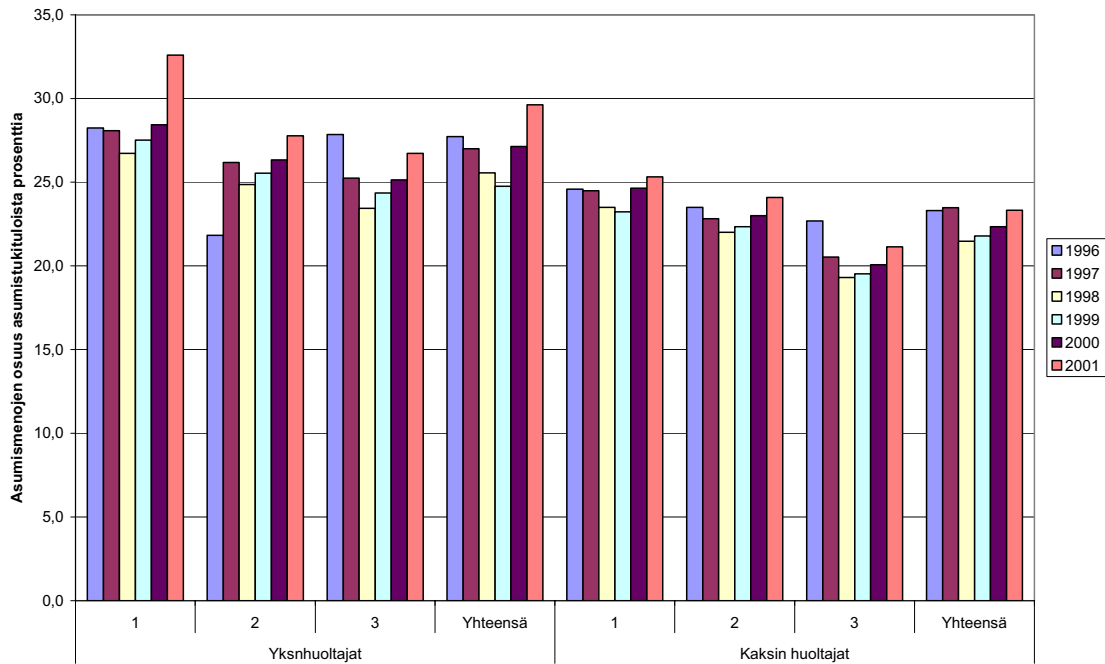
Kuviosta nähdään, että asumistuki on selvästi alentanut asumismeno-osuuksia ryhmästä riippuen 40–60 prosentin tasosta 20–30 prosentin tasolle. Kuitenkin se, että lapsiperheiden asumismeno-osuudet ovat tuen jälkeenkin korkeat, erityisesti yksinhuoltajilla, näkyy tässäkin kuviossa.

Tässä kuviossa näkyy myös erittäin selvästi vuoden 1998 tukiperusteiden parantamisen vaikutus yksinäisten ja lapsettomien pariin tukeen. Kaikissa ryhmissä asumismeno-osuudet ovat kasvaneet, vaikka asumistuen tulisi turvata asumismeno-osuuksien säilyminen ennallaan tai alentaa niitä, kun tulot eivät ole nimellisestikään nousseet. Osa asumismeno-osuuksien kasvusta johtunee siitä, että tukea myönnettäessä huomioon otettavia menoja leikataan entistä useammin. Kuvion perusteella voidaan todeta, että lapsiperheiden ja erityisesti yksinhuoltajien asumismeno-osuudet ovat suhteessa yksinäisiin liian korkealla tasolla. Asumistukituloon eivät sisälly elatustuet eivätkä lapsilisät, joiden huomioon ottaminen vähän parantaisi yksinhuoltajien tilannetta. Näistä luvuista ei voida suoraan päätellä, miten käytettävissä olevat tulot ovat kehittyneet. Asumistuen saajien tulotasolla, joissa tulot valtaosin muodostuvat työttömyyskorvauksesta tai muista tulosiirroista, valtion verotuksen keventymisellä ei liene juurikaan merkitystä.

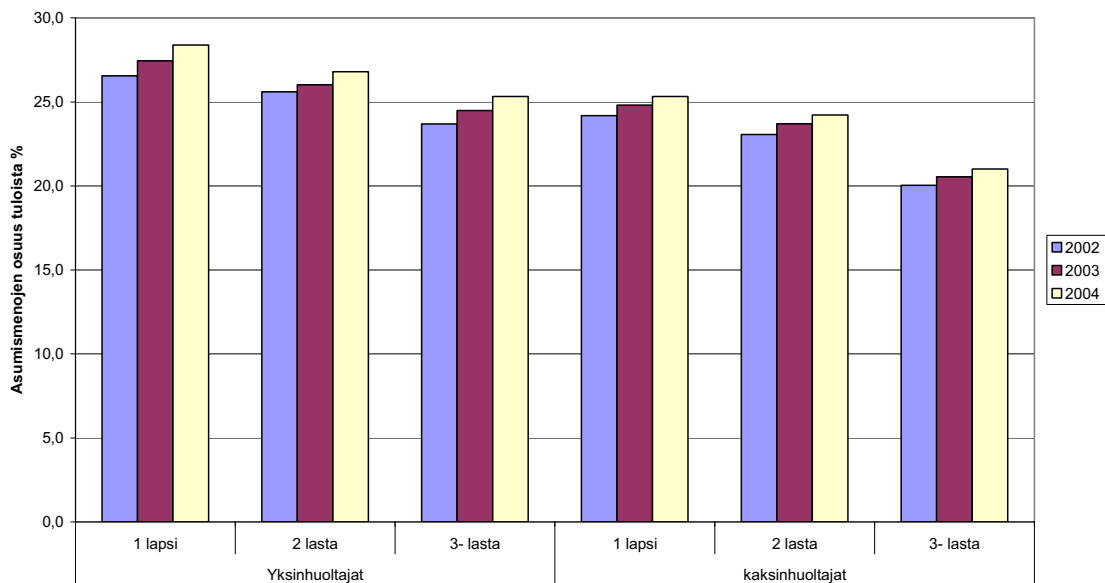
Oheisessa kuviossa on esitetty asumismeno-osuuksien kehitys eri kokoisilla asumistukea saavilla ruokakunnilla lasten lukumäärän mukaan vuosina 1996–2001. Vuoden

1998 tukiperusteiden parantaminen alensi myös lapsiperheiden asumismeno-osuuksia. Sen jälkeen asumismeno-osuudet ovat kasvaneet, yksinhuoltajilla hieman enemmän kuin kahden huoltajan ruokakunnilla

Kuvio 18. Asumismeno-osuudet eri kokoisilla yleistä asumistukea saavilla lapsiperheillä asumistuen jälkeen vuosina 1996–2001

Kuvio 19. Keskimääräiset asumismeno-osuudet tuen jälkeen vuosina 2002–2004 yleistä asumistukea saavilla yhden ja kahden huoltajan lapsiperheillä

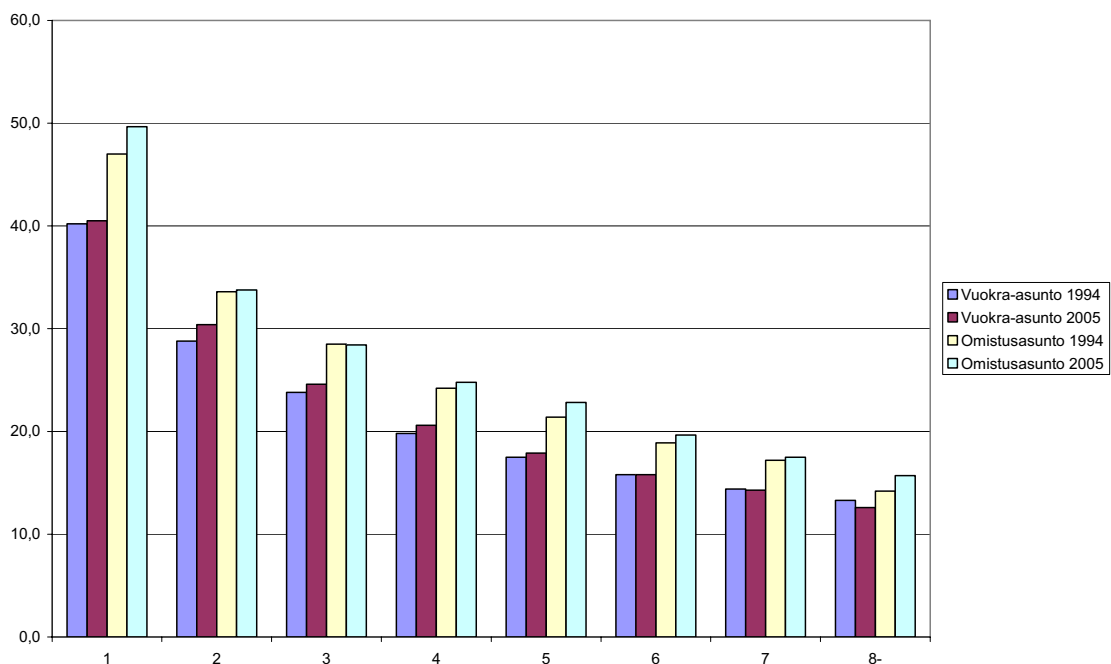
Vuosina 2002–2004, jolloin tukiperusteisiin ei ole tehty muutoksia, asumismeno-osuudet tuen jälkeen ovat kaikilla lapsiperheillä kasvaneet kuten kuviosta 19 näkyy.

Tulotasossa ei ole tapahtunut suurta muutosta, nimellisesti asumistukitulot ovat kasvaneet vuodesta 2002 vuoteen 2004 yksinhuoltajilla 2,5 prosenttia ja kaksinhuoltajilla 1,1 prosenttia. Samanaikaisesti asumismenot ovat nousseet sekä yksinhuoltajilla että kaksinhuoltajilla vajaa 6 prosenttia ja asumistuki yksinhuoltajilla 3,6 prosenttia ja kaksinhuoltajilla 5,6 prosenttia. Asumistuen jälkeen jäävä asumismenojen omavastuu on kasvanut yksinhuoltajilla 8,5 prosenttia ja kaksinhuoltajilla 6,1 prosenttia. Asumistuen pitäisi periaatteessa toimia siten, että jos tulotasossa ei tapahdu muutosta, asumismenojen osuus tuloista säilyisi ennallaan vuokrien noustessa yleistä vuokratason nousua vastaavasti. Nyt asumiseen on mennyt yhä kasvava osuus tuloista. Vaikka tarkastelu on tehty tässä asumistukituloilla, ei tilanne juuri muutu käytettävissä olevilla tuloillakaan, koska lapsilisiä ja elatusmaksuja ei ole korotettu ja pienituloiset eivät ole juuri hyötynneet veron kevennyksistä. Vuokra-asunnoissa asuvat lapsiperheet joutuvat maksamaan yhä suuremman osuuden tuloistaan asumismenoihin.

2.5 Asumistuen saajien asumistason kehittyminen

Oheisesta kuviosta nähdään, että asumistuen saajien keskipinta-ala on kasvanut vuokra-asunnoissa $1,8 \text{ m}^2$ ja omistusasunnoissa $3,1 \text{ m}^2$. Kun ruokakunnan koko vakioidaan, havaitaan, että vuokra-asunnoissa pinta-ala ei ole juuri kasvanut lukuun ottamatta kahden hengen ruokakuntaa, jossa kasvu on ollut $1,6 \text{ m}^2$. Tämänkin selittää suurelta osin se, että vuonna 2003 valtaosa kahden hengen ruokakunnista on yksinhuoltajia, kun vuonna 1994 ne olivat opiskelijoita. Myös omistusasunnoissa asuvilla kasvu on ollut alle 1 m^2 paitsi yksinäisillä, joilla se on $3,4 \text{ m}^2$. Kaikkiaan keskipinta-ala on henkeä kohden on omistusasunnoissa ruokakunnan koko vakioiden hieman suurempi kuin vuokra-asunnoissa asuvilla

Kuvio 20. Yleistä asumistukea saavien asunnon keskipinta-alat neliometriä henkeä kohden ruokakunnan koon mukaan vuosina 1994 ja 2005

3 Vuoden 1998 tukiperusteiden uudistaminen

Viime vuosikymmenellä tehdyt asumistuen perusteiden tiukentamiset vaikuttivat omalta osaltaan siihen, että toimeentulotuen tarve asumismenoihin kasvoi. Vaikka asumismeno-osuuksien nostaminen pienensi asumistukea erityisesti asumistuen saajien tuloasteikon yläpäässä, niin tukiperusteita jouduttiin tiukentamaan myös toimeentulotukeen oikeuttavalla tulotasolla. Erityisesti työttömien yksinäisten määrä kasvoi sekä asumistuen saajina että toimeentulotuen piirissä. Yhä suuremmaksi ongelmaksi koettiin myös se, että työllisyystilanteen parantuessakin työhön menoon kannustava ns. kynnyspalkka oli muodostunut huomattavan korkeaksi.

Työhön menon kannustavuuden ja asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovituksen parantamiseksi asumistukea esitettiin kehitettäväksi ns. Kannustinloukkutyöryhmän esitysten perusteella. Alkuperäisenä lähtökohtana tässä oli, että yksinäisten täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavia rajoja nostettaisiin 500 markalla ja lapsiperheiden rajat nostettaisiin vuoden 1995 asumistukiperusteiden mukaisiksi. Uudistuksen asumistukimenoja lisäävä vaikutus oli vuositasolla 485 milj. markkaa. Uudistus oli toteutettavissa tarkoitukseen varatulla 400 milj. markalla, kun lapsiperheiden tukiperusteita samalla tiukennettiin kustannusvaikutukseltaan 85 milj. markalla. Tarvittava asumistuen säästö toteutettiin nostamalla lapsiperheiden tuen perusteena olevia asumismeno-osuuksia 2 %-yksiköllä. Lapsiperheiden perusteiden tiukentaminen vastasi uudistuksen yhteydessä esitettyä tavoitetta, jonka mukaisesti asumistuen perhepoliittista painotusta haluttiin vähentää. Asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitusta koskevissa myöhemmissä esityksissä ja laskelmissa tämä lapsiperheiden tuen perusteiden 85 milj. euron suuruinen tiukentaminen oli aina mukana toisin kuin valtiovarainministeriön uudistuksen vaikutuksia koskevassa raportissa on kerrottu (Reino Niinivaara: Kannustinloukkutyöryhmän ehdotusten toteutumisen arviointia, Valtiovarainministeriön selvityksi 4/99). Keinona tosin käytettiin asumismeno-osuuksien nostoa 3–8 henkisillä perheillä.

Asumistukea koskevan uudistuksen tekninen ratkaisu oli se, että täysimääräiseen tukeen oikeuttavia rajoja nostettiin vuoden 1997 perusteiden tasoon nähden. Tällöin perusomavastuuosuudet olivat yhden ja kahden hengen ruokakunnilla tuloasteikon nostamisen mukaista korkeammalla tulotasolla täsmälleen samat kuin vuoden 1997 perusteissa. Lapsiperheillä perusomavastuuosuuksia voitiin alentaa uuden täysimääräisen tuen yläpuolella vain vähän. Tavoitteena oli, että ratkaisun myötä työhön menon kynnys alenisi ja pelkästään asumismenoihin tarvittavan toimeentulotuen tarve useimmissa tapauksissa poistuisi tai ainakin vähenisi huomattavasti. Ehdotettu ratkaisu oli tarkoitus toteuttaa siten, että asumistuen tuloprogressio ei kasvaisi.

Vuoden 1997 tukiperusteissa täysimääräistä tukea saavillakin oli vielä 100 markan suuruinen perusomavastuuosuus. Tämä oli tarpeen poistaa, koska muutoin siitä olisi muodostunut pieni toimeentulotuella katettava asumismenojen osa. Alkuperäisenä lähtökohtana oli, että täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavien rajojen tarkistamisen lisäksi kaikkia perusomavastuuosuuksia pienennettäisiin 100 markalla. Tästä ei kuitenkaan pystytty kustannussyistä pitämään kiinni uudistuksen loppuun saakka. Perusomavastuuosuus poistettiin lapsiperheillä vain täysimääräisen tuen tuloalueelta ja sen yläpuolella perusomavastuuosuuksia annettiin vain vähän. Tämä osaltaan lisäsi tuloprogressiota.

Asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitusuudistus toteutettiin vuonna 1998 toimeentulotukilain säästämiseen liittyvässä valmistelussa, jota tehtiin selvitysmies Arajärven esityksen pohjalta. Tässä uudistuksessa tekninen ratkaisu oli täysin sama kuin edellä mainitussa Kannustinloukkuryhmän esityksessä. Erona oli se, että yhteensovituksen parantamiseen oli käytettävissä rahaa 200 milj. markkaa enemmän. Tämä määräraha kohdennettiin siten, että se mahdollisimman paljon vähentäisi toimeentulotuen tarvetta. Tämä toteutui parhaiten parantamalla yksinäisruokakuntien perusteita. Lähtökohdaksi asetettiin, että täysimääräiseen tukeen oikeuttavia rajoja nostettaisiin niin, että yksinäinen työmarkkinatukea saava saisi kaikissa kuntaryhmissä täysimääräistä asumistukea. Tämä edellytti Yksin asuvan täysimääräiseen tukeen oikeuttavan rajan nostamista 1 400 markalla eli 900 markkaa enemmän kuin loukkuryhmän esityksessä oli ehdotettu. Kahden hengen rajoja nostettiin samalla määrällä, jotta yhden ja kahden hengen ruokakuntien perusteet säilyisivät samassa suhteessa keskenään. Lapsiperheiden täysimääräisen tuen rajoja jouduttiin nostamaan loukkutyöryhmän esityksestä (vuoden 1995 perusteiden taso) 100 markalla, jotta turvattiin se, että kenenkään tuki ei uudistuksen seurauksena alenisi.

Taulukko 4. Täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavat tulorajat v. 1997 ja 1998 sekä tulorajan muutos

Täysimääräiseen tukeen oikeuttavat tulorajat mk/kk (brutto) 1997 ja 1998 ja tulorajan korotus vuodesta 1997

Ruokakunnan koko	Tuloraja 1997			Tuloraja 1998			Tulorajakorotus 1998			
	I kr	II kr	111 kr	I kr	II kr	111 kr	I kr	II kr	111 kr	
1	1500	1300	1200	2900	2700	2600	1400	1400	1400	
2	1900	1700	1600	3300	3100	3000	1400	1400	1400	
3	3400	3000	2700	4200	3800	3500	800	800	800	
4	4200	3700	3300	5000	4600	4100	800	900	800	
5	5100	4500	4000	6100	5500	4900	1000	1000	900	
6	5900	5300	4700	7200	6500	5800	1300	1200	1100	
7	6800	6000	5300	8300	7500	6700	1500	1500	1400	
8	7500	6700	5900	9200	8300	7400	1700	1600	1500	

Uudistuksen tuloksena yhden ja kahden henkilön ruokakuntien perusteet lievenivät koko tuloasteikolla alkuperäisen tavoitteen mukaisesti. Sen sijaan lapsiperheillä asumismeno-osuuksia jouduttiin vuonna 1998 kustannussyistä korottamaan täysimääräisen tuen yläpuolella niin, että lopulta tavoitteena oli vain, että kenenkään tuki ei pienenesi. Tämän vuoksi lapsiperheiden tuet nousivat kauttaaltaan vain vähän ja tuloprogressio jyrkentyi alkuperäisen tavoitteen vastaisesti.

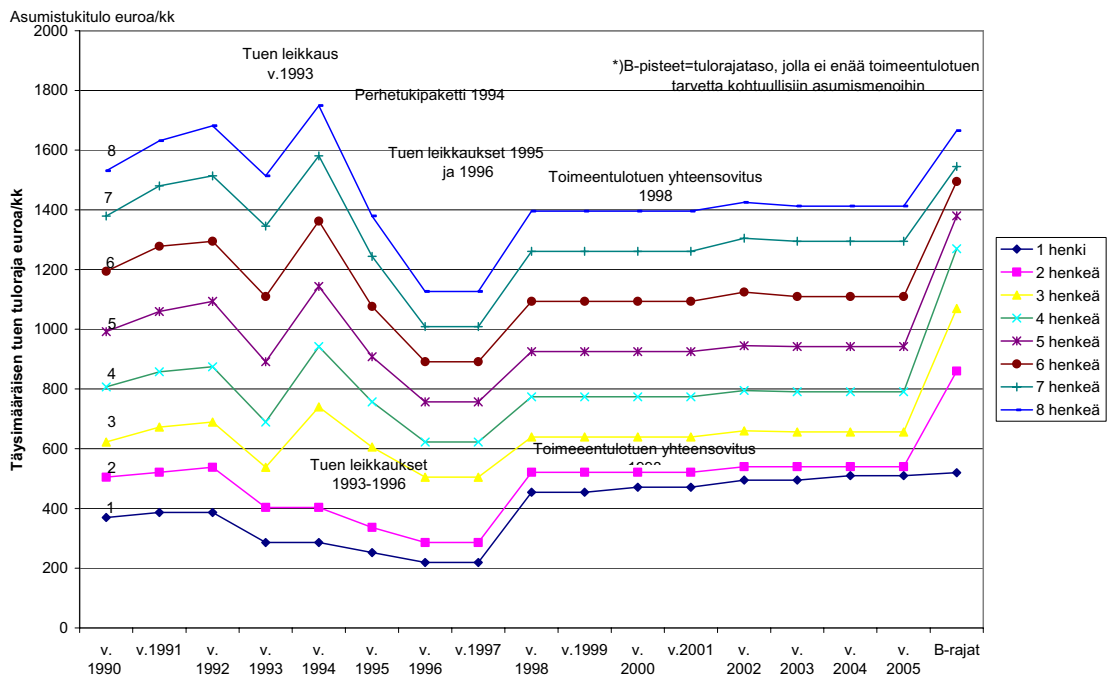
4 Asumistukiperusteiden kehitys

Asumistuen perusteita on tarkistettu vuosittain tulojen ja asumismenojen muutosta vastaavasti tuen reaaliarvon säilyttämiseksi. 1980-luvun alkupuolelle saakka asumistuen tulo-rajaja tarkistettiin ansiotasokehitystä vastaavasti ja sen jälkeen kuluttajahintojen muutoksen mukaisesti, jolloin tulojen reaalinousu leikkaa automaattisesti asumistuen määrää. Asumistuen perusteisiin ei ole tehty vuosittain tulotarkistusta vuoden 1992 jälkeen. Asumistuen perusteena olevien asumismeno-osuuksien määrittelyssä sovellettuja asumismenoja ns. perustevuokria, on tarkistettu vuokrien korotusyleisohjeiden ja tasoyleisohjeiden mukaisesti vuokrasääntelyn purkamiseen asti. Sen jälkeen niitä on tarkistettu asumistuen saajien vuokrakehitystä vastaavasti aina vuoteen 1996 asti. Tämän jälkeen ne on pidetty ennallaan.

Tuen myöntämisessä sovellettavat enimmäisasumismenot eli ns. normivuokrat tarkistettiin säännöllisesti asumistuen saajien vuokrakehitystä vastaavasti vuoteen 1998 asti. Tosin vuosina 1995 ja 1996 tehtyjen säästötoimenpiteiden yhteydessä niiden tasoa leikattiin. Vuosina 1999–2001 näitä normeja ei tarkistettu lainkaan. Vuonna 2002 normeihin tehtiin osana ns. hallituksen köyhyyspakettia 4 markan tasokorotus. Tämän lisäksi enimmäistaulukkoa korjattiin rakenteellisesti niin, että asunnon ikäluokkia vähennettiin kuudesta kolmeen ja pienimmille asunnoille vahvistettiin kaksi uutta enimmäisvuokraluokkaa. Lisäksi Helsingille vahvistettiin omat, muuta pääkaupunkiseutua korkeammat arvot. Vuosina 2003 ja 2004 enimmäisasumismenot pidettiin ennallaan. Vuoden 2005 alusta niitä nostettiin vuonna 2004 tapahtuneen tuensaajien vuokrakehityksen mukaisesti 0,23 euroa neliöltä kuukaudessa. Myös vuoden 2006 tukiperusteissa enimmäisasumismenoja korotettiin tuensaajien vuokrakehitystä vastaavasti 25 sentillä neliöltä.

Tukiperusteiden ennallaan pitäminen on omalta osaltaan nostanut asumismeno-osuuksia ilman, että siitä olisi erikseen päätetty. Oheisissa kuvioissa on esitetty täysimääräiseen ja pienimpään asumistukeen oikeuttavat tulorajat vuosina 1990–2005 toisessa kuntaryhmässä. Viimeisenä kuviossa on esitetty ns. B-rajat. Ne tarkoittavat sitä tulotasoa, jolle asumistuen tulisi ulottua täysimääräisenä, jotta asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitus toimisi asumistuen enimmäisvuokrilla. Vuosina 1990–1994 toiseen kuntaryhmään kuuluivat pääkaupunkiseudun kunnat lukuun ottamatta Helsinkiä ja vuodesta 1995 lähtien suuret kaupungit ja eräät niiden ympäristökunnat.

Kuvio 21. Täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavat tulorajat 1990–2005 sekä toimeentulotuen tason edellyttämä täysimääräisen tuen yläraja v. 2005 (ns. B-piste)

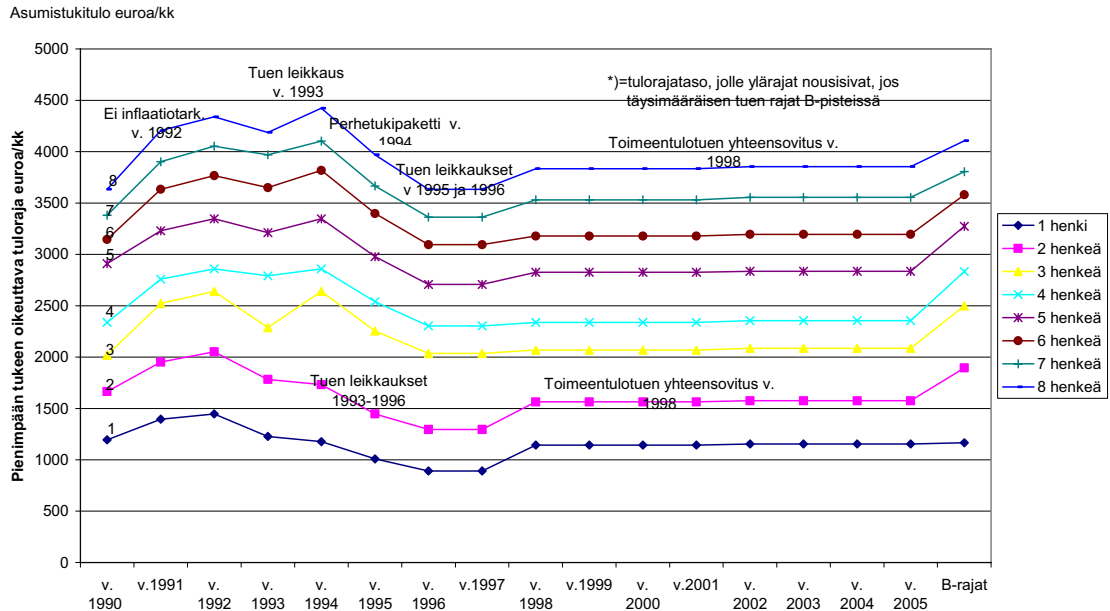

Kuvioista voidaan havaita, että täysimääräiseen tukeen oikeuttavat tulorajat ovat nimellisestikin selvästi alhaisemmat kuin vuosikymmenen alussa lukuun ottamatta yhden henkilön ruokakuntia. Täysimääräisen tuen rajan nousu ja perusomavastuu -osuuden kasvu toimeentulotukeen oikeuttavalla tulotasolla ovat aiheuttaneet lisääntyvää asumismenoihin annettavan toimeentulotuen tarvetta vuodesta 1993 lähtien. Lapsiperheillä täysimääräiseen tukeen oikeuttavia tulorajoja ei ole saatu korjattua sille tasolle, jolle ne asetettiin vuonna 1994 ns. perhetukipaketin yhteydessä. Tuolloin verotuksesta poistettiin lapsista tehtävät vähennykset ja siitä aiheutuva tulon vähentymistä kompensoitiin asumistuen korottamisella. Tarkoitukseen varattiin 370 milj. markkaa, joka rahoitettiin ylimääräisellä sairausvakuutusmaksun korottamisella. Kun lapsiperheiden tuen tason säilyttämiseen ei ollut varattu erillistä määrärahaa tulevina vuosina, tukiperusteita jouduttiin uudelleen tiukentamaan työttömien asumistuen saajien tuen rahoittamiseksi vuosina 1995 ja 1996.

Seuraavassa kuviossa on esitetty pienimpään asumistukeen oikeuttavat tulorajat vuosina 1990–2005. Nämä rajat ovat kaikilla ruokakunnilla alhaisemmalla tasolla kuin vuosikymmenen alussa. Lapsiperheiden tuki loppuu runsaat 300 euroa kuukaudessa alhaisemmalla tulotasolla kuin viime vuosikymmenen alussa ja noin 500 euroa kuukaudessa alhaisemmalla tulotasolla kuin mihin pienimpään tukeen oikeuttavat tuloraja asetettiin ns. perhetukipaketin yhteydessä vuoden 1994 tukiperusteissa. Kuvioon on myös laskettu uudet pienimmän tuen rajat, jos täysimääräinen tuki nostettaisiin ns. B-rajojen tasolle. Asumistuen toiminta-alue on tuloasteikolla supistunut sen vuoksi, että tukiperusteiden tiukentaminen on pitkälle tapahtunut nostamalla tuen perusteena olevia asumismenon osuuksia. Tällöin tuen piiristä on pudonnut pois suurempituloisia asumistuen saajia ja tuloprogresio on tiukentunut. Samanaikaisesti tuensaajien vuokrat ovat nousseet, joten tulorajojen suhteellinen tiukentuminen on merkittävästi suurempikin kuin mitä nyt tässä

osoitettu euromääräisten tulorajojen nimellistarkastelu osoittaa. Oikeampi kuva saataisiinkin, jos tukiperusteiden muutoksia kuvattaisiin asumismeno-osuuksilla, joissa otettaisiin huomioon inflaatiokehitys ja asumismenojen nousu.

Kuvio 22. Pienimpään asumistukeen oikeuttavat tulorajat vv. 1990–2005 ja toimeentulotuen tulotasoa vastaava asumistuen yläraja (ns. B-piste) II kuntaryhmässä ruokakunnan koon mukaan.

5 Asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitus

Asumistuen omavastuuosuuksien määrittelyn lähtökohtana ovat kohtuulliset asumismeno-osuudet. Näiden suuruutta määriteltäessä otetaan huomioon ruokakunnan koko ja tulotaso. Asumismenojen vaikutus tulee otetuksi huomioon ns. perustevuokrissa, jotka vaihtelevat alueittain. Asumismenojen osuuden tuloista tulisi olla samankokoisella ruokakunnalla pienempituloisella pienempi kuin suurempituloisella. Vastaavasti samalla tulotasolla suuremmalla ruokakunnalla asumismenojen osuuden tuloista tulee olla pienempi kuin pienemmällä ruokakunnalla. Asumismeno-osuuksien suuruutta määriteltäessä otetaan huomioon ruokakunnan asumismenojen ohella myös muu välttämättömyyskulutus. Näin sen vuoksi, että muun kulutuksen osuus ei estäisi kohtuullisen asumistason saavuttamista tai ylläpitämistä ruokakunnan koon kasvaessa. Asumismeno-osuuksiin perustuvaa määrittelyä sovelletaan useiden maiden asumistukijärjestelmissä. Sitä on käytetty myös muissa asumisen tukijärjestelmissä kuten esimerkiksi aravatulorajojen laskennassa.

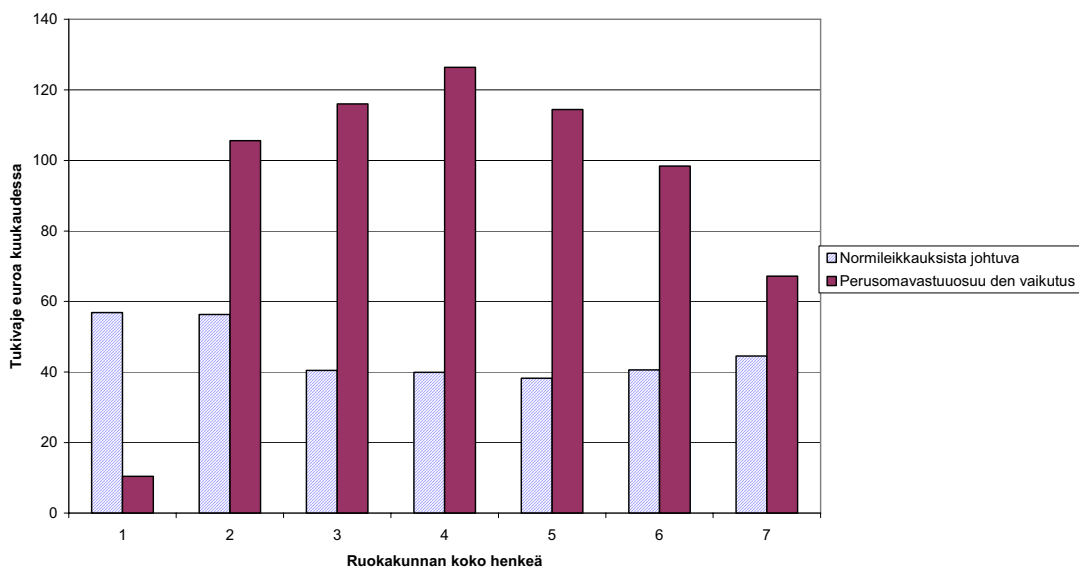
Täysimääräisen asumistuen tason määrittelyn pitäisi tapahtua suhteessa toimeentulotuen normitukseen. Lähtökohtana on, että täysimääräisen asumistuen ja toimeentulotuen perusosan tulotasot vastaavat toisiaan. (Asumistukikomitean mietintö KM 1974:125 ja Asumistukitoimikunnan mietintö KM 1995:1). Asumistuen tulisi kattaa asumisesta aiheutuvat menot niin, että ainoastaan asumiseen tukea tarvitsevilla perheillä ja yksinäisillä ei olisi pysyvää toimeentulotuen tarvetta.

Tukien yhteensovitus ei kuitenkaan toimi nykyisellään. Toisaalta sen vuoksi, että asumistuessa hyväksyttävät ns. kohtuulliset asumismenot poikkeavat niin paljon tuensaajien todellisista menoista, että tuen tarvetta joudutaan täydentämään toimeentulotuella. Toisaalta toimeentulotuen tarvetta syntyy myös siitä, että asumistuen tuloista riippuva omavastuu (perusomavastuuosuus) alkaa kasvaa jo toimeentulotukeen oikeuttavalla tulotasolla, erityisesti lapsiperheillä.

Toimeentulotuen tarvetta syntyy paitsi liian alhaisella tulotasolla olevasta perusomavastuuosuudesta niin myös sen vuoksi, että asumistuen neliövuokra- ja pinta-alaleikkurit rajaavat tukea, jota joudutaan yksittäistapauksissa kompensoimaan toimeentulotuella. Viime aikoina tuensaajien todelliset asumismenot ja asunnon pinta-ala ovat yhä useammin ylittäneet asumistuessa hyväksyttävät normit.

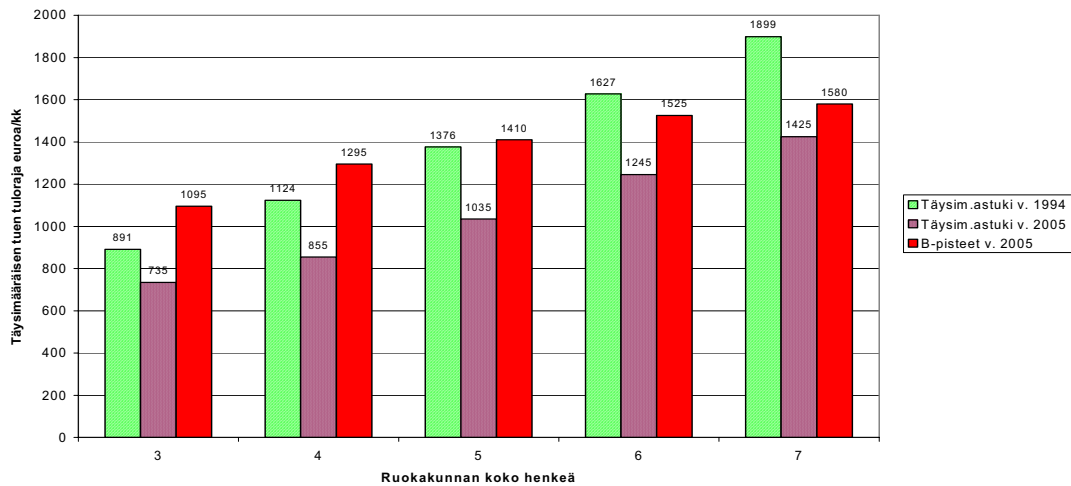
Kuviossa 23 on esitetty III kuntaryhmässä (suuret kaupungit) asumistuen enimmäisvuokra- ja pinta-alanormeista johtuva keskimääräinen asumistuen vajaus verrattuna siihen, että asumismenot hyväksyttäisiin sellaisenaan asumistuen perusteeksi. Tämä vajaus on suurimmillaan pienillä ruokakunnilla lähinnä sen vuoksi, että molemmat normit leikkaavat. Tätä vajausta joudutaan usein paikkaamaan toimeentulotuella. Toisaalta kuviossa esitetty vuoden 2005 toimeentulotukea vastaavalla tulotasolla oleva asumistuen omavastuu verrattuna siihen, että asumistuki myönnettäisiin täysimääräisenä. Kuvioista voidaan havaita, että erityisesti lapsiperheillä on asumistuen tuloista riippuvan omavastuun aiheuttamaa toimeentulotuen tarvetta

Kuvio 23. Asumistuen neliövuokra- ja pinta-alanormeista johtuva keskimääräinen ja toimeentulotuen tulotasolla olevasta omavastuusta johtuva asumistukivaje euroa kuukaudessa III kuntaryhmässä v. 2005

Seuraavassa kuviossa on esitetty lapsiperheiden täyteen asumistukeen oikeuttavat tulorajat perhetukipaketissa vahvistetulla tasolla vuonna 1994, vuonna 2005 voimassa olevat rajat ja ne tulotasot, joille asumistuen tulisi ulottua asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovituksen toteutumiseksi.

Kuvio 24. Täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavat tulorajat (nimellisinä) v. 1994 ja v. 2005 sekä toimeentulotuen tason edellyttämät tulorajat v. 2005 (ns. B-pisteet) I kuntaryhmässä.

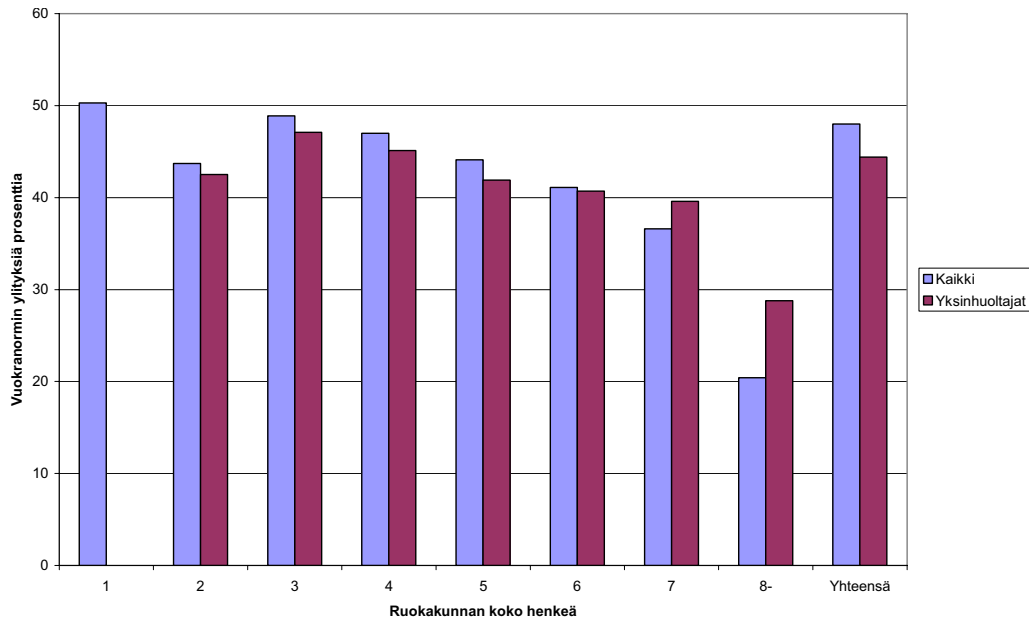

Täysimääräisen tuen tasot on laskettu VATT:ssa ja niiden määrittelyssä on käytetty asumistuessa hyväksyttäviä enimmäisvuokria. Tulorajojen määrittelyssä on otettu myös lapsilisät huomioon. Näissä yhteensovitusrajoissa on oletettu toimeentulotuessa 7 prosentin asumismenojen omavastuu. Kun tämä omavastuu poistetaan 1.9.2006 lukien yhteensovitustaso nousee lapsiperheillä ruokakunnan koosta ja kuntaryhmästä riippuen 55-130 euroa kuukaudessa.

6 Asumistuen pinta-ala ja vuokranormien ylitykset

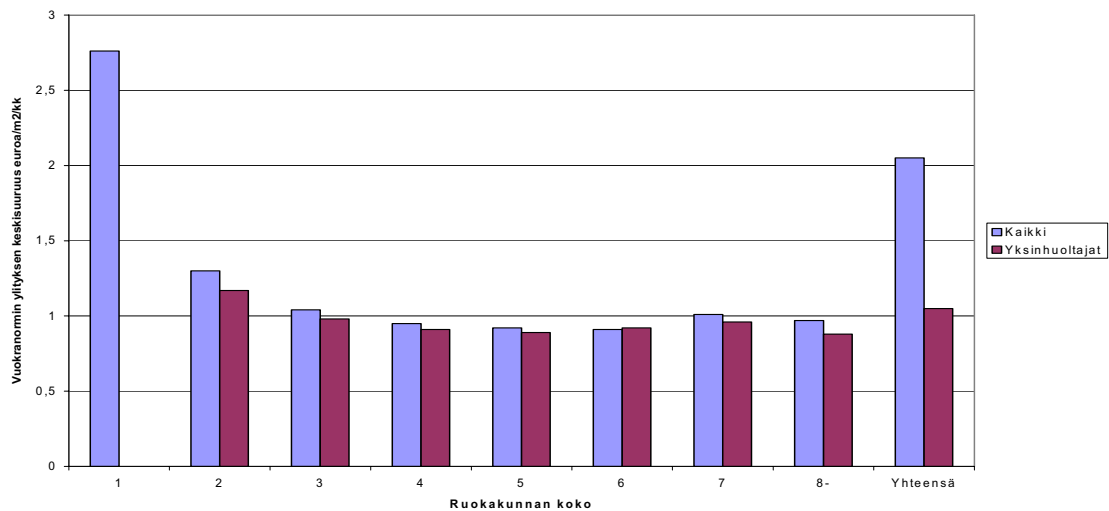
Asumistuen neliövuokranormi ylittyy noin puolella tuensaajista. Normit rajaavat todelliset asumismenot yhtä hyvin yksinhuoltajilla kuin muillakin lapsiperheillä.

Kuvio 25. Enimmäisvuokranormin ylitykset ruokakunnan koon mukaan v. 2005, kaikki ruokakunnat ja yksinhuoltajat

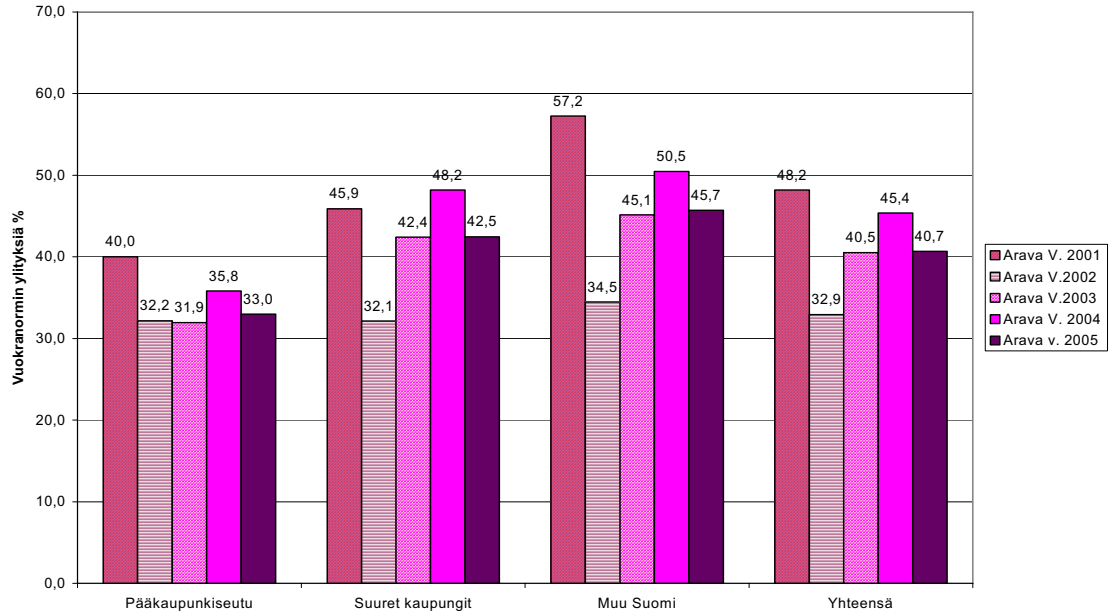
Enimmäisvuokranormin ylityksiä on eniten pienillä ruokakunnilla ja samoin ylityksen keskimääräinen suuruus neliötä kohden on korkein yhden henkilön ruokakunnilla. Erittäin vapaarahoitteisissa asunnoissa asuvilla ylitysten osuus ja keskimääräinen suuruus vaihtelee alueittain.

Kuvio 26. Vuokranormin ylitysten suuruus keskimäärin €/m²/kk eri kokoisilla ruokakunnilla vuonna 2005.

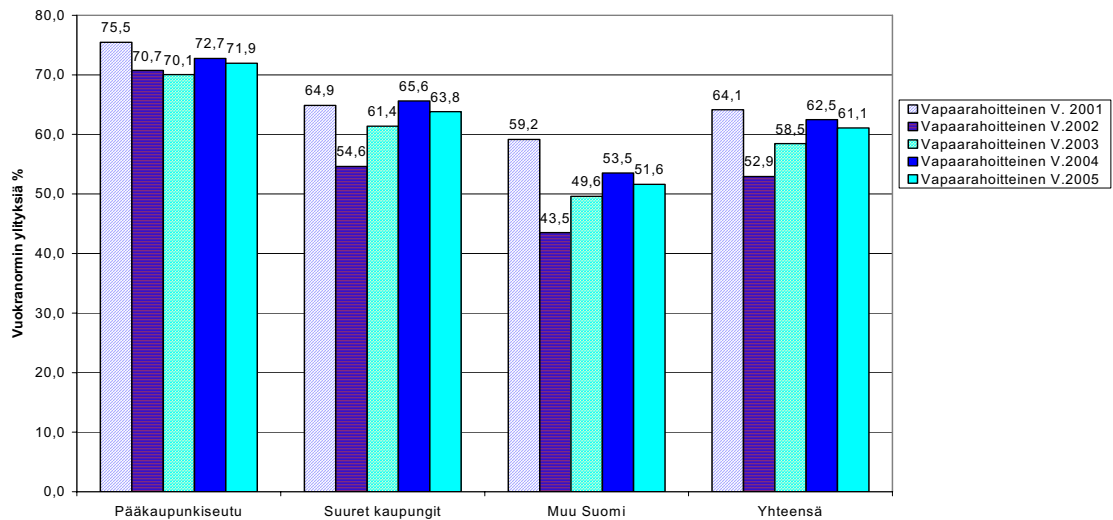

Neliövuokranormin ylitykset ovat vapaarahoitteisessa asunnossa asuvilla yleisempiä kuin arava-asunnoissa ja ylitysten osuus vaihtelee myös kuntaryhmän mukaan kuten oheiset kuviot osoittavat.

Kuvio 27. Asumistuen neliövuokranormin ylittäneiden tapausten osuus prosenttia tuensaajista aravavuokra-asunnossa asuvilla tuensaajilla vuosina 2001–2005 eri kuntaryhmissä.

Kuvio 28. Asumistuen neliövuokranormin ylittäneiden tapausten osuus prosenttia tuensaajista vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa asuvilla tuensaajilla vuosina 2001–2005 eri kuntaryhmissä

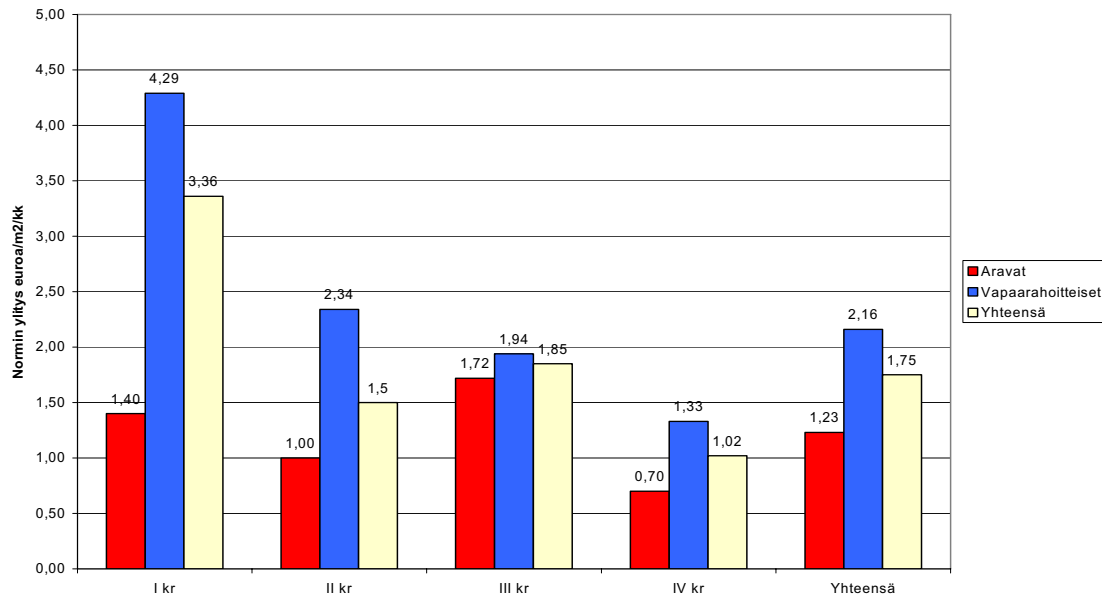

Kuvioista 27 ja 28 voidaan nähdä, että vuonna 2002 toteutetulla enimmäisvuokranormien tasokorotuksella saatiin normin ylitysten osuutta alennettua. Tämän jälkeen, kun normivuokrat pidettiin ennallaan, ylitysten osuus nousi vuosina 2003 ja 2004. Vuonna 2005 tehtiin normeihin tuensaajien asumismenojen nousua vastaava korotus. Sekin riitti kääntämään normin ylitysten osuuden alenevaan suuntaan.

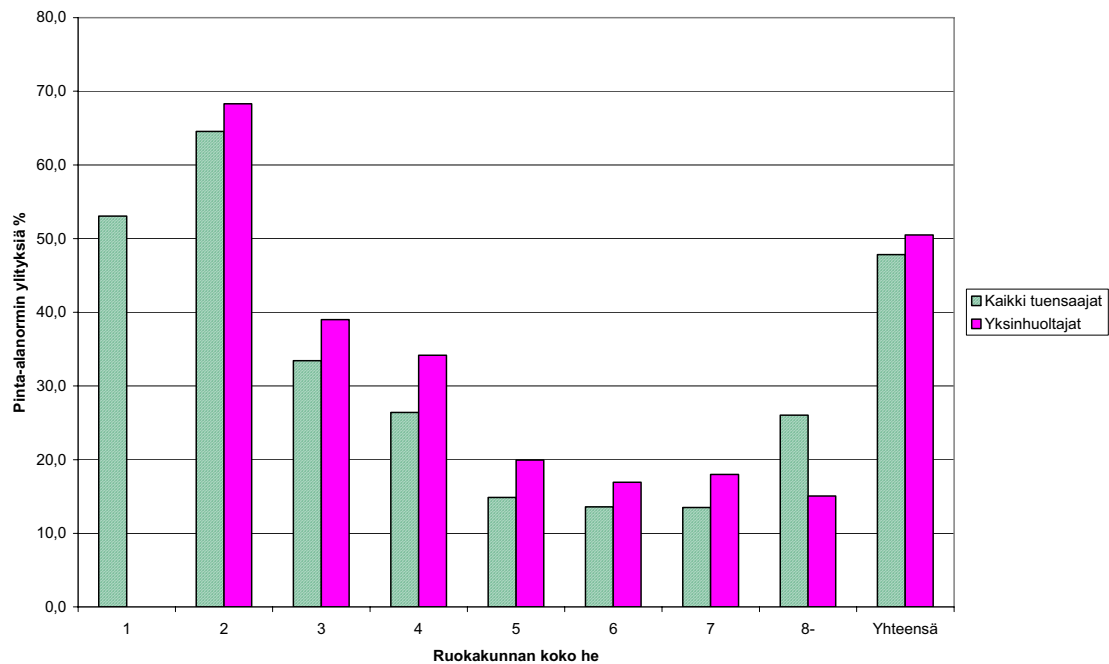
Vuokranormin ylityksiä on huomattavan paljon myös aravavuokra-asunnoissa. Ylityksen keskimääräinen suuruus oli vuonna 2005 arava-asunnoissa 1,23 euroa/m²/kk ja vapaarahoitteisissa asunnoissa 2,16 euroa. Suurimmillaan ylitys oli Helsingin vapaarahoitteisissa asunnoissa.

Kuvio 29. Asumistuen vuokranormin keskimääräinen ylitys euroa/ m²/kk arava- ja vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa asuvilla tuensaajilla joulukuussa 2005

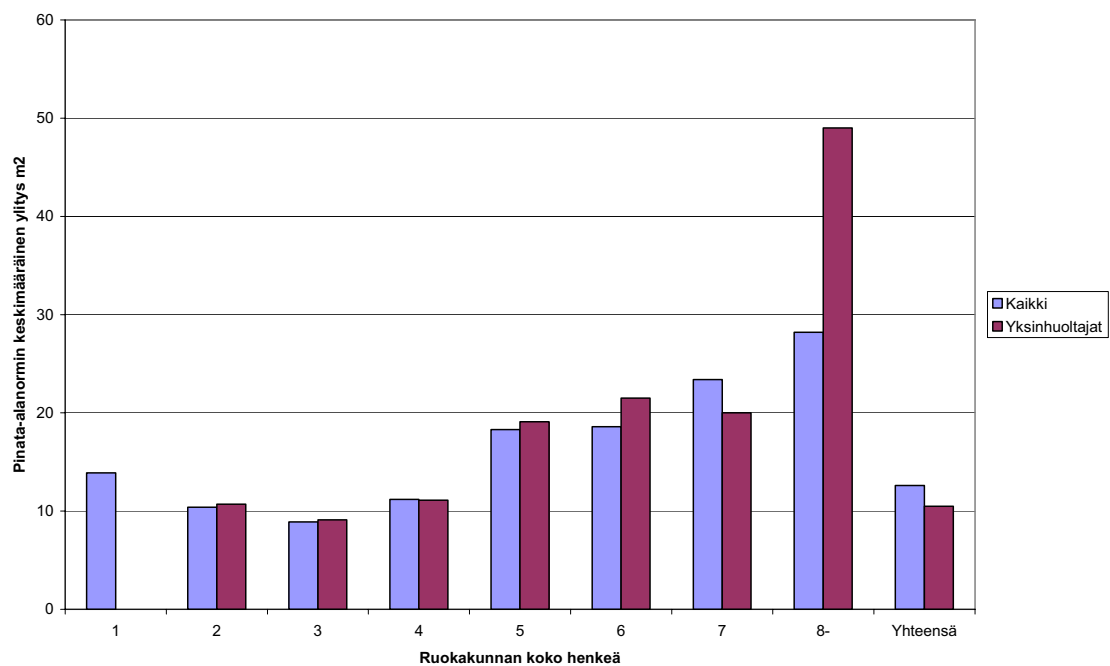
Myös pinta-alanormin ylitykset ovat tavallisimpia yhden henkilön ruokakunnilla. Kahden henkilön ruokakunnista on valtaosa yksinhuoltajia ja asunto jää usein liian isoksi normeihin verrattuna, kun toinen puoliso jää pois ruokakunnasta avioeron tai kuoleman vuoksi. Nykyinen asumistuen normisto vaikuttaa heti, kun ruokakunnan koko muuttuu. Ennen vuotta 1975 voimassa olleen lapsiperheiden asumistukilain mukaan yksinhuoltaja sai asua väljemmässä asunnossa kaksi vuotta perheen hajoamisen jälkeen. Isoimmat ruokakunnat asuvat omistusasunnoissa, joissa aravavuokra-asuntojen keskipinta-alaan perustuvat (ja siitäkin leikatut) pinta-alanormit eivät toimi.

Kuvio 30. Asumistuen saajien pinta-alanormin ylittävien tapausten osuus tuensaajista vuonna 2005 ruokakunnan koon mukaan, erikseen yksinhuoltajaruokakunnat

Kuviosta havaitaan, että pinta-alanormin ylityksiä on eniten yhden lapsen yksinhuoltajaruokakunnilla ja yksinäisillä tuensaajilla. Seuraavassa kuviossa on vielä esitetty pinta-alanormin keskiarvo ruokakunnan koon mukaan.

Kuvio 31. Pinta-alanormin keskimääräinen ylitys tuensaajilla joulukuussa 2005

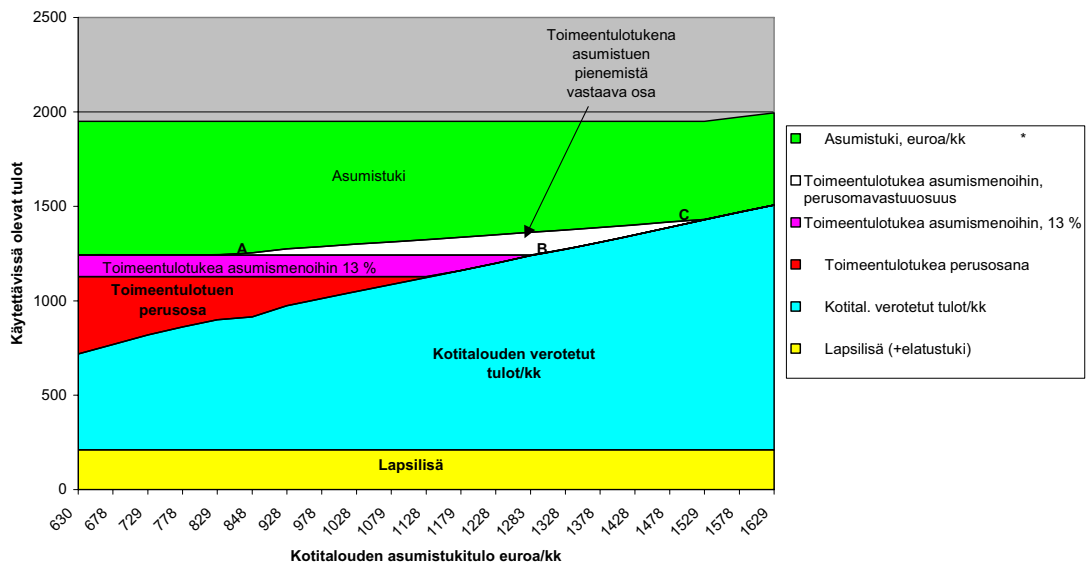
Kokonaisuudessaan asumistuen enimmäisvuokra- ja pinta-alanormeilla leikataan asumistukimenoja yli 100 milj. eurolla ja keskimääräinen tuki olisi ilman näitä normeja noin 50 euroa suurempi kuukaudessa. Asumistuen enimmäisasumismeno- ja pinta-alanormit ovat ongelma, kun sopivan hintaisia ja kokoisia asuntoja ei ole kasvupaikkakunnilla saatavissa. Tämä on aiheuttanut sen, että toimeentulotukea myönnettäessäkin useassa kunnassa joudutaan hyväksymään asumistuessa hyväksyttäviä korkeampia vuokria. Tällöin se periaate, että asumistuen tulisi olla ensisijainen keino asumismenon alentajana, ei toimi tavoitteen mukaisesti.

Lapsiperheillä on kuitenkin vielä suurempi ongelma se, että asumistuen omavastuu alkaa kasvaa jo toimeentulotuen perusosaan oikeuttavalla bruttotulojen tasolla.

7 Täysimääräisen asumistuen tulo rajojen korottaminen toimeentulotuen tasolle

Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan toimeentulotuen tarpeen muodostumista. Kuvion on laadittu VATT:n laskelmien ja esitystavan mukaisesti. Alun perin tämä asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitusta ja pienituloisten käytettävissä olevien tulojen muodostumista kuvaava laskentakehikko esitettiin asumistuen yhteensovitustyöryhmän muistiossa. (Asumistuen yhteensovitustyöryhmän muistio. toimeentuloturvajärjestelmien analyysi ensi- ja viimesijaisen turvan yhteensovituksen sekä kannustavuuden kannalta. Ympäristöministeriön moniste 86, Helsinki 2001).Kaikkein alhaisimmalla tulotasolla, jolloin nettotulot eivät riitä kattamaan edes toimeentulotuen perusosaan sisältyviä menoja, toimeentulotukea tarvitaan myös näiden menojen kattamiseen. Asumistukijärjestelmän lähtökohtana on, että myös pienituloisen tuensaajan tulee maksaa osa asumismenoistaan itse. Muutoin asumistuki olisi nostamassa vuokratasoa. Tämän vuoksi tukiprosentti on 80 prosenttia ja 20 prosenttia asumismenoista jää aina itse maksettavaksi taikka toimeentulotuesta korvattavaksi. Toimeentulotuella katettavaa osuutta muodostuu myös sen vuoksi, että asumistuen tulojen mukaan määräytyvä perusomavastuuosuus alkaa kasvaa jo toimeentulotukeen oikeuttavalla tulotasolla

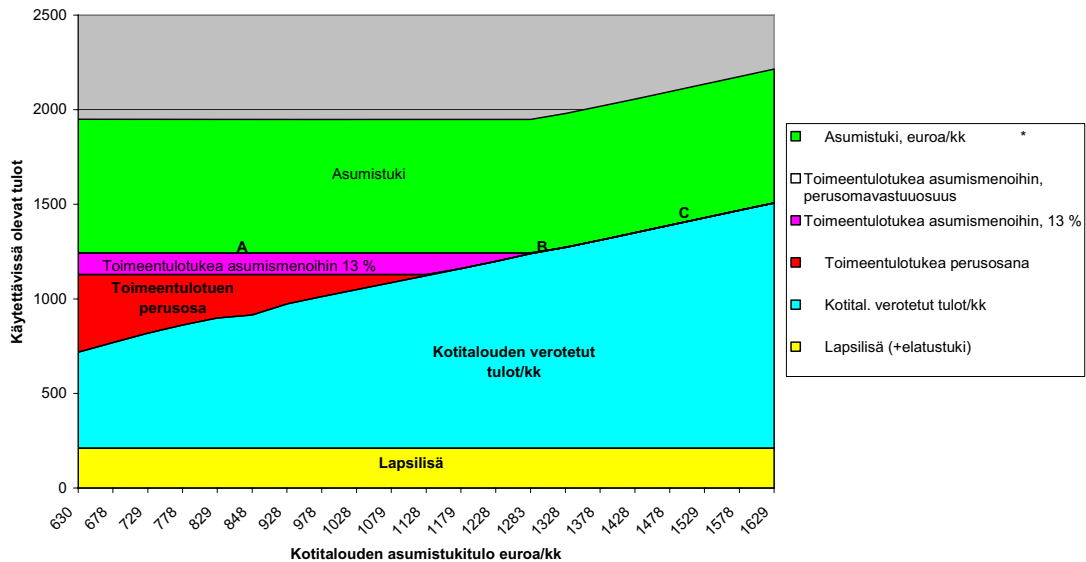
Kuvio 32. Asumistuki ja toimeentulotuen tarve 2 aikuisen ja kahden lapsen ruokakunnassa asumistukitulotason mukaan I kuntaryhmässä v. 2005

Kuviossa on esitetty ruokakunnan käytettävissä olevat tulot kotitalouden asumistukitulotasoilla. Alimpana tulona kuviossa on esitetty lapsilisät 210,5 euroa kuukaudessa. Ne porrastuvat vain ruokakunnan koon mukaan ja ovat samat tulotasosta riippumatta. Seuraavana kuviossa on esitetty verotettavat tulot nettomääräisinä. Niiden kasvua pienentää tulotason noustessa progressiivinen verotus. Tämän tulon yläpuolella on toimeentulotuen perusosan määrä. Se pienenee nettotulojen kasvaessa koko tulon lisäyksen määrällä. Tämän yläpuolella on asumistuen tukiprosentista johtuva omavastuuosuus, joka on 20 prosenttia asumismenoista. Toimeentulotuesta tulee katettavaksi vain 13 prosenttia, koska toistaiseksi toimeentulotuen perusosasta katetaan vielä 7 prosenttia asumismenoista. (Tilanne muuttuu 1.9.2006 lukien, jolloin toimeentulotuen asumismenojen omavastuu poistuu).

Kuviossa on valkoisella esitetty alue, jolla toimeentulotukea tarvitaan asumistuen perusomavastuuosuuden kattamiseen. Tämä johtuu siitä, että asumistuen perusomavastuuosuus alkaa kasvaa jo toimeentulotukeen oikeuttavalla tuloalueella. Asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovituksen toimiessa oikein tätä toimeentulotuella katettavaa aluetta ei pitäisi olla lainkaan. Kun täysimääräinen asumistuki ulottuu nyt kuviossa pisteen A tulotasolle, niin sen pitäisi ulottua B pisteen tasolle asti. Tällöin nykyisin perusomavastuuosuudesta johtuva toimeentulotuen tarve B ja C pisteen välillä poistuu ja kuviossa oleva valkoinen alue häviää pois. Tällä hetkellä ruokakunnan käytettävissä oleva tulo ei kasva lainkaan pisteen C alapuolella, vaikka kotitalouden tulot nousisivat. Täysimääräisen asumistuen tulisikin ulottua pisteen A sijasta pisteeseen B asti. Tällöin asumismenoihin annettavan toimeentulotuen tarve poistuisi kokonaan ja perheen käytettävissä oleva tulokin alkaisi kasvaa (tosin lievästi) tältä tulotasolta asti. Tämä tilanne on esitetty seuraavassa kuviossa.

Kuvio 33. Asumistuki ja toimeentulotuen tarve 2 aikuisen ja kahden lapsen ruokakunnassa asumistukitulotason mukaan I kuntaryhmässä yhteensovitusuudistuksen jälkeen v. 2005

Taulukossa 5 esitetään täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavat tulorajat nimellisarvoisina vuosina 1994 ja 2005. Vuotta 1994 voidaan pitää vertailuperusteena, koska tuolloin tuen perusteet mitoitettiin tasolle, jolla kompensoitiin lapsista tehtävien verovähennysten poistamista. Vuonna 1998 tehty asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovituksen parantaminen ei lapsiperheillä riittänyt korjaamaan vuosina 1995 ja 1996 tehtyjä tuen leikkauksia.

Taulukko 5. Täysimääräiseen asumistukeen oikeuttava tuloraja ruokakunnan koon mukaan v. 1994 (euroiksi muutettuna) ja v. 2005 eri kuntaryhmissä

Ruokakunnan koko	I-II kuntaryhmä		III kuntaryhmä		IV kuntaryhmä	
	1994	2005	1994	2005	1994	2005
1	286	510	286	510	252	510
2	404	585	404	540	353	525
3	774	735	740	660	673	600
4	975	855	942	795	841	705
5	1194	1035	1144	945	1026	840
6	1413	1245	1379	1125	1228	1005
7	1648	1425	1581	1305	1430	1140
8	1800	1560	1749	1425	1581	1260

Jotta asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitus toimisi asumistuen tulisi ulottua täysimääräisenä sille tulotasolle, jolla asumistuen jälkeenkin jää vielä toimeentulotuen tarvetta. Tässä tarkastelussa on oleellista, mitä asumismenoja ja verotuksen tasoa käytetään rajoja laskettaessa. Yhden ja kahden hengen ruokakunnilla täysimääräisen tuen tasot ovat 172–258 euroa korkeammalla tasolla vuonna 2005 kuin vuonna 1994. Lapsiperheillä ne ovat 40–320 euroa alhaisemmalla tasolla kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Reaalihinnoin katsottuna ero olisi vieläkin suurempi.

Seuraavassa taulukossa on esitetty VATT:n laskemat tulorajat, mille tasolle täysimääräisen asumistuen tulisi ulottua, jotta se toimisi yhteen toimeentulotuen kanssa niin, että toimeentulotuen perusosaa saava ei vielä maksaisi asumistuen tuloista johtuvaa omavastuuta. Laskelmat on tehty asumistuen kohtuullista pinta-alaa vastaavan uuden asunnon normivuokralla, joka eräissä suuremmissa kaupungeissa on alhaisempi kuin toimeentulotukea myönnettäessä hyväksytyt asumismenot. Toimeentulotuen perusosaan on oletettu sisältyvän 7 prosenttia todellisista asumismenoista. Lapsiperheillä lapsilisät on otettu huomioon tulorajojen määrittelyssä. Verotuksen osuus on määritelty keskimääräisen kunnallis- ja kirkollisveron mukaan. Tulojen on oletettu olevan työttömyyskorvauksia.

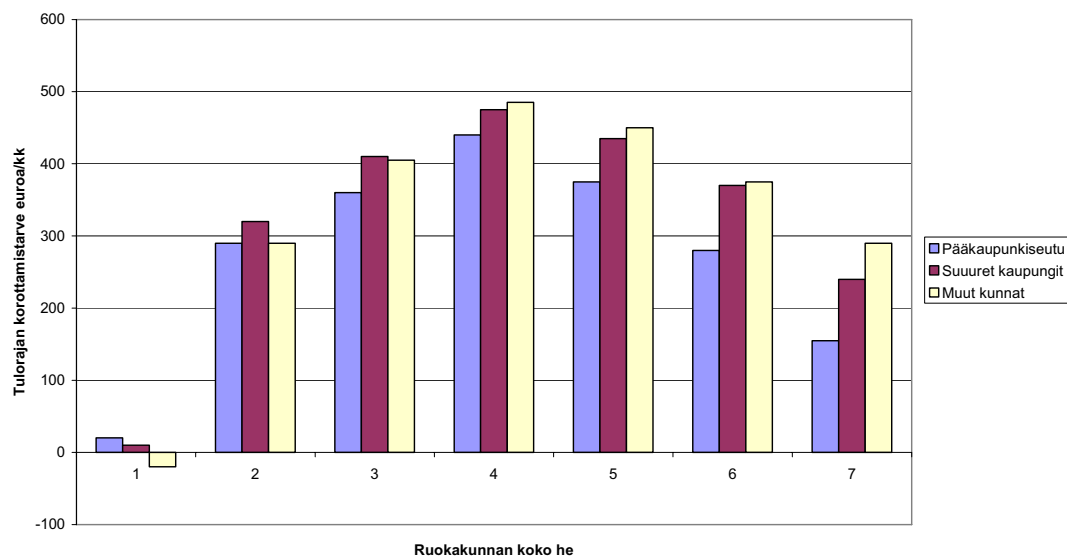
Taulukko 6. Toimeentulotuen edellyttämä täysimääräisen asumistuen tulotaso v. 2005 eri kuntaryhmissä ruokakunnan koon mukaan

Ruokakunnan koko	Toimeentulotuen edellyttämät täysimääräisen asumistuen tasot 2005			
	I kr	II kr	III kr	IV kr
1	530	525	520	490
2	875	870	860	815
3	1095	1095	1070	1005
4	1295	1285	1270	1190
5	1410	1400	1380	1290
6	1525	1510	1495	1380
7	1580	1560	1545	1430

Lopullinen yhteensovituksen taso riippuu yksittäistapauksissa mm. siitä, kuinka suuret ovat tuensaajan todelliset asumismenot. Jos ne ylittävät asumistuessa hyväksyttävän tason ja voidaan hyväksyä toimeentulotukea myönnettäessä, yhteensovitustaso nousee korkeammaksi.

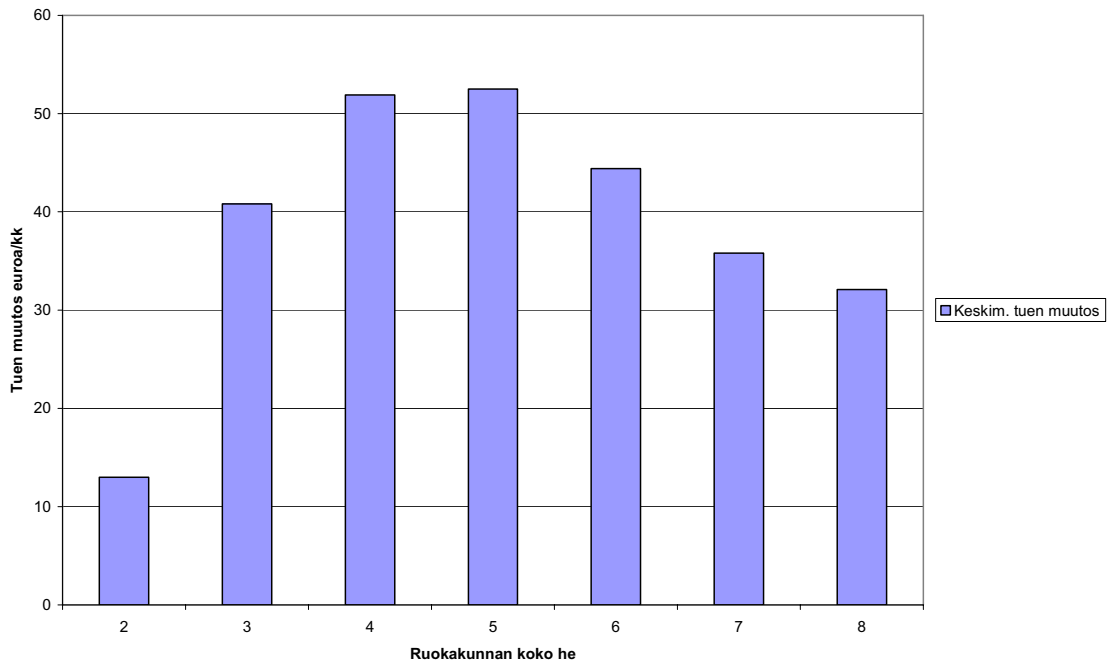
Seuraavassa kuviossa on vielä esitetty täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavien tulorajojen korottamistarve eri kuntaryhmissä, jotta yhteensovitus toimeentulotuen kanssa toimisi.

Kuvio 34. Täysimääräiseen asumistukeen oikeuttavien tulorajojen korottamistarve, jotta asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovitus toimisi vuoden 2005 tasolla

Kuviossa 35 on esitetty asumistuen keskimääräinen muutos, jos täysimääräiseen tukeen oikeuttavat asumistuen tulorajat nostettaisiin toimeentulotukea vastaavalle tulotasolle. Tällöin on oletettu, että täysimääräisen tuen yläpuolella perusomavastuuosuudet kasvaisivat tuloasteikolla kuten nykyisinkin

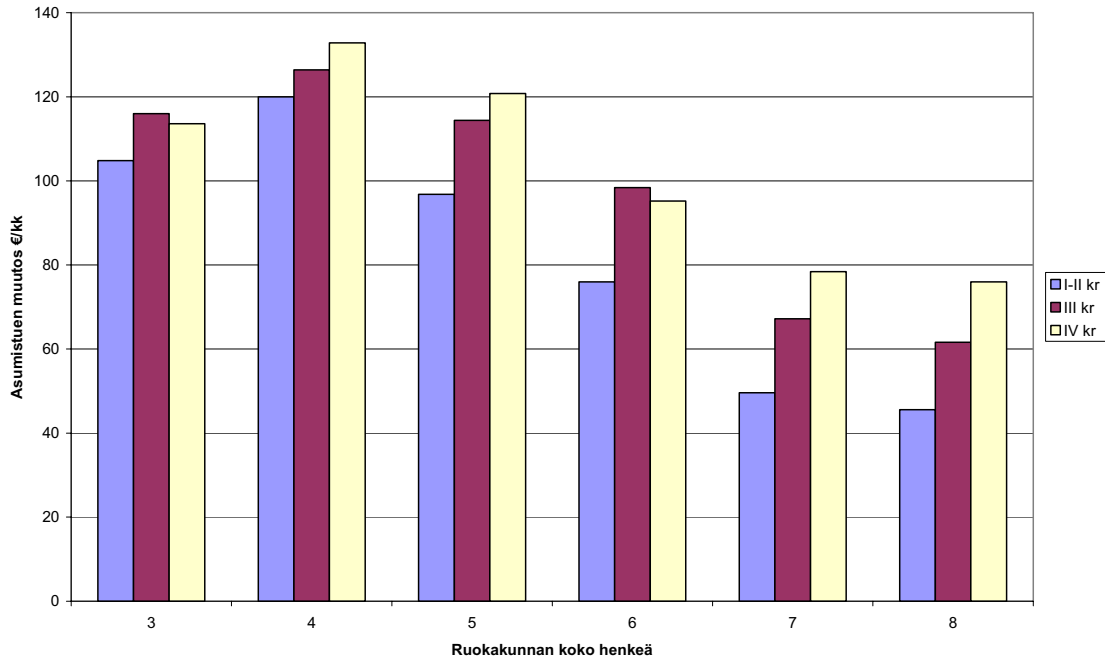
Kuvio 35. Keskimääräisen asumistuen muutos, jos täysimääräisen tuen taso korotetaan vuoden 2005 toimeentulotuen tasoa vastaavalle tulotasolle

Asumistuen ulottamisen edellä esitetyille tulotasolle arvioidaan lisäävän asumistukimenoja vuositasolla noin 50 milj. euroa. Tällöin siihen sisältyy se, että kahden hengen ruokakunnan rajoja nostetaan korottamalla lapsesta tehtävää vähennystä 90 eurosta noin 200 euroon. Uudistuksen seurauksena asumistuki paranisi enimmillään noin 100 eurolla kuukaudessa ja keskimäärin asumistukea saavilla lapsiperheillä noin 60 eurolla. Täysimääräistä asumistukea jo nyt saavat eivät hyötyisi uudistuksesta, koska toimeentulotukea edelleenkin saavilla toimeentulotuki vastaavasti pienenesi. Toisaalta muilla pienituloisilla tuensaajilla asumistuki kasvaisi ja tuki selvästi kannustaisi nykyistä paremmin omien lisätulojen hankkimiseen.

Asumistukirekisterin tietojen valossa noin neljäsosa tukea saavista lapsiperheistä saa jo täyttä tukea ja noin neljäsosa sijoittuu tuloalueelle, jolla asumistuen perusomavastuuosuus poistuisi täysimääräisen tuen rajojen nostamisen vuoksi. Tuen korotuksen kohteena olevilla asumistuen määrä kasvaisi keskimäärin 3–7 hengen ruokakunnilla noin 50–90 euroa kuukaudessa ja yhden lapsen yksinhuoltajilla noin 40 euroa kuukaudessa.

Kuvio 36. Asumistuen muutos euroa kuukaudessa eri kuntaryhmissä uudella täysimääräisen tuen tulotasolla, jos täysimääräiseen tukeen oikeuttava tuloraja nostettaisiin toimeentulotukea vastaavalle tulotasolle

Enimmillään tuen muutos olisi uudella yhteensovitusasteella perheen koosta ja kuntaryhmästä riippuen 70–130 euroa kuukaudessa oheisen kuvion mukaisesti. Tämän tulotason yläpuolella tuen korotus asteittain pienenesi ja merkitsi aitoa tulon nousua myös tuensaajan kannalta, koska toimeentulotuen tulotasolle asti tuen nousu useimmiten vain poistaisi perheelle asumismenoihin annetun toimeentulotuen tarpeen. Nämä laskelmat on tehty tällä hetkellä voimassa olevilla toimeentulotuen säännöksillä. Tällöin laskelmaan on sisällytetty toimeentulotukeen sisältyvä asumismenojen 7 prosentin omavastuuosuus. Asumismenoina on käytetty asumistuessa hyväksyttäviä korkeimpia vuokria.

Osalla tuensaajia asumistuen korottaminen merkitsi asumismenoihin annetun toimeentulotuen pienentymistä. Tällöin vastaavasti kuntien menot vähentyisivät. Toimeentulotukena maksetun osuuden arvioidaan olevan noin 40 prosenttia asumistukimenojen lisäyksestä.

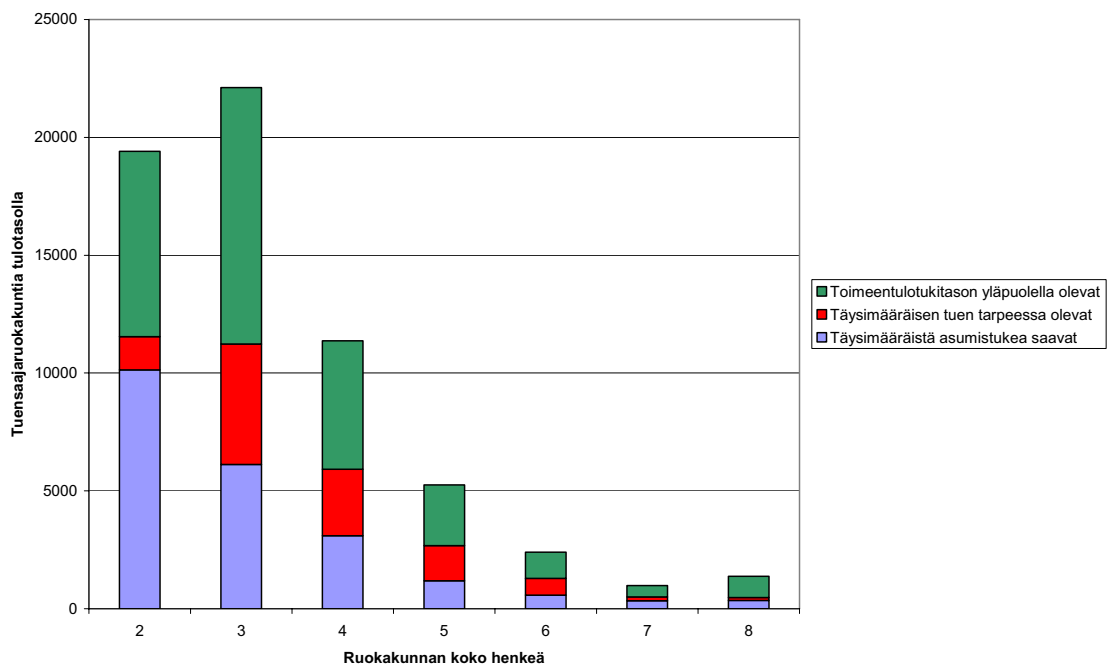
Täysimääräisen asumistuen tulorajojen korottaminen ei vielä kokonaan poistaisi kaikkein paikkakunnilla ja isommissa asunnoissa toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotukea jouduttaisiin edelleenkin myöntämään silloin kun kohtuuhintaisten asuntojen puuttuessa toimeentulotukea joudutaan ottamaan huomioon asumistuessa hyväksyttävää korkeampi vuokra.

Uudistuksesta hyötyisi noin 45 000 lapsiperhettä, joista noin 12 000:lla tuen korotus vastaavasti pienentäisi toimeentulotukea. Oheisissa kuvioissa esitetään, kuinka suuri osa lapsiperheistä saa täysimääräistä asumistukea ja niiden määrä, joiden tulisi saada täysimääräistä tukea sekä toimeentulotukitasoa yläpuolella olevat. Viimeksi mainitut hyötyisivät uudistuksesta täysimääräisesti, koska tuen lisäys ei menisi enää toimeentulotuen

pienentymiseen. Tuensaajien tuloihin eivät sisälly lapsilisät, mutta ne on otettu huomioon määriteltäessä toimeentulotukeen oikeuttavaa tulorajaa. Yli 30 prosenttia lapsiperheistä saa jo täysimääräistä asumistukea, joten he eivät hyötyisi tästä uudistuksesta. Vajaa 20 prosenttia tuensaajista on tuloalueella, jolla asumistuen korotus menisi osaksi tai kokonaan toimeentulotuen pienentymiseen. Noin puolet hyötyisi itse tuen korotuksesta ja kokonaisuudessaan tulorajojen nosto alentaisi kynnystä hakeutua ansiotulojen piiriin.

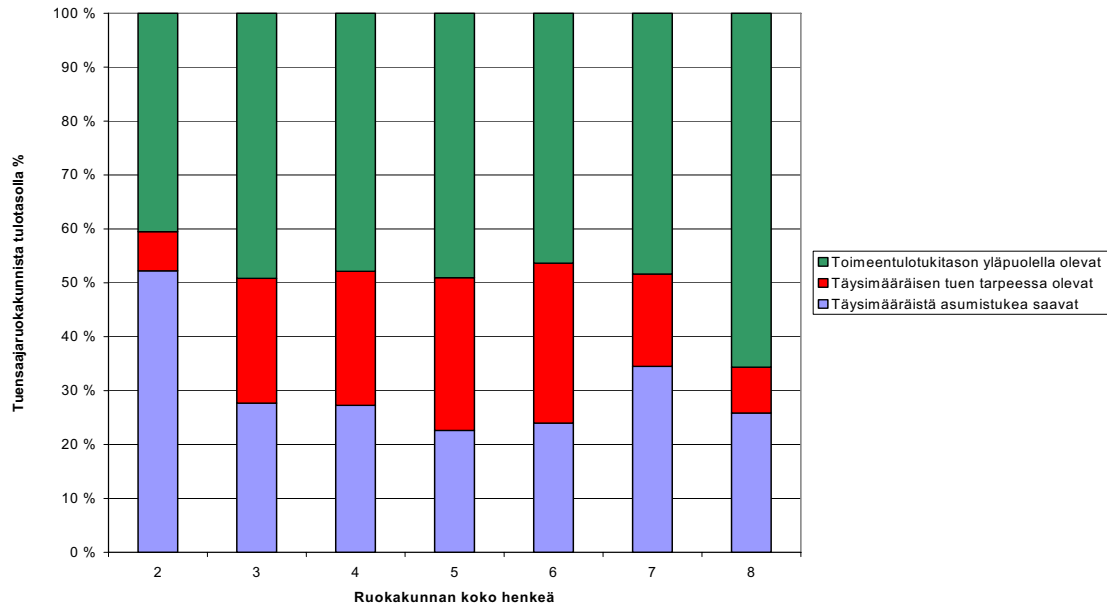
Kuvio 37. Asumistukea saavien lapsiperheiden sijoittuminen asumistukitulon mukaan tuloasteikolla täysimääräisen tuen tulorajan noston jälkeen; täysimääräistä tukea jo saavat, täysimääräisen tuen piiriin uutena tulevat ja täysimääräisen tuen yläpuolella edelleen olevat (perusomavastuuosuutta maksavat) tuensaajat heinäkuussa 2005

Kahden hengen lapsiperheet ovat kaikki yksinhuoltajia, kolmen hengen ruokakunnista 70 prosenttia ja 4 hengen ruokakunnista 50 prosenttia on yksinhuoltajia. Näin ollen täysimääräisen asumistuen rajojen korottamisesta hyötyvät erityisesti pienituloiset yksinhuoltajat.

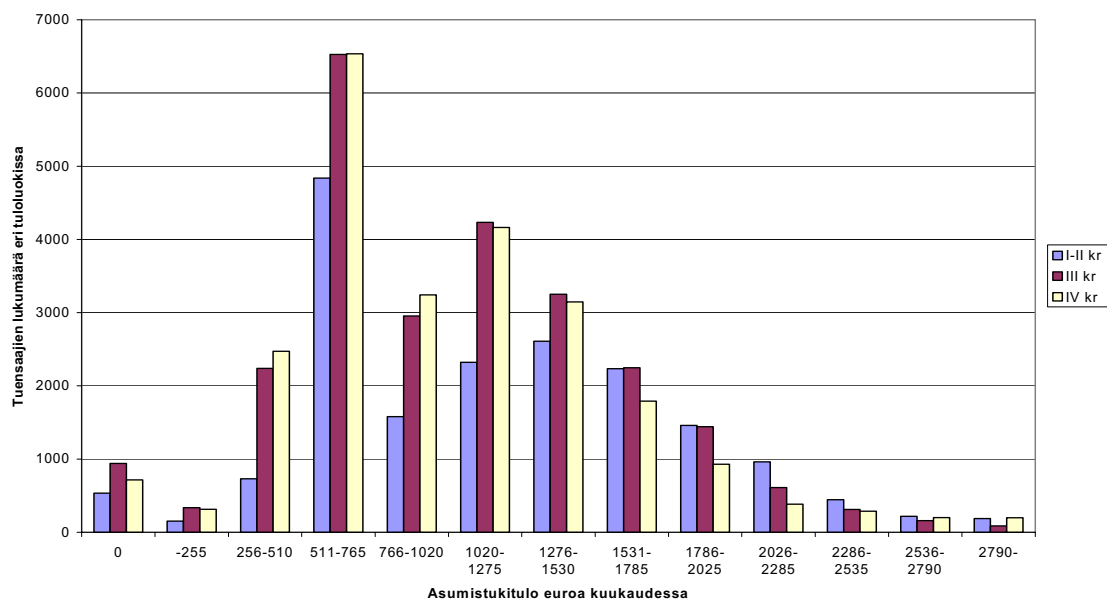
Seuraavasta kuviosta havaitaan, että suhteutettuna tuensaajien lukumäärään uudistuksesta täysimääräisesti hyötyviä olisi noin 40 prosentista 65 prosenttiin tuensaajista riippuen ruokakunnan koosta. Kuvion keskimmaisella alueella asumistuen lisäys pienentää toimeentulotukea. Toimeentulotukitason yläpuolella on kaikista lapsiperheistä 46 prosenttia ja yksinhuoltajista 40 prosenttia.

Kuvio 38. Asumistukea saavien jakautuminen tuloasteikolla, täysimääräistä tukea saavat, uudella täysimääräisen tuen alueella olevat sekä täysimääräisen tuen yläpuolella olevat prosenttia tuensaajista ruokakunnan koon mukaan heinäkuussa 2005

Asumistuen saajat ovat kokonaisuudessaan varsin pientuloisia. Seuraavassa kuviossa on esitetty tukea saavien lapsiperheiden lukumäärä kuntaryhmittäin eri tuloluokissa asumistulot mukaan heinäkuussa 2005. Asumistukea saavista lapsiperheistä noin puolella asumistulot ovat korkeintaan 1 020 euroa kuukaudessa ja yli 90 prosentilla tulot jäävät alle 2 025 euron.

Kuvio 39. Asumistuen saajat tulotason mukaan heinäkuussa 2005.

8 Muita lapsiperheitä koskevia ongelmia asumistukijärjestelmässä

Edellä on jo todettu, että asumistuen hyväksyttäviä kustannuksia koskevien normien tiukkuus koskee myös lapsiperheitä. Vaikka neliövuokran ylityksiä esiintyy suhteellisesti eniten pienissä asunnoissa ja keskimääräinen ylitys on muita korkeampi, niin myös lapsiperheillä vuokrasta jää usein huomattava osa asumistuen ulkopuolelle. Osittain tämä johtuu siitäkin, että asumistuen normeissa on varsin tiukka asunnon koon ja iän mukainen porrastus. Sen sijaan vuokramäärityksessä ei asunnon kokoon perustuvaa jyvitystä juuri ole ei edes arava-asunnoissa. Vaparaahoitteisissa asunnoissa puolestaan asunnon ikää huomattavasti merkittävämpi tekijä on asunnon sijainti ja tästä johtuva markkina-arvo. Vuokrien määrittelyssä tulisi voida ottaa jyvitys uudelleen käyttöön siinä laajuudessa kuin se on mahdollista. Valtion asuntorahasto onkin 22.11.2005 antanut suosituksen aravavuokrien jyvityksestä.

Asumistuen pinta-alanormit tulevat vastaan myös lapsiperheillä varsin usein. Erityisesti yksinhuoltajilla tämä on varsin tavallista, kun tukijärjestelmä edellyttää jäljelle jäävän ruokakunnan muuttavan heti perheen hajotessa pienempään asuntoon. Ennen nykyistä asumistukilakia vuosina 1962-1975 voimassa ollut lapsiperheiden asumistukilaki oli tässä suhteessa liberaalimpi. Yksinhuoltaja saattoi saada kaksi vuotta perheen hajoamisen jälkeen pinta-alan puolesta entisen asunnon mukaista tukea. Tämä voisi olla eräs ratkaisu nykyiseenkin pinta-alanormin tiukkuuteen, kun yksinhuoltajaperheelle annettaisiin aikaan sopeutua uuteen tilanteeseen

Yksinhuoltajan tulojen määrittelyssä lasten perhe-eläkkeet otetaan tulona huomioon, mutta elatusapumaksut ja elatustuet ovat etuoikeutettua tuloa. Yksinhuoltajien erilaista kohtelua on ollut tuensaajien vaikea ymmärtää ja asia on koettu perusteettomaksi eriarvoisuudeksi. Aikaisemmin myös lasten perhe-eläkkeet olivat etuoikeutettua tuloa, mutta ne muuttuivat 1990-luvun alussa toteutetussa perhe-eläkeuudistuksessa huomioon otettavaksi tuloksi, kun perhe-eläkkeitten tasoa nostettiin ja ne tulivat verotettavaksi tuloksi. Tilanteen korjaaminen siten, että myös lasten eläkkeet jätettäisiin ottamatta tulona huomioon koskisi noin 1 300 tuensaajaa ja maksaisi vuositasolla noin 1-2 milj. euroa.

9 Asumistuki omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden toimeentulon parantajana

Tässä selvityksessä ei ole erikseen käsitelty asumistukijärjestelmän merkitystä omistusasunnoissa asuvien tukimuotona. Tuki myönnetään periaatteessa samoilla perusteilla kuin vuokra-asuntoihin. Ainoastaan huomioon otettavien pääomamenojen määrittelyssä on eroa. Toisaalta tukiperusteiden tiukentaminen on kohdistunut erityisesti omistusasunnoissa asuviin, koska he suhteellisesti suurempituloisina ja pienemmillä asumismenoilla ovat kärsineet eniten tuen leikkauksista. Omistusasuntojen asumisen tukijärjestelmää tulisi tarkastella kokonaisuutena. Myönnettäessä asumistukea omistusasuntoon pääomamenoista otetaan huomioon vain korkomenot ja niistäkin vain 55 prosenttia sen vuoksi, että osa (28 % tai ensiasunnon hankkijoilla 30 %) saadaan tukena korkojen verovähennysjärjestelmän kautta. Asumistuen kautta korkomenoja tuetaan näin ollen

tukiprosentti huomioiden 44 prosenttia. Kokonaisuudessaan korkomenoista myönnettävä tuki on verovähennyksen kanssa yhteensä 72 tai 74 prosenttia koroista, silloin kun tulojen mukaan määräytyvä perusomavastuuosuus ei pienennä tukea. Tämä on hieman vähemmän kuin vastaavan erän tukeminen silloin, kun korkomenot sisältyvät perittäväan vuokraan.

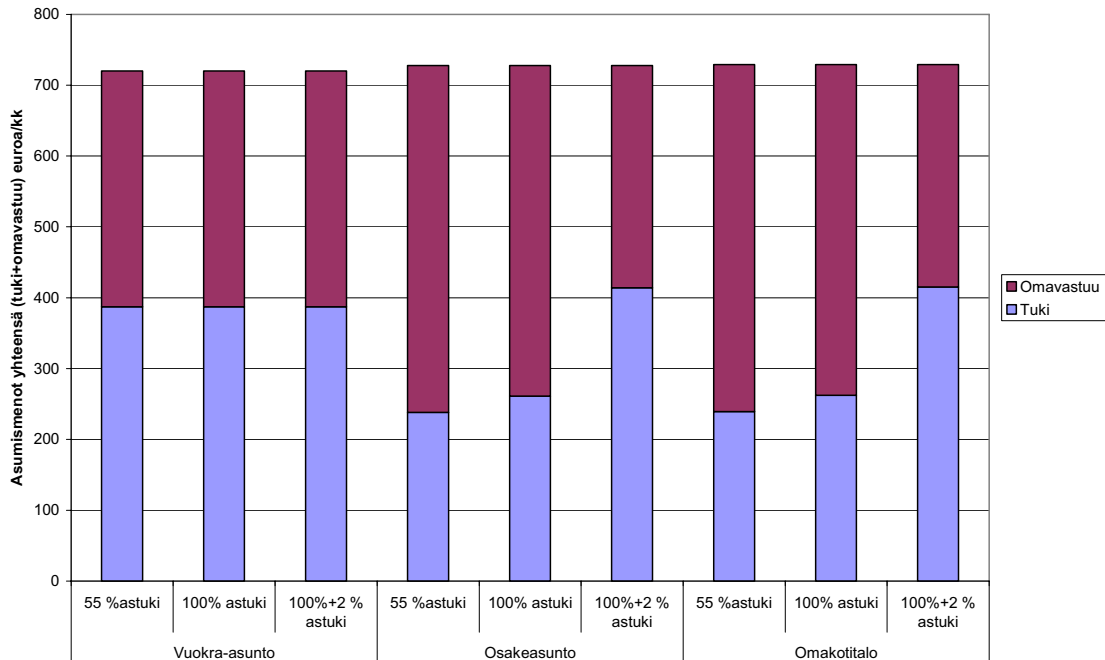
Omistusasunnoissa henkilökohtaisten lainojen lyhennyksiä ei tueta lainkaan, koska niiden maksamisen on perinteisesti katsottu kartuttavan varallisuutta. Lyhennyksiä ei useinkaan lasketa asumismenokäsitteistöön asumismenoja tilastoitaessa, vaikka tukea tarvitsevan perheen kannalta ne ovat yhtä lailla perheen muuta kulutusta rajoittavia menoja kuin muutkin asumisesta aiheutuvat menoerät.

Asumistukijärjestelmän käynnistyessä vuonna 1975 tukea myönnettiin osasta lainojen lyhennyksiä, jota perusteltiin sillä, että rakennuksesta on hyväksyttävä tehtäväksi vuosittain poisto, mikä vastaa rakennuksen kulumista. Lyhennyksiä tuettiin ottamalla tuettavina asumismenoina huomioon 2 prosenttia jäljellä olevasta lainapääomasta laskettuna kuukautta kohti. Lyhennysosuutta laskettiin vain, jos lainasta erääntyi lyhennyksiä. Lyhennyserän tukemisesta luovuttiin kuitenkin vuonna 1985. Tuolloin lyhennysten osuus oli 15 prosenttia omistusasuntoon myönnetystä keskimääräisestä asumistuesta ja lyhennysten tukemisesta luopumisella arvioitiin saatavan 300 000 euron säästö vuodessa asumistukimenoihin. Tuolloin katsottiin, että lyhennysten huomioon ottamiselle ei ole perusteita, koska säännönmukaisesti asunto säilyttää arvonsa ja useimmissa tapauksissa sen arvo nousee. Tämän lisäksi lyhennysten huomioon ottamisen katsottiin olevan hankalaa ja niiden kasvun rajoittavan asumistuen ulottamista koko omistusasuntokantaan. Onko tilanne nyt muuttunut, kun laina-ajat ovat huomattavasti pidentyneet? Joka tapauksessa tukea tarvitseva perhe voi vain harvoin realisoida arvon nousua käytettäväksi asunnon kulumisesta aiheutuviin korjausmenoihin.

Yleistä asumistukea saa vuoden 2005 lopussa 154 800 ruokakuntaa. Lukuun sisältyy 250 Ahvenanmaalle maksettavaa tukea, jotka rahoitetaan maakunnan omista varoista. Tuensaajista asuu omistusasunnoissa 8 600 eli 5,5 prosenttia. Tukea saavia lapsiperheitä on 62 500 ja näistä 3 600 eli 5,8 asuu omistusasunnoissa.

Seuraavassa kuviossa on esitetty, miten asumistuki toimisi esimerkkitapauksessa, jos tukea myönnettäisiin korkomenojen osaltakin pelkästään asumistukijärjestelmän kautta. Tämän lisäksi on tarkasteltu tilannetta, jossa myös lyhennysten osuutta tuettaisiin lisäksi 2 prosentilla.

Kuvio 40. Asumistuen omavastuun muodostuminen, jos omistusasunnoissa hyväksyttiin tukea myönnettäessä korot kokonaisuudessaan (100 %:n tuki) tai korot ja lisäksi 2 % lyhennysosuutta (100%+2 %) tuki

Kuviosta nähdään, että asumistuki tulee lähes samansuuruisilla asumisen rahamenoilla omistusasunnossa heikommin vastaan kuin vuokra-asunnossa. Tämä johtuu siitä, että asumistuen määrittelyssä on mukana pääomamenoista vain 55 prosenttia koroista. Tarkastelu on tässä tehty ruokakunnan 1 500 euron bruttotulotasolla, joka on noin 300 euroa korkeampi kuin nelihenkisten asumistukea saavien lapsiperheiden keskitulotaso.

Jos korkomenoja tuettaisiin kokonaan asumistuen kautta, omistusasunnon asumistuki hieman kasvaisi. Kuitenkaan asumistuen nousu ei riittäisi kompensoimaan korkovähennyksen poistumista. Jos sen sijaan pääomanoja tuettaisiin myös lyhennysten osuudesta 2 prosentin suuruisena lainapääomasta, kokonaistuki muodostuisi jopa nykyistä vuokra-asunnon tukea hieman suuremmaksi. Asumistuki on tiukan tarveharkintainen, joten sen määrään vaikuttaa merkittävästi ruokakunnan tulotaso. Tässä esitettyä alhaisemmalla tulotasolla asumistuki kasvaa, mutta tulojen noustessa tuki pienenee. Kun korkojen verovähennysoikeus on tuloista riippumaton, se on ulottunut myös nykyistä asumistuen toiminta-aluetta korkeammalle tulotasolle. Korkein asumistukeen oikeuttava tulotaso on tällä vuoden 2005 tukiperusteiden mukaan III kuntaryhmässä nelihenkisellä perheellä 2 350 euroa kuukaudessa.

Edellä esitetty toimeentulotuen ja asumistuen yhteensovittamiseen liittyvä täysimääräisen tuen rajojen korottaminen nostaa hiukan myös asumistuen toiminta-aluetta tuloasteikolla. Asumistuki tarjoa pienituloisimmille paremman tuen kuin korkojen verovähennysoikeus ja mahdollistaisi tuen ulottamisen nykyistä korkeammalle tulotasolle, jos korot olisivat kokonaan piirissä. Tilannetta voitaisiin vielä korjata pienellä tuettavalla lyhennysosuudella. Asumisen tuen maksamista pelkästään asumistuen kautta on pintapuolisesti tarkasteltu edellä mainitussa Asumistukitoimikunnan mietinnössä.

Asumistuki myönnetään varsin tiukan tarveharkinnan mukaan, jossa otetaan huomioon perheen koko, tulot ja asumismenot. Se voisi tarjota nykyistä huomattavastikin laajeman tuen myös omistusasunnoissa asuville ja sen kehittäminen voisi olla myös vaihtoehtona perhepoliittisten tarveharkinnasta vapaitten tukijärjestelmien laajentamiselle. Asumistuen kehittäminen todelliseksi perhepoliittiseksi vaihtoehdoksi edellyttäisi tukea myönnettäessä huomioon otettavien asumismenojen lisäämistä, tulojen korottamista ja pinta-alarajoitusten lieventämistä, silloin kun kokonaismenot muodostuvat kohtuullisiksi.

10 Loppupäätelmät ja yhteenveto

- asumistuen saajista yli 40 prosenttia ja maksetusta tuesta 53 prosenttia kohdistuu lapsiperheille. Yli 40 prosenttia yksinhuoltajaruokakunnista on asumistuen piirissä. Tarveharkintainen asumistuki porrastuu varsin tehokkaasti ruokakunnan koon mukaan.
- asumistuki on menettänyt merkitystään perhepoliittisena tukijärjestelmänä. Se on joutunut vastaamaan ja sopeutumaan laman aikana syntyneeseen ja edelleen pitkittyneeseen, lähinnä yksinäisten työttömyydestä johtuvaan tuen tarpeeseen
- asumistuen omavastuun muodostuminen jo toimeentulotuen tulotasolla aiheuttaa perusteetonta toimeentulotuen tarvetta
- asumistuen ja muiden tulonsiirtojärjestelmien yhteisprogressio muodostuu liian korkeaksi, jotta työhön meno olisi tukitasolla riittävän kannustavaa
- asumistuen pinta-ala ja enimmäisvuokranormitus aiheuttavat toimeentulotuen tarvetta ja vaikeuttavat myös asuntokannan tehokkaaseen käyttöön
- asumistukijärjestelmä tulisi nähdä nykyistä laajempaan asuntojen käyttöä ja työvoiman saatavuutta edistävänä tukimuotona
- asumistuki tulisi nähdä yhtenä perhepoliittisten tukien kehittämisvaihtoehtona, joka soveltuisi nykyistä laajemmin myös omistusasunnoissa asuvien tukemiseen.

Tuensaajien lukumäärä vuosina 1990–2005 eri ryhmissä

LIITE

Vuosi	Kaikki tuensajaat	Kahden huoltajan lapsiperheet	Yksinhuoltajat	Lapsettomat parit	Yksinäiset	Muut	Lapsiperheet % kaikista
1990	110488	35841	41236	15515	16179	1717	69,8
1991	146267	44608	45164	18232	30628	7635	61,4
1992	192833	55199	50624	24948	52051	10011	54,9
1993	182370	46979	45150	23363	57366	9512	50,5
1994	227556	60502	56737	28010	73975	8332	51,5
1995	213241	49603	55626	24602	75822	7590	49,3
1996	191478	38720	50435	21457	74287	6579	46,6
1997	184284	33866	49359	20671	74658	5730	45,2
1998	205271	31594	50352	24483	92834	6008	39,9
1999	203421	28708	50821	24486	93202	6204	39,1
2000	170352	25559	50184	7800	79933	6876	44,5
2001	158464	24040	45802	5554	77556	5512	44,1
2002	159617	23318	45693	5588	79083	5935	43,2
2003	158935	22061	44769	5375	80425	6305	42,0
2004	159298	20561	44382	5225	82978	6152	40,8
2005	154814	19198	43330	5047	81427	5812	40,4

Asumistuen maksatus eri ryhmissä milj. euroa vuodessa vv. 1990-2005 (Nimellishinnoin)

Vuosi	Kaikki tuensajaat	Kahden huoltajan lapsiperheet	Yksinhuoltajat	Lapsettomat parit	Yksinäiset	Muut	Lapsiperheiden maksatus % kaikista
1990	158,5	54,9	65,4	21,6	14,3	2,4	75,9
1991	215,4	70,8	77,5	26,3	28,4	12,3	68,9
1992	314,5	98,2	100,0	41,2	56,8	18,2	63,1
1993	319,7	93,0	97,3	43,0	67,1	19,2	59,5
1994	404,0	124,4	132,4	49,7	81,3	16,2	63,6
1995	436,7	117,6	150,6	53,3	96,6	17,5	61,6
1996	378,4	93,2	133,2	45,8	91,3	14,9	59,8
1997	356,6	82,1	128,1	43,0	90,3	13,1	58,9
1998	428,8	77,3	129,7	54,5	153,2	14,2	48,3
1999	474,1	72,3	150,4	61,7	173,3	16,4	47,0
2000	454,2	83,9	168,1	18,5	165,4	18,2	55,5
2001	401,6	77,5	148,7	10,9	151,3	13,2	56,3
2002	411,8	75,7	153,3	11,2	157,2	14,4	55,6
2003	430,1	75,5	158,3	11,3	169,2	15,7	54,4
2004	436,4	72,6	158,5	11,1	178,9	15,2	53,0
2005	436,0	70,0	158,9	11,3	181,1	14,8	52,5

Keskimääräinen asumistuki eri ryhmissä euroa/kk vv. 1990-2005) (Nimellishinnoin)

Vuosi	Kaikki tuensaajat	Kahden huoltajan lapsiperheet	Yksinhuoltajat	Lapsettomat parit	Yksinäiset	Muut
1990	124,5	130,9	135,6	118,7	75,5	117,4
1991	135,4	146,0	157,9	132,7	85,4	148,2
1992	143,8	156,9	174,2	145,5	96,2	160,6
1993	137,2	155,1	168,9	144,3	91,7	157,9
1994	158,7	183,7	208,6	158,4	98,2	174,2
1995	152,1	176,6	201,7	161,5	94,9	172,1
1996	148,5	180,8	198,5	160,5	92,3	170,2
1997	154,7	193,8	207,5	166,5	96,7	182,1
1998	184,4	216,0	227,2	196,3	145,7	208,0
1990	186,5	198,0	232,6	198,0	146,2	207,2
2000	187,8	231,3	236,0	167,2	145,8	186,8
2001	192,0	245,0	246,7	149,4	148,2	181,5
2002	206,2	258,9	267,7	159,7	158,6	192,9
2003	210,0	265,8	274,4	162,5	163,3	193,7
2004	213,8	275,5	278,8	166,1	168,3	193,5
2005	222,8	288,6	290,1	176,4	176,0	201,3

Timo Tähtinen

Asuntomarkkinoiden kehitys ja lapsiperheiden
aseman muutos asuntomarkkinoilla

Sisällys

LAPSIPERHEIDEN ASEMA ASUNTOMARKKINOILLA	151
MUUHUN KUIN ASUMISKULUTUKSEEN KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT VARAT	151
ASUMISMENO-OSUUKSIEN KEHITYS	154
ASUMISVÄLJYYDEN KEHITYS.....	156
ASUNNON HALLINTAMUOTO JA TALOTYYPPI	157
YHTEENVETO	159
LÄHTEET	160

Asuntomarkkinat ovat viimeisen 20 vuoden aikana olleet jatkuvasti muutoksessa. Tänä aikana sekä asumisen hallintamuotojen jakaumassa että asuntojen hinnoissa ja vuokrissa tapahtuneet muutokset ovat olleet poikkeuksellisen voimakkaita muihin Euroopan maihin verrattuna. Asuntomarkkinoiden muutokset ovat olleet seurausta rahoitusmarkkinoiden muutoksista, poikkeuksellisista taloussuhdanteista, vuokramarkkinoiden vapautumisesta ja demografisista muutoksista (muuttoliike ja kotitalouksien keskikoon pientyminen).

Vuokramarkkinoilla viimeinen kymmenen vuotta on ollut suurten muutosten aikaa. Vuokrasääntelyn purku (ja lama-aika) 1990-luvun puoliväliin mennessä lisäsi vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tarjontaa voimakkaasti. Tämä lisätarjonta ei kuitenkaan ollut riittävää, sillä vuokrat ovat vuodesta 1990 nykyhetkeen vapaarahoitteisella puolella kaksinkertaistuneet ja aravapuolella nousseet 90 prosenttia. Kysyntäpaine vuokra-asuntoihin ja toisaalta matala korkotaso on muuttanut samalla vuokra- ja omistusasuntomarkkinoiden suhteellista asemaa. Kuten oheisesta taulukosta voi nähdä, niin keskimäärin pääkaupunkiseudun ulkopuolella vuokralla voi jo maksaa asuntolainaa ja rahaa jää vielä hoitomenoihinkin.

Taulukko 1. Vuokralla voi jo maksaa omistusasuntolainaa

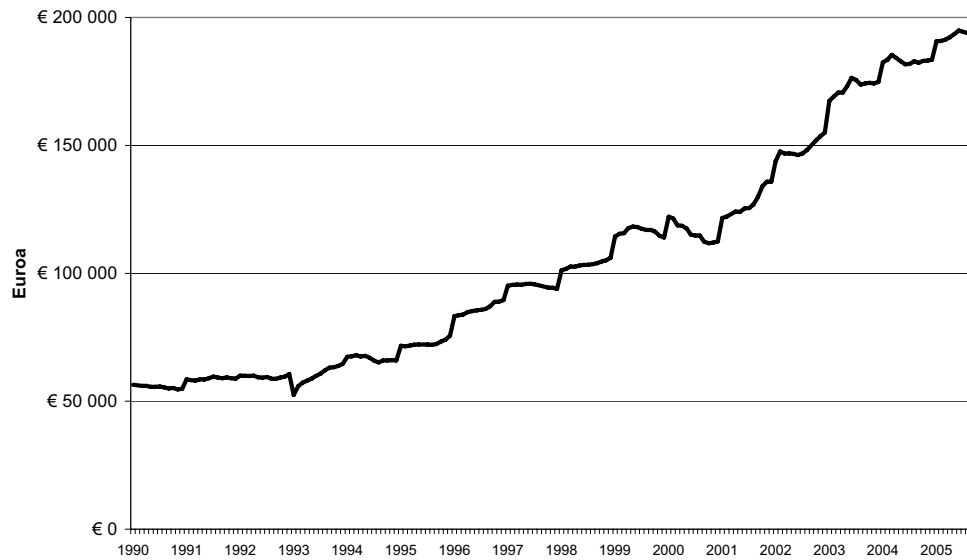
Alue	YKSIÖ		KAKSIÖ	
	Omistusasunnon neliöhinta €	Neliövuokralla maksaa lainaa €/m ² (% neliöhinnasta) ¹	Omistusasunnon neliöhinta €	Neliövuokralla maksaa lainaa €/m ² (% neliöhinnasta) ²
PKS	2734	2431 (89)	2352	1998 (85)
Muu maa	1343	1661 (124)	1193	1424 (119)

Lähde: Tilastokeskus, IV/2004

¹ Lainakorko 3 % ja laina-aika 20 vuotta.

² Lainakorko 3 % ja laina-aika 20 vuotta.

Kuvio 1. Kuinka suuren lainan ensiasunnon ostaja voi hoitaa 500 eurolla kuukaudessa?
(korjattu vuosittain ansiotasoindeksillä)

*) Vuosittain pidentyvä laina-aika= 15 vuotta 1990-95, -96: 16 v., - 97: 17v. ... 2005: 25v.

Asuntorahoitusmarkkinoiden muutosten lähtölaukaus oli 1980-luvulla tapahtunut rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen. Tästä seurasi nopeasti asuntolainojen saatavuuden merkittävä paraneminen, joka näkyi lainan saannin helpottumisena, lainaosuuksien nousuna, laina-aikojen pidentymisenä ja lainakorkojen markkinasidonnaisuuden lisääntymisenä. 1980- ja 1990-lukujen vaihteen asuntomarkkinabuumi oli pitkälti sidoksissa yleiseen lainarahan määrän kasvuun. 1990-luvulla Suomen vaiheittainen integroituminen Euroopan rahoitusmarkkinoihin jatkoi asuntorahoitusmarkkinoiden kehitystä etenkin korkotason merkittävän madaltumisen ja vakaantumisen, mutta myös laina-aikojen pidentymisen ja lainojen saatavuuden lisääntymisen muodossa. Lopputuloksena asuntorahoitusmarkkinoiden kehityksestä on, että samalla kuukausirasituksella³ voi hoitaa nyt peräti noin kolminkertaisen määrän asuntolainaa verrattuna 1990-luvun alkuun. Lainamäärät ja laina-ajat ovat myös kasvaneet merkittävästi. Vuonna 2004, 20 vuotta ja sitä pitempien laina-aikojen osuus oli 39 prosenttia ja yli 100 000 euron asuntolaina oli 11 prosentilla asuntovelallisista (Suomen Pankkiyhdistys). 1990-luvun lama vei monet perheet ylivelkaantuneeseen tilanteeseen, ja asuntolainamäärien kasvu lisää kotitalouksien riskejä.

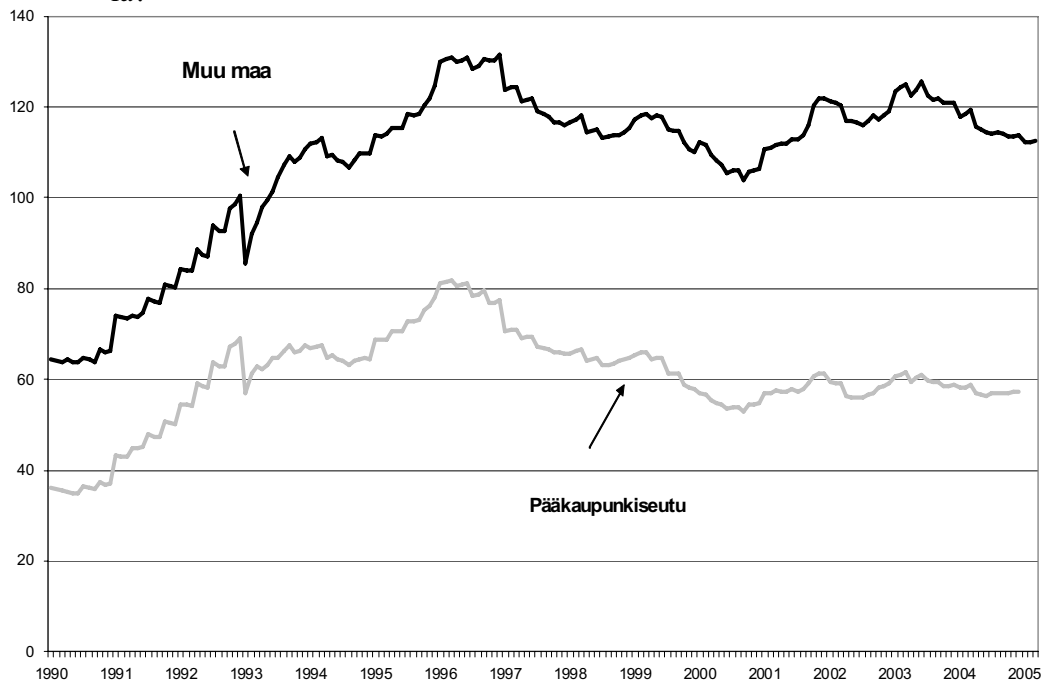
Asuntojen hintojen trendimäinen nousu laman jälkeen 1990-luvun puolivälistä alkaen on suurelta osin seurausta asuntorahoituksen kustannuksen dramaattisesta halpenemisestä (ks. edellä oleva kuvio). Asuntojen hintoihin on tämän ohella vaikuttanut talouskehitys, talouskasvun aikaansaama muuttoliike kasvukeskuksiin sekä kotitalouksien määrän kasvu. Jotta asuntorahoituksen halpenemisen ja asuntojen hintojen nousun lopputulemaa eli asunnonhankkijan tilanteen muutosta voisi arvioida, niin näitä kehityksiä pitäisi tarkastella yhdessä. Yksi tapa on katsoa paljonko samalla lainarasituksella kuukaudessa saa asuntoneliöitä eri ajanjaksoina. Seuraavana olevasta kuvioista⁴ huomataan,

3 Laskelma huomioi korkotason, ansiotason ja korkovähennyksen muutoksen. Lisäksi laina-aikojen jatkuva pidentyminen on otettu huomioon. Tarkastelu ei huomioi tuloverotuksen muutoksia.

4 Nyt laina-aika on pidetty vakiona (18 vuotta), koska laina-ajan pidentäminen lisäisi lainarasitusta lisävuosien osalta. Tarkastelu ei huomioi tuloverotuksen muutoksia.

että lama-aikana asunnonhankkijan tilanne parantui kaikkialla Suomessa siinä määrin, että asuntoneliötä sai samalla kuukausittaisella lainarasiituksella kaksinkertaisen määrän. Tarkasteltaessa tilannetta laman jälkeen huomataan, että muualla maassa tilanne on pysynyt käytännössä ennallaan, mutta heikentynyt pääkaupunkiseudulla varsin huomattavasti. Asuntojen hintojen nousu on siis enemmän kuin syönyt lainarahan halpenemisen hyödyn. Lisäksi on otettava huomioon, että hintojen noustessa kotitalouksien omaraahoitusosuus nousee koko ajan. Osittain kotitaloudet ovat kompensoineet hintojen nousua laina-aikoja pidentämällä ja asumisväljyydellä, joka on yksi asumistason mittari, onkin parantanut laman jälkeen, kuten myöhemmässä tarkastelussa paljastuu.

Kuvio 2. Montako asuntoneliötä saa 500 €/kk (laina-aika 18 vuotta) lainanhoitomaksuilla?

Lapsiperheiden asema asuntomarkkinoilla⁵

Edellä kuvattiin asuntomarkkinoilla tapahtuneita yleisiä muutoksia. Keskeinen mielenkiinto kohdistuu tässä kuitenkin lapsiperheiden asemaan ja sen muutoksiin. Seuraavassa tätä käsitellään eri näkökulmista.

Muuhun kuin asumiskulutukseen käytettävissä olevat varat

Yksi tapa tarkastella asumisen taloudellista roolia on katsoa, kuinka paljon kotitaloudelle jää varoja muuhun käyttöön asumismenojen⁶ maksun jälkeen. Omistusasunnoissa

⁵ Tässä osiossa olevat asumismeno-osuustiedot perustuvat Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen aineistoihin vuosilta 1990–2001 ja muut tiedot, ellei toisin mainita Marie Reijon työstämään materiaaliin Tilastokeskuksen tulonjakoaineiston 1995–2002 ja tulo- ja elinolotutkimuksen aineiston vuodelta 2003 pohjalta.

⁶ Asumismenot sisältävät kaikki juoksevat asumismenot, kuten vuokran, hoitovastikkeen, lainojen korot ja lyhennykset.

asuvat ovat vuokra-asujia parempituloisia, ja heillä muuhun kulutukseen jää varoja selvästi vuokra-asujia enemmän. Omistusasujilla muuhun kulutukseen käytettävissä olevat varat ovat kasvaneet merkittävästi ja ero vuokra-asujiin on kasvanut vuodesta 1995 vuoteen 2003.

Taulukko 2. Asumismenojen maksamisen jälkeen käytettävissä olevat rahavarat kulutusyksikköä kohden (euroa vuodessa, 2003 rahassa)

Lapsiperheet	1995	2003	%-muutos
Omistusasunto, velkaa	13921	16678	19,8
Omistusasunto, velaton	14775	21710	46,9
Vuokra-asunto, vapaa	10073	10572	5,0
Vuokra-asunto, kunta/yleishyödyllinen	8999	10153	12,8

Vastaavasti lapsen iän mukaan tarkasteltuna varoja muuhun kulutukseen on kaikkien vähiten nuorimpien lapsien perheissä. Kahden vanhemman perheessä erot eivät ole suuria, mutta yksinhuoltajilla taso on ylipäätään kahden vanhemman perheitä selvästi matalampi ja etenkin nuorimpien lapsien perheissä varoja muuhun kulutukseen on vähän, vain noin 700 euroa kuukaudessa kulutusyksikköä kohden. Yksinhuoltajaperheiden muuhun kulutukseen käytössä olevien tulojen kehitys on ollut myös selvästi kahden vanhemman talouksia heikompi.

Taulukko 3. Asumismenojen maksamisen jälkeen käytettävissä olevat rahavarat kulutusyksikköä kohden nuorimman lapsen iän mukaan (euroa vuodessa vuoden 2003 rahassa)

Parit	1995	2003*	%-muutos	Yksinhuoltajat	1995	2003*	%-muutos
0-3 vuotta	11206	13037	16,3	0-7 vuotta	8411	8420	0,1
4-6 vuotta	11846	14765	24,6	7-13 vuotta	10032	11083	10,4
7-9 vuotta	12655	16697	31,9	14-17 vuotta	9799	10299	5,1
10-13 vuotta	12942	16595	28,2				
14-17 vuotta	13733	20438	48,8				

Lasten lukumäärä on ikäkin kriittisempi tekijä. Yhden lapsen perheet ovat hyvin toimeentulevia, etenkin kahden vanhemman perheissä, mutta monilapsisilla perheillä on selvästi vähemmän varoja kulutukseen. Yksi osa selitystä on näiden perheiden muita suuremmat asumismenot. Myös kulutukseen käytettävissä olevan rahamäärän nousu on ollut heillä kaikkien hitainta. Taustalla vaikuttavia asioita ovat ainakin työuran ja lastenhoidon ristiriidat. Tästä yhtenä osoituksena on se, että lasten määrä on keskimäärin suurempi pienempituloisilla perheillä.

Taulukko 4. Asumismenojen maksamisen jälkeen käytettävissä olevat rahavarat kulu-
tusyksikköä kohden lasten lukumäärän mukaan (euroa vuodessa vuoden
2003 rahassa)

Parit	1995	2003*	%-muutos	Yksinhuoltajat	1995	2003*	%-muutos
1	26722	36407	36,2	1	13649	15387	12,7
2	13273	17302	30,3	2	8576	8852	3,2
3	9563	11723	22,6	3+	5935	6030	1,6
4+	6681	6948	4,0				

Asuntomarkkina-alueittain tarkasteltuna pääkaupunkiseudulla on yleisesti eniten käytet-
tävässä muuhun kulutukseen. Tilanne kääntyy päinvastaiseksi, kun tarkastellaan kahden
alimman tuloviidenneksen kotitalouksia.

Taulukko 5. Asumismenojen maksamisen jälkeen käytettävissä olevat rahavarat kulu-
tusyksikköä kohden alueittain (euroa vuodessa)

Lapsiperheet I ja II kvintiili	1995	2003*	Kaikki lapsiperheet	1995	2003*
Pääkaupunkiseutu	6857	7637	Pääkaupunkiseutu	13836	16508
Muut kasvukeskuseudut	7383	8398	Muut kasvukeskus- seudut	12125	15221
Muut yli 20 000 as. kunnat	7508	8386	Muut yli 20 000 as. kunnat	11744	14183
Muut alle 20 000 as. kunnat	7849	8923	Muut alle 20 000 as. kunnat	11152	14964

Asuntolainojen korkojen verovähennys on lapsiperheille merkittävä asumisen tuki. Ko-
ko korkovähennystuesta lapsiperheet saavat noin 58 prosenttia. Ylemmissä tuloluokissa
on enemmän omistusasunnossa asuvia kotitalouksia, ja tuki kohdentuuikin hyvä- ja kes-
kituloisille.

Taulukko 6. Korkovähennyksen jakautuminen lapsiperheillä tuloviidenneksen mukaan

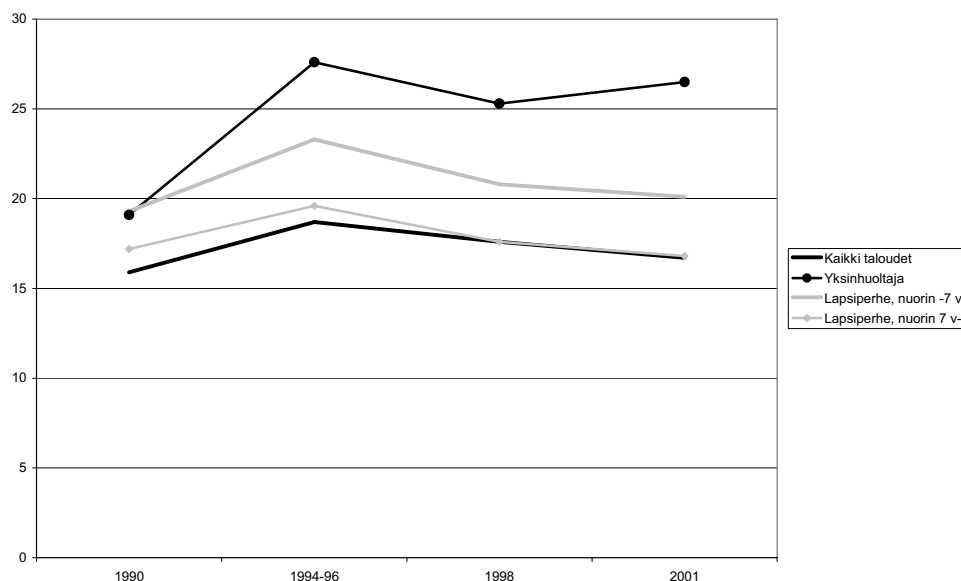
Lapsiperheet	Tuensaajien osuus kotitalouksista (%)	Korkovähennystuki tukea saanut- ta kotitaloutta kohden vuodessa	Tuki yhteensä milj. euroa
I	30,0	477 euroa	14
II	43,5	563 euroa	29
III	61,1	588 euroa	49
IV	68,3	707 euroa	64
V	66,7	916 euroa	59
Kaikki taloudet	28,7	535 euroa	370*

*Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta 2003 ilmoittaa korkovähennystuen koko-
naismääräksi 390 miljoonaa euroa.

Asumismeno-osuuksien kehitys

Asumismenojen rasittavuus, asumismeno-osuuksilla mitattuna, on vuoteen 1990 verrattuna pysynyt koko väestössä ennallaan. Lapsiperheiden tilanne on pysytellyt myös ennallaan, sen sijaan yksinhuoltajatalouksien asumismenojen rasittavuus on lisääntynyt voimakkaasti.

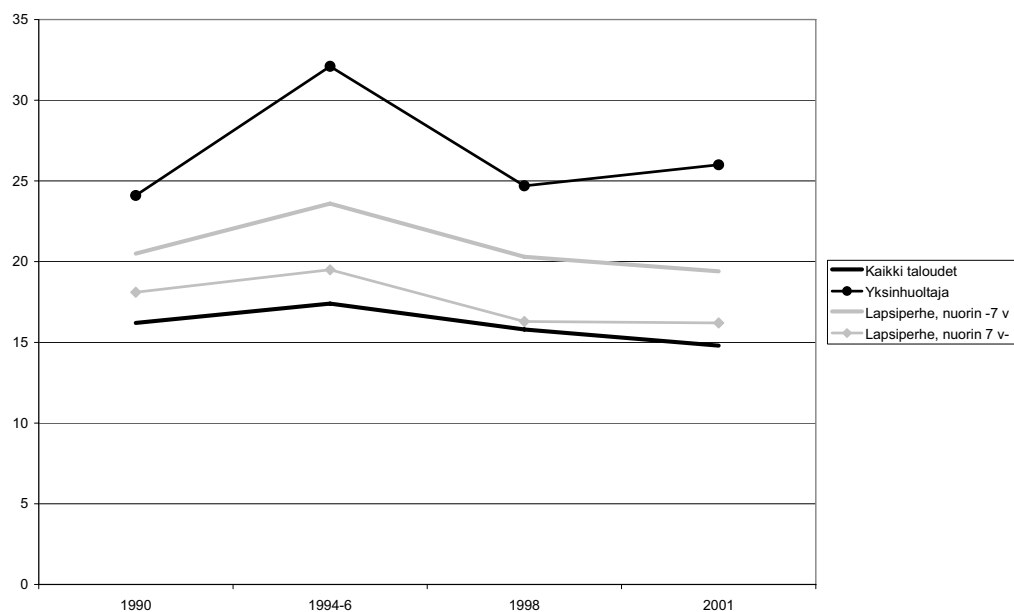
Kuvio 3. Asumismeno-osuuden kehitys

Yksinhuoltajien asumismenojen rasittavuus näkyy myös siinä, että vuonna 2001 lähes 40 prosenttia yksinhuoltajista oli yli 30 prosenttia asumismeno-osuus, kun muilla talouksilla, esimerkiksi kahden vanhemman lapsiperheillä näin oli alle 20 prosenttia talouksista.

Kuten aiemmin on jo todettu, omistusasujien tulot ovat lisääntyneet suhteessa vuokra-asujiin tuloihin. Itse asiassa omistusasujien tulot ovat vuodesta 1990 nousseet ja vuokra-asujien pudonneet. Kun asumismenojen osalta omistusasujien asumismenot ovat pysytelleet reaalisesti ennallaan ja vuokra-asujien nousseet merkittävästi, niin on selvää, että vuokra-asujien tilanne on kokonaisuutena heikentynyt omistusasujiin verrattuna. Omistusasujien tilanne on taas tarkastelujaksona parantunut ja keskimäärin asumismenojen osuus on varsin kohtuullinen.

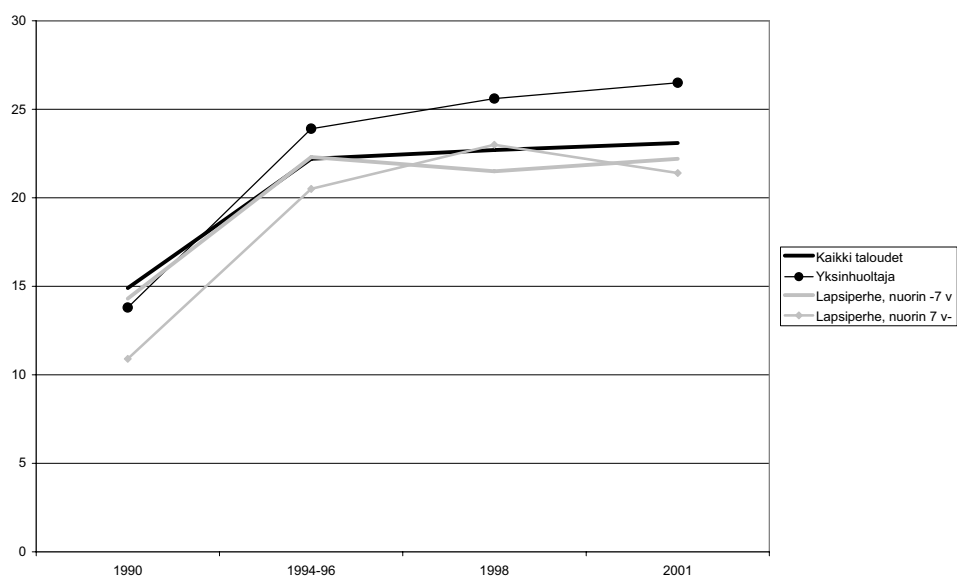
Kuvio 4. Omistusasujien asumismeno-osuudet

Omistusasujien osalta yksinhuoltajien kehitys on jälleen silmiinpistävää, sillä he ovat ainoa ryhmä, joiden asumismenojen rasittavuus on lisääntynyt vuoden 1998 jälkeen.

Vuokra-asujien kohdalla asumismeno-osuudet ovat viitisen prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla vuonna 2001 kuin omistusasujilla, vaikka lähtöpisteessä vuonna 1990 tilanne oli toisinpäin. Yksinhuoltajien muita heikompi tilanne ja tilanteen kehittyminen näkyy jälleen.

Kuvio 5. Vuokra-asujien asumismeno-osuudet

Asumismenojen rasittavuudesta kertoo myös asumismenojen maksuongelmat. Lapsiperheillä maksuongelmia oli muita talouksia useammin. Maksuongelmia oli vuonna 2003 suhteellisen paljon etenkin kuntien ja yleishyödyllisten omistamissa vuokra-asunnoissa asuvilla. Omistusasunnoissa asuvilla oli maksuongelmia yleisesti vähemmän, mutta kahden alimman kvintiilin kotitalouksilla maksuongelmia oli huolestuttavan paljon.

Taulukko 7. Asumismenojen maksuviivästyksiä (Tulo- ja elinolotutkimus, 2003)

	Kaikki lapsiperheet (%)	Lapsiperheet, I ja II tuloviidennes (%)
Omistusasunto, velallinen	12,5	26,9
Omistusasunto, velaton	4,5	11,7
Vuokra-asunto, vapaa	22,8	27,3
Vuokra-asunto, kunta/yleishyödyllinen	32,6	37,0

Yksinhuoltajilla noin neljänneksellä oli maksuviiveitä, joskin 3+ lapsissa perheissä joka kolmannella oli maksuviivästyksiä. Kahden vanhemman perheissä maksuviivästyksiä oli eniten suurilapsissa perheissä (30 %).

Asumisväljyyden kehitys⁷

Lapsiperheet asuvat jonkin verran muita talouksia ahtaammin. Matalan tulotason lapsiperheet asuvat selvästi muita ahtaammin, eikä asumisväljyys ole juurikaan kasvanut 1990-luvun puolivälistä. Hyvätuloisilla lapsiperheillä asumisväljyyden kehitys on toisaalta ollut varsin merkittävää, mikä voisi indikoida omistusasumisen asumismahdollisuuksien parantumista, sillä suuri osa näistä lapsiperheistä asuu omistusasunnossa. Ylemmissä tuloluokissa asumisväljyyden kasvu on ollut merkittävää.

Taulukko 8. Asumisväljyyden kehitys (m²/hlö, viitehenkilöt alle 55-vuotiaita)

Lapsiperheet	1995	2003*	Perheet, ei lapsia	1995	2003*
I kvintiili	23,9	24,0	I kvintiili	32,5	30,6
II kvintiili	25,0	25,7	II kvintiili	33,2	34,2
III kvintiili	26,1	28,8	III kvintiili	33,2	38,7
IV kvintiili	28,0	31,7	IV kvintiili	37,5	38,8
V kvintiili	33,2	38,8	V kvintiili	44,1	46,5
Pienituloiset	25,8	24,3	Pienituloiset	31,8	29,4

Omistusasunnoissa lapsiperheet asuvat selvästi vuokra-asuntoja väljemmin ja ero on kasvanut. Kuntien ja yleishyödyllisten omistamissa vuokra-asunnoissa asutaan kaikkien ahtaammin.

⁷ Tulonjakotilasto ei anna täysin luotettavaa tietoa asumisväljyydestä, koska tieto perustuu haastatteluun.

Taulukko 9. Asumisväljyys (m²/hlö) hallintamuodon mukaan

Lapsiperheet	1995	2003
Omistusasunto, velkaa	28,0	31,4
Omistusasunto, velaton	31,8	34,4
Vuokra-asunto, vapaa	22,7	23,8
Vuokra-asunto, kunta/yleishyödyllinen	21,3	21,2

Nuorimpien lapsien perheet asuvat kaikkein ahtaimmin, joskin voidaan argumentoida heidän tarvitsevan myös vähiten tilaa henkeä kohden. Yksinhuoltajaperheissä asumisväljyydet ovat varsin hyviä suhteessa kahden vanhemman perheisiin.

Taulukko 10. Asumisväljyys (m²/hlö) nuorimman lapsen iän mukaan

Parit	1995	2003*	Yksinhuoltajat	1995	2003*
0-3 vuotta	23,6	25,5	0-7 vuotta	26,8	27,0
4-6 vuotta	25,6	27,8	7-13 vuotta	30,3	30,9
7-9 vuotta	27,1	30,9	14-17 vuotta	35,1	34,9
10-13 vuotta	29,4	32,2			
14-17 vuotta	32,2	36,4			

Lasten määrän lisääntyminen alentaa odotetusti asumisväljyyttä. Keskimääräiset asumisväljyydet ja asuntojen koot ovat lapsiperheillä varsin kohtuulliset, vaikka usein Suomessa asumisen ahtaudesta puhutaankin.

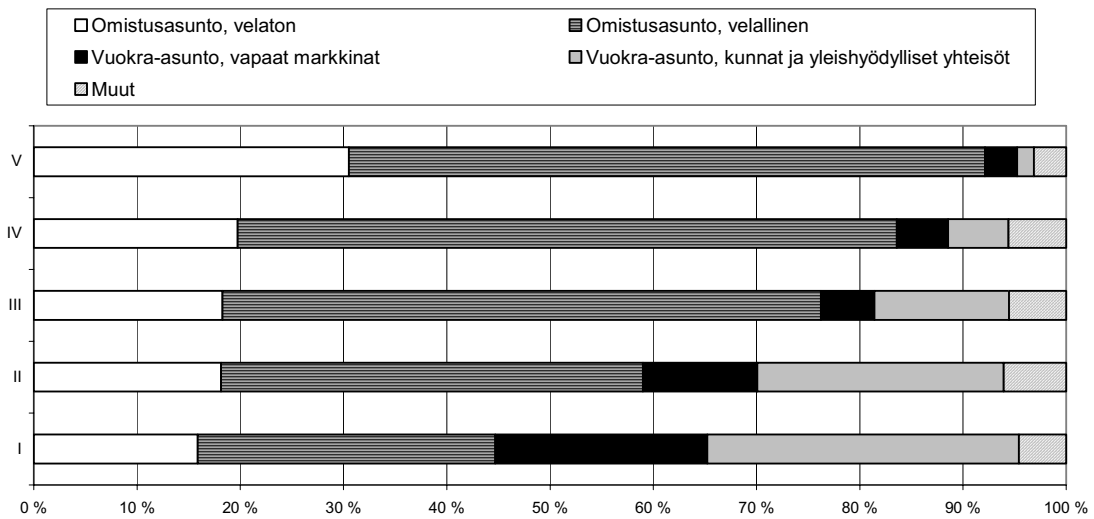
Taulukko 11. Asumisväljyys (m²/hlö) lasten lukumäärän mukaan

Parit	1995	2003*	asunnon keskikoko	Yksinhuoltajat	1995	2003*	asunnon keskikoko
1 lapsi	30,8	34,4	103,2 m ²	1 lapsi	34,2	35,0	70,0 m ²
2 lasta	26,4	29,8	119,2 m ²	2 lasta	28,1	28,4	85,2 m ²
3 lasta	24,0	26,8	134 m ²	3+ lasta	21,4	23,0	
4+ lasta	19,6	20,0					

Asunnon hallintamuoto ja talotyyppi

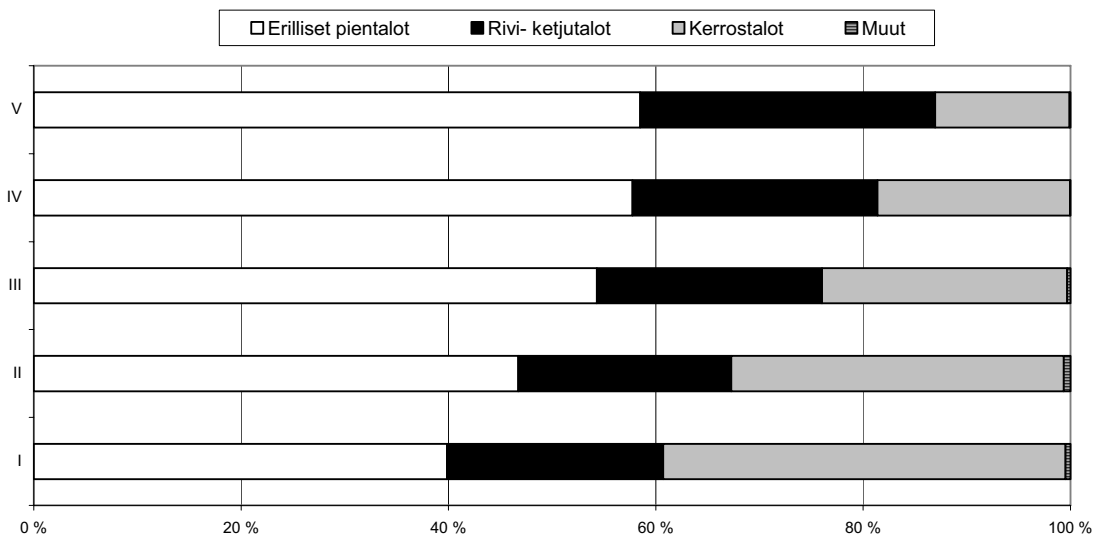
Omistusasuminen on vuodesta 1995 alkaen lisääntynyt lapsiperheillä lukuun ottamatta I tuloviidennestä, jossa omistusasumisen osuus on vähentynyt 4 %-yksikköä. Omistusasuminen yleistyy tulojen lisääntyessä, niin että ylimmässä tuloviidenneksessä yli 90 prosenttia asuu omistusasunnossa. Tämä kertoo varsin hyvin omistusasumisen suosion vuokra-asumiseen nähden, silloin kun perheellä on taloudelliset mahdollisuudet tehdä valintoja asumisen suhteen. Vastaavasti kuntien ja yleishyödyllisten omistamissa vuokra-asunnoissa asuminen keskittyy pienituloisille.

Kuvio 6. Asunnon hallintaperuste tuloryhmissä vuonna 2003, lapsiperheet

Lapsiperheillä pientaloasuminen on yleisin asumismuoto kaikissa tuloluokissa. Pientaloasuminen lisääntyy tulojen kasvaessa, joten hallintamuodon tapaan voitaneen olettaa, että tämä kuvaa asumispreferenssien suosivan pientaloja. Lapsiperheiden pientaloissa asuminen on lisääntynyt vuodesta 1995 kolmessa ylimmässä tuloviidenneksessä muutamalla prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentynyt kahdessa alimmissa tuloviidenneksessä muutamalla prosenttiyksiköllä. Erillinen pientalo yleisin talotyyppi kaikilla asuntomarkkina-alueilla ja sen suhteellinen osuus lisääntyy maaseutumaisempaan asumiseen mentäessä.

Kuvio 7. Asunnon talotyyppi tuloryhmissä vuonna 2003, lapsiperheet

Yhteenveto

Tarkasteluajanjaksolla lapsiperheiden asumisessa tapahtunut kehitys on ollut keskimäärin myönteistä, sillä asumismenojen rasittavuus on jonkin verran vähentynyt ja asumisväljyys kasvanut. Myönteinen kehitys on kuitenkin painottunut hyvin voimakkaasti hyvätuloisimpiin lapsiperheisiin, joiden lähtökohta on ollut muita parempi ja joiden kohdalla niin taloudelliset mittarit kuin asumistasoon liittyvät indikaattorit ovat parantuneet voimakkaimmin. Vastaavasti pienituloisten lapsiperheiden tilanne on marginaalisesti parantunut taloudellisilla mittareilla mitattuna (suhteellinen asema siten huonontunut), mutta hieman heikentynyt eri asumistason mittareilla mitattuna.

Tarkasteltaessa lapsiperheiden ominaisuuksia, jotka indikoivat muita lapsiperhettä heikompa tilannetta asumisen taloudellisen rasituksen tai asumistason suhteen, niin seuraavat ominaisuudet nousevat säännönmukaisesti esiin:

- pienituloisuus
- yksinhuoltajuus
- lasten nuoruus (etenkin 0–3-vuotiaat)
- lasten lukumäärä
- vuokra-asujat, erityisesti kuntien ja yleishyödyllisten omistamissa asunnoissa

Lapsiperheiden asumiseen liittyvän tarkastelun pohjalta olisi siten perusteltua käyttää näihin ominaisuuksiin kohdennettuja toimenpiteitä lapsiperheiden tilanteen parantamiseksi.

Lähteet

Suomen Pankkiyhdistys, Säästäminen ja luotonkäyttö, toukokuu 2004

Kulutustutkimuksen aineistot vuosilta 1990–2001, Tilastokeskus

Tulonjakoaineisto 1995–2002, Tilastokeskus

Tulo- ja elinolotutkimuksen aineiston vuodelta 2003, Tilastokeskus

- 2006: 1 Anita Haataja, Maija-Liisa Järviö, Esko Mustonen. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi. Pilottihanke sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta.
ISBN 952-00-1928-6 (nid.)
ISBN 952-00-1929-4 (PDF)
- 2 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2006.
ISBN 952-00-1933-2 (nid.)
ISBN 952-00-1934-0 (PDF)
- 3 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tulossopimukset kaudelle 2004-2007. Tarkistusvuosi 2006.
ISBN 952-00-1937-5 (nid.)
ISBN 952-00-1938-3 (PDF)
- 4 Seppo Tuomola. Kansallisen terveyshankkeen piiriin kuuluvan hankerahoituksen vaikuttavuuden arviointi. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1939-1 (PDF)
- 5 Ehkäisevää huumetyötä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen loppuraportti.
ISBN 952-00-1940-5 (nid.)
ISBN 952-00-1941-3 (PDF)
- 6 Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti.
ISBN 952-00-1942-1 (nid.)
ISBN 952-00-1943-X (PDF)
- 7 Lasten tuetut ja valvotut tapaamiset.
ISBN 952-00-1944-8 (nid.)
ISBN 952-00-1945-6 (PDF)
- 8 Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusryhmän periaatteet. Alueellisista ratkaisuksista kansalliseen kokonaisuuteen.
ISBN 952-00-1948-0 (nid.)
ISBN 952-00-1949-9 (PDF)
- 9 Christel Lamberg-Allardt, Heli Viljakainen ja työryhmä. D-vitamiinitilanteen seurantatutkimus 2002-2004.
ISBN 952-00-1952-9 (PDF)
- 10 Päivähoitopaikkojen tilat ja turvallisuus. Helsingin ja Oulunsalon päivähoitohenkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja huoltajille suunnattujen kyselyjen tulokset. Toim. Airi Palosaari ja Olli Saarsalmi.
ISBN 952-00-1953-7 (nid.)
ISBN 952-00-1954-5 (PDF)
- 11 Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten. Kansallisen pandemiavarautumisen työryhmän ehdotus.
ISBN 952-00-1985-5 (nid.)
ISBN 952-00-1986-3 (PDF)
- 12 Niilo Färkkilä. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan ja maksujärjestelmän uudistaminen. Lausuntoyhteenveto toimikunnan mietinnöstä. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1987-1 (PDF)

- 2006: 13 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantaryhmän raportti sosiaali- ja terveysministeriölle vuoden 2005 toiminnasta.
ISBN 952-00-1988-X (nid.)
ISBN 952-00-1989-8 (PDF)
- 14 Hallituksen tasa-arvo-ohjelman (2004-2007) seurantaraportti. Maaliskuu 2006. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1960-X (PDF)
- 15 Ehdotus sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon talousarvioehdotuksen rakenteen ja selvitysosien sisällön uudistamiseksi.
ISBN 952-00-2000-4 (nid.)
ISBN 952-00-2001-2 (PDF)
- 16 Niilo Färkkilä, Tarja Kahiluoto, Merja Kivistö. Lasten päivähoiton tilannekatsaus. Syyskuu 2005.
ISBN 952-00-2002-0 (nid.)
ISBN 952-00-2003-9 (PDF)
- 17 Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Toim. Sanna Parrila.
ISBN 952-00-2008-X (nid.)
ISBN 952-00-2009-8 (PDF)
- 18 Terveydenhuollon varautumiskoulutuksen haasteita. Selvitys häiriötilanteiden ja poikkeusolojen koulutuksesta ammattikorkeakouluissa ja lääketieteellisissä tiedekunnissa.
ISBN 952-00-1962-6 (nid.)
ISBN 952-00-1963-4 (PDF)
- 19 Alkoholilot EU-Suomessa. Kulutus, haitat ja politiikan kehys 1990-2005.
ISBN 952-00-2089-6 (nid.)
ISBN 952-00-2090-X (PDF)
- 20 Alkoholförhållandena i EU-Finland. Konsumtion, skadeverkningar och policyramar 1990-2005.
ISBN 952-00-2012-8 (inh.)
ISBN 952-00-2013-6 (PDF)
- 21 Alcohol Issues in Finland after Accession to the EU. Consumption, Harm and Policy Framework 1990-2005.
ISBN 952-00-2014-4 (print.)
ISBN 952-00-2015-2 (PDF)
- 22 Carita Lahti, Sini Jämsén, Saara Tarumo. Samapalkkaisuuteen palkkausjärjestelmämuutostuksin. Työn vaativuuden ja henkilön pätevyyden arviointi Suomessa.
ISBN 952-00-2016-0 (nid.)
ISBN 952-00-2017-9 (PDF)
- 23 Valtioneuvoston vammaispoliittisen selonteon tausta-aineisto.
ISBN 952-00-2020-9 (nid.)
ISBN 952-00-2021-7 (PDF)
- 24 Työurat pitenevät? Veto-ohjelman indikaattorit.
ISBN 952-00-2030-6 (nid.)
ISBN 952-00-2031-4 (PDF)
- 25 Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio.
ISBN 952-00-2032-2 (nid.)
ISBN 952-00-2033-0 (PDF)
- 26 Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. VarTu -hankekuvaus 2004-2005.
ISBN 952-00-2041-1 (nid.)
ISBN 952-00-2042-X (PDF)

- 2006: 27 Rakennusalan terveystarkastusten seurantarekisteri.
ISBN 952-00-2043-8 (nid.)
ISBN 952-00-2044-6 (PDF)
- 28 Petri Virtanen, Janne Jalava, Mari Ruuth. Valtakunnallisen työtapaturmaohjelman arviointi. Tammikuu 2006.
ISBN 952-00-2045-4 (nid.)
ISBN 952-00-2046-2 (PDF)
- 29 Arja Rimpelä, Susanna Rainio, Lasse Pere, Tomi Lintonen, Matti Rimpelä. Use of Tobacco Products, Alcohol Use and Exposure to Drugs in 1977-2005.
ISBN 952-00-2047-0
ISBN 952-00-2048-9 (PDF)
- 30 Sirkka-Liisa Kivelä. Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshenkilön raportti.
ISBN 952-00-2068-3 (nid.)
ISBN 952-00-2069-1 (PDF)
- 31 Lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehittäminen. Koordinaatioryhmän yhteenvetoraportti.
ISBN 952-00-2070-5 (nid.)
ISBN 952-00-2071-3 (PDF)
- 32 Jyrki Korkeila. Psykiatrian opetuksen kehittämistarpeet perusterveydenhuollossa. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-2072-1 (PDF)
- 33 Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio.
ISBN 952-00-2079-9 (nid.)
ISBN 952-00-2080-2 (PDF)
- 34 EVO-tutkimusrahoituksen jakoperusteiden uudistaminen. Työryhmän raportti.
ISBN 952-00-2085-3 (nid.)
ISBN 952-00-2086-1 (PDF)
- 35 Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskaatsaus 2006. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-1966-9 (PDF)
- 36 Lapsiasiavaltuutetun toimintakertomus vuodelta 2005.
ISBN 952-00-2034-9 (nid.)
ISBN 952-00-2035-7(PDF)
- 37 Kliinisten laboratorioiden korvausten määrätymisperustetta selvittävän työryhmän raportti. (Ainoastaan verkossa www.stm.fi)
ISBN 952-00-2091-8 (PDF)
- 38 Pirjo Näkki. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen.
ISBN 952-00-1967-7 (nid.)
ISBN 952-00-1968-5 (PDF)
- 39 Raimo Kärkkäinen, Marie Reijo, Keijo Tanner, Timo Tähtinen. Lapsiperheiden asumisen muutokset 1995–2004.
ISBN 952-00-2092-6 (nid.)
ISBN 952-00-2093-4 (PDF)

